

Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları

Editörler

Gülriş Uygur-Hülya Şimga

Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi Yayını
Kasım, 2018

Doğu Akdeniz Üniversitesi/Eastern Mediterranean University

© 2018 Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi

© 2018 Eastern Mediterranean University Press

Printed in North Cyprus by the Eastern Mediterranean University Printing
House

ISBN

İçindekiler

Önsöz Süheyla Üçışık Erbilen	i
Katkıda Bulunanlar	ii
GİRİŞ Gülriş Uygur- Hülya Şimga	1-9
6 YILLIK BİR DAYANIŞMA DENEYİMİ: ANKARA ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI DESTEK BİRİMİNİN FAALİYETLERİ Funda Şenol Cantek	11-16
ANKARA ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI DESTEK BİRİMİ: NEREDEN NEREYE GELDİK! Gülriş Uygur	17-24
CİNSİYETÇİLİK, CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI KADIN ÇALIŞMA MERKEZLERİNİN İŞLEVI: BİR SAHA ÇALIŞMASININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ A. Aslı Şimşek-Damla Songur	25-43
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYI ÖNLEME BİRİMİ'NİN KURULUŞ HİKÂYESİ Seda Kalem	45-52
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZİ ÖNLEME KOMİSYONU VE KOORDİNASYON OFİSİ Cemre Baytok	53-55
KOLLEKTİF DENEYİMİN GÜCÜ: DAÜ-KAEM'İN DENEYİMLERİYLE CİNSEL SALDIRI VE TACİZDEN ARINMIŞ KAMPÜSLER İÇİN ÜNİVERSİTE KADIN ÇALIŞMALARI MERKEZLERİNİN İŞ BİRLİĞİ Hanife Aliefendioğlu-Fatma Güven Lisaniler	57-66
KADIN HAKLARI VE SORUNLARI ARAŞTIRMA UYGULAMA MERKEZİ OLMAK: DEKAUM ÖZELİNDE BİR DENEYİM PAYLAŞIMI Özlem Belkis - Diğdem M. Siyez	67-76
ÜNİVERSİTELERDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI TACİZ VE SALDIRIYLA MÜCADELE: KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ Mary Lou O'Neil	77-79

ÜNİVERSİTEDE CİNSEL TACİZİ ÖNLEME: KOÇ ÜNİVERSİTESİ'NİN HİKAYESİ
Zeynep Gülru Göker 81-88

**CİNSEL TACİZE KARŞI MSGSU DENEYİMİ: TACİZ KARŞITI BELGELERİ
OLUŞTURMAK ÜZERİNE**
Tülin Ural 89-96

**TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI BİR ÜNİVERSİTE İKLİMİNDE
CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYI ÖNLEME: ODTÜ ÖRNEĞİ**
Yıldız Ecevit - F. Umut Beşpınar 97-122

**TOPLUMSAL CİNSİYET FARKINDALIĞI VE CİNSEL TACİZLE MÜCADELE:
SABANCI ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ**
Ayşe Gül Altınay- Hülya Adak- Arzu Bolgöl - Hatice Güneş 123-142

**ÜNİVERSİTELERDE CİNSEL TACİZ VE CİNSEL SALDIRIYA KARŞI NELER
YAPILABİLİR? ÇALIŞTAYLARININ KAZANDIRDIKLARI: VAN YÜZÜNCÜ YIL
ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ**
Sema Sancak 143-148

ÖNSÖZ

Bu kitap üniversitelerde cinsel taciz ve saldırıyı önlemek için yıllardır küçük gruplar halinde verilen mücadelenin kolektif deneyim ve dayanışmaya dönüşmesinin bir ürünüdür. Birçok alanda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, hiyerarşik ilişkileri içinde barındıran üniversitelerde de malesef kendini göstermektedir. 28 Mayıs 2012 tarihinde Ankara Üniversitesi Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Destek Biriminin (CTS) evsahipliğinde onbir üniversitenin temsilcileri ile yapılan ilk çalıştaydan bugüne kadar yılda iki defa olmak üzere toplam 13 çalıştay yapılmıştır. Önceleri deneyim paylaşımı ve çözüm önerileri için beyin fırtınası şeklinde geçen çalıştaylar, bir süre sonra cinsel saldırı ve tacizleri önlemek veya olduğunda neler yapacağımızı belirleyen yol haritaları olan belgeler hazırlamaya doğru evrilmiştir. Bunun ortaya çıkmasında YÖK Başkanlığı tarafından 7 Mayıs 2015 tarihinde yaklaşık 70 üniversitenin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Başkanlarının, konu ile ilgili akademisyenlerin, kadın çalışmaları yapan STK ve ilgili sendika temsilcilerinin katılımı ile gerçekleştirilen çalıştay sonrası ortaya çıkan “Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi” nin önemi tartışılmazdır. “Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Neler Yapılabilir?” konulu onüç çalıştayın üç tanesine Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi ev sahipliği yapmıştır. 2017 Mart ayında yapılan çalıştayda şimdiye kadar verilen mücadeleleri, bir kitap haline getirerek konuyla ilgili herkesin hizmetine sunma gündeme gelmiştir. DAÜ-KAEM olarak bu kitabı basım görevini üzerimize almayı büyük bir heyecanla kabul ettik. 1998 yılında kurulan halen Kuzey Kıbrıs’da üniversite çatısı altındaki ilk ve tek kadın/toplumsal cinsiyet çalışmaları yapan araştırma merkezi olan Merkezimiz için bu kitap çok kıymetlidir. Toplumsal cinsiyet alanında çalışma yapanlar için arşivsel bir belge niteliği taşımasının yanında Türkiye’deki 187 üniversitenin 95 inde kurulmuş bulunan kadın çalışma merkezleri için de bir rehber olacağı inancındayız. Kitaba katkıda bulunan üniversiteler kadar çeşitli sebeplerle burada yazısı bulunmayan merkezlerin de çabasını özellikle belirtmek isteriz.

Üniversitelerindeki CTS birimlerinin yol hikayelerini kaleme alan yazarlara ve bu yolculukta onlarla birlikte karşılıksız emekle ilerleyen her bireye, Editörlük görevini büyük bir titizlik ve özveri ile gerçekleştiren Prof.Dr.Gülriiz Uygur ve Prof.Dr. Hülya Şimğa’ya, bitmeyen enerjisi ile yolumuza ışık olan Prof.Dr. Yıldız Ecevit’e, eserin dizgisini yapan Prof. Dr. Fatma Güven Lisaniler’e, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi Yönetim Kurulu Başkanı Prof.Dr.Vugar Sultanzade ve üyelerine ve her zaman desteğini yanımızda hissettiğimiz Doğu Akdeniz Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Necdet Osam’a sonsuz teşekkürlerimizle...

Süheyla Üçışık Erbilen
DAÜ-KAEM Yönetim Kurulu Başkanı

KATKIDA BULUNANLAR (Alfabetik sırayla)

Arzu BOLGÜL, 2005 yılında Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar programından mezun oldu. Mezuniyeti sonrası sivil toplum alanını çalışmalarını sürdürdü. 2006'da Sabancı Üniversitesi'ne geri döndü, ve Kurumsal Gelişme Uzmanı olarak çalışmaya başladı ve bugüne kadar çeşitli pozisyonlarda görev aldı ve 2016'da Sabancı Üniversitesi Bireysel ve Akademik Gelişim Merkezi Direktörü olarak atandı ve halen bu görevi sürdürüyor. Ayrıca 2013'ten beri Sabancı Üniversitesi'nin Politika Belgesi ve uygulamalarını gözden geçiren önemli aktörlerden biri ve Cinsel Tacize ve Aile İçi Şiddete Karşı Önlem ve Destek Komitelerinin üyesi.

A. Aslı ŞİMŞEK, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Genel Kamu Hukuku alanında sosyal devlet ilkesi üzerine yürüttüğü doktora çalışmasını Haziran 2015'te tamamladı. Halen Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmakta ve Ocak 2017'den beri Atılım Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) müdürlüğü görevini yürütmektedir. Araştırma alanları devlet kuramı, insan hakları, toplumsal cinsiyet çalışmaları, dezavantajlı grupların hakları ve kesişimsellik ile hukuk ve edebiyattır. Lisans ve lisansüstü düzeyde bu alanlarda eğitim çalışmalarını yürütmektedir. KASAUM bünyesinde hak temelli bakış açısıyla çeşitli araştırmaları ve eğitimleri koordine etmektedir. 2012 yılından beri yürüttüğü projeler şunlardır: *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs*, *Özel Hukuk-Kamu Hukuku İlişkisi Bağlamında Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri: Ankara Örneği*, *Hukuk Kavramlarının İçselleştirilmesinde Sanatın Rolü: Ayrımcılık Yasağı Kavramı Üzerine Bir Bilinç Yaratma Çalışması*, *Üniversite Öğrencilerinin Hak Temelli Kentlilik Algısı: Atılım Üniversitesi Örneği*, *Engellilerin Adalete Erişim Hakkı: Adli Yardım ve Bilgi Edinmede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*.

Ayşe Gül ALTINAY, Sabancı Üniversitesi'nde antropoloji, kültürel çalışmalar ve toplumsal cinsiyet dersleri vermekte ve Eylül 2016'dan bu yana SU Gender (Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi) Direktörü olarak çalışmaktadır. Cinsel Taciz Yönergesi ve Komitesi'nin kuruluş ve gelişim süreçlerinde aktif rol oynamış olan Altınay'ın araştırmaları militarizm, milliyetçilik, toplumsal cinsiyet, şiddet ve hafıza üzerine yoğunlaşmaktadır. Yayınlarından bazıları şöyledir: *Vatan, Millet, Kadınlar* (2000, derleme), *The Myth of the Military- Nation: Militarism, Gender and Education* (2004), *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet* (2007, Yeşim Arat ile), *Ebru: Kültürel Çeşitlilik Üzerine Yansımalar* (2007, derleme, Attila Durak ile), *işte böyle güzelim...* (2008, Hülya Adak, Esin Düzel, Nilgün Bayraktar ile), *Torunlar* (2009, Fethiye Çetin ile) ve *Gendered Wars, Gendered Memories: Feminist Conversations on War, Genocide and Political Violence* (2016, derleme, Andrea Petö ile). Yeşim Arat'la birlikte yazdıkları *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet* kitabı 2008 PEN Duygu Asena Ödülü'nü almıştır.

Cemre BAYTOK, Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji mezunu. Aynı bölümde yüksek lisansını tamamladıktan sonra Central European University’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları alanında yüksek lisans yaptı. Çeşitli feminist grup ve kampanyalarda çalıştı. *Çatlak Zemin* feminist web sitesi ekibinde. 2016’dan beri Boğaziçi Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme Komisyonu’nda koordinatör olarak çalışıyor.

Damla SONGUR, 2009 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun oldu. Halen Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Ticaret Hukuku alanında doktora tez çalışmasını sürdürmektedir. 2011 yılından beri çalıştığı Atılım Üniversitesi’nde Hukuk Fakültesi’nde öğretim görevlisi ve Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (KASAUM) müdür yardımcısıdır. KASAUM bünyesinde çeşitli projeler/araştırmalar yürütmekte, eğitim/atölye çalışmalarını koordine etmekte ve KASAUM sosyal medya hesapları ile web sitesini yönetmektedir. Araştırma alanları ticaret hukuku dallarının yanı sıra bütüncül hukuku, çevrimiçi feminizm, toplumsal cinsiyet eşitliği ve bütüncül haklar yaklaşımıyla insan haklarıdır. Bu alanlarda dersler vermekte ve disiplinler arası çalışmalar/ yayınlar gerçekleştirmektedir. 2012 yılından beri yürütmüş olduğu projeler şunlardır: *Eşitlikte Atılım: Kampüste Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması ve Cinsiyete Dayalı Şiddetle Etkin Mücadele, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs, Özel Hukuk- Kamu Hukuku İlişkisi Bağlamında Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri: Ankara Örneği, Hukuk Kavramlarının İçselleştirilmesinde Sanatın Rolü: Ayrımcılık Yasağı Kavramı Üzerine Bir Bilinç Yaratma Çalışması, Üniversite Öğrencilerinin Hak Temelli Kentlilik Algısı: Atılım Üniversitesi Örneği, Engellilerin Adalete Erişim Hakkı: Adli Yardım ve Bilgi Edinmede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.*

Diğdem Müge SİYEZ, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi’nde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı’nda tamamladı. 11’i SCI/SSCI dergilerde yayınlanmış toplam 56 adet makalesi bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası kongrelerde sunulmuş 50’in üzerinde sözlü bildirisi vardır. Yayınlanmış iki kitabı, çeviri editörlüğünü yaptığı 3 kitabının yanı sıra 6 kitapta da bölüm yazarlığı yapmıştır. Toplumsal cinsiyet, çözüm odaklı psikolojik danışma, önleyici psikolojik danışma ve kariyer psikolojik danışmanlığı konularında çalışmalarını yürütmektedir. İnfertiliteyi önleme, cinsel sağlık eğitimi, internet bağımlılığı ve cinsiyet rolü üzerine yapılan alt projede proje yürütücüsü olarak çalışmıştır. Ayrıca bir AB projesinde kısa süreli uzman, bir UNICEF projesinde de danışman olarak çalışmıştır. Gelişim psikolojisi, ergenlerle psikolojik danışma, çözüm odaklı psikolojik danışma, kariyer psikolojik danışmanlığı ve okul temelli psikolojik danışma derslerini hem lisans hem de lisansüstü düzeyde yürütmektedir. Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Hakları ve Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi’nde yönetim kurulu üyesi olarak çalışmakta ve aynı zamanda bu merkeze bağlı Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Destek Biriminin koordinatörlüğü yapmaktadır. Evli ve bir ergen annesidir.

Fatma GÜVEN LİSANİLER halen Doğu Akdeniz Üniversitesi Ekonomi Bölümü Öğretim Üyesi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi (KAEM) Yönetim Kurulu üyesidir. Toplumsal cinsiyet alanındaki çalışmalarını kadınların emek piyasasındaki konumları, kadınların emek piyasasının dışında

bırakılma nedenleri, göçmen kadınların konumu ve yaptıkları işle ilgili algıları, emek piyasasındaki toplumsal cinsiyete dayalı katmanlaşma ve mesleki ayrışma üzerinde yoğunlaşmaktadır. Halen Doğu Akdeniz Üniversitesi KAEM tarafından yayınlanan Kadın/Woman 2000, Kadın Araştırmaları Dergisi'nin editörlüğünü (Hanife Aliefendioğlu ile birlikte) yapmaktadır.

Fatma Umut BEŞPINAR, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Doçent olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir. Sosyoloji alanında lisans derecesini 1998 yılında, yüksek lisans derecesini ise 2001 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden almıştır. Doktora çalışmalarını yine sosyoloji alanında University of Texas at Austin'de 2007 yılında tamamlamıştır. Akademik ilgi alanları; toplumsal cinsiyet, çalışma ve iş sosyolojisi, aile ve sosyal politikadır. *Women in the Middle East and North Africa: Agents of Change*; *Routledge Handbook of Education, Gender and Care Dynamics*; *Turkey and the Politics of National Identity: Social, Economic and Cultural Transformation* ve *Gender and Sexuality in Muslim Cultures* gibi çeşitli kitaplarda yayınlanmış bölümleri vardır. Women Studies International Forum, New Technology, Work and Employment, Community Work and Family ve Journal of Middle East Women's Studies dergilerinde yayınlanmış makaleleri ve çeşitli ulusal ve uluslararası kurumlar için hazırlanmış raporları vardır. Prof. Dr. Yıldız Ecevit ile birlikte ODTÜ'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi'nin kuruluş çalışmalarını yürütmüştür, halen aynı birimde komisyon üyesi olarak çalışmaktadır.

Gülriiz UYGUR, 1987 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olup, aynı fakültede yüksek lisansını tamamlamış, doktorasını ise Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamlamıştır. Prof. Dr. Gülriiz Uygur halen Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Bilim Dalının Başkanlığı ve Ankara Üniversitesi Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Destek Biriminin Koordinatörlüğü görevlerini sürdürmektedir. Kendisi aynı zamanda Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezinin üyesi olup, Kadın çalışmaları Yüksek Lisans ve Doktora programlarında da ders vermektedir. Gülriiz Uygur'un başlıca çalışma konuları hukuk ve etik, adalet ve toplumsal cinsiyet problemleri olup, bu konularda çok sayıda basılı eseri bulunmaktadır. Gülriiz Uygur halen YÖK Akademide Kadın Sorunları Birimi üyeliği, Türkiye Felsefe Kurumu Genel Sekreterliği, Dünya Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Derneği Yönetim Kurulu üyeliği görevlerini de sürdürmektedir.

Hanife ALİEFENDİOĞLU, 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Aynı Üniversite'de Antropoloji Bölümü'nden yüksek lisans ve doktora derecesi aldı. Kadının Satüsü Genel Müdürlüğü'nde ve *Birleşmiş Milletler Kadın İstihdamını Geliştirme Projesi*'nde çalıştı. 1995 yılında Pazartesi Kadınlara Mahsus Gazete Ankara Grubu'nda, 1999 yılında Uçan Süpürge'nin süreli yayını Uçan Haber'in kurucu ekibinde yer aldı. 2001 yılından bu yana Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor. DAÜ Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi'nde ve Barış İçin Araştırma ve Gazetecilik Merkezi'nde Yönetim Kurulu üyesi olarak görev aldı. Halen Doğu Akdeniz

Üniversitesi KAEM tarafından yayınlanan Kadın/Woman 2000 Dergisi'nin editörlüğü (Fatma Güven Lisaniler ile birlikte) yapmaktadır. İletişim sosyolojisi, toplumsal cinsiyet ve medya, iletişimde yasal ve etik konular, kültürel çalışmalar, ben ve öteki gibi lisans ve yüksek lisans dersleri vermektedir. Kuzey Kıbrıs'ta *Medya ve Temsil* kitabının editörlüğünü (Nurten Kara ile birlikte) yaptı. Medyada toplumsal cinsiyet ve kadınların temsili, Kıbrıs'ta çalışan göçmen kadınlar, kadınlar göç ve sözlü tarih, kadın örgütleri ve ulus aşırı sosyal alan konularında makale ve kitap bölümleri yayınlanmıştır. Doç.Dr. Aliefendioğlu Sosyoloji Derneği, Nüfusbilim Derneği ve Uluslararası Af Örgütü üyesi ve Greenpeace destekçisidir.

Hatice GÜNEŞ, 1998 yılında ODTÜ psikoloji lisans programından mezun olduktan sonra, yine aynı üniversitede yüksek lisans programında iken 1999 yılında psikolojik travma alanında toplum temelli çalışmalara katılmaya başladı. Hatice Güneş, bu tarihten itibaren doğal afetlerin yanı sıra insan elinin neden olduğu travmatik yaşantılarda (yerinden edilme, cinsel istismar/şiddet, toplumsal travmalar/terör saldırıları) da maruz kalanların zorluklar karşısında kaynaklarının farkına vararak güçlenmelerini hedefleyen çalışmalarda aktif olarak yer almaya devam etti. Yaklaşım olarak ruh sağlığı alanında 'koruyucu ve güçlendirici' yaklaşımı ilke olarak benimseyen Hatice Güneş, bu bağlamda yüksek lisans ve doktora tez araştırmalarında travma sonrası stres belirtilerinin yanı sıra 'travma sonrası gelişim' olgusunu inceledi. Mesleki ilgi alanını dezavantajlı birey ve gruplarla çalışmalar ekseninde şekillendiren Güneş, özellikle saha çalışmalarında cinsiyet temelli ayrımcılığın bir anlamda (kimi zaman örtük biçimde de olsa) çifte hak ihlallerine yol açtığını gözlemledi. Örneğin, doğal afetler ve yerinden edilmede belirli bir bölgenin tüm yaşayanları benzer travmatik deneyimlere maruz kalsa da, kadın olmanın artan yüklerle neden olduğunu gözlemledi. Buradan yola çıkarak cinsiyet temelli ayrımcılık ve hak ihlalleri konusunda çalışmalara yöneldi. Sabancı Vakfı bünyesinde *Engelli Kadınların Hak Temelli Mücadele Adımları* çalışmasına katıldı. Çalıştığı Sabancı Üniversitesi çatısı altında da aktif mücadeleye devam etti. Bu bağlamda, 2013 yılından itibaren SU Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Komitesi koordinatörlüğünü yürütmektedir. Bu tarihten beri cinsiyet temelli hak ihlalleriyle mücadeleyi farkındalık çalışmaları, maruz kalanlara hakları ve başvurabilecekleri yollar bağlamında tüm süreçte destek, diğer üniversitelerin çalışmaları ile iş birlikleri kurma boyutlarında halen çalışmaktadır. Hatice Güneş, ayrıca diğer üniversitelerin lisans ve yüksek lisans psikoloji programlarında ders vermekte, yüksek lisans tez danışmanlığı yapmakta, mesleki örgütlerde de yine psikolojik travma alanında eğitim vermektedir.

Hülya ADAK, Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Programı'nda Karşılaştırmalı Edebiyat alanında Doçent, Freie Universität Berlin'de Misafir Profesör olarak çalışmaktadır. Cinsel Taciz Yönergesi ve Komitesi'nin kuruluş ve gelişim süreçlerinde aktif rol oynamış olan Adak'ın araştırma alanları arasında toplumsal cinsiyet ve cinsellik, kadın edebiyatı, soykırım çalışmaları, milliyetçilik, Avrupa ve Türkiye'de roman ve tiyatro sayılabilir. *Halide Edib ve Siyasal Şiddet* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016) başlıklı kitabı Duncker & Humblot Verlag Berlin'den *Halide Edib und Politische Gewalt* başlığıyla 2018 yılında yayınlanacaktır. Rüstem Ertuğ Altınay'la birlikte editörlüğünü yaptığı *Performing*

Turkishness: Politics and Theater in Turkey and its Diasporas adlı Comparative Drama dergisinin özel sayısının da aynı yıl içinde yayınlanması planlanmaktadır. Diğer yayınları arasında Erika Glassen'la birlikte editörlüğünü yaptığı *Hundert Jahre Türkei: Zeitzeugen erzahlen* (Unionsverlag Zürich, 2010, 2014) ve Ayşe Gül Altınay'la birlikte yayınladıkları *Gender, Ethnicity, and the Nation-State* başlıklı New Perspectives on Turkey'nin özel sayısı ve *işte böyle güzelim.../So ist das, meine Schöne...*(2008, 2009, 2010 Sel Yayıncılık, 2009 Orlanda Verlag, Ayşe Gül Altınay, Esin Düzel ve Nilgün Bayraktar'la birlikte) sayılabilir (2010). PMLA, South Atlantic Quarterly, Journal of Genocide Research, Journal of Middle East Women's Studies gibi dergilerde pek çok makalesi yayınlanmıştır.

Hülya ŞİNGA, felsefe alanında lisans derecesini Boğaziçi Üniversitesi'nde, yüksek lisans ve doktorasını ise Amerika Birleşik Devletleri'nde Duquesne Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Halen Maltepe Üniversitesi Felsefe Bölümü ve İnsan Hakları Anabilim Dalında görev yapmaktadır. Ağırlıklı olarak etik, toplumsal cinsiyet ve kadınların insan hakları konularında çalışmaktadır. Daha önce Felsefe Bölümü öğretim üyesi olarak görev yaptığı Koç Üniversitesi'nde, 2010-2017 yılları arasında, Koç Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin müdür yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Türkiye Felsefe Kurumu ve Kuçuradi Felsefe ve İnsan Hakları Vakfı yönetim kurulu üyesidir. 2014-2018 yılları arasında Unesco Türkiye Milli Komisyonu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi başkan vekili görevini yürütmüştür. Ekim 2018'de Lit Verlag'dan çıkacak olan *A Question for Humanity: Sexism, Oppression and Women's Human Rights* kitabının yanı sıra, kitap editörlükleri ve *Philosophia: International Journal of Philosophy* ve *Asian Journal of Women's Studies* gibi dergilerde yayımlanmış makaleleri vardır.

L. Funda ŞENOL CANTEK

Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü'nden mezun olduktan sonra, aynı üniversitede gazetecilik alanında yüksek lisans ve doktora yaptı. Lisans döneminde üç yıl basın sektöründe çalıştı. 1994'ten bu yana akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Uzun yıllar Gazi ve Ankara Üniversitelerinin İletişim Fakültelerinde Gazetecilik Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmıştır. Aynı zamanda, Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları programında yüksek lisans ve doktora dersleri vermiş, A.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) müdür yardımcılığı, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanlığı ve Cinsel Taciz ve Saldıya Karşı Destek Birimi üyeliği yapmıştır. Temel ilgi alanları, gazetecilik pratikleri, toplumsal cinsiyet, sözlü tarih, kent sosyolojisidir. Çok sayıda makalesi ve *Yabanlar ve Yerliler: Başkent Olma Sürecinde Ankara* (İletişim Yayınları, 2003); *Sanki Viran Ankara* (Der., İletişim Yayınları, 2006); *Kenarın Kitabı, Arada Kalmak Çeperde Yaşamak* (Der., İletişim Yayınları, 2014); *Cumhuriyet'in Ütopyası: Ankara* (Der., İletişim Yayınları, 2017) ve *Aynanın Önünde, Cımbızın Ucunda: Kuaför Kitabı* (Der., İletişim Yayınları, 2018) adlı kitapları bulunmaktadır. Tuna'nın annesidir.

Mary Lou O'NEIL, Kadir Has Üniversitesi'nde profesör olarak çalışmakta ve Üniversite'nin Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi'nin müdürlüğünü yapmaktadır. Lisans derecesini 1990 yılında The Evergreen State College'dan liberal arts alanından almış, Master derecesini 1994 yılında University

of Wyoming'den Amerikan Çalışmaları alanında almış ve Doktora derecesini 2000 yılında University of Kansas'dan Amerikan Çalışmaları alanında almıştır. İkinci Master derecesini 2000 yılında İngiltere'de University of Exeter'de Kadın Çalışmaları alanında almıştır. Dr. O'Neil'in European Journal of Women's Studies, Fashion Theory, American Studies International Journal of Women's Studies, Feminist Media Studies, Asian Women ve Turkish Studies gibi dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Özlem BELKIS, lisans ve lisansüstü eğitimini Sahne Sanatları alanında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde tamamladı. 2003'te doktor, 2016'da doçent oldu. Halen DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü'nde yazarlık, eleştiri, Türk Tiyatrosu, sanat ve toplumsal cinsiyet, feminist tiyatro üzerine lisans ve lisansüstü düzeyde dersler veriyor. Haziran 2014'den bu yana DEKAUM (Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Hakları ve Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi) Müdürü, Nisan 2016'dan itibaren CTS Birim temsilcisi olarak görev yapıyor. *Kalemden Sahneye* (2003), *Feminist Tiyatro* (2015), *Kadın ve Siyaset* (ed., K. Yumlu ile birlikte 2017), *Sanatın Gölgedeki Kadınları* (ed. D. Kankaytsın ile birlikte, 2018) adlı kitapları bulunan Belkis, akademik çalışmalarını 2003 yılından itibaren Kadın Çalışmaları ve Feminizm ile kesiştirdi. Son dönemde etnografya, etnodrama üzerine çalışıyor. Müzikal ve çocuk oyunları, dans, bale, opera librettoları yazıyor. *Carmen Carmen'dir* (2010, Ahmet Kahyaoğlu düzenlemesiyle), *Kanlı Nigar* (2014, Cem İdiz), *Arşın Mal Alan* (2011, uyarlama), *Jessy* (2017, Ali Hoca) adlı müzikalleri Devlet Opera ve Balesi'nde sahnelendi. Ayrıca Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Topluluğu'nda kısa oyunlar sahneledi, *Oyunun Oyunu* (M. Frayn, yön. H. Eren, 2003), *Faust Öldü* (C. Marlowe, yön. B. Erdenk, 2014), *Masanın Altında* (R. Topor, yön. S. Erdenk, 2016) gibi oyunlarda dramaturg olarak çalıştı.

Seda KALEM, lisans derecesini 2000 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden almış olup, 2001 yılında NY, New School Üniversitesi Sosyoloji bölümünde başladığı yüksek lisans programından 2003 yılında mezun oldu. Kalem'in 2010 yılında savunduğu *Contested Meanings - Imagined Practices: Law at the Intersection of Mediation and Legal Profession; A socio-legal study of the juridical field in Turkey* başlıklı doktora tezi New School Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tarafından *The Albert Salomon Memorial Award in Sociology* ödülüne layık görülmüştür. İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Hukuk Sosyolojisi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olan Kalem, hukuk ve toplum alanında özellikle mahkemeler, adalete erişim, hukuk mesleği, feminist hukuk teorisi ve hukukta saha araştırmaları konularıyla ilgilenmektedir. 2015 senesinden beri İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Saldırını Önleme Biriminin (CTSÖB) koordinatörlüğünü üstlenen Kalem aynı zamanda amatör tiyatro oyuncusudur.

Sema SANCAK, 01.01.1965 yılında Gaziantep' de doğdu. 1983'de Gaziantep Kız Lisesini bitirdi. 1988 yılında Fırat Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. 1989 yılında Van Atatürk Lisesine öğretmen olarak atandı. 1994 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi uzman kadrosuna geçti. Aile Araştırma ve Eğitim Merkezine görevlendirildi. 1999 yılında Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezine Merkez Müdürü olarak görevlendirildi. 2008 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisansını tamamladı. Halen Van

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkez Müdürü olarak görevini yürütmektedir. Türkiye’de ve Van’da Kadın Sorunları, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadına Yönelik Şiddet, Van’da kadın İntiharları, Kadın İstihdamı, Erken Evlilikler konularında birçok çalışmada bulunmuş, projeler yürütmüştür. Panel, çalıştay, seminer programları düzenleyerek çeşitli kongrelere katılmıştır. 2000 yılından bu yana Radyo ve TV programlarına konuşmacı olarak katılmaktadır. Van ilindeki Van Valiliği gibi birçok kurum kuruluşlarla ve STK’larla ortak projeler yapmaktadır. Evli ve 2 kız annesidir.

Süheyla ÜÇİŞİK ERBİLEN, 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümünden mezun oldu. Türkiye’de Şehirleşme ve İç Göçler üzerine yüksek lisansını, Şehir Coğrafyası üzerine doktorasını Marmara Üniversitesinde 1998 yılında tamamladı. Aynı Üniversitenin Atatürk Eğitim Fakültesi’nde 1989-2006 yılları arasında hizmet vermiştir. Akademik çalışmalarını Doğu Akdeniz Üniversitesinde sürdürmektedir. 2011-2014 yılları arasında yönetim kurulu üyeliği yaptığı DAÜ-KAEM’ in 2014 den beri de başkanlığını yürütmektedir. Şehirleşme, Nüfus, Eğitim, Çevre, Mekan Algılama gibi konularda çalışmalar yapmaktadır. *KKTC Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nın* (2017-2021) editörüdür.

Tülin URAL, 1972 yılında doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde lisans, Atatürk Enstitüsü’nde yüksek lisans eğitimini tamamladı. Mart 2008’de, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde, Prof. Meral Özbek danışmanlığında yazdığı *1930-1939 arasında Türkiye’de Adab-ı Muâşeret, Toplumsal Değişme ve Gündelik Hayatın Dönüşümü* adlı tezi savunarak doktor ünvanı aldı. Yeme içme sosyolojisine yönelik ilgisini, Metro Gastro dergisinde yazdığı yazılar etrafında derinleştirdi. Ayrıca edebiyat sosyolojisi ve edebiyat eleştirisi alanında düşünüp yazıyor. En merak ettiği meseleler zihniyet dünyalarımızda geçmişten bugüne kalan köklü kodların neler olduğu ve nasıl dönüştüğü. Gündelik hayat, roman, popüler kültür, adab-ı muâşeret gibi alanlarda bu kodların peşine düşmeye çalışıyor. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nde İnkılâp Tarihi dersleri veriyor; ayrıca Sosyoloji Bölümü’nde de ders veriyor. Aynı zamanda Kadın Araştırmaları Merkezi’nde çalışıyor. Tülin, hem de 15 yaşındaki Çınar’ın ve 2 yaşındaki Derin’in annesi.

Yıldız ECEVİT, İngiltere’de Kent Üniversitesi’nde yüksek lisans ve doktora eğitimi görmüştür. Kadın konusundaki ilk çalışması, bu üniversitenin Sosyoloji ve Sosyal Antropoloji dalında Türkiye’de ücretli kadın emeği üzerine hazırladığı doktora tezidir. Feminist sosyoloji alanında uzmanlaşmıştır. 1980 tarihinden bu yana esas olarak kadın emeği ve kadın yoksulluğu, kadın girişimciliği, sivil toplum ve kadın örgütlenmesi konularında araştırma ve yayınlar yapmış, feminist kuram ve metodoloji dersleri vermiştir. Prof. Dr. Yıldız Ecevit akademik çalışmalarının yanında Türkiye’de kadın hareketi içinde aktif olarak bulunmuş, kadın hakları savunuculuğu yapmıştır. Uzun yıllardır uluslararası ve ulusal kuruluşların düzenlediği programlarda toplumsal cinsiyet eşitliği için farkındalık eğitimleri vermektedir. Son senelerde bu çalışmalarına üniversitelerde toplumsal cinsiyet

eşitliğine duyarlı bir iklimin yaratılması için yaptığı çalışmalar eklenmiştir. Yıldız Ecevit 1988-2017 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmış, 2006'dan 2017 yılına dek Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programının başkanlığını yapmıştır. Halen aynı üniversitede kısmi statülü öğretim üyesi olarak dersler vermektedir. KADER ve KEİG kurucu üyesi, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Derneği kurucu başkanıdır.

Zeynep Gülrü GÖKER, 2017 yılı Eylül ayından beri Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi'nde araştırmacı olarak çalışmakta, kadınların siyasal hayata ve toplumsal hareketlere katılımı, müzakereci demokrasi teorisi ve feminizm, bakım etiği ve politikaları ve toplumsal cinsiyet üzerine teorik ve ampirik araştırmalar yapmaktadır. Doktorasını, 2011 yılında Siyaset Bilimi alanında City University of New York Graduate Center'dan almış, ardından sırasıyla Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi ve Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde doktora-sonrası araştırmacı olarak çalışmıştır. Siyaset sosyolojisi ve siyaset teorisi alanında dersler vermekte, üniversite içinde ve dışında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitim ve araştırma faaliyetlerine devam etmektedir.

GİRİŞ

Gülriiz Uygur-Hülya Şimğa

Konu, akademik kültürün bir parçası olarak sıradanlaşmış ve normalleşmiş cinsel taciz. Konuşmadığımız şey hakkında konuşuyoruz (Sara Ahmed, 2016).

Cinsel Taciz Bir Adaletsizlik Formudur

Cinsel taciz ve saldırı cinsel şiddetle ilgili olup, istenilmeyen cinsel davranış sonucu oluşur. Bu tür davranışlar, insan haklarıyla ilgisinde, vücut dokunulmazlığı ihlalden başlayıp kişilerin maddi ve manevi varlığını geliştirilmesini engellediği gibi, iş yaşamında ve eğitimde ortaya çıktığında da çalışma hakkı ve eğitim hakkı gibi başlıca haklarının ihlaline yol açmaktadır. Dolayısıyla, cinsel taciz ve saldırı, esas itibari ile bir insan hakları sorunudur. İnsan hakları sorunu olarak cinsel taciz, aynı zamanda bir ayrımcılık formudur. Bu ayrımcılık, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli yapılmakta, bu muameleye genellikle kadınlar ve LGBTIQ+ bireyler maruz kalmaktadır. İnsan hakları sorunu ve ayrımcılık olarak ortaya çıkan cinsel taciz, aynı zamanda da bir adaletsizlik formudur.

Cinsel taciz adaletsizliktir. Cinsel taciz kişiler arasındaki veya gruplar arasındaki adaletin ihlal edilmesidir (Lebacqz, 1993: 605). Ancak, bu adaletsizliğin ortaya çıkması ve hatta üzerinde konuşulması oldukça zordur. Cinsel taciz normalleştirilen bir davranış olarak kurum kültüründe yer aldığındaki, onun insan haklarıyla ilgisinin de görülmesi neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Bu bağlamda yapılacak olan iş, cinsel taciz ve saldırının adaletsizliğini ortaya koymaktır.

Cinsel taciz ve saldırı, esas itibariyle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanır. Dolayısıyla, cinsel tacizin toplumsal cinsiyet boyutunun görülmemesi ve bu ilginin kurulamaması, onun anlaşılmasına ve sanki bireysel bir sorunmuş gibi algılanmasına yol açar. Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik, hiyerarşik eşitsizlikle desteklenmesi durumunda cinsel tacizin ortaya çıkmasını daha da kolaylaştırır. Üniversiteler de hiyerarşik ilişkilerin yer aldığı kurumlar olarak eşitsiz ilişkileri içlerinde barındırırlar. İktidar ilişkisi çerçevesinde şekillenen bu eşitsizlikte ya tehdit ederek veya ödülleri vaat edilerek ya da bunlara dahi gerek duyulmadan, mevcut olan kurum cinsel yararlanma için kullanılır. Cinsel tacizin ikinci türünde ise düşmanca çevre yaratılması vardır. Bu tür tacizde, istenmeyen cinsel davranışla kişinin işini yapmasını zorlaştıran bir çevre yaratılması söz konusudur. Örneğin cinsel organını okşayan bir kişi veya pornografik resimleri gösteren ya da şakalar yapan bir kişi, kadın çalışanın işini yapmasını veya öğrenciyse, eğitimini engellemektedir (Lebacqz, 1993: 609). Bunun dışında, önyargılara dayalı olarak toplumsal cinsiyet üzerinden yaratılan düşmanca çevreler de cinsel tacizin bir türünü oluşturmaktadır. Örneğin, kadınların giyimleri, flört

ilişkileri veya cinsel ilişkileri hakkında dedikodu üretilmesi ve LGTBİQ+ bireylerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği nedeniyle karşılaştıkları taciz gibi. Cinsel taciz olan ile olmayan arasında ayırım yapmak büyük önem taşımaktadır. Örneğin, bir buluşma için davet etmek taciz değildir. Ancak karşı taraf kabul etmez ve diğeri bu daveti ısrarlı bir biçimde kabul ettirmeye çalışırsa, bu tacizdir. Romantik veya zararsız konuşmalardan cinsel tacizi ayıran şey ise, bu tür konuşmaların her iki tarafın hoşlandığı ve üzerinde anlaştığı şekilde olmasıdır. Bu durumlarda genel olarak her iki insanın diğersinin isteklerine saygı duyduğu ve karşılıklılık esasının olduğu varsayılır. Ancak üniversitede öğrenci hocaya itiraz etmede veya işyerinde bir kişi patronunun davranışına itiraz etmede özgür değildir (Lebacqz, 1993: 610). Burada bir patron-bağımlı olan ilişkisi vardır. Bağımlı olan patronun işle ilgili istediklerini yapmak durumundadır. Ancak patron kişisel isteklerini sıraladığında durum değişmektedir. Diğer yandan, tacizi uygulayanın patron olması da şart değildir. Bu başka bir çalışan da olabilir. Bu şekilde taciz edilen ile taciz eden arasında güç bakımından bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında cinsel tacizin başlıca nedeni olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bizatihi kendisi güç farklılığını yaratmaktadır. Dolayısıyla cinsel tacizde bir güç farklılığının olduğunu söylemek hiç de yanlış değildir.

Cinsel tacizin güçle ilgili bu boyutu adaletsizliğin de kaynağında yer almaktadır. Adalet, her bir kişiye ona ait olanı vermekle ilgilidir. Belirli bir durumda cinsel tacize maruz kalan kişinin durumuna baktığımızda, ondan esirgenenin ve ona verilmeyenin ne olduğunun görülmesi ve doğru tespit edilmesi gerekir. Nitekim, cinsel tacizin adil olmaması da kişiye ait olanın ihlal edilmesi durumunun ortaya çıkmasındandır (Lebacqz, 1993: 612). Cinsel ilişkileri insancıl kılan özgür iradeyle yapılmalıdır. Dağıtıcı adalet açısından bakıldığında, eğitim ve çalışma yaşamında özgür iradeye dayanmayan cinsel davranışların, yani cinsel tacizin yarattığı sorunlar aşıkardır. Dağıtıcı adalet, ödülü almak için eşit fırsatlar ve cezaların uygulanmasında da eşit standartlar gerektirir. Eşit fırsatların engellenmesi söz konusu olduğu için cinsel taciz dağıtıcı adalete aykırıdır (Lebacqz, 1993: 615). Dolayısıyla, cinsel taciz benzer durumlarda bulunanlara benzer şekilde davranma ilkesini engellemekte ve adaletsizlik yaratmaktadır.

Adaletsizliğin ikinci boyutu yaratılan baskıyla ilgilidir. Bu baskılar sosyal olarak oluşturulmakta, kültürel anlayışlar da sürdürülmelerine yol açmaktadır. Örneğin, istemediği cinsel davranışla karşılaşan kadın kendini güçsüz hissedip korku ve endişe duymaktadır. Güçsüzlüğü sadece tacizciden— bazı bakımlardan — güçsüz olabilmesiyle ilgili değil, içinde yer aldığı sistemden de kaynaklanmaktadır. Cinsiyetçilik nedeniyle içinde zaten zorlukla var olduğu alanlardan dışlanacağı endişesine kapılabilmektedir. Örneğin, eğitim hakkının ortadan kalkacağını veya işsiz kalacağını düşünebilmektedir. Maalesef bu endişeleri doğrulayan örnekler de oldukça yaygındır. Erkek egemen sistem çoğu zaman mağduru değil, faili korumaktadır. Dolayısıyla, yapılar ve kurumlar, güçsüzlük, şiddet gibi baskının çeşitli boyutlarını hoş gördüğünde veya cesaretlendirdiğinde bu kurumlar adaletsiz üretmektedir (Lebacqz, 1993: 617).

Adalet konusu, hiç şüphesiz, baskı ve iktidar sorunuyla yakından ilgilidir. Cinsel taciz adaletsizdir zira bir grup insanın baskı altına alınmasına yol açmaktadır. Baskıyla ilgili adalet talebi, kadınların erkekler tarafından taciz edildiği bütün durumlarda ortaya çıkmaktadır. Düşmanca çevre yaratılmasında da aynı durum söz konusudur. Bu durum, bir grup insanın baskı altına alınmasına yol açtığı için adaletsizdir (Lebacqz, 1993: 617). Unutulmamalıdır ki davranışlarımız sadece bilinçli değerlendirme veya sosyal politikaların ve kültürel anlayışların etkisi ile ortaya çıkmazlar. Davranışlarımızın üzerindeki önemli bir etki de farketmeden içselleştirdiğimiz toplumsal yargılar, mitler ve metaforlardır. Örneğin, siyahilerin ve beyazların eşit hakları için mücadele eden bir beyaz, sokakta bir siyahî gördüğünde ürkebilir. Ya da kızına eşit eğitim hakkı sağlanması gerektiğine inanan bir adam, gene de erkeklerin kadınlardan—en azından bazı bakımlardan—üstün olduğunu düşünebilir veya tecavüze uğramış olan kadının tecavüzcüsüyle evlendirilmesinin doğru olacağını savunabilir. Nitekim, Iris Young’a göre adalet, sadece söylem düzleminde değil, yani, sosyal politikaya ilişkin bilinçlilik düzleminde değil, beden tepkiselliği ve temel güvenlik sistemleri gibi bilinç dışı düzlem açısından da irdelenmelidir (Lebacqz, 1993: 619). Bu anlamda, adaletsizlik özellikle mitler, semboller düzeyinde olup davranışı biçimlendiren başka etkilerin de söz konusu olduğu açıktır.

Cinsel Taciz ve Saldırı Nasıl Tanımlanır?

Cinsel tacizle ilgili farklı tanımlamalar söz konusudur. Burada esas olarak ve kısaca, hukuki tanımlamaların neler olduğu üzerinde durulacaktır. Hukuki tanımlamalar bağlayıcı olmaları açısından önemlidir. Anayasa’nın 90. maddesine göre insan haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmelerin kanunlardan önce geldiği—yani kanunlar ve diğer hukuk kurallarının bu sözleşmelere göre yorumlanması gerektiğini—de akılda tutularak, öncelikle bakılması gereken yer uluslararası sözleşmelerdir. Cinsel taciz ve saldırıyla ilgili olarak da karşımıza “İstanbul Sözleşmesi” diye anılan “Kadına Karşı Şiddetin ve Ev-İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” çıkmaktadır. Devletlerin cinsel taciz ve saldırıyı suç saymaları gerektiğine ilişkin bir hüküm içeren bu sözleşmede cinsel taciz şöyle tanımlanmıştır:

Taraflar bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen, ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken, her türlü istenmeyen, cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranışın cezai veya diğer yasal yaptırıma tabi olmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır (İstanbul Sözleşmesi, Madde. 40).

Bu maddede belirtilen tanım, cinsel tacizle ilgili olarak yukarıda belirtilenler hususları da içermektedir. Yani, bu tanım çerçevesinde, bir kişiye cinsel içerikli olarak yapılan ve istenmeyen söz veya fiziksel hareket yanında

düşmanca yaratılan çevre de cinsel taciz tanımına girmektedir. Bu tanımdan hareket edildiğinde bir davranışın cinsel taciz olarak addedilmesi için;

- a. Bir kişiye karşı yöneltilmiş ve onun onurunu ihlal etmesi veya bu maksatla gerçekleştirilmiş olması,
- b. Bu davranışın cinsellikle ilgili olması,
- c. Yönelildiği kişi tarafından istenilmemesi,
- d. Sözlü veya özlü olmayan ya da fiziksel bir davranış şeklinde olması gerekmektedir.

Cinsel taciz ve saldırıyla ilgili olarak *istememek* bağlamında rıza kavramı çok tartışmalıdır. Özellikle hegomonik erkeklik kavramına göre anlaşılan rıza, toplumsal cinsiyet bakımından eşitsizlikleri daha da eşitsiz kılmakta ve mağdur olanın da iki kez mağduriyetine yol açmaktadır. İstanbul Sözleşmesi, bu sakıncayı gidermek için rızanın, verildiği bağlama göre anlaşılması gerektiği hususuna yer vermiştir. İstanbul Sözleşmesi'ne uygun olarak, cinsel tacizin Türk Ceza Kanunu'nda da suç sayıldığı görülmektedir. Aşağıda da görüleceği gibi, Türk Ceza Kanunu ikili bir düzenleme yaparak cinsel taciz ve cinsel saldırıyı ayrı ayrı düzenlemiştir. *Cinsel saldırı* ile ilgili madde aşağıdaki gibidir:

MADDE 102.

- (1) Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) Fiilin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi durumunda, yedi yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Bu fiilin eşe karşı işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikâyetine bağlıdır.
- (3) Suçun;
  - a) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
  - b) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
  - c) Üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı,
  - d) Silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilen cezalar yarım oranında artırılır.
- (4) Suçun işlenmesi sırasında mağdurun direncinin kırılmasını sağlayacak ölçünün ötesinde cebir kullanılması durumunda kişi ayrıca kasten yaralama suçundan dolayı cezalandırılır.
- (5) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, on yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.
- (6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Bu Maddede açıkça belirtildiği gibi, Ceza Kanunu cinsel saldırıyı fiziksel temas yoluyla işlenen suç olarak tanımlamaktadır. Bu suç kamu görevlisi veya hizmet

ilişkisiyle ilgili biri tarafından işlendiği takdirde, cezanın arttırılma nedenidir. Dolayısıyla, bir üniversitede hoca öğrencisine cinsel saldırıda bulunursa cezası ağırlaştırılacaktır. Türk Ceza Kanunu'nun cinsel taciz ile ilgili maddesi ise şöyledir:

MADDE 105.

(1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adlî para cezasına hükmolunur.

(2) (Değişik: 29.06.2005 - 5377/13 md.) Bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Görüldüğü üzere Türk Ceza Kanunu cinsel taciz ve saldırıyı suç sayarak bu tür davranışların yapılmamasını sağlamayı amaç edinmektedir. Üniversiteler de bu anlayışı yansıtmak ve kurum kültürü çerçevesinde bu tür davranışlara izin vermemekle yükümlüdür. Yüksek öğretim kurumlarıyla ilgili hukuki mevzuatta da yeterli olmasa bile, bu yönde hükümler yer almaktadır.

Nasıl Bir Araya Geldik?

Üniversiteler, hiyerarşik yapılarıyla desteklenen eşitsiz ilişkileri kapsama olasılığının yüksek olduğu kurumlar olarak, cinsel taciz ve saldırıyı içlerinde barındırabilmektedirler. Bu yapıyı değiştirmek için atılacak en önemli adım, toplumsal cinsiyet eşitliğinin üniversitelerin politikalarında, tutum ve eylemlerinde yansıtılmasıdır. Üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmenin en etkin yolu, cinsel taciz ve saldırıyla mücadele etmeyi ilke edinip, bunları önlemek için çaba sarfetmektir. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nden (CEDAW) itibaren bunun yolları hakkında bilgi sahibiyiz. Bu sözleşme, aynı zamanda, toplumsal cinsiyet eşitliğini engelleyen kültürel önyargıların değişmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, kültürel önyargıların etkilerinden muaf olmayan üniversitelerde de cinsel taciz ve saldırıyı önlemek için akademik kültürü değiştirmek gerektiği açıktır. Cinsel taciz ve saldırıya ilişkin farkındalık kazanmak ise bu kültürün değişmesinin en önemli adımıdır. Öte yandan, bu farkındalığı kazanmak kolay olmadığı açıktır. Farkındalığın önündeki önemli bir engel akademideki direnme noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tecrübe, bu direnme noktalarını saptamanın ve bunlarla mücadeleye ilişkin stratejiler geliştirmenin düşünüldüğünden daha zor olduğunu göstermektedir. Ayrıca, deneyim eksikliği ve sorunun karmaşıklığı da sorunu daha çetrefil hale getirmektedir. Sara Ahmed *sessizlik* temasını kullanarak bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Bu hükümler, örgütün itibarını korur, böylece kimse ne olduğunu öğrenemez. Tabii korunan genellikle tacizcidir: Sicilinde leke olmaz, hayatına devam eder. Tacize uğrayan ise her zamankinden de yalnızdır (taciz zaten bizzatı yalnızlaştırıcıdır). Sessizliğe terk edilirler. Sessizlik, bir başka darbedir; yaşamayanın bilemeyeceği bir duvar (çünkü sessizlik kayda geçmez; söylemeyi duymadığınız için).Ve bir diğer sonuç: Sorunun boyutunu bilmemizin hiçbir yolu yok. O bir şikâyet olarak duyulur. Şikâyet olarak duyulduğunda, aslında kendisi olarak duyulmaz. İşitmenin yokluğu, üreticidir. Sessizlik, taciz ve istismar kültürünün yeniden üretilmesini sağlar. Şiddetten söz etmediğimiz zaman şiddeti yeniden üretiriz. Şiddete dair sessizlik, şiddettir. Sessizlik içinde giden birçok öğrenci oldu. Kalabilselerdi ne söyleyeceklerini hala bilmiyoruz. Kayıp belgeler; kayıp insanlar. Ne kadar çok şeyi kaybettiğimizi bilmiyoruz [...] Bir kurumun bu konuda resmi bir tutumu yoksa, mesele sadece kimsenin ne olduğundan haberdar olmaması değil, zaten buna gerek olmamasıdır. Kişilere bilmeme izni vermişsiniz demektir. Ve sonra konuşma küçük alanlarla sınırlanmış hale gelir: Bizim oluşturduğumuz gibi feminist merkezlerde. Bu alanlar önemlidir. Sığınak haline gelirler; yaşam hatları, gidilecek yerler (Ahmed, 2016).

2012 yılında ilk kez cinsel taciz ve saldırıya karşı mücadele etmek için üniversiteler arası bir araya gelme ihtiyacımız da yukarıdaki sorunlardan kaynaklanmıştır. Ahmed'in belirttiği gibi sessizlik karşısından durmak ve olan biteni konuşmak ve nasıl ilerleyeceğimizi belirlemekle ilgiliydi bu ihtiyaç. Farklı üniversitelerin merkezlerinden ya da CTS birimlerinden temsilciler tarafından kaleme alınan ve üniversitelerde cinsel taciz ve saldırıya ilişkin neler yapıldığını anlatan yazılardan oluşan bu kitap, esasen bu biraraya gelişin öyküsünü de içinde barındırmaktadır. Bu biraraya gelişin tohumları, Gülriz Uygur'un 2011 yılında İTÜ'de cinsel tacizle ilgili verdiği konferansın ardından, başta İpek İlkkaracan olmak üzere diğer katılanlarla birlikte, 'bu konuda biz neler yapabiliriz?' sorusuna cevap ararken atıldı. Bu konuşmanın ardından, Yıldız Ecevit'in inanılmaz desteği ve cesaretlendirmesiyle 28 Mayıs 2012 tarihinde, *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Neler Yapılabilir?* başlıklı çalıştay düzenlendi. Bu çalıştayın ardından hazırlanan ilk raporda şu ifadelere yer verilmektedir:

Ankara Üniversitesi Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Destek Birimi tarafından organize edilen çalıştay, 28 Mayıs 2012 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yüzüncü Yıl salonunda gerçekleştirildi. Çalıştaya Anadolu, Ankara, Atılım, Başkent, Çankaya, Doğu Akdeniz, Hacettepe, İstanbul Teknik, Kocaeli, Koç ve Mimar Sinan Üniversitelerinden öğretim elemanları katıldılar. Çalıştay iki oturumlu yapıldı. Birinci oturumda 'cinsel taciz ve cinsel saldırıya karşı üniversitelerde neler yapılabilir?' sorusu çerçevesinde üniversitelerdeki genel durum ve mevcut sorunlar ortaya koyulurken ikinci oturumda da yurtiçindeki ve yurtdışındaki üniversitelerin tecrübeleri ve uygulamaları değerlendirilerek çözüm yolları tartışıldı. Çalıştay amacına ve gündemine uygun olarak tamamlandı. Sonraki süreçte haberleşme ve yardımlaşmanın sağlanması

Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları

amacıyla bir iletişim ağının kurulması önerisi katılımcıların tamamınca benimsendi¹.

Bu çalıştayın ardından biraraya gelişimiz 2012 yılından beri senede iki defa olmak üzere devam etmektedir. Bu biraraya gelişler bir taraftan konuşulmayı konuşmayı mümkün kılarken, bir taraftan da neler yapılabileceği konusunda bizlere ışık tuttu ve çalışmalarımıza yön verdi. Üniversiteler arasındaki farklılıklar, toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygınlaştırmada karşılaşılan güçlükler, başarılar, engeller, dayanışma yolları ve imkanları üzerinde konuştuk ve hala da konuşmaya devam ediyoruz.

Çalıştaylar en başta, cinsel taciz ve saldırıya ilişkin üniversitelerde neler yapılması gerektiğine dair temel standartları ortaya koyarak çok önemli bir temel sağladı. Bu temeli YÖK Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi'ne olduğu gibi yansıttık. Bu bağlamda YÖK'ün Tutum Belgesi'nin biraraya gelişimizin en etkili sonuç olduğunu söylemek hiç de abartılı bir ifade olmayacaktır. Ortaya çıkan Tutum Belgesi, üniversitelerin cinsel taciz ve saldırıya karşı neler yapması gerektiğini, ortaya koyduğumuz deneyimlerimiz ve mevcut olan problemler ışığında yansıtmaktadır. Bu anlamda, Belge çalıştaylarımızın ve birlikteliğimizin en değerli ürünüdür. Çalıştaylarımızın ürünü ve bir anlamda da ortaya çıkan düşüncelerin özeti olduğu için Tutum Belgesinin içeriğini hatırlatmayı anlamlı buluyoruz. Üniversitelerin cinsel taciz ve saldırıya karşı aşağıdakileri yapmakla yükümlü olduklarını da sıralayan Belgede şu maddeler yer almaktadır:

1. Cinsel taciz ve cinsel saldırıya hiçbir şekilde müsamaha gösterilmeyeceğini açıkça belirtir. Bunu politika belgesi hazırlayarak, stratejik planlarına dahil ederek veya üniversitenin ilkeleri arasına alarak yapabilir.
2. Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili hazırlanan kitaplarda ve açılacak derslerde cinsel taciz ve cinsel saldırıya ilişkin konulara yer verilmesini sağlar.
3. Cinsel taciz ve cinsel saldırıya karşı farkındalık sağlamak için bilgilendirme toplantıları yapar, özellikle hazırlık ve birinci sınıf öğrencilerine bu yönde bilgi verilmesini sağlar.
4. Yapılacak bilgilendirme çalışmasında cinsel taciz ve cinsel saldırının tanımı, bu durumlarda neler yapılması gerektiği ve cinsel taciz ve cinsel saldırıya yol açmayacak şekilde davranmanın nasıl mümkün olacağı konusunda bilgilendirme yapar.
5. Konu ile ilgili, afişler, broşürler, el kitapları, filmler vb.ni hazırlar.
6. Cinsel taciz ve cinsel saldırı iddialarına karşı gerekli incelemeyi yapmak üzere kolay erişilir şikayet mekanizmaları kurar. Bu şikayet

---

¹ Bu çalıştay ve diğer çalıştay raporları için bkz. <http://cts.ankara.edu.tr>.

- mekanizmalarının, ivedilik, güven, gizlilik, adalet ve özen gösterme ilkelerine uygun olarak çalışmasını sağlar.
7. Cinsel taciz ve cinsel saldırıyla ilgili yapılacak soruşturmalarda mağdurun ikinci kez mağduriyetine yol açacak işlemlerin yapılmamasını ve kesinlikle arabuluculuğa gidilmemesini sağlar.
  8. Bu iddialarının üstünü kapatan, soruşturma açılmasını engelleyen veya yeterince soruşturma yapmayan ilgililer hakkında soruşturma yapar.
  9. Cinsel taciz ve cinsel saldırıya maruz kalanlara hukuki, psikolojik ve tıbbi destek verilmesini sağlar. Cinsel taciz ve cinsel saldırıya uğrayan öğrenci ise bu kişilere ayrıca durumun özelliğine göre barınma ve maddi destek verilmesini de sağlamaya çalışır.
  10. Cinsel taciz ve cinsel saldırıya uğrayanları misilleme ve/veya mobbingden korumak için gerekli tedbirleri (örneğin yer değiştirme, danışmanın değiştirilmesi, ders veren öğretim elemanının değiştirilmesi gibi) alır.
  11. Cinsel taciz ve cinsel saldırıya karşı kadınlar için güvenli bir ortam yaratılması için özen gösterir. Bunun için şunları yapar:
    - ♣ Aydınlatmayı sağlar.
    - ♣ Ulaşımın güvenli bir şekilde yapılması için servisler koyar ve bunları kontrol eder. Bunun için ilgili belediyelerle işbirliği yapar.
    - ♣ Yerleşke içerisinde ring sayılarını arttırır.
    - ♣ Kadın güvenlik elemanlarının da olduğu güvenlik memurlarının gezici araçlarla yerleşke içinde dolaşmasını sağlar.
    - ♣ Derhal ulaşılabilecek acil telefon hatları koyar.
    - ♣ Kadın öğrenci yurtlarının yerleşke içinde veya yakınında olmasını sağlar.
    - ♣ Güvenlik personeli ve servislerde çalışanlara cinsel taciz ve cinsel saldırıya karşı farkındalık eğitimini verir.
  12. Aralarında hiyerarşik ilişki bulunan kişiler arasında (öğretim üyesi-öğrenci, araştırma görevlisi-öğrenci gibi) rızaya dayalı birlikteliklerin hoş karşılanmayacağı konusunda akademik ve idari personele tavsiyede bulunur².

Tutum Belgesi gibi, elinizdeki bu kitabın derlenmesi fikri de bir çalıştay sırasında ortaya çıktı. Mart 2017’de Doğu Akdeniz Üniversitesi’nin düzenlediği çalıştayda üniversitelerde CTS birimleriyle ilgili neler yapıldığına ilişkin bir kitap hazırlamanın ne kadar da iyi olacağını konuşurken, Doğu Akdeniz Üniversitesi’ndeki arkadaşlarımız Süheyla Üçışık, Fatma Güven Lasiner ve Hanife Aliefendioğlu bu fikri destekleyerek, kitabı kendilerinin basabileceğini belirttiler. Kitabın editörleri olarak da bizler seçildik. Bu çalışmaya katkı veren arkadaşlarımız, çalışmanın başından itibaren yola birlikte çıktığımız

---

² YÖK Tutum Belgesi için bkz. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/22712333/YOK_Tutum_belgesi.pdf/.

Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları

arkadaşlarımızdır. Yıldız Ecevit birlikteliğe olan inancıyla biraraya gelişimizi mümkün kılan sevgili hocamızdır. Sema Sancak pes etmeden verdiği mücadeleler sonucu bugün Van'da CTS birimini hayata geçirmeyi başardı. Başından beri grubun içinde olan DEKAUM ve Özlem Belkis, Mimar Sinan ve Tülin Ural birlikteliğin yapı taşlarındandır. Boğaziçi Üniversitesi'ndeki meslektaşlarımızın deneyimi, ilk baştan itibaren ufkumuzu açtı, bize ilham verdi. Kadir Has Üniversitesi'nden Mary Lou O'Neil ve ekibi son yıllarda başlattıkları ve uyguladıkları toplumsal cinsiyet çalışmalarını alana büyük katkı yaptılar. Koç Üniversitesi de hazırladığı online cinsel tacize karşı farkındalık eğitimiyle benzer çabalara ön ayak oldu. Aramıza en yeni katılanlardan Bilgi Üniversitesi de son derece hızlı ve başarılı bir şekilde çalışmalarını sürdürüyor. Atılım Üniversitesi'nden genç, çalışkan arkadaşlarımız Aslı ve Damla da olmazsa olmazlarımız olarak aramızda yer almaktalar. Cinsel tacize karşı Türkiye'deki ilk politika belgesini hazırlayarak hepimize örnek olan Sabancı Üniversitesi de hiç şüphesiz birlikteliğimizin güçlerinden biridir.

Yukarıda bahsedilen üniversitelerde yapılan çalışmaların ayrıntılı bilgisini elinizdeki kitapta bulacaksınız. Ancak, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi gibi başından beri CTS iletişim ağında yer alan ve deneyimleri en az kitapta bulunanlar kadar değerli, fakat yazı vererek katkıda bulunmamış üniversiteler olduğu gibi gene kitapta yazısı olmamakla birlikte, politika belgeleri düzenlenme aşamasında olan ve birimlerini henüz kuran üniversiteler de ağımızın içinde yer almaktalar. CTS Ağı olarak başka bir yayında daha kapsayıcı bir derleme yapmayı da umuyoruz.

Son olarak, üniversiteler arası biraraya gelme ağımızı çok önemsiyoruz. Biraraya geliş, cinsel taciz konusunda sessizliğimizi bozmamızın başlangıcıdır. Sara Ahmed'in yukarıda yer verdiğimiz sözlerini tekrarlırsak, "bu alanlar önemlidir: Sığınak haline gelirler; yaşam hatları, gidilecek yerler" (Ahmed, 2016) ve sessizliğin sesinin karşılanması anlamına gelirler. Sevgi ve dayanışma ile kalmanız dileğiyle...

Kaynakça

- Ahmed, S. (Aralık 2016). Feminist Profesör Sara Ahmed'in mesleğe veda mektubu: Söylemek. Siyasi Haber. İnternet adresi: <http://siyasihaber3.org/cinsel-tacize-karsi-guclu-bir-ses-feminist-profesör-sara-ahmedin-istifasi>. Erişim tarihi: 20.06.2018.
- Lebacqz, K. (1993). Justice and Sexual Harrasment. *Capital University Law Review*, 22: 605-622.

6 YILLIK BİR DAYANIŞMA DENEYİMİ: ANKARA ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI DESTEK BİRİMİ'NİN FAALİYETLERİ

Funda Şenol Cantek

İstanbul Sözleşmesi'nin imzalandığı tarih (2011), Türkiye'de cinsiyet eşitliğinin tesis edilmesi ve kadına yönelik şiddet ile ayrımcılığın önüne geçilmesi için politikalar üretilmesi bakımından önemlidir. Her ne kadar Ankara Üniversitesi'nde Cinsel Taciz ve Şiddete Karşı Destek Birimi'nin kurulmasına, kurum sınırları içinde yaşanan bir cinsel taciz olayı vesile olmuşsa da aynı tarihte kurulan bu kurumun hayata geçirilebilmesi için gerekli politika belgesinin üretilmesi, İstanbul Sözleşmesi'nin vaaz ettiği uygulamalar ve yaptırımları esas alıyor, bu belgeyi dayanak kabul ediyordu.

2011 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurduğumuz, başlangıçta farklı fakültelerden, toplumsal cinsiyet alanında çalışan ve bu konuda duyarlılığı olan 7 akademisyenden oluşan Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Destek Birimi (CTS), alanında ilklerden biriydi. Dolayısıyla, birçok zorluğu ve meşruluk sorununu ilk göğüsleyen kurumlardan biridir. Bu yazıda, birimin ilk üyelerinden biri olarak, kişisel tecrübemden yola çıkarak böyle bir kurumun kurulması ve işleyişinde yaşanan zorlukların sebepleri ve neticelerine odaklanmak istiyorum.

Birimi kurmaya niyetlendiğimiz ve rektörlüğü bu konuda ikna ettiğimiz dönemde, politika belgesi oluşturmak için yaptığımız toplantılarda CTS'nin iki temel amacı olsun istiyorduk. İlki, kampus sınırları içinde gelişebilecek cinsel taciz ve saldırı vakalarını önleyebilecek caydırıcılık, ikincisi süregelen veya ortaya çıkabilecek olan vakaları soruşturmak ve mağdurları korumak, failleri cezalandırmak için aracılık. Caydırıcılık hepimiz için çok daha önemliydi. Çünkü taciz ve saldırı vakalarını daha ortaya çıkmadan önlemek çok büyük bir kazanımdı. Aracılıktan kastım ise birimin doğrudan soruşturma yapmayıp, vakalarla ilgili bilgileri soruşturma komisyonlarına iletme olmasındı.

Amacımıza ulaşabilmek için yapmamız gereken ilk iş, Ankara içi ve mücavir alandaki kampüslerin sınırları içindeki herkesi, yani öğrencileri, akademik ve idari personel ile taşeron firma çalışanlarını birim hakkında bilgilendirmek ve bunu yaparken de cinsel taciz ve saldırının ne demek olduğunu, sosyal hayat ve değerler sistemi içinde nasıl bir karşılık bulduğunu, karşı tarafta nasıl bir travma yarattığını ve cezasının ne olduğunu anlatmaktı.

Birimi kurduktan sonra karşılaştığımız ilk ve en büyük zorluk eğitim ve bilgilendirme sürecinde yaşandı. Her biri kendi fakültesinde oldukça fazla iş üstlenmiş olan 7 kişilik küçük bir ekibin fedakârca çabasıyla, üniversitenin Ankara içi ve dışındaki kampüslerinde örgütlediğimiz eğitim ve tanıtım çalışmaları, üniversite mensuplarının ilgisini çekmiyordu. Genelde salonlar boş veya hocaların, idarenin isteğiyle dersten çıkarılıp, kantinden toplanıp oraya getirilmiş, bezgin ve öfkeli katılımcılarla dolu oluyordu. Bu durum, zaten tedirginlik ve kaygı yaratan bir konuda konuşmayı, sohbet etmeyi zorlaştırıyordu. Duygusal ve cinsel ilişkilerin kalabalık önünde konuşulması kültürümüzde hep netameli olagelmiştir. Bizim örneğimizde de bu kural

bozulmuyordu. İçinde *cinsel* ve *taciz* kelimeleri geçen bir afişin bile tedirginlik yarattığını söylemişti eğitimlerden birine zorla getirilen bir öğrenci. Bunu aşmanın yolu, konuyu flört ilişkileri ve birlikte yaşama kültürü bağlamında ele almak olabilirdi. Bildiğim kadıyla, artık birimler tanıtılırken bu tür bir düzenleme yapılması gündeme alınmış durumda.

Yine bu eğitim ve tanıtım programlarında karşılaştığımız bir diğer güçlük, katılımcıların, özellikle de kadınların, cinsel taciz ve saldırının asla kendi başlarına gelmeyecek bir tecrübe olduğunu düşünmeleriydi. Bunu tanıtım etkinlikleri sonrasındaki sohbet faslında sıklıkla dile getiriyorlardı. Bu düşüncenin iki yönü vardı. İlki, *namuslu* ve *ahlaklı*, sosyal, duygusal ve cinsel ilişkilerinde *ölçülü* bir kadının tacize ve tecavüze uğramasının mümkün olmadığı argümanıya dillendiriliyordu. Bu argümana göre, bir kişi cinsel taciz veya saldırıya uğramışsa, buna kendi *ölçüsüz* tavırları, *gayriahlaki yaşam tarzı* ve *yanlış seçilmiş* sosyal çevresi sebep olurdu. Ankara'nın ilçelerinden birindeki bir yüksekokula birimi tanıtmak için gittiğimde, sohbet faslında söz alan bir kadın öğrenci, biraz da öfkeli ve alaycı bir tavırla, "Siz bunu kendi kampusunuzdaki kadınlara anlatın. Bizim gibi kadınlar bu tür şeylerle karşılaşmaz" demişti. "Bizim gibi kadınlar" derken de türbanını ve pardesüsünü işaret etmişti. Bu yaklaşımın, tesettür kurallarına uymayan genç kadınları ne kadar kırılğan ve şiddete açık hale getirdiğini düşününce, taşra şehirlerinde örtünmenin İslam'ın emirlerini yerine getirmekten öte bir işlevi olduğuna kani olmuşum. Nitekim, bahsettiğim yüksekokuldaki eğitim faaliyeti bittiğinde yanıma gelen birkaç başı açık genç kadın öğrenci, yöre erkekleri tarafından yurtlarının önünde bile tacize uğradıklarını, erkeklerin onca kadın öğrenci arasında kendilerine karşı pervasızca ve sistematik cinsel taciz uyguladıklarını, ağır bir cinsiyetçi baskı altında olduklarını dile getirmişlerdi.

Namuslu ve *ahlaklı* olduğu iddiasındaki bir kadının cinsel taciz ve saldırıya maruz kalmayacağı argümanına ek olarak, cinsel taciz ve saldırıdan azade olduğuna inanan ve bunu vurgulayan her kimlikten kadının ikinci argümanı, içinde buldukları sosyal çevrenin, kurumsal ilişkilerin bileşenlerinin bu konuda farkındalık sahibi ve duyarlı olduğuna yönelik ön kabulleriydi. Hal böyle olunca, bir kurumun içinde cinsel tacizi ve şiddeti önleyecek, soruşturacak bir birim kurmak, o kurumun bileşenlerini daha baştan potansiyel olarak suçlu ilan etmekle, damgalamakla bir tutuluyordu. Dolayısıyla böylesi bir girişim, kurumsal kimliği zedeleyen bir saldırı olarak görülüp tepkiyle karşılanıyordu. Bu tepkiyi, bir iki üniversitenin yönetim kademesinden de görmüş olmak bizi her şeye rağmen şaşırtmıştı. Bahsi geçen üniversitelerin yöneticileri, böyle bir birim kurmanın, onlarınki gibi etik ilkelere, ahlaki değerlere bağlı bir kurumun imajını lekeleyeceğini ve kurum çalışanlarını, özellikle de erkekleri zan altında bırakacağını, kadın çalışanlarda da tedirginlik yaratacağını iddia etmişlerdi.

İkinci güçlü reaksiyon, tanıtım etkinliklerinde dile getirilen, "cinsel taciz ve saldırı söz konusu olduğunda kadının beyanı esastır" ilkesine yönelikti. Bu ilke, kadının yüzyıllardır süregelen sessizliğinin, bastırılmışlığının yarattığı çekingenliği hesaba katarak, tacize/saldırıya uğradığını söylemeye cesaret

eden bir kadının çoğunlukla mağdur olduğu ön kabulüne dayalıdır. Ayrıca, ataerkil cinsiyet ilişkilerinde erkek, cinsel ilişki söz konusu olduğunda da genellikle daha saldırgan ve tahakküm kurmaya teşnedir. Bu ilke, taciz veya saldırıya uğrayan kadına cesaret vermek, onu korumak niyeti taşımaktadır. Hakim cinsiyet ilişkileri bağlamında, kadının erkekten daha fazla ötekileştirildiği, ayrımcılığa ve fiziksel/sembolik şiddete maruz kaldığı hesaba katılınca, kadının beyanının esas tutulması bir olumlu ayrımcılık uygulaması olarak görülebilecekken, yine ataerkil söylemin tetiklediği bir itirazla, bunun da bir tür cinsiyet ayrımcılığı olduğu spekülasyonu üretiliyordu. Hemen hemen her tanıtım faaliyetinin sonunda karşılaşılan bu itiraz, “kadının beyanı esastır” ilkesinin erkeklere komple kurulmasına kadar uzanabilecek bir haksızlıklar silsilesine dönüştürülebilir argümanına teyelleniyordu. Geçmişten gelen husumetler, politik çatışmalar, rekabet ve mobbingin, bu tür komplolar kurulmasına zemin hazırlayabileceği ve erkeğin böyle bir durumda kendini aklamasının zor olacağı iddia ediliyordu.

Tanıtım çalışmalarının zorlukları bunlarken, eğitim ve farkındalık çalışmalarında karşımıza çıkan en önemli sorun, hitap ettiğimiz kitlenin cinsel tacizin ne olduğu ve nasıl gerçekleştiği konusundaki bilgisizliği ile flört şiddeti kavramının varlığından bile bihaber olmasıydı. Cinsel tacizin, muhatabında olumsuz karşılık bulan, rahatsızlık yaratan ve cinsel göndermesi olan her türlü fiziksel, sözel ve davranışsal pratik olduğu söylenince karşılaşılan reaksiyon görülmeye değerdi. Hele bunu biraz ayrıntılandırınca, kimi zaman salondan itiraz sesleri yükseliyor, yüzlerde alaycı tebessümler belirliyordu. Mesela, karşı tarafın bakışlarla da taciz edilebileceği, övgü ve hayranlık ifade ettiği düşünülen sözlerin, tavırların cinsel taciz kapsamında değerlendirilebileceği söylenince hoşnutsuzluk, özellikle erkekler arasında ayyuka çıkıyordu. Bu noktada, can alıcı noktanın karşı tarafta rahatsızlık yaratmamak olduğu vurgulanınca, şiddetli tepki, hararetli bir tartışmaya dönüşüyordu. Çünkü, kültürümüzde cinsel ve duygusal yakınlaşmalarda erkeğin aktif olması, beğenisini sözel ve bedensel olarak ifade etmesi gerektiği ve bunun da eril iktidarın kazanılmasında bir merhale, bir maharet olduğunun vurgulanması yaygındı. Bizim eğitimlerimiz ise bu kadim bilgiyi yerle bir etmeye yönelik radikal bir girişimdi. Salonda bulunan erkekleri, flört ilişkisini başlatmaya yönelik bir girişim, karşı tarafta rahatsızlık uyandırıyor ve bu rahatsızlık dile getiriliyorsa (yahut vücut diliyle aktarılıyorsa) o girişimin sonlandırılması gerektiğine ikna etmek zor oluyordu.

Flört şiddeti konusundaki uyarılar ise daha büyük şaşkınlıkla karşılanıyordu. Henüz yeni yeni tartışma konusu olan flört şiddeti, yine cinsiyet ilişkilerinde erkeğin yönlendiriciliğinden ve baskın konumundan kaynaklanan ve ataerkil kültürün dayatmalarıyla içselleştirilmiş, sevgi ile bağlılıktan kaynaklandığı düşünülen bir şiddet türüdür. Kıskançlık sebebiyle yaşanan ve çoğunlukla sözel, bazen fiziksel şiddetle sonuçlanan (hatta cinayetle bile bitebilen) tartışmalar, flört şiddetinin en yaygın tezahürüdür. Kıskançlık, kadınları daha fazla olmak üzere, tarafları sosyal hayattan, iş yaşamından, aile çevresinden ve hatta sokaktan uzak tutmaya, giyim tarzını, giderek karakter yapısını

dönüştürme dayatmasına kadar uzanabilir. Flört şiddeti konusundaki uyarıların, eğitim etkinliklerine katılan kadınların kayda değer kısmı tarafından da hayretle karşılandığını belirtmeyi önemli görüyorum. Çoğu, yukarıda sözünü ettiğim tecrübeyi yaşıyorlar ama bunun bir şiddet türü olduğunu bilmiyorlardı. Kimisi bu etkinliklerle bu konuda bir farkındalık geliştirdiklerini söylerken, kimisi de yaptığımız uyarıları ve verdiğimiz örnekleri abartılı bulduklarını dile getiriyorlardı. Onlara göre, sevgi, içinde kıskançlık barındırırdı ve zaten bir ilişki içinde olan kadın veya erkek, sosyal çevresinden biraz uzaklaşıp ikili bir hayata adapte olmalıydı. Erkekler ise yanlarında partnerleri varsa bu anlatılanlara çok öfkeleniyor ve bazen partnerleriyle birlikte salonu terk ediyorlardı. Sonradan aldığımız tepkilere bakılacak olursa, anlattıklarımızı “ayartıcı ve geleneksel ahlaki değerlere aykırın” buluyorlardı.

Tanıtım ve eğitim etkinliklerinde, cinsel tacizle baş etme stratejileri hakkında da bilgi veriliyordu. Bu etkinliğin bizim için önemi, cinsel saldırı hariç olmak üzere, taciz olarak nitelendirilen söz ve tavırların bertaraf edilebilmesi için farkındalık çalışmasına dönüşmesiydi. Cinsel taciz olduğu düşünülen bir yaklaşımla, herhangi bir kurumsal başvuru yapmadan önce baş etmeye çalışmak bir güçlenme stratejisi ve cinsel taciz farkındalığı konusunda önemli bir merhaleydi. Baş etme stratejisi, tacizin faili olan tarafın, sarf ettiği sözün veya yaptığı eylemin taciz kapsamına girdiğinin mağdur tarafından belirtilmesi ve mümkünse şiddet kullanmadan engellenmesi pratiğini içeriyordu. Birçok örnekte fail, sarf ettiği sözün veya yaptığı eylemin taciz kapsamında değerlendirilebileceğinin farkında olmuyordu. Dolayısıyla, muhatabının faili bu konuda uyarması ve mümkünse farkındalık yaratacak bir açıklamada bulunması, benzer hareketlerin fail tarafından yinelenmemesi bakımından önem taşıyordu.

Tam da bu noktada, onarıcı adalet mekanizmasından bahsetmekte yarar var. CTS birimi üyeleri tarafından, birime yapılan başvurularda mağdur ve fail olarak konumlandırılan kişiler ile ayrı ayrı görüşmeler yapılarak yürütülen onarıcı adalet pratiği, yaşanan olayın hukuken ve sosyal ilişkiler, cinsiyet ilişkileri bağlamında taciz kapsamına girip girmediğini anlamak, mağduriyeti ortaya çıkarmak ve gerekirse kurumsal süreçlerin dışında çözümler bulmak yönünde bir çalışmaydı. Bu çalışmalarda en sık karşılaşılan durumlar, cinsel tacizin ne olduğuna dair net bir bilgiye sahip olunmaması ve taciz niteliğindeki davranışlarla baş etme konusundaki tecrübesizlikti. Çoğunlukla, tacizin faili olduğu iddia edilen kişi, sarf ettiği söz veya davranış biçiminin taciz olarak algılandığının farkında olmuyor veya bunu inkar ediyor; mağduru olduğu iddia edilen kişi ise faili uyurarak veya güçlü bir tepki göstererek bertaraf edebileceği rahatsız edici davranış karşısında sinerek, bu tavrın sürmesine veya ağırlaşmasına sebep oluyordu. Neticede, taciz vakaları kimi örneklerde iki tarafın sağlıklı bir iletişime girmesiyle çözülebilecekken, kurumsal mekanizmalara dahil olarak hem tarafları hem de kurumları meşgul edecek, daha geniş aile çevresini ve sosyal çevreyi sürece katacak, travma yaratacak bir tecrübeye dönüşüyordu. Bazı vakalarda, farkındalık eksikliği, yanlış anlama sebebiyle yaşanan gerilimler onarıcı adalet mekanizmasıyla çözülebiliyordu.

CTS biriminin düzenli toplantılarında en tartışmalı konulardan bir diğeri de rızaya dayalı ancak üst ile ast arasında yaşanan duygusal ve cinsel ilişkinin hangi kapsamda değerlendirileceğiydi. Üstten asta yönelik olarak gerçekleşen (hocanın öğrenci veya asistana, amirin emrinde çalışan memura yönelik olan) cinsel taciz veya saldırı, birçok örnekte mobbinge birlikte karşımıza çıkıyordu. Üstten asta yönelen ve karşılık bulamayan cinsel veya duygusal yaklaşım, astın mesleki hayatında, akademik kariyerinde ilerlemesini ya da eşit muamele görmesini engelleyebiliyordu. Ama bazı örneklerde de üstü ile cinsel ya da duygusal ilişki yaşayan kişinin, haksız rekabetin avantajlı tarafı olması söz konusuydu. Mobbing konusundaki farkındalığın da, cinsel taciz konusundaki kadar eksik olduğu, önümüze gelen vakalarda ve sürdürdüğümüz eğitimlerde ortaya çıkıyordu. Cinsel tacizin mobbinge dönüştüğü örneklerde mağduriyet katlanıyordu. Bu konuda farkındalık yaratmaya ve caydırıcı önlemler almaya çalışırken dikkat edilmesi gereken bir nokta vardı: ast ile üst arasındaki rızaya dayalı duygusal ve cinsel ilişkiyi bütünüyle gayrimeşru ve gayriahlaki ilan etmemek. Bu konuda birim üyeleri olarak zaman zaman ihtilafa düşsek de ahlakçı bir tavırla hareket etmeden, mobbing, taciz ve kayırma ihtimalini ortadan kaldırmak mümkündü. Bu noktada, böyle bir dosyayla karşı karşıya kalan soruşturmacının bir yandan rıza unsurunu göz önünde bulundururken, diğer yandan da kayırma ihtimalini hesaba katması önemliydi. Yani, aynı kurumda çalışan kişiler arasındaki rızaya dayalı duygusal ve cinsel ilişkinin haksız rekabete ve kayırmaya yol açıp açmadığını titizlikle soruşturmak gerekiyordu.

Eğitim ve tanıtım faaliyetlerinde yaşanan zorluklara ek olarak, taciz mağduru olanların birime başvuru sürecinde de bir dizi engel ve sorunla karşılaşılırdık. Mağdurlar, teşhir edilmekten çekindikleri için birime bizzat başvurmaktan imtina ediyorlardı. Birimin bu konudaki titizliğine onları ikna etmek her zaman mümkün olmuyordu. İkna olduklarında ise yaşadıkları cinsel taciz veya saldırı deneyimini anlatmak zor geliyordu onlara. Bu travmatik deneyimi aşmak için, birlikte çalıştığımız profesyonel ekibe güveniyorduk. Ancak, her şeye rağmen hem birime, hem soruşturma komisyonuna, hem de bazen mahkemeye intikal etmiş vakalarda savcıya aynı travmatik hikayeyi anlatmak zorunluluğu onları birime başvurmaktan alıkouyordu. Böyle durumlarda taciz/saldırı sistematik hale geliyor ve fail cezalandırılmadığı için mağdur sayısı artabiliyordu. Bu sorunu aşmak için telefonla veya web sayfasındaki e-posta adresinden başvuruda bulunma alternatiflerini sunduk başvuruculara. Bu alternatifler bir ölçüde rahatlatma sağladıysa da taciz olayının üniversite kamuoyunda duyulup gündem olması ve mağdur olarak teşhis edilip bakışın ve sohbetin nesnesi olma endişesi birçok vakanın açığa çıkarılıp faillerinin cezalandırılması ihtimalini ortadan kaldırıyor. Soruşturmacıları başvurucağının bağlı olduğu (öğrencisi olduğu veya görev yaptığı) kurumların dışından seçmek, mahremiyetin ihlali kaygısının önüne geçmek için uyguladığımız bir yöntemdi.

Tarafların soruşturmacı tarafından daha önceden tanınmıyor olması cinsel taciz/saldırı vakasının kurum içi sohbet konusu olmasını büyük ölçüde engelliyordu. Ancak, şikayetçinin veya olaya tanıklık edenlerin şüpheliyi teşhir

etme ısrarları başka bir sorun olarak karşımıza çıkıyordu. Teşhir mekanizmasından bahsetmişken sözü edilmesi gereken bir başka konu da failin kimliğinin teşhir edilmesi ısrarıydı. Soruşturma neticelenmeden şikayet konusu olan kişi ve olayı üniversite kamusuna ve hatta sosyal medyadan genel kamuya duyurmak yönündeki ısrarı bertaraf etmek zor oluyor ve bazen failin tarafımızdan korunduğu ithamıyla karşılaşmamıza sebebiyet veriyordu. Teşhir mekanizmasının yaratabileceği sorunlar, henüz suçu kanıtlanmamış bir kişinin onurunun çiğnenmesi, dolayısıyla kişilik haklarının ihlal edilmesi ve sosyal dışlanmaya, fiziksel linçe maruz kalması tehlikesi taşıdığı için, soruşturma sürecinde mağdur olduğuna iddia eden tarafın kişilik haklarını olduğu kadar, fail olduğu iddia edileninkini de korumamız gerekiyordu. Özetle, teşhir mekanizması konusundaki hassasiyet, cezanın mağdur veya yakınları tarafından değil, hukuki olarak verilmesi amacını taşıyordu.

Altı yıllık Cinsel Tacize ve Şiddete Karşı Destek Birimi uygulamalarına genel olarak baktığımda, kazanım ve hatta başarı olarak nitelendirilebilecek üç başlık görüyorum. İlki, yukarıda saydığım gerekçelerle başvuru sayısı sınırlı olmakla beraber, birimin kampus sınırları dahilinde ve yer yer kampus sakinlerinin dışarıdaki yaşamlarında uğradıkları cinsel taciz ve saldırı vakalarını dayanışmacı ve titiz bir yaklaşımla ele alınması. İkincisi, yeni vakaların ortaya çıkmasını engelleyebilecek bir caydırıcılık potansiyeli taşıyor olması ki bu konuda kampus sakinlerinden gelen olumlu geri bildirimler veri olarak kabul edilebilir. Üçüncüsü ise Türkiye çapında gerçekleştirilen çalıştaylarla, birçok üniversitenin benzer birimleri hayata geçirmelerine önayak olunması. Bütün örneklerde, bu başarının ilgili üniversitelerin toplumsal cinsiyet veya kadın birimlerinin çabasıyla gerçekleştiğini de gururla eklemek gerekir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI DESTEK BİRİMİ: NEREDEN NEREYE GELDİK!

Gülriiz Uygur

Başlangıçta

7 Ocak 2009 tarihinde birçoğu Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi üyesi olan onsekiz kişi bir araya gelerek *Ankara Üniversitesi'nde Cinsiyet Eşitliği Kültürünün Yaygınlaştırılması İçin Yapılması Gerekenler* konulu bir toplantı gerçekleştirdik. Bu toplantının yapılma nedenini üniversite içerisinde meydana gelen cinsel taciz vakalarının nasıl önlenebileceği düşüncesi oluşturmaktaydı. Toplantı sonucunda aşağıdaki kararlar alındı:

- Hem cinsel tacizi önlemeye dönük bir disiplin yönetmeliği hazırlamak hem de disiplin yönetmeliğine ilave olarak Politika Belgesi (Policy Statement) hazırlamak üzere çalışmaların başlatılması,
- Bu iki çalışmanın öncelikle bu toplantıya katılan akademisyenler arasında başlatılması ve daha sonra diğer akademisyenler ve öğrencileri de içine alacak şekilde genişletilmesi,
- İlk aşamada Cebeci Kampüsü'nün cinsel taciz konusunda araştırmaların yapılacağı merkez olarak ele alınması,
- Hem disiplin yönetmeliği çalışmasının hem de Politika Belgesi çalışmasının birbirine paralel devam etmesi,
- Cinsel tacize uğramış bir öğrenciye ilk desteğin verilebilmesi amacıyla bir tür danışma/destek komisyonunun oluşturulması için ön çalışmaların yapılması,
- Öncelikle öğrenciler arasında cinsel tacizi nasıl tanımladıklarına ilişkin bir araştırma/anket yapılması,
- Dünyadaki diğer üniversitelerde cinsel taciz konusunda ne tür disiplin yönetmelikleri hazırlanmış ya da politika belgeleri yazılmış olduğunu tespit etmek için bu tür belgelerin incelenmesi,
- Cinsel taciz konusunda hukuki sürecin nasıl işlediğine ilişkin ikinci toplantıda uzmanlarımızdan (Türkan Sancar ve Gülriiz Uygur) daha geniş kapsamlı bilgi alınması,
- 10 Şubat 2009 tarihinde saat 13.00'da SBF Akademik Toplantı Salonu'nda tekrar bir araya gelinmesi.

Bu toplantının ardından neler yapıldığını Alev Özkazanç *Üniversitede Cinsel Tacize Karşı Önlemler: Mevcut Yaklaşımlara Eleştirel Bir Bakış* başlıklı yazısında şu şekilde ifade etmektedir:

AÜ Kadın Çalışmaları Programını yürüten bir grup arkadaş olarak bir süredir üniversite içinde cinsel taciz olaylarını önlemek amacıyla bir dizi kurumsal yenilik önerisinde bulunmak üzere harekete geçtik. İlk olarak üniversitede *Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi* gibi kurumsal bir metnin

yazılması hedefiyle yola koyulan bu çalışma şu anda iki düzlemde devam ediyor. Bir yandan üniversitenin özellikle Cebeci Kampüsünde cinsiyetçilik kültürünün nasıl yaşandığını ortaya koymaya çalışan küçük çaplı bir saha araştırması yürütürken, öte yandan işin kurumsal boyutlarının nasıl olması gerektiğine ilişkin bir tartışma süreci de yaşıyoruz (Özkazanç, 2009: 10).

Alev'in belirttiği cinsiyetçilik kültürüyle ilgili araştırmayı öğrencilerle 2009 yılında derinlemesine görüşme yöntemiyle yapmaya çalıştık. Konuya giriş ve amacımız olarak şunu belirttik: 'Biz Kadın Çalışmaları ekibi olarak Cebeci Kampüsünde cinsiyetler arası ilişki kültürünü, cinsiyetçiliğin nasıl yaşandığını ve daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir gündelik yaşam kültürü için neler yapılması gerektiğini araştırmak istiyoruz.' Ancak bu araştırmayı yapmaya yönelik çabamız çok sınırlı kaldı. Araştırmayı niyetlendiğimiz gibi yürütemememizin başlıca nedenleri öğrencilerin konuyu konuşmak istememeleri ve bu tür görüşme yapma talebini tedirgin edici bulmalarıydı. Odak grup görüşmesi yapılan öğrencilerin yorumlarına baktığımızda aşağıda derlediğimiz cümlelerdeki gibi ifadelerle karşılaştık:

Öğrenci cinsellikle ilgili konularda hocanın konuyu fazla sulandırdığı düşünüyor. Öğrenciler gülümsüyor. Hoca cinsel içerikli bir filmi göstermemeliydi diyor. Radikaller tepki vermez. Öğrenciler arasında bunu mu konuşacağız diyenler oluyor. Yarı yarıya öğrenci tepki veriyor. Tecavüz konusu anlatılan olunca tepki veriliyor. Gizli kalması gereken konu gibi görülüyor. Erkekler bunu söylüyor. Kızlar konuşulmasından yana. Daha rahat gibiler. Bu konu anlatılınca kullanılan dile göre gülme oluyor. Bu konular konuşulsun denildiğinde bunu dolaylı anlatmak gerekiyor açıklıkla anlatılmasın deniyor. Olmaması gereken bir şeydir böyle bir film, bu konu anlatılmasın. Cinsel içerikli soruya hoca fantezisini yansıtmış deniliyor. Erkek-kız öğrenci bir arada anlatılması da ayıp duygusunu artırıyor.

Görüşmelerden elde ettiğimiz sonuçlar sınırlar olmakla birlikte, bu araştırmanın öğrencilerin cinsellik ve çeşitli sonuçları ile ilgili düşünceleri hakkında fikir vermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Örneğin, öğrencilerin arasında bekaretin korunması gerektiği düşüncesinin yaygın olarak varlığını sürdürmekte olduğu açıklıkla ifade edilmiştir:

Bekaret, evlenmeden zor, kızlar kutsal görüyor. Erkekler daha fazla önemiyor. Erkekler bakire istiyor, kızlar da bakire olmak istiyor. Evlenme aşamasında çok önemli görünüyor. Bekaretin kaybı, çeşitli nedenlerle kaybı, etkili olabilir deniliyor. Toplumun bakış açısı belirliyor. Bekaret olmalı, o kadın için o erkek tek olmalı. Bekaret kutsal. Bekareti çok az kızla çok sınırlı konuşabiliyoruz. Kızlar konuşmak istemiyor.

Bunun dışında, öğrenciler arasında cinsellik konusunun konuşulmak istenmediği de bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır:

Kadınlar daha çok küçük grup karma arkadaşlık ilişkileri içinde cinsiyetçi kültüre maruz kalıyor, onu yeniden üretiyor ya da mücadele ediyorlar. Karma grup sosyallikleri içinde erkeklerin cinsiyetçi yorum ve bakışına maruz kalıyor, buna göre kendi kılık kıyafet ve tutumlarına yön veriyorlar.

Doğrudan cinsel ilişki ve sorunlar üzerinde büyük bir gizleme, saklama, konuşmama, baskılanma var. Anti-erotik bir kültür var, muhafazakâr ve korunmacı tepkiler yaygın. Bekaret tabusu var ve güçlü. Yaygın olan cinsel birleşme yaşamadan cinsel deneyimler yaşamak. Kolay ve serbestçe cinsel ilişki yaşıyor gibi görünmek kadınların aleyhine işler korkusu var. Oldukça muhafazakâr bir kılık kıyafet kültürü var. Farklı giyinenler, (bedensel açıklık, gösterme) erkek bakışına çok maruz kalıyor ve biraz 'aptal' olarak kodlanıyorlar.

Yapılan görüşmelerde kılık-kıyafetin cinsellikle ilişkilendirilmesinin bir örneği 'etek boyu' olarak ortaya çıktı. Genel olarak öğrenciler arasında mini etek giyen kadın öğrenciyi iyi bakılmadığı belirtildi:

-Giyinilmesi bakımından açık giyinenler eleştiriyor. Kızlar korumak amaçlı gibi giyinilmesi istenmiyor. Bir iki kişi var, giyinince yanlış algılıyor, hafiflik deniliyor. Kıyafetleri nedeniyle kızlarla çıkılmaz bile. Kızlar da giyinmeleri bakımından birbirini eleştiriyor. Mini etek burada olmaz deniyor. Hukukun ciddiyetinden değil, buraya gelenlerden oluyor. Hiç giymem burada. Modernler de rahatsız eder 'o kıza bak' derler.

-Giyilemeyecek çünkü rahatsız etme ihtimali olur diye düşünüyorum. Kız arkadaşına giydirmem, bu tür davranışlarla onu rahatsız ederler diye düşünürüm. Mini etek giyenler iki veya üç tane. Diz üstünde giyiliyor diye bile kızlar 'şu kıza bak' diyor.

Hocalardan öğrencilere yönelik taciz olduğu iddiası da birkaç görüşme grubunda ortaya çıkmıştır:

-Bir kötü şöhretli hoca dışında pek bilinen konuşulan bir şey yok, o da husumet değil, sempati yaratıyor. ...'nin geleneğinde varmış hocalar öğrencilerle evlenmiş söylemi çok tutuluyor, keyifle kullanılıyor. Çok yaygın ve güçlü hayranlıklar olmasına rağmen öğrenci-hoca arasında bunu aşan olaylar pek yok, bilinmiyor. Olsa pek hoş karşılanmaz.

-Bazı kadın ve erkek hocaların sınıfta karşı cinsle yönelik daha sempatik davranması eğilimi var. Hocalardan göz tacizi ve söz tacizi oldu. Söz imalı şekilde oldu. Şikâyet düşünülüyor. Tam taciz olma konusunda şüpheleri olabilir.

-Fiziki temas olursa düşünüp başvururdum. Giyim tarzı biz de bakıyoruz normal. Hoca-öğrenci ilişkisi duyuluyor. Çapkın hoca deniliyor. Hocanın cinsiyetçi yaklaşımı var: 'Kadın evinde otursun gibi.'

Bir başka husus da öğrencilerin flört ilişkisi sırasında tacize uğrayıp uğramadıklarının sır perdesi altında kalmasıydı:

Küçük grup içi ve yakın sevgili ilişkisinde rahatsızlıklar var ama özellikle yakınlıklar kapalı kutu. Dışa yansıyan fazla şey yok.

Bunlara ek olarak, üniversitede cinsel tacizle ilgili bir kurulun olmasının öğrenciler arasında pek tasvip edilmediği görülmüştür:

Nereden Nereye Geldik!

Şikâyet edilmez, hocadan korkulur, dedikodu korkusu, duyulması korkusu var. Bunu açığa çıkarırsam ben zor durumda kalırım, kuyruk sallamıştım denir, hoca korkusu, dedikodu korkusu var. Güvenliğimin sağlanması lazım. İlimsiz dilekçe verilirse veririm.

Ancak bazı öğrenciler bir kurulun olmasının güvenlik duygusunu arttıracığını, öğrencilerin hepsinin olmasa bile en azından birkaçının gidip şikâyetle bulunabileceğini ama bunun için güvenliklerinin sağlanmasının şart olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun dışında özellikle bazı öğrenciler için kurulda tanıdıkları hocalarının olması önemli olduğu görülmüştür. Ancak tacizi baskılayan cinsiyetçi bir yapının varlığı da kendini göstermektedir. Alev, yazısında ulaştığımız sonuçlarla ilgili aşağıdaki değerlendirmeyi yapmaktadır:

Çok genel olarak söylemek gerekirse, Cebeci Kampüsü bir taciz cehennemi değildir. Dar anlamıyla taciz vakaları, üniversite kültürünün merkezinde değil de kıyısında varolan bazı bağlamlarda daha belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Örneğin, yabancı kadın öğrencilere yönelik taciz, yüksek lisans ve doktora seviyesinde ortaya çıkan hoca-öğrenci tacizi, güvenlik görevlileri, hizmetliler ve idari personelden öğrencilere yönelik taciz gibi. [...] Cinsel taciz sorunu bu farklı bağlamların her birinde farklı ilişkilere eklenerek varoluyor. Örneğin, yabancı kadın öğrencilerin karşılaştığı sorunlar, muhtemelen bir yönüyle tüm yabancı öğrencilerin uğradığı dışlanma sorunuyla da ilgili. Ya da asistan-yüksek lisans öğrencisi ile hocalar arasındaki cinsel suistimal ilişkileri daha genel bir keyfiliğin ve otorite kullanımının bir boyutu, hocalara ilişkin en yaygın şikâyet olan derslikte yapılan cinsiyetçi şaka ve yorumlar da genel olarak hoca merkezli otorite eğitim anlayışının bir uzantısı, güvenlik görevlileriyle ilgili sorun, genel özel güvenlik sorununun bir parçası, idari personel-hizmetli sorunu bu kesimlerin kendilerini daha 'dışarıda' görmelerinin bir sonucu vb. Öte yandan merkezî sorun olarak öne çıkan cinsiyetçi kültür ise çok katmanlı olarak analiz edilmeyi ve farklı biçimlerde politikleştirilmeyi hak ediyor. [...] Görüleceği gibi, dar anlamında tacizi de içeren ancak onu çok aşan cinsiyetçi kültür sorunu, içinde belirli dozlarda disiplinci önlem-yaptırım barındırmayı gerektirse de aslen tartışma, diyalog, kolektif eylem, yeni toplumsal pratikler yaratma, eylem içinde özgürleşme ve kolektif olarak kendini dönüştürme pratiklerine ihtiyaç gösteren çetrefil bir sorundur (Özkazanç, 2009: 11).

2011 Yılına Kadar Devam Eden Suskunluk

Araştırmaya devam edemememiz ve yaptığımız çalışmada da ortaya çıkan Cebeci Kampüsündeki egemen cinsiyetçi yapı gözümüzü açıkça korkutmuştu. Zor bir durum söz konusuydu. Bunun üstesinden gelmek ve başlamak kolay değildi. O dönem Üniversitenin farklı bölümlerine cinsel tacizle ilgili yaptığım konuşmalar da pek hoş karşılanmıyordu. Açıkçası, geleneksel “bizim üniversitemizde böyle şeyler olmaz, üniversitenin adını mı çıkaracaksınız!” şeklindeki tutumla karşılaşıyorduk. Bütün bunlar suskunluğumuza yol açtı.

Üniversitenin adını bizim değil, Üniversitede bizzat yaşanan bir taciz olayının çıkarmasıyla birlikte bizlerin suskunluğu da sona erdi. Yaşanan taciz olayına karşı

KASAUM olarak bir araya gelip Rektörlük makamına dilekçe yazdık. Bu dilekçenin ardından Rektör bize ne istediğimizi sordu. Cinsel tacize karşı üniversitenin bir politika belgesi çıkarmasını ve cinsel tacize karşı bir birim oluşturmak istediğimizi belirttik. Rektörün olumlu cevabı üzerine de harekete geçtik.

Bir grup kadın olarak politika belgesinin nasıl hazırlanacağı konusunda aramızda yoğun tartışma yaşadık. Dünyadaki ve ülkemizdeki örnekler bakmaya çalıştık. Türkiye’de cinsel taciz ve saldırıyla ilgili web sayfalarında düzenleme yapan Boğaziçi, Kocaeli ve Sabancı Üniversitelerinin tanımları ve cinsel taciz ve saldırıyla karşılaştığında neler yapılabileceğine ilişkin bilgilerinden yararlanıp, bunları dünya örnekleriyle karşılaştırmalı olarak geliştirmeye çalıştık. Nasıl bir anlayışımız olması gerektiği konusunda Alev’in yol göstericiliği belirleyici oldu. Ben daha çok Catherine MacKinnon çizgisinde giderken, Alev özgürlükçü bir tutum benimsemesi gerektiği fikriyle karşımda durdu. Zaman içerisinde karşılaştığımız olaylar Alev’i haklı çıkarsa da MacKinnon’u da bırakmadım. Alev yazısında kaygısını şu şekilde dile getiriyordu:

Konuyla daha derinden ilgilenince, ilk başlarda duyduğum tedirginliğin aslında iki farklı eleştirel kaygıdan beslenmiş olduğunu fark ettim. Bunlardan biri, Batı toplumlarının bir süredir etkisi altına girdiği ve “korku kültürü” diye adlandırılan muhafazakâr bir kültürel yönelimin eleştirisi, diğeri ise cinsel şiddet ve taciz konusunda hegemonik feminist söylemin kurucularından olan MacKinnonvari yaklaşımın feminist bir eleştirisiydi. Cinsel taciz kodları “taciz kültürünün” bir parçası olarak işlev görmekte ve korku ve güvensizlik temelinde örgütlenen muhafazakâr bir sosyalleşmeye eklenmektedir. Furedi’ye göre herkesin potansiyel bir tacizci ya da kurban olarak görüldüğü bu kültür, tacizin normalleştirilmesi ve rutinleştirilmesine paralel olarak insanları karşılaştıkları zorluk ve riskleri abartmaya ve böyle durumlarda hemen yetkililere-uzmanlara başvurmaya yöneltmektedir. Taciz söyleminin temel önemi, toplumda varolan her türlü çelişki ve gerilim ilişkilerini kirlilik metaforuyla açıklamasında gizlidir. Furedi için MacKinnonvari bir patolojik olanla normal olanı ve şiddet ile cinselliği birbirinden ayıramayan bakış açısı, şiddet içermeyen ancak rahatsız edici davranışlar ile tecavüzü aynı sınıfa sokmakta, böylece kadın kurbanlaştırılarak, cinsel şiddet kadın-erkek ilişkilerindeki hâkim motif haline getirilmektedir. Furedi’nin kültürel eleştirisinin yanı sıra belirli bir feminist açıdan bakınca da bu yaklaşım sorundur. Örneğin, Butler şöyle der: “MacKinnon’un teorisinde toplumsal cinsiyet cinsel tâbi kılma manzarasında üretilmektedir ve cinsel taciz heteroseksüel tâbiliğin inşasının sarih anıdır. Bu da cinsel tacizin toplumsal cinsiyet üretiminin alegorisine dönüştüğü anlamına gelmektedir. Benim görüşümce, cinsel taciz kodlarının kendisi toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği vasıta haline gelmektedir (Özkazanç, 2009: 11).

Hazırladığımız politika belgesinde de Alev’in belirttiği yaklaşımı egemen kılmaya çalıştık. Politika Belgesinde bu yaklaşım en açık şekilde şu ifadelerle yer aldı:

Bu politika belgesi, cinsel taciz ve saldırının yaşanmadığı bir akademik ortamın yaratılmasına katkıda bulunmayı, bu tür olayları engellemeyi amaçlamaktadır. Ancak belgenin amacı, cinsler arasındaki ilişkileri sıkı bir

disipline sokmak, rızaya dayalı ilişkileri önlemek, belirli bir cinsel ahlâkı dayatmak, ifade özgürlüğünü ve özgür tartışma ortamını engellemek, cinsel içerikli her tür kişisel gerilim ve rahatsızlıkları resmi süreçlere dâhil etmek ve sert yaptırımlarla karşılamak değildir. Bu belge, asıl olarak cinsel taciz ve saldırı konularında farkındalık yaratmayı, taciz sayılabilecek davranışları engellemeyi ve mağdurları desteklemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu belge, cinsel tacize uğrayanların, kendilerini daha net ifade etmelerini ve istenmeyen yaklaşımları durdurmak yönünde güçlenmelerini sağlamayı amaçlar¹.

Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Destek Birimi, Politika Belgesi ve Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Destek Birimi Yönergesinin 02.08.2011 tarihinde Ankara Üniversitesi Senatosunda kabul edilmeleriyle kurulmuş oldu. Çalışmalara başlama tarihimiz ise 2011 yılı Ekim ayı başından itibaren. Birimde bir koordinatör ve yönetim kurulu üyeleri yer almakta ve Birimin çalışmaları gönüllü öğrenci çalışmalarına desteklenmektedir. Birimin Yönetim Kurulu üyelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısına sahip olmaları zorunludur. Birimin başlıca çalışma ilkeleri, gizlilik, güven ve özen gösterme ilkeleri olup, *kadın beyanı esastır* ve *ikincil mağduriyete yer vermeme* ilkelerine de uygun olarak çalışmaktadır.

2011 Yılından 2018 Yılına Kadar Olan Süreç

Bu süreçte neler yaptığımız ve CTS Biriminin başlıca iki faaliyeti elinizdeki kitaptaki Funda Cantek'in *6 Yıllık Bir Dayanışma Deneyimi: Ankara Üniversite Cinsel Taciz Ve Saldırına Karşı Destek Birimi'nin Faaliyetleri* yazısında anlatılmaktadır. CTS Birimi olarak faaliyetlerimiz her sene artarak devam etmektedir. Birimin faaliyetlerini her sene eğiticilerin eğitimini verdiğimiz Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileriyle birlikte sürdürmekteyiz. Geldiğimiz noktada öğrenciler, idari memurlar ve öğretim elemanları olmak üzere üniversitede düzeyinde üç temsilciler meclisi kurduk. Bu Meclisler her bir fakülte/meslek yüksek okulunun temsilcilerinden oluşmaktadır. Amacımız öncelikle toplumsal cinsiyet eşitliğine ve özgürlüğüne ilişkin anlayış değişikliği yaratmaktır. Geldiğimiz süreçte bunu yaratmanın hiç de kolay olmadığını gördük. Karşımızdaki direnme yapıları çok güçlü. Ancak bu yapılar değiştirilmez değil. Bu yapıları değiştirme sürecindeyiz.

2009 yılından itibaren ne değişti diye sorulursa, öncelikle verdiğim konferanslarda aldığım tepkiler değişti. 2009 yılında susturulmaya çalışılırken, 2018 yılında susturulduğum kişiler tarafından desteklendiğimi gördüm. 2009 yılında öğrenciler cinsel taciz sözünü duymak istemezken, 2018 yılında "biz de sizinle çalışabilir miyiz?" diyen öğrencilerle birlikteyiz. Cinsiyetçi yapının, henüz tam olarak değişmese bile, sorgulanmaya başlandığı bir dönemdeyiz. Bunda bizim çalışmalarımızın etkisi olsa bile, daha farklı bilgilendirme yollarından gelen

¹ Politika Belgesi için bkz. http://cts.ankara.edu.tr/?page_id=72.

ve belki de feminist sosyal medya hareketinin sonuçlarıyla karşımıza gelen öğrencilerin etkisi yadsınmaz.

CTS Birimimiz çalışmakta, ancak daha da çok çalışması gerekmektedir. Bizler de cinsel taciz hakkında bilgilendirme ve deneyimi, Birim içerisindeki faaliyetlerle öğrendik. Geri dönüp ilk başladığımız noktaya baktığımızda kendimizdeki değişiklikleri de görebilmekteyiz. Bizim yapıp etmelerimizde güçlü bir ekip rol oynadı ve hâlâ da rol oynamaya devam ediyor. Yönetim Kurulu üyesi her bir arkadaşımızla birlikte işimizi büyük bir bağlılıkla ve özenle yapıyoruz. Genç öğretim elemanlarımız da bize inanılmaz destek veriyor. Bu anlamda CTS'nin çekirdek grubunun neredeyse 20 kişiden oluşan, sağlam bir grup olduğunu belirtmek gerekir. Temsilciler Meclisi üyelerimiz arasında da görevini büyük bir bağlılıkla yapanlar var. En fazla başarıyı ise İdari Memurlar Temsilciler Meclisinde gördük. Her bir temsilci kendi fakülte/meslek yüksekokulunda görevli idari memurlara CTS hakkında bilgilendirme toplantısı yaptı. Bu toplantılara idari memurların katılımını sağlamak için de inanılmaz gayretler gösterdiler. Dolayısıyla bizim en fazla bilgilendirmeyi idari memurlar vasıtasıyla yaptığımız söylenebilir.

Yönetim Kurulu üyelerimiz ve Akademik Temsilciler Meclisi üyelerimiz her yıl uyum programlarında ve ilk derslerinde CTS'yi öğrencilere tanıtmaktadırlar. Bu tanıtımlar ve bilgilendirme toplantılarının sürekliliği sağladık. CTS'ye cinsel taciz şikayetiyle ilgili doğrudan doğruya başvuran öğrenciler, idari memurlar ve akademik personel konusunda da birlikte hareket ederek çözümler bulmaya çalışıyoruz. Bu konuda farklı çözüm yolları geliştiriyoruz. Funda'nın kitapta yer alan kendi yazısında belirttiği üzere öncelikle onarıcı adalete ilişkin çalışmalar yaptık. Ancak bu anlayışın yeterli olmaması nedeniyle şimdi çalışmalarımız dönüştürücü adalet üzerinde yoğunlaştırdık. Dönüştürücü adalet hepimizin birlikte dönüşümünü sağlamayı hedeflemektedir.

Olumsuzluklar

CTS'yle ilgili olumlu gelişmeleri olumsuzluklarla birlikte yaşıyoruz. Çalışmalarımız dönüştürücü adalet üzerinde yoğunlaşsa da henüz dönüştürücü bir dilimiz yok. Dönüştürücü dili edinmememiz de bu konuda karşılaştığımız ikilemlerden kaynaklanıyor. Yukarıda, Alev, MacKinnon'un toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tabi kılma yolunda ilişkilerle açıklamasını yeterli bulmazken ve bunun cinsel tacizle ilgili kuralların yeniden üretilmesine ve korku hükümlerine yol açtığını savunurken belirli bir yere kadar haklıdır. Örneğin, üniversiteye yeni gelen öğrencilere CTS'yi tanıtmaya başladığımızda birçok arkadaşımız bunun yeni başlayan öğrenciler için korkutucu olacağını ifade ettiler. Bu arkadaşlarımızın dediklerini doğrulayan birkaç hadise de yaşadık. Bunlardan birinde erkek bir birinci sınıf öğrencisi, "Uyum programında CTS tanıtıldı. Şimdi de siz burada anlatıyorsunuz. Neler oluyor?" şeklinde tepkisini dile getirdi. Eğitim yaptığımız gruplarda da erkek öğrencilerin seslerini çıkarmadığını ve çıkarılanların da "siz şimdi böyle anlatınca kendimizi tacizci gibi

hissediyoruz” şeklinde tepkiler dile getirdiklerini gördük. Bütün bu yaşananlar cinsel tacizle ilgili meselenin anlaşılmadığını bizim önümüze koydu.

Yine Alev’in belirttiği gibi, özgürleştirici ve eşitleyici dil kullanmak ise bu yaşadığımız sıkıntıların önüne belirli ölçüde geçilmesini sağladı. Uyum ve tanıtım programlarında hâlâ öğrencilerin kendilerini dönüştürecek bu dili geliştirmelerine çabalamaktayız. Bu dil içerisinde kadın ve erkek öğrenciler, tacizci olarak adlandırılma ve tacize uğrama korkusunu nasıl yaşadıklarını belirterek kendilerini ifade etme yolunu bulmaktadırlar. Örneğin, bir erkek öğrenci, “gece yolda yürürken önümde bir kadın varsa, beni tacizci sanmasın diye hızla yürüyerek önüne geçer ve gözden kaybolurum” şeklinde, geliştirdiği davranışı aktarırken, bir kadın öğrenci, “gece yolda yürürken birisi beni taciz etmesin diye cep telefonumla konuşuyormuş gibi yaparım” diyerek geliştirdiği davranış şeklini ifade etmiştir. Dolayısıyla kadınlar ve erkekler olarak cinsel taciz korku hükümlerini bir yana bırakmayı sağlayan dönüştürücü bir dil kullanmamız gerekmektedir.

Öte yandan bunun anlamı, MacKinnon’un görüşlerinin geçersiz olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, yaşanan cinsel taciz olaylarında tâbi kılma ilişkisinin söz konusu olduğunu ve özellikle hiyerarşik ilişkide bunun çok fazla kullanıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla, işin bu yanını da göz önünde tutmak zorundayız. Hoca ile öğrenci veya araştırma görevlisi arasında yaşanan taciz vakaları bunun başlıca örnekleridir. Öğrenciler hocaları şikâyet etmemekte, kendilerini güvencede hissedememekte ve ne yapacaklarını bilmez durumda kalabilmektedirler. Bu tür hiyerarşik durum flört ilişkisinde ve ısrarlı takip durumlarında da kendini göstermektedir. Yaptığımız çalışmalarda flört ilişkisi ve ısrarlı takipte bulunanlarla ilgili vakaları dönüştürücü adalet bağlamında belirli bir çerçeveye oturttuğumuz belirtilebilir. Yaşadığımız zorluk, esas olarak akademisyenlerden öğrencilere yönelik cinsel taciz iddialarıyla ilgilidir. 2009’da öğrencilerin akademisyenlere karşı duydukları korkunun günümüzde de henüz üstesinden gelemediğimiz belirtmek durumundayız. Bu konuda tâbi kılınma ilişkisinin nasıl aşılabileceği ve öğrencilerin kendilerini güvende hissedebilecekleri yolları bulmak durumundayız.

Kaynakça

Özkazanç, A. (2009). Üniversitede Cinsel Tacize Karşı Önlemler: Mevcut Yaklaşımlara Eleştirel Bir Bakış. *Feminist Politika*, 3: 10-12.

CİNSİYETÇİLİK, CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI KADIN ÇALIŞMA MERKEZLERİNİN İŞLEVİ: BİR SAHA ÇALIŞMASININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

A. Aslı Şimşek-Damla Songur

Giriş

Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) kadına karşı ayrımcılık ve şiddetle mücadelede iki ana uluslararası hukuk metnini oluşturmaktadır. Bu belgelere göre kadına karşı şiddet bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık türüdür (Uygur, 2015: 96). Her iki sözleşme bakımından taraf devletlerin yükümlülükleri sadece kadının insan haklarına saygı gösterme ve negatif bir özgürlük alanı tanıma değildir. Aynı zamanda “özen yükümlülüğü” (due diligence) gereği (Uygur, 2015: 204) devletler, kadının insan hakları konusunda şiddete karşı bireyleri üçüncü kişilere karşı koruma ve bunun için gerekli tedbirleri alarak gereğini yerine getirme borcu altındadır. Buna dayanılarak hazırlanan ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, herhangi bir dava açılması koşulu aramaksızın koruma ve önlemeye yönelik gerekli tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

Bu hukuki çerçeveye ışığında üniversitelerdeki önleme ve koruma çalışmaları konusunda ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Yükseköğretim Kurulu ve bütün üniversiteler adına 18.02.2015 tarihli yaptığı ortak açıklamada “Kadına yönelik şiddetin ve istismarın önlenmesi adına üniversitemizde yapılan çalışmalar, bugünden sonra eskisine göre kıyas kabul etmeyecek şekilde etkin ve sonuç üretici faaliyetleri artırarak sürdürülecek ve bu faaliyetler Yükseköğretim Kurulu tarafından da desteklenecektir.” diyerek üniversitelerdeki çalışmalara dikkat çekmiştir. 7.05.2015 tarihinde ise yaklaşık yetmiş üniversitenin kadın çalışmaları birimlerinin, konu ile ilgili akademisyenlerin, kadın çalışmaları yapan STK ve ilgili sendika temsilcilerinin katılımı ile gerçekleştirilen çalıştayda, üniversitelerin görevleri konusunda aşağıdaki dört ana tema üzerinde yoğunlaşmıştır:

- Toplumsal cinsiyet eşitliği dersinin zorunlu ders olarak müfredata dâhil edilmesi,
- Üniversite ortamında şiddet, cinsel taciz, istismar ve mobbing,
- Üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin genel kabul görmesinin sağlanması,
- Üniversitelerin yöneticilerine idari ve akademik personeline toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığının kazandırılması.

Hem hukuken hem de politika geliştirilmesinde atılan bu önemli adımların üniversitelerde yaşama geçirilmesi için kadın çalışmaları merkezlerinin (KÇM) kapasitelerinin güçlendirilmesi, kampüslerde var olan eksiklerin tespiti ve yükümlülüklerin belirleyicisi olan mevzuatta yer alan haklara ilişkin bilincin

artırılması gerekmektedir. Üniversiteler de toplumun ayrılmaz bir parçası olduğundan yakın veya benzer sonuçların üniversiteler ve kampüs ortamları için de geçerli olduğu varsayımından hareketle Atılım Üniversitesi'nde 2015-2016 akademik yılında genel olarak üniversite öğrencileri arasındaki cinsiyetçiliği ve cinsel taciz ve saldırı (CTS) konusundaki durumu tespit etmek ve ağır hak ihlalleriyle sonuçlanan gerek ayrımcı/cinsiyetçi ortamın ortadan kaldırılması gerekse CTS'ye karşı etkili çözümler üretilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma kapsamında 2015 yılından itibaren katedilen mesafe dikkate alınacak olup projenin iş adımlarının gerçekleştirilmesine ilişkin gözlem ve deneyimler ile birlikte saha çalışması sonuçlarına ve proje sonrası izlenim ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

Bu çalışmanın da çıkış noktasını oluşturan toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin birtakım temel başlangıç soruları şunlar olmuştur: CTS kapsamında değerlendirilen söylem/eylemler öğrenciler tarafından bilinmekte midir? Bu söylem ve davranışlara maruz bırakılanlar için başvuru yolları erişime açık mıdır? KÇM'lerin bu konuya ne şekilde müdahil olması/çözüm üretmesi gerekmektedir? Bu sorular çerçevesinde CEDAW'ın haklardan eşit şekilde istifade etmeyi sosyo-kültürel unsurlar ve sosyal destekle ilişkilendiren, medeni-siyasi-sosyal-ekonomik insan haklarının bölünmezliğini dikkate alan; ayrımcılık yasağı ve eşitliğe ilişkin dönüştürücü, bütüncül ve toplumsal cinsiyet temelli yaklaşımı kullanılmıştır (Hellum ve Sinding Aasen, 2013: 2). Yine konu bağlamında İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddeti, kadına karşı ayrımcılığa yol açan bir insan hakları ihlali olarak değerlendiren bakış açısı (Bakırcı, 2015: 158) takip edilmiştir.

Bu çalışmada saha çalışması sonuçları ve proje sonrası izlenim ve çözüm önerileri ele alınırken kişisel olanın politik olduğu analizi kullanılarak araştırmacıların kişisel deneyimleri, bilinç yükseltme çalışmalarındaki deneyimler, cinsiyetçiliğin yaygınlığını anlamak ve karşı koymak için kolektif bir çaba harcama ve kadınların bilgisini toplumsallaştırma (MacKinnon, 2003: 111-117) yolu tercih edilmiştir. Dolayısıyla, saha çalışmasında araştırmacıların kendilerinin de var olan ataerkil toplumun ve aynı zamanda değişimin bir parçası oldukları kabul edilerek (Harding, 1996: 42) sorunların ortaya konması, çözüm üretilmesi hedeflenmiş ve bunlara bağlı olarak bir eylem planı oluşturulmuş olup, proje konusu özelinde yapılan araştırma, uygulamaya yönelik bir eylem araştırmasıdır. Araştırmanın teorik kısmında, keşfetmeye ve hipotez oluşturmaya yönelik doküman incelemesi ve içerik analizi yapılmıştır. Saha çalışması ise betimleme ve hipotez sınamaya yönelik olup, anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Yaşam hakkı ve beden bütünlüğüne yönelik herhangi bir tehdidin varlığı halinde, bir başka ifadeyle düşmanca bir ortamda, bireyin özgür bir şekilde kendi olması ve yetenekleri doğrultusunda kendini gerçekleştirme olanaklı değildir. Ancak var olan insan hakları belgelerinde 1980'lere kadar yaşam

hakki ve vücut bütünlüğüne ilişkin haklar da dahil olmak üzere medeni, siyasi, sosyal, ekonomik veya kültürel hakların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini içinde barındıracak şekilde hukuki düzenleme haline getirildiği ve hukukun, kadın deneyimini görmezden geldiği ve ataerkinin taşıyıcısı olduğu görülmektedir (Uygur & Çağlar Gürgey, 2014: 12-14). Bu nedenle eşitlikçi ve özgürlükçü bir ortamın oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması da öncelikle ve mutlaka şiddetle etkin mücadele mekanizmalarının geliştirilmesine ve şiddetin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Cinsiyete dayalı şiddet, cinsiyetçi toplum yapısının bir sonucudur ve aile içi ilişkilerden arkadaşlık ilişkilerine, işyeri ortamından eğitim hayatına kadar toplumsal ilişkilerin söz konusu olduğu her yerde karşımıza çıkmakta ve çok geniş bir alanda mücadeleyi gerektirmektedir. Bununla birlikte, üniversite ortamında şiddetle mücadele özel bir önem taşımaktadır.

Elbette, üniversitelerde şiddet ortamının ortadan kaldırılması öncelikle öğrenci ve personelin eğitim ve çalışma hakkının teminat altına alınması bakımından bir zorunluluktur. Bununla birlikte eğitim, araştırma ve topluma fayda işlevleriyle bilginin üretilmesi ve aktarılması bakımından kültürün taşıyıcısı olma özelliğine de sahip olan üniversiteler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında bünyesindeki kişileri aşan bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Üniversiteler, farklı kültür ve geçmişten gelen öğrencilerin ve farklı ekollerden akademisyenlerin bir araya gelme fırsatı bulduğu, kampüs hayatını 7/24 bir yaşam alanı haline getirmeye yönelik idari işleyişle çok bileşenli bir toplumsal yapı oluşturmaktadır. Üniversitelerin bu yapısı, aynı zamanda her yıl üniversitelerden mezun olan binlerce öğrencinin yine geniş bir coğrafi alana yayılması ve çok çeşitli iş ve görevlerde yer alması anlamına gelmektedir. Böylece üniversiteler bilgi ve kültürün aktarılmasında çarpan etkisi¹ (multiplier effect) yaratmaktadır (Songur, 2017: 475). Bu kapsamda üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın artırılması, tüm toplumda daha güvenli ve eşitlikçi bir ortamın sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Şiddetle mücadele konusunda öğrenci ve akademisyenlerin şiddete dair bilincine sahip olması, mücadele yollarını bilmeleri ve bunları kullanabilmeleri gerekir.

Ancak üniversitelerde başta cinsel şiddet olmak üzere cinsiyete dayalı diğer şiddet olaylarına ilişkin şikâyet ve başvurular, üniversitelerdeki şiddet ortamını yansıtmak bakımından yanıltıcı şekilde azdır. Oysa üniversiteler, yukarıda değinilen geniş kapsamlı ve çok bileşenli yapısıyla içinde bulunduğu toplumdan bağımsız düşünülemez. Türkiye’de nüfusun %49,8’ini kadınların oluşturduğu (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014) ve ülke genelinde yaşamının herhangi bir döneminde eşinden veya birlikte yaşadığı kişiden fiziksel şiddete

¹ Çarpan etkisi konusunda yapılan çalışmalar hakkında bkz. Teach One, Reach All: The Multiplier Impact of Educating Girls and Women, 2016. (2017, Eylül). The Power of International Education Blog. İnternet adresi: <https://www.iie.org/en/Learn/Blog/2016-March-Teach-One-Reach-All-The-Multiplier-Impact-Of-Educating-Girls-And-Women>. HeForShe IMPACT 10x10x10 | Pilot Initiative, 2015. UNWomen. İnternet Adresi: http://www.heforshe.org/-/media/HeForShe/Files/impactchampion/HeForShe_IMPACT_10X10X10_Brief.pdf. Erişim tarihi: Ağustos, 2017.

maruz kalan kadın nüfus oranının %35,5 olduğu (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014) ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2016 yılı verilerine göre 328 kadının cinsiyete dayalı şiddet nedeniyle öldürüldüğü göz önünde bulundurulduğunda, üniversite ortamının bu şiddet kültüründen azade olmadığı açıktır² (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2016). Bu durum, bize ulusal ölçüğe benzer şekilde üniversite ortamında da cinsiyete dayalı şiddet karşısında öğrenci ve personelin büyük oranda harekete geçmediğine ve şiddete karşı gerekli mekanizmaların işletilmediğine ilişkin bir görünüm çizmektedir. Nitekim Türkiye genelinde de durum farklı değildir; yapılan araştırmalar fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların %89'unun herhangi bir kurum veya kuruluşa başvurmadığını göstermektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015: 162).

Bu değerlendirmeler ışığında, geniş anlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için üniversitelerde şiddet bilincinin³ oluşturulması ve şiddetle mücadele edilmesi amacıyla öncelikle şiddetin varlığının kabulü ve görünürlüğü için üniversitede mevcut durumun ortaya konması gerekmektedir. Özellikle gençler arası cinselliğin toplumsal bir tabu olması (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017: 63), devletin karış(a)mayacağı özel alan içinde değerlendirilmesi, kurbanın suçlanması ve maruz bırakılana çifte mağduriyet yaşatılması (Randall, 2010: 404-405) nedeniyle eğitim ve çalışma hakkının kaybedilmesi ve sosyal dışlanma kaygısıyla üzerine en az konuşulan ve en az şikâyet edilen cinsel taciz ve şiddetin tespiti önem taşımaktadır. Bu kapsamda Ankara'da üniversitelerde durum tespiti açısından önem taşıyan ve HÜKSAM tarafından geliştirilen "Cinsel Taciz ve Cinsel Şiddet Araştırması"⁴ uygulanmıştır (Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi [HÜKSAM], 2013).

Bununla birlikte cinsiyete dayalı tüm şiddet türleriyle etkin şekilde mücadele edilebilmesi, bu şiddetin doğru okunmasını da zorunlu kılar (Songur, 2016: 23). Cinsiyete dayalı şiddet, en genel açıklamayla toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak cinsiyetçi yapıdan kaynaklanmaktadır. Cinsiyetçi toplum yapısı hem kişiler arası hem de gruplar arası ilişkilerle ortaya çıkmakta ve ataerkil toplumlarda kadının erkeğe göre daha düşük ve erkeğin ise kadına göre daha avantajlı bir yere konumlandırılmasına dayanmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2002: 48). Buna göre toplum kadınlarla birlikte erkeklere de roller

² Bu makalede aktarılan saha çalışmasının da Ankara ilinde gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2015) İstatistiklerle Kadın verilerine göre Orta Anadolu bölgesinin %42,8 ile yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların en fazla olduğu bölge olması dikkat çekicidir.

³ Şiddetin yaşamımızdaki yerini, ortaya çıkış sürecini, şiddetin neden olduğu olumsuzlukları, şiddetle ve bu olumsuzluklarla nasıl mücadele edileceğini bilmek ve anlamak için şiddete ilişkin bir farkındalığın ötesinde gelişmiş bir bilince sahip olmak gerekir. Özellikle şiddetin etki ve sonuçlarının her zaman somut olarak görülmediği, bu etki ve sonuçların zamanla görülebileceği gibi hiçbir zaman görünür olmayabileceği de göz önünde bulundurulduğunda; şiddeti bütüncül olarak görebilmek, değerlendirebilmek ve bununla mücadele etmek için gerekli olan bilinç, şiddet bilincidir.

⁴ Kampüs içi saha çalışmamızı planlarken ve uygularken değerli katkıları ve destekleri için Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜKSAM)'a teşekkür ederiz.

yükleyerek cinsiyetçi yapının sürekli yeniden üretildiği süreci çift taraflı pekiştirmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2008: 2). Bu nedenle cinsiyetçilik ve buna bağlı şiddetin araştırılmasında hem erkeklere ilişkin cinsiyetçi tutumların hem de kadınlara ilişkin cinsiyetçi tutumların incelenmesi, böylece sistemin nasıl işlediğinin çok boyutlu değerlendirilmesi önemlidir. Ancak her iki cinsiyet için de söz konusu cinsiyetçi tutumlar tek boyutlu değildir; korumacı veya düşmanca yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmakta ve dış dünyaya nasıl yansıdığı buna göre şekillenmektedir. Bu kapsamda kadına yönelik toplumsal cinsiyet rollerinin egemenlik kurma amacıyla baskılanması, kadınların farklılıklarının vurgulanarak değersizleştirilmesi veya kadının nesneleştirilmesi şeklinde düşmanca söz, davranış veya tutumlar söz konusu olabileceği gibi, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak erkeğin kadını anne veya eş olarak koruması, kadınların farklılıklarının abartılarak kutsallaştırılması veya kadına cinselliğe dayalı olarak bağlılık ve sevgi duyma şeklinde korumacı söz, davranış ve tutumlar söz konusu olabilir (Sakallı- Uğurlu, 2002: 49). Ancak her iki halde de hak temelli eşitlikçi bir yaklaşım yerine cinsiyete dayalı ayrımcı bir yaklaşım söz konusudur. Toplumsal cinsiyetle ilgili ataerkiyi taşıyan gelenekler, bu geleneklerin etkisi altında oluşturulmuş hukuk kuralları, önyargılar, örneğin erkeklikle ilgili önyargılar, kadınlıkla ilgili önyargılar ve LGBTİ bireylerle ilgili önyargılar hukuk normları ve hukuk uygulaması bakımından cinsiyetçi ve adaletsiz sonuçlar doğurmaktadır. (Uygur, 2015: 121-122; Bartlett, 1995: 306).

Şiddete ilişkin mevcut durumun analizinde cinsiyetçiliğin ve türünün de ölçülerek kaynağının belirlenmesi, şiddetin önlenmesine ilişkin önlemlerin alınması için zorunluluktur. Bu kapsamda, Peter Glick ve Susan T. Fiske (1996 ve 1999) tarafından 1990'lı yıllarda hem kadınlara hem de erkeklere yönelik Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği geliştirilmiştir. Cinsiyetçilik, romantik ilişkilerde 'özel alan', 'sevgi' bağı ve yakınlığa bağlı olarak şiddet biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu şiddet, kendisini flört sırasında göstermeye başlar ve ileride 'özel alan'ın daha da daralması ve ilişkisel bağımlılığın artmasıyla kutsallaştırılan evlilik/birlikte yaşama söz konusu olduğunda ortaya çıkan ev içi şiddetin işaretini verir. Bu nedenle şiddet henüz flört şiddeti aşamasındayken, güçlendirici ve koruyucu önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Flört şiddetinin ergenlik dönemiyle birlikte kurulmaya başlanan romantik ilişkilerle görülmeye başlandığı ve üniversite eğitimi sırasında kurulan ilişkilerde yaygın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, üniversite ortamında cinsiyete dayalı şiddetle mücadelelenin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkar. Bu konuda üniversitelerdeki KÇM'lerin işlevi de büyük önem arz etmektedir (Songur, 2017a: 45). Atılım Üniversitesi KASAUM da (bundan sonra kısaca KASAUM olarak anılacaktır) toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları olarak özetlenebilecek faaliyetlerini bu kuramsal çerçeveden hareketle oluşturmaktadır.

Üniversitede Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışmaları

KASAUM'un Faaliyetleri ve Kapasite Geliştirici Çalışmaları

7/24 yaşayan ve toplumun küçük ölçekli bir örneğini oluşturan kampüslerde gençler arası ilişkilerde şiddetin derecesi artmadan duruma müdahale etmek kadar, şiddetin ortaya çıkmadan önlenmesi de önem taşımaktadır. Nitekim, çarpan etkisine göre toplumsal cinsiyete dayalı klişe ve önyargılarla üniversite ortamında mücadele edilmesi, gençlerin mezun olduğunda bu klişe ve önyargıları hem meslek yaşamına hem de gündelik hayatına aktararak cinsiyetçiliği ve cinsiyetçi sömürüyü yeniden üretmesini ortadan kaldıracaktır.

Üniversitelerde KÇM'lerin öğrenciler üzerinde dönüştürücü etkisini dikkate alarak merkez çalışmalarında kapsayıcı/kesişimsel feminizmi bir yöntem ve pratik olarak anlamaya çalışarak faaliyetlerimizi şekillendirmekteyiz (Angelucci, 2017, s. 4-5). Bu çerçevede 2010 yılından beri aktif olarak faaliyetlerini sürdüren Merkezimizde çalışmaların yürütülmesinde bizi özgün kılan güçlü yönlerimiz, cinsiyete dayalı ayrımcılıkları ve adaletsizlikleri görmeye ilişkin kapsayıcılık yaklaşımı, insan hakları perspektifinden çalışmalarımızı şekillendirmemiz ve bunun yanında genç ve dinamik bir akademik yapıya sahip olmamızdır. Açıklanan kuramsal çerçeveye dayanarak Merkez bünyesinde *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs* projesini yürüttük. Projenin amacı, daha güvenli ve eşitlikçi bir üniversite ortamının sağlanması için üniversite ortamında cinsiyete dayalı şiddetin tespiti ve önlenmesi ile toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin oluşturulmasıdır.

Bu kapsamda, araştırmanın teorik çalışma kısmında, proje konusunun keşfedilmesi için *Kadın Hareketinin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs* (Wolf-Wendel, 2000: 325) ile bunlarla bağlantılı feminizm, profeminizm gibi akım, kavram ve olgulara yönelik önerilen ve keşfedilen kaynaklarla literatür taraması yapılmıştır. Hipotez oluşturmaya yönelik ise hem nitel hem de nicel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Bunun için, çalışma grupları tarafından mevcut sorun ve çözüm yollarının tespit edilebilmesi amacıyla Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik tutum ve davranışlara ilişkin ulusal ve uluslararası iyi örnekler, farklı üniversitelerin KÇM vb. birimleri ile öğrenci topluluklarının faaliyetleri, ilgili mevzuat ve yargı kararları üzerinde içerik analizi gerçekleştirilerek nicel ve nitel raporlama yapılmıştır.

Teorik çalışmalar kapsamında elde edilen verilerle belirlenen hipotez doğrultusunda planlanan saha çalışmasında ise, belirlenen hipotezi sınamaya ve Atılım Üniversitesi'nde mevcut durumu betimlemeye yönelik anket uygulaması içeren bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında *Üniversitede Toplumsal Cinsiyet Algısı İle Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırı Araştırması* anketi uygulanmıştır. Proje sürecinde ve devamında izlediğimiz temel adımlar özetle şunlardır:

- Kampüste CTS ve cinsiyetçiliğe ilişkin durumun saha çalışması yapılarak tespit edilmesi,
- Durum tespiti sonucunda ihtiyaç duyulan/talep edilen güçlendirici mekanizmaların inşası için bir eylem planı oluşturulması,
- Eylem planının kısa, orta ve uzun vadede aşamalı olarak uygulanması.

2015-2016 akademik yılından itibaren eylem planına uygun olarak toplumsal cinsiyete dayalı akran zorbalığı ve flört şiddeti konusunda hak temelli bir yaklaşımla önleme ve farkındalık çalışmalarına yöneldik. Bu kapsamda KASAUM tarafından açılan Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Hakları dersini öğrencilerin toplumsal cinsiyet alanında çalışan akademisyenlerle ve feminist mücadelenin sivil toplum ayağında yer alan aktörleriyle bir araya gelip görüş alışverişinde bulunabildiği bir ortam olarak tasarladık. KASAUM ofisinde gönüllü olarak çalışan öğrencilerimiz aracılığıyla öğrenci topluluklarına ulaşarak CTS'ye karşı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık çalışma grupları oluşturduk. Bu çalışma gruplarıyla cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, türleri, mücadele yöntemleri üzerine atölye çalışmaları ve akran eğitimleri düzenledik. Bu çalışmalarda interaktif yöntemleri kullanarak öğrencilerin şiddete karşı bir aktör olarak mücadele mekanizmalarını uygulayarak, yaşayarak öğrenmesini sağladık. Bu kapsamda öğrenciler bilgi notları, afişler, broşürler gibi materyaller hazırlayarak kampüs içinde stantlar kurdular. Çalışmamızı kampüs içinde özellikle 8 Mart ve 25 Kasım haftasında bir kampanyaya dönüştürdük. Kampanyalarımızdan yaygın etkisi olan sloganları *kadınlar el ele/kadınlarla el ele, flört şiddetine karşı biz de varız!* olarak belirledik. Kampüs içindeki bu hareketliliği sosyal medya üzerinden yaygınlaştırdık.

Üniversitelerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede takip edilmesi gereken adımlardan olan önleme (şiddeti önleme) çalışmalarını her yıl Kasım ayı içinde, 25 Kasım'a da atıfla gerçekleştiriyoruz. Bunun yanında koruma (şiddete maruz bırakılanı koruma) konusunda şu an hukuki ve psikolojik destek verme kapasitesine sahibiz. Merkez olarak 2017-2018 akademik yılında kapasite güçlendirici çalışmalar yapmaya başladık. Önümüzdeki dönem şiddet uygulayana karşı koruma ve kovuşturma (şiddet uygulayanı soruşturma) basamaklarını açıkça düzenleyen bir yönerge çıkarmayı planlıyoruz. Bu çalışmanın ilk ayağı olarak da bir politika belgesi hazırlıyoruz. Bu politika belgesinde durum tespitine ilişkin saha çalışması verilerinin de bize gösterdiği üzere cinsiyetçiliğe ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete sıfır tolerans, gizlilik ve güçlendirme temel ilkelerimiz olacak.

KASAUM İmaj Çalışması, İş Birlikleri ve Çevrimiçi Faaliyetler

Proje kapsamında KASAUM'un gelecek yıllarda çalışmalarını daha sağlıklı ve kolay yürütebilmesi adına hem KASAUM hem toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı için üniversite düzeyinde imaj çalışması gerçekleştirilmiştir. İmaj çalışmasıyla kastedilen, toplumsal cinsiyet perspektifine sahip ve bu perspektifle politika geliştirici konumunda olan KÇM'lerin imajının tespiti ve

iyileştirilmesidir. Buna ihtiyaç duyulmasının nedeni ise, bu merkezlerin üniversite içi ve dışında yeteri oranda tanınmaması, tanınsa dahi tam olarak ne yaptığının bilincinde olunmaması veya hakkında olumsuz yargıların varlığıdır. 1995 yılından itibaren YÖK tarafından kurulmaları ve yaygınlaştırılmaları konusunda üniversitelere açıkça görüş bildirilmiş ve bu tarihten itibaren araştırma ve uygulama merkezleri şeklinde resmi olarak kurulmuş KÇM'lere (Özvarış & Akın, 2003) ilişkin açık bir engel söz konusu olmasa da merkezlerde çalışan akademisyen ve öğrenciler örtülü ve dolaylı pek çok dirençle ve engelle karşılaşmaktadır.

Bu engel ve dirençlerin kaynağına baktığımızda feminizme ve feminist mücadeleye ataerkil toplumdaki yöneltilen itirazlarla benzer niteliklere sahip olduğu görülmektedir. Çünkü bu merkezler, feminist kurum ile pratik arasında köprü görevi görmektedir, feminist yönetime kurumsal katkı sağlamakta ve bu perspektifle akademisyen/ meslek elemanı yetiştirmektedir. Buna karşın geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenmiş bir toplumda feminizm, her türlü otorite ve hiyerarşiyi sorgulayan ve başkaldıran olarak konumlandırılırken (Şimşek & Öner, 2013: 372) halihazırdaki ataerkil toplum yapısında kadınlık, erkeğin otoritesine itaat eden olarak (Kymlicka, 2006: 539-542) inşa edilmektedir.

Yukarıda bahsedilen önyargılı tavır feminist mücadele içinde bir uğrak noktasını oluşturan KÇM'lere de yönelmiştir. Bu tespitten hareketle KASAUM'un tanınırlığının, görünürlüğünün artırılması, merkez politikası olarak CTS'yle mücadelenin öneminin benimsenmesi ve taciz ve saldırı vakalarının hem önlenmesi hem de ortaya çıktığında gerekli korumanın sağlanması için bir imaj çalışması tasarlanmıştır. Bu tasarımı, "çevrimiçi feminizm" (Martin & Valenti, 2012: 6-34) kullanılması, merkezin web sayfasının yenilenmesi ve kullanıcı dostu hale getirilmesi, merkez ofisinin ortak bir buluşma adresi olarak tanıtılması, kampüs içi birimler, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşlarıyla iş birliklerinin kurulması unsurlarını içermektedir.

Çevrimiçi feminizm kapsamında KASAUM internet sitesi yeniden düzenlenmiştir. Site, sadece etkinlik ve tanıtımların yer aldığı âtıl bir platform olmaktan çıkarılmış ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve CTS konusunda bilgi notları, yayınlar, pratik bilgiler sunan bir formata dönüştürülmüştür. Merkez üyelerine erişimi kolaylaştırıcı daha profesyonel ve kullanıcı dostu hale getirilmiştir. Öğrencilerin daha sık kullandıkları sosyal medya üzerinden merkez adına bir Twitter hesabı (@atikasum) ile Instagram hesabı (@atilikasum) oluşturulmuştur. Şiddetin yeni ve farklı bir görünümü olan dijital şiddete karşı da sosyal medya kullanımı hakkında atölye çalışmaları düzenlenmiştir. İmaj çalışması kapsamında geliştirilen KASAUM broşürü üniversite genelinde öğrenci ve personele ulaştırılmış, internet sitesinde açılış sayfası haline getirilmiş ve 8 Mart yürüyüş ve toplantıları tüm kampüse açık bir şenlik olarak düzenlenmeye başlanmıştır.

Çalışmaların Öğrencilere ve Personele Katkısı

Üniversitemizde gerçekleştirilen lisans araştırma projeleri, bilimsel araştırmaların nasıl yapılacağı ve çıktılarının nasıl kullanılacağı konusunda öğrencilerin kendilerini geliştirme ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirme konusunda önemli fırsatlar sunmaktadır. Atılım Üniversitesi Lisans Araştırma Projelerinin (LAP) iki ana amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, lisans öğrencilerinin bir proje kapsamında çalışarak bilimsel araştırma yöntemlerini ve proje yürütme sürecini grup çalışması içerisinde akademik proje danışmanları ile öğrenmesidir. İkincisi, içinde yer aldıkları proje kapsamında proje konusu özelinde çalışarak o konuda bilgi ve bilinç seviyelerinin yükselmesidir. Bu çerçevede, iki eş danışman, bir gönüllü danışman ve 16 öğrenci ile yürütülen ATU-LAP-C -1516-02 kodlu *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs*⁵ başlıklı proje öğrencilerin bilimsel araştırma metodları ile tanışmasını sağlarken, aynı zamanda proje çıktıları ile hem topluma hem pratik anlamda üniversite yaşamına doğrudan katkı sunma olanağı yaratmıştır.

Saha Çalışması ve Mevcut Durum Analizi

Saha Çalışmasının Kapsamı

Üniversitede Toplumsal Cinsiyet Algısı ile CTS Araştırması kapsamında oluşturulan anket katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin yedi soruluk girişin ardından iki ana bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde toplumsal cinsiyet eşitliği algısını ölçmeye yönelik Nuray Sakallı Uğurlu tarafından Türkçeleştirilerek geçerliliği ve güvenilirliği incelenmiş 22 soruluk kadınlara yönelik Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (Sakallı ve Uğurlu, 2002) ile 19 soruluk Erkeklerle Yönelik Çelişik Duygulu Cinsiyet Ölçeği (Sakallı ve Uğurlu, 2008) yer almıştır. Bu bölümde aslına uygun olarak altı dereceli Likert Ölçeği kullanılmıştır.

İkinci bölümde ise HÜKSAM tarafından hazırlanan 13 soruluk Üniversitede CTS Araştırması yeniden uyarlanarak kullanılmıştır. Yeniden uyarılmanın bir kısmı HÜKSAM'ın tavsiyeleri dikkate alınarak, CTS davranışlarında bulunanların kadınlar da olabileceğine bağlı olarak erkek öğrencilerin yaşadığı CTS olaylarını

⁵ Bu çalışmanın devamında kısaca 'proje' olarak anılacaktır. Atılım Üniversitesi Lisans Araştırma Projeleri Programı kapsamında 2015-2016 akademik yılı içinde gerçekleştirilen bu proje, Öğr. Gör. Damla Songur danışmanlığında Ar. Gör. Erhan Küçük ve Öğr. Gör. Dr. Aslı Şimşek ile birlikte yürütülmüştür. Proje kapsamında farklı fakültelerden 16 lisans öğrencisi araştırmacı öğrenci olarak çalışmıştır. Proje, akademik yılın sonunda gerçekleştirilen Lisans Araştırma Projeleri Şenliği'nde En İyi Stant Sunumu Ödülünü almaya hak kazanmıştır. Bkz. Atılım Üniversitesinden "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs" Projesi, 2016 (2016, Haziran). YÖK Akademide Kadın Çalışmaları Birimi Haberleri. İnternet adresi: http://yok.gov.tr/web/akademide-kadin-calismalari-birimi/haberler/-/asset_publisher/OuPTaPcNQTy5/content/at%4%B1l%4%B1m-universit-esinden-%E2%80%9Ctoplumsal-cinsiyet-esitligine-duyarli%4%B1-universite-ve-kad%C4%B1n-dostu-kampus%E2%80%9D-projesi?redirect=http%3A%2F%2Fyok.gov.tr%2Fweb%2Fakademide-kadin-calismalari-birim-i%2Fhaberler%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_OuPTaPcNQTy5%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2.

da ortaya koyabilmek için, uygulayan kişinin kim olduğuyla ilgili soruların cevaplama kısmında kadın ve erkekler için ayrı seçenekler konulması şeklindedir. Diğer kısmı ise, Hacettepe Üniversitesi'nin dağınık kampüs yapısının aksine Atılım Üniversitesi'nin tek kampüslü yapısı ve kampüs içerisinde yurt bulunmaması nedeniyle bazı ifadelerin değiştirilmesi şeklindedir. Üniversitede CTS Araştırmasının bir kısmı açık uçlu sorulardan oluşmakta olup, diğer sorular verilen seçeneklerden sorunun niteliğine göre bir veya birden fazla seçeneğin istendiği yapıdadır. Araştırmada Atılım Üniversitesi genelinde 204 kadın (%46,68), 231 erkek (%52,86) ve 1 (%0,23) diğer kişi olmak üzere toplamda 436 öğrenciye uygulanan anketler geçerli kabul edilmiştir.

Saha Çalışması Sırasında Karşılaşılan Destekler ve Dirençler

Ankette çok sayıda sorunun bulunması ve cinsel şiddete ilişkin soruların yer alması nedeniyle saha çalışmasının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi bakımından bu süreçte her türlü destek çok önem taşımıştır. Destekler konusunda öncelikle üniversite yönetiminin projeyi çekincesiz kabulünü dile getirmek gerekir. Bunun yanı sıra anket uygulanacak öğrencilere ulaşabilmek adına derslerini açarak bize süre tanıyan ve hatta başka akademisyenlerin de destek vermesi için aracı olan akademisyenleri, SAEL'i⁶, anket uygulama sürecinde kampüste yer alan bilgi ekranları ve internet sitesinde KASAUM broşür ve görsellerine yer veren Kurumsal İletişim Müdürlüğü'nün desteklerini de saymak gerekir. Bu durum cinsiyetçiliğe ve şiddete karşı üniversitenin genel yaklaşımını göstermek açısından önemlidir.

Bununla birlikte bazı dirençlerle de karşılaşmıştır. Bunlar akademik ortamda karşılaşılan dirençler ve anket çalışmasına katılan öğrencilerden gelen dirençler olarak ikiye ayrılabilir. Akademik ortam bakımından karşılaşılan dirençler ise üç grupta toplanabilir. Bunlardan ilki, CTS'ye ilişkin bilimsel araştırma yapılmasını gerektirecek kadar sorunun var olmadığı şeklindeki konuya ilişkin görmezden gelmedir. İkincisi, konunun öneminin ve araştırma konusu sorunların varlığının kabul edildiği ancak bunun başkalarının başına gelen bir durum olarak görüldüğü, bir diğer ifadeyle kanıksamaya ve hoş görmeye bağlı olarak kendi içinde bulunduğu çevrede sorunları dışlama şeklindeki yakınlık yanılsamasıdır. Üçüncüsü ise, kendi ataerkil kodlarına bağlı olarak konuya ilişkin geliştirilen yadsıma, küçümseme, gerçek olmayan karşıt argümanlarla savunma veya zorluk çıkarma şeklindeki korumacı ve düşmanca tepkiselliktir. Nitekim saha çalışması sırasında, çalışmaya ilişkin gayri ciddi yorumlar veya çalışanlarla ilgili şakalar yapılması, araştırmacı öğrencilere projedeki çalışma saatleri için izin verilmemesi, çalışmanın içeriğine katılmadığının belirtilmesi veya Kadın Sorunları Merkezi'nin, 'Sorunlu Kadınlar Merkezi' olarak düzeltilmesi gerektiği gibi ifade, tutum ve yaklaşımlar görülmüştür. Bunların yanı sıra genel olarak da proje danışmanlarının yaşına

⁶ Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma ve Eğitim Laboratuvarı (SAEL) ve hem SAEL hem KASAUM'da çalışan Yrd.Doç.Dr. Nil Demet Güngör'e katkı ve desteklerinden dolayı çok teşekkür ederiz.

bağlı olarak mesleki deneyimle bilginin orantılı kabul edilmesi, konunun sadece kadınların sorunu olarak görülmesi veya tam tersi kadın sorunundan değil, bir insanlık sorunundan bahsetmek gerektiği, bunun özellik gösteren ayrı bir konu olmadığı düşüncesi ya da akademik anlamda toplumsal cinsiyetin ayrı ve bağımsız bir çalışma alanı mı, yoksa her alanın Öğrenci boyutunda ise direnç genellikle erkek öğrencilerden gelmiştir. Bunlardan, erkek öğrencilerin kendilerinin şiddet uygulayan olarak genellendiği şeklindeki itirazları, CTS örneklerinin başlarına gelmesi konusunda erkek öğrencilerin gönüllü ve istekli olduklarını belirtmeleri, tüm sorular bakımından anket uygulanması esnasında sınıfta cinsiyetçi şakaların yapılması veya gülüşmeler ön plana çıkmaktadır.

Saha Çalışması Bulguları

Üniversitede Toplumsal Cinsiyet Algısı ile CTS Araştırması kapsamında uygulanan anketlerin nicel veri analizi sonucunda aşağıda üç grup altında yer verilen bulgulara ulaşılmıştır⁷.

Üniversitede Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Cinsiyetçilik

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçekleri kapsamında anket sonuçları, erkek öğrencilerin sayısının kadın öğrenci sayısına göre belirgin şekilde fazla olduğu bölüm/fakültelerde (Örneğin, 293 erkek/ 66 kadın gibi) hem genel cinsiyetçilik hem düşmanca cinsiyetçiliğin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna karşın kadın öğrencilerin sayısının erkek öğrenci sayısına göre belirgin şekilde fazla olduğu bölüm/fakültelerde (Örneğin, 293 kadın/ 96 erkek gibi) düşmanca cinsiyetçilik daha düşüktür. Bu sonuçlar, aynı zamanda söz konusu bölüm/fakültelerin kadın- erkek akademisyen sayısının da etkili olduğu şeklinde okunabilir.

Nitekim, genel ve düşmanca cinsiyetçiliğin yüksek olduğu bölüm/fakültelerde erkek akademisyen oranı fazla iken (Örneğin, ortalama %70 erkek, %30 kadın); düşmanca cinsiyetçiliğin düşük olduğu bölüm/fakültelerde kadın akademisyen oranı da (Örneğin, ortalama %70 kadın, %30 erkek) kadın öğrenci sayısı gibi fazladır. Bu sonuçlar, sayısal ve teknik işlerin erkekler, sözel ve insani bilimlerin kadınlar için olduğu yönündeki mesleki kalıp yargıları da doğrular ve destekler niteliktedir. Bu sonuçları destekler nitelikte kadın- erkek öğrenci ve kadın- erkek akademisyen sayılarının görece eşit olduğu bölüm/fakültelerde (Örneğin, %50 erkek, %50 kadın) hem genel hem de korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Bununla birlikte, sonuçlar toplumsal cinsiyet konusunda eğitim almış olmanın, cinsiyetçilikle mücadelede etkili olduğunu göstermektedir. Böyle bir eğitim alan öğrenciler (%24) hem genel cinsiyetçilik hem düşmanca cinsiyetçilik bakımından daha az cinsiyetçidir.

⁷ Verilen cevapların oranları yüzde olarak ifade edilirken, küsuratlı sayılar yakın oldukları bir alt veya bir üst tam sayıya yuvarlanmıştır.

CTS Araştırması

Katılımcıların CTS eylemleri konusunda bilgi ve bilinç düzeyini tespit etmeye yönelik CTS olduğu düşünülen davranışlara evet cevabının istendiği soruda, CTS kapsamında olduğu konusunda öğrencilerin bilgi ve bilinç düzeyinin en düşük olduğu üç davranış sırasıyla ‘Rahatsız edici hitaplarda bulunulması’, ‘Sevgilinle ilgili ısrarlı sorular sorulması’ ve ‘Kadınlar ve erkekler hakkında cinsiyetçi (bir cinsiyetin diğerinden üstün olduğunu ima eden) sözler söylenmesi’ şeklindedir (%29 ila %38 oranlarında evet cevabı alınmıştır.). Buna karşın sözlü veya fiziki olarak doğrudan cinsel bütünlüğüne yönelen ve flört isteği gibi karşı tarafın niyetini açıkça ortaya koyduğu davranışların CTS olduğunu ayırt etmenin öğrenciler için daha kolay olduğu görülmüştür (%51 ila %78 oranlarında evet cevabı alınmıştır.).

Oysa bu davranışları doğru nitelendirmede yaşanan eksiklik bunlarla mücadele edilmesini zorlaştırmakta ve bu davranışların daha da yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Böylece cinsiyetçi ortamın oluşması olarak değerlendirilebileceğimiz ‘gri alanlar’ ortaya çıkmaktadır. Nitekim ‘sayılan tüm CTS anlamına gelen davranışlara ne sıklıkla maruz kaldınız?’ sorusuna verilen yanıtlara göre en sık maruz kalınan üç davranış da yine bu bilinç seviyesinin en düşük olduğu üç davranıştır.

Diğer yandan ‘CTS anlamına gelen davranışlara ne sıklıkla maruz kaldınız?’ sorusuna verilen yanıtlara göre, bazı davranışlara düşük oranda ve nadiren olsa da sayılan tüm davranışlar için maruz kalan öğrencilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bir diğer ifadeyle üniversite ortamında tüm CTS davranışlarının maruz kalınabilir olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu davranışlara ‘Kim tarafından maruz kaldınız?’ sorusuna verilen yanıtlara göre üniversite ortamında CTS anlamına gelen davranışların en fazla akranlar arasında görüldüğü tespit edilmiştir (genel olarak %20 ila %30).

CTS davranışlarına maruz kalanlar, ‘Bu davranışa karşı nasıl tepki verdiniz?’ sorusuna en yüksek oranda “şaka gibi algılayıp yok saydığını” belirtirken (%30); “resmi şikâyette bulunma” yolunu seçtiğini belirten katılımcı sayısı ciddi derecede azdır (%2). ‘Neden resmi bir şikâyette bulunmadınız?’ sorusuna ise öğrenciler, sırasıyla en yüksek oranda “uzatmak istemedim”, “bir şey yapılıcağına inanmıyordum” ve “cinsel taciz olup olmadığından emin olamadım” seçenekleri işaretlemiştir. Bu durum maruz kalanların ikincil mağduriyet kaygısı taşıdığını ve kimi zaman da şiddet bilincine bağlı olarak hangi davranışları bu kapsamda değerlendireceğine ilişkin bilgi eksikliğinden kaynaklandığına işaret eder niteliktedir. Böylece yukarıda gri alanlar konusunda yapılan tespitler de göz önünde bulundurulduğunda, farkındalık ve bilinç eksikliğinin söz konusu davranışlarla mücadeledeki en büyük engellerden biri olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan CTS’ye maruz kalan öğrenciler bu konuda destek almak için hangi yollara başvurduklarına ilişkin soruya da en fazla hiçbir destek almadık yanıtını vermişlerdir (%33). Destek aldığını ifade eden az sayıdaki öğrencilerin yanıtlarına göre ise, üniversitenin

bu konuda var olan olanaklarından faydalanmak yerine arkadaş (%13) ve aile (%9) gibi yakın çevrelerine başvurdukları belirlenmiştir.

Üniversite Ortamında CTS'ye Karşı Mekanizmalar

'Sizce üniversite bünyesinde CTS'ye maruz kalanların başvurabileceği özel bir yapı olması gerekiyor mu?' sorusuna katılımcıların %84, 96'sı evet cevabı vermiş ve bu merkezlerin en önemli işlevi hususunda katılımcıların görüşleri doğrultusunda sırasıyla şu üç işlev seçeneklerde verilen yedi işlev arasında öne çıkmıştır: 'Şikâyetten sonraki olası tacizlerin engellenmesi için önlemlerin alınmasına katkıda bulunmak (tacizcinin üniversiteden uzaklaştırılması gibi)' (%26); 'Tacize uğrayana psikolojik destek sağlamak' (%16); 'Başvuruda bulunanın ismini gizli tutmak' (%11).

Öğrencilerin, CTS'ye karşı oluşturulan özel yapıya erişimlerini kolaylaştırmak için neler yapılabileceği ile ilgili soruda ise, katılımcıların görüşleri doğrultusunda sırasıyla şu üç işlev seçeneklerde verilen altı işlev arasında öne çıkmıştır: "Oryantasyon dönemindeki etkinliklerde bu yapıyı tanıtmak" (%22); "Üniversitede özellikle kadın öğrencilerin kullandığı mekânlara bilgilendirici broşürler bırakmak (kadın soyunma odaları, kadınlar tuvaleti, yurtlar vb.)" (%21); "Panolarda sürekli olarak bilgilendirici afişler bulundurmak" (%14).

Üniversite bünyesinde kurulacak böyle bir yapı için öğrenciler tarafından önerilen isimlerde ise, "Susma", "Sessiz Kalma", "Yalnız Değilsin", "Aramızda Kalsın" gibi ifadelerle iş birliği, dayanışma, güçlenme, destek ve gizlilik temalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu cevaplar CTS davranışlarıyla karşılaşan öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerini yansıttığı şeklinde okunabilir. Diğer sorulara verilen cevaplarla birlikte değerlendirildiğinde resmi şikâyetle bulunma oranı çok düşük olmasına karşın etkin bir başvuru mekanizması aracılığıyla maruz kalanın ikincil mağduriyetler yaşama kaygısı olmaksızın güçlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

KASAUM Çalışmalarının Yaygın Etkisi

Devam Çalışmaları

Gerek KASAUM'un hâlihazırda yürüttüğü faaliyetler gerekse proje çalışmaları sonucunda üniversitede toplumsal cinsiyet eşitliği ve CTS konusunda kazanılan farkındalık ve duyarlılık devam çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda hazırlanan eylem planı doğrultusunda KASAUM'un mevcut çalışmalarının kapasitesini artırılmakta ve yeni çalışma alanları yaratılmaktadır. Buna göre, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Hakları dersi iki dönem de açılmaya başlanmış olup her bir dersin içeriği farklılaştırılıp ayrı kodlarla açılması düşünülmektedir. Dersi kredi, müfredat vb. sorunları dolayısıyla alamayan öğrencileri dersi takip etmeye teşvik amacıyla belirli sayıda derse devam eden ve dersle bağlantılı merkez çalışmalarına katılan öğrencilere katılım belgesi verilmeye başlanmıştır. 25 Kasım ve 8 Mart etkinlikleri daha kapsamlı hale getirilmiş olup kurulan iş birlikleri devam ettirilerek kampüs içi kampanyalara

dönüştürülmüştür. Üniversite personeline yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği araştırması gerçekleştirilmiş olup sonuçları analiz aşamasındadır. Çalışmaların yaygınlaşmasıyla kampüs dışı kurum ve kuruluşlarda eğitimlere başlanmıştır. Yürütülen projenin devamı niteliğinde de 2017-2018 akademik yılı için “Eşitlikte Atılım: Kampüste Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması ve Cinsiyete Dayalı Şiddetle Etkin Mücadele” projesi yürütülmüştür. Çalışma kurulu ve danışma kurulu şeklinde örgütlenmiş olan KASAUM’un danışma kurulu, iş birlikleriyle güçlendirilmiştir. Önümüzdeki dönemde KASAUM üyelerine yönelik kapasite artırıcı gönüllülük eğitimleri verilmesi planlanmaktadır. Saha çalışmalarının sonuçlarının elde edilmesiyle birlikte merkez üzerinden artan sayıda bilimsel yayın ve çalışma yapılmaktadır.

Kampüs İçi Kurumsal İlişkiler

KASAUM’un hâlihazırda devam eden faaliyetleri ile proje ardından gerçekleştirilen devam çalışmaları sayesinde kampüs içindeki diğer birim ve merkezlerle kurulan iletişim kurumsal ilişkilere dönüştürülmüş, iş birlikleri kurularak sürdürülebilir çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Nitekim üniversite içinde konunun daha iyi anlaşılması ve buna bağlı olarak çalışmalara verilen önemin artması aynı zamanda kurumsal düzeyde de algıda seçiciliğin ortaya çıkmasını sağlamış ve çeşitli birim ve kişiler tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği veya cinsiyete dayalı şiddetle ilgili olduğu düşünülen olumlu ve olumsuz bilgi ve gelişmeler KASAUM’a iletmeye başlanmıştır. Böylece üniversitenin kurumsal kimlik ve kurum kültürü açısından konuya ilişkin artan ilgiyle çalışmaların görünürlük kazanması ve yaygınlaştırılması için kurumsal destek mekanizmaları da KASAUM’a yönlendirilmeye başlanmıştır. Bu bakımdan toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurum kültürüne dönüşmesinde bugün önemli bir yol katedildiğini söylemek olanaklıdır.

Öğrencilerin Bilgi ve Bilinç Düzeyinin Yükselmesi

Kapsayıcı feminizm kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar, kadınlarla birlikte erkeklerin de konuya ilişkin duyarlılık geliştirmesine, özeleştirme yapmasına ve konuyla ilgilenmesine katkı sağlamıştır. Öyle ki, her geçen gün erkek öğrenciler de dâhil olmak üzere öğrencilerin KASAUM bünyesinde gönüllü olarak çalışma başvuruları artmaktadır. Bunun yanı sıra bugüne kadar KASAUM çalışmalarına dahil olmayan LGBTİ öğrenciler de KASAUM ile iletişime geçmeye ve sorunlarını paylaşmaya başlamış bulunuyor.

Bunların yanı sıra son alınan geri dönüşler, yapılan çalışmaların akran ilişkilerine yansıdığını, daha önce dijital ortamda yaşanan sorunların azaldığını, artan oranda hem kadın hem erkek öğrencilerin birbirini cinsiyetçi ifade ve davranışlara karşı uyardığını ve düzelttiğini, özellikle erkek öğrencilerin daha özenli davrandığını, kadın öğrencilerin ise maruz kaldıkları olaylara karşı daha güçlü olduğunu göstermiştir. Diğer yandan bugün öğrencilerin bilgi verilenler olmaktan ziyade bilgiyi talep edenlere dönüştüğü söylenebilir.

KASAUM'a Gelen Başvurular ve Gözlemler

Yürütülen çalışmalar sonucunda KASAUM'un olumlu imajının güçlenmesi, tanınırlığının artması ve şiddete ilişkin kazanılan farkındalık üzerine danışma ve destek alma amaçlı KASAUM'a başvuran öğrenci sayısı da artmıştır. Bununla birlikte yaşadığı sorunlarla ilgili başvuruların neredeyse tamamı halen sadece öğrencilerdir. Belirtmek gerekir ki Atılım Üniversitesi'nde CTS Birimi olarak kurulmuş ve yönergesi olan bir birim şu an mevcut olmamakla birlikte, 2010 yılında merkez yönetim kurulu kararı ile kurulan AKADEM (Atılım Üniversitesi Kadınlara Destek Merkezi) vardır. Bu birim KASAUM çatısı altında olup belirlenen çalışma ilkelerine göre CTS veya cinsiyetçiliğe karşı başvuran öğrencilere hukuki ve psikolojik destek vermektedir.

Mevcut başvuru konuları flört şiddeti ya da baba veya ağabeylerden görülen ev içi şiddettir. Her iki durumda da başvuruların öğrenci olmaları dolayısıyla ekonomik bağımsızlıklarının bulunmaması mücadele konusunda hissettikleri en büyük engeldir ve çoğunlukla eğitim haklarının ellerinden alınacağından endişe duymaktadırlar. Ayrıca cinsel yönelime dayalı şiddet konusunda artan bilinç ve farkındalık ile bu konuda gelen başvurular da bulunmaktadır. Diğer yandan başvuru sahiplerinin neredeyse tamamı mücadele yollarını somut olarak bilmemektedir.

Başvurular çoğunlukla kişiseldir. Ancak üniversite ortamında tanık olunan flört şiddetine karşı nasıl bir tavır alınması gerektiği, şiddete maruz kalan öğrencilere nasıl destek olunabileceğine ilişkin danışan öğrenciler de bulunmaktadır. Bu durum, şiddete karşı dayanışma çemberinin genişlediğini göstermek açısından önemli kabul edilmektedir.

Başvurulara ilişkin gözlemler ise şu şekildedir: öncelikle başvuru sahiplerinin çoğu ilk görüşmeye destek aldıkları yakın arkadaşlarıyla katılmak istemektedir. Bununla birlikte daha ilk görüşmede başvuru sahipleri, samimi ve açık bir şekilde sorunlarını anlatmaktadır. Çoğu başvuruda, başvuru sahibi yaşadığı sorunların münferit ve kişisel değil, sistemsel olduğu bilincini edindiğinde kendini daha az yalnız hissetmekte ve buna bağlı olarak daha bütüncül bir bakış açısı geliştirerek toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilgisini artırmak istemektedir. Böylece başvuru sahiplerinin çoğunluğunun, toplumsal cinsiyet ile ilgili okuma listesi talep ettiği, dersleri takip etmeye başladığı, ayrıca kadın ve cinsiyet çalışmalarında hem üniversite içerisinde gönüllü olarak çalışmaya başladığı hem de sivil toplum kuruluşlarına katıldığı ve stajlara başvurduğu görülmüştür.

Somut ve derhal çözülebilecek olan başvuruların hepsi olumlu şekilde sonuçlandırılmış, soyut ve süreç gerektirenlerde ise danışanların güçlendirilmesi ile mücadele yetenekleri arttırılmıştır. Flört şiddetiyle ilgili başvurularda öğrencilerin çoğunlukla ilişkilerine son verdikleri görülmüştür. Ancak her iki tarafın da iletişime ve çözüme açık olduğu ilişkilerde, kendine güvenini arttıran ve doğru argümanlar geliştiren öğrenciler birbirlerini bu konuda bilinçlendirerek sorunları çözmüş ve ilişkilerini devam ettirmişlerdir. Danışma sonrasında öğrencilerin mücadele konusunda daha güçlü hissettiği ve

devam ettirilen iletişimler neticesinde çevrelerindeki arkadaşlarını da şiddet konusunda bilinçlendirdikleri gözlenmiştir. Bu durum ise, arkadaşları vasıtasıyla danışan öğrenci sayısını arttırmıştır.

Sonuç Yerine: Olanaklar ve Öneriler

Gelinen aşamadan sonra CTS'ye ilişkin saha çalışmalarının düzenli aralıklarla tekrar edilmesi, KASAUM'a başvuruların kaydının bir CTS birimi altında tutulması ve takibi, üniversitede KASAUM dersi/projeleri dışında verilen toplumsal cinsiyet çalışmalarıyla ilgili derslerin/projelerin nicel ve nitel yönden incelenmesi yapılması gereken önemli izleme çalışmalarını oluşturmaktadır. Üniversite içinde öğrenciler ile personelin bölüm ve birimler arasında cinsiyet dağılımını gösteren bir verinin olması toplumsal cinsiyet eşitliği kültürü bakımından tek başına yeterli değildir. Bu veri toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz edilmelidir. Üniversitelerde kurulmuş olan KÇM'lerin mutlaka feminist perspektifine sahip olması gerekmektedir. Bu birimlerin feminist hak mücadelesi ile uyumlu olarak teorik çalışmalar ve gündelik yaşam pratiklerinin iç içe geçmiş olduğu mekanlar olarak tasarlanması önem taşımaktadır. Bunun için de toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında akademik derece almış olan akademisyenlerin her üniversitede istihdam edilmesi bir önşarttır. CTS'ye ilişkin araştırmaların yapılmasında gerekli iş birliklerinin sağlanması ve projelerin yürütülmesi için araştırma ve geliştirme birimlerinde konuyla ilgili bir uzmanın istihdamı araştırma ve uygulamalarda merkezleri güçlendirecektir.

Bu bağlamda birimlerin lisans öğrencilerine yönelik bilgi düzeyi ve bilinç yükseltme çalışmalarının yanı sıra yüksek lisans ve doktora programları açarak teorik altyapısını güçlendirmesi ve bu birikimi kampüslerde cinsiyetçi söylem, davranış ve tutumlara sıfır toleransa dönüştürmesi gerekmektedir. Gerek öğrenci gerek akademisyenlere yönelik oryantasyon programlarına CTS'yi önleme çalışmaları kapsamında bir modül eklenmelidir. Dolayısıyla CTS'ye karşı oluşturulan birimlerin KÇM'lerle iş birliği halinde, mümkünse onun altında bir birim olarak çalışması önerilmektedir. Her üniversitenin kendine özgü yapısı da göz önünde bulundurularak, CTS olayları ile alakalı disiplin soruşturmalarında KÇM ve/veya CTS birimlerinden akademisyenlerin soruşturmacı olarak görevlendirilmesi, soruşturma konusunun cinsiyete dayalı bir sorun olup olmadığına şüphe bulunması halinde yine bu birimlerden görüş alınarak karar verilmesi önem taşımaktadır.

Son olarak, kişilere bağlı olmayan kurumsal politikalar geliştirilerek sürdürülebilir eşitlik kültürünün oluşturulması için yılın belirli günlerine sıkışmış gelip geçici etkinliklerle sınırlı görmenin ötesine geçilmelidir. Bunun için var olan iş birlikleri güçlendirilmeli; kişisel olmaktan çıkarılıp kurumsal hale getirilmeli ve aktif çalışacak uzman kadrolar oluşturulmalı, var olan kadroların bilgi eksikliği giderilerek akademik ve idari birimlerin iş birliği ve dayanışma kültürü geliştirilmelidir.

Kaynakça

- Angelucci, A. (2017). From Theory to Practice The Intersectionality Theory as a Research Strategy. IfS Working Papers, 02/2017. Mirjam Pot-Cornelia Schadler (Editörler). 1-18.
- Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 4: 133-204.
- Bartlett, K. T. (1995). Tradition, Change, and the Idea Of Progress In Feminist Legal Thought. *Wisconsin Law Review*, 2: 303-344.
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2017). Proje Ne Var Ne Yok. Gençlerin Toplumsal Cinsiyet ve Flört Şiddeti Algılarına Yönelik Araştırma Raporu. İnternet adresi: <http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2017/07/arastirma-raporu.pdf>.
- Glick, P. & Fiske, T.S. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70: 491-512.
- Glick, P. & Fiske, T.S. (1997). Hostile and Benevolent Sexism: Measuring Ambivalent Sexist Attitudes Toward Women. *Psychology of Women Quarterly*, 21: 119-135.
- Glick, P. & Fiske, T.S. (1999). The Ambivalence Toward Men Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Beliefs About Men. *Psychology of Women Quarterly*, 23: 519- 536.
- Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (2013). Yayınlanmamış Araştırma. Cinsel Taciz ve Cinsel Şiddet Araştırması.
- Harding, S. (1996). Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var Mı? Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem. Serpil Çakır-Necla Akgökçe (Yay. haz.), Zela Ayman (Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık: 34-47.
- Hellum, A. & Sinding Aasen, H. (2013). Introduction. İçinde, *Women's Human Rights (CEDAW in International, Regional and National Law)*. United Kingdom: Cambridge University Press: 1-25.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2016 Raporu. (2016). İnternet adresi: <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2786/kadincinayetlerini-durduracagiz-platformu-2016-yili-raporu>
- Kymlicka, W. (2006). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*. Ebru Kılıç (Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- MacKinnon, C.A. (2003). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*. Türkan Yöney-Sabir Yücesoy (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

- Martin, C.E. & Valenti, V. (2012). #Femfuture: Online Revolution. *New Feminist Solutions Series*, 8: 1-34.
- Özvarış, Ş.B. & Akın, A. (2003). Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri. İnternet adresi: http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/universitelerin_kadin_sorunlari.pdf.
- Randall, M. (2010). Sexual Assault Law, Credibility, and 'Ideal Victims': Consent, Resistance, and Victim Blaming. *Canadian Journal Of Women and The Law*. 22, 397-433.
- Sakallı Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49): 47-58.
- Sakallı Uğurlu, N. (2008). Erkeklerle İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21): 1-11.
- Songur, D. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Üniversitelerin Çarpan Etkisi, F. Hekimoğlu-K. Çılgın-Ş. Balambar (Yay. Haz.). İçinde, *Toplumsal Cinsiyet ve Kent- Mekân Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Kadın Komisyonu: 467- 483.
- Songur, D. (2017a). Üniversitelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Önemi: Atılım Üniversitesi Örneği. *Herkese Bilim Teknoloji Dergisi*, 03(2): 45.
- Songur, D. (2016, 1 Temmuz). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite ve Kadın Dostu Kampüs. *Herkese Bilim Teknoloji Dergisi*, 23.
- Şimşek, A.A. & Öner, R.V. (2015). Türkiye'de Hegemonik Erkeklik: Medyada ve Hukukta İzler, Dönüşümler ve Olasılıklar. *Global Media Journal* (Türkçe versiyonu), 6(11): 447-477.
- Şimşek, A.A. & Öner, R.V. (2013). Medyanın Olumsuz İnşasına Karşı Feminizmi Yeniden Konumlandırmak: Marka Değer Yönetimi Bağlamında Bir İmaj Çalışması. İçinde, *1. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi: 369-383.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. İnternet adresi: <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542950d5369dc32358ee2bba/Ana%20Rapor.pdf>.
- The Power of International Education Blog (2016). Teach One, Reach All: The Multiplier Impact of Educating Girls and Women. İnternet adresi: <https://www.iie.org/en/Learn/Blog/2016-March-Teach-One-Reach-All-The-Multiplier-Impact-Of-Educating-Girls-And-Women>.

- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). İstatistiklerle Kadın Raporu. İnternet adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519>.
- UN Women (2015). HeForShe IMPACT 10x10x10: Pilot Initiative. İnternet adresi: http://www.heforshe.org/-/media/HeForShe/Files/impactchampion/HeForShe_IMPACT10X10X10_Brief.pdf
- Uygur, G. (2015). İstanbul Sözleşmesi İşığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı. İçinde, Betül Yazar (Der.), *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları: 193-211.
- Uygur, G. & Çağlar Gürgey, İ. (2014). Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet. İçinde, Kaya F.; Özdemir N. & Uygur G. (Ed.), *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*. Ankara: Savaş Yayınevi: 9-61.
- Wolf-Wendel, L.E. (2000). Women-Friendly Campuses: What Five Institutions Are Doing Right. *The Review of Higher Education*, 23(3): 319-345.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYI ÖNLEME BİRİMİ'NİN KURULUŞ HİKÂYESİ

Seda Kalem

Süreç ve Yapı

İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Saldırını Önleme Birimi'nin (CTSÖB) temellerini 2015'in Şubat ayında Mersin'de bir minibüs şoförü tarafından tecavüz girişimine direndiği için öldürülen üniversite öğrencisi Özgecan Aslan'ın cinayetinden sonra attık. Özgecan'ın katledilişi, kadına yönelik şiddetin sıradanlığını, sebepsizliğini, hepimize her an yönelebilirliğini vurmuştu bir kere daha yüzümüze. Okuldan eve giderken bindiğimiz minibüste tecavüze uğrayıp öldürülebilirdik hepimiz. Tıpkı akşam yemek hazırlamadığımız, sevişmek istemediğimiz, kısa etek giydiğimiz, boşanmak istediğimiz için öldürüldüğümüz gibi.

Aslında geç kalınmış bir girişimdi bizimkisi. Biz çalışmalara başladığımız zaman hali hazırda 20'ye yakın üniversitede benzer birimler faaliyettedir. Bizim üniversitemizde ise İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet eksenli araştırmalar, yürütülen projeler ve eğitimler dışında, ayrı bir kadın çalışmaları birimi veya benzeri bir birim bulunmamaktaydı. Dolayısıyla, Üniversitede akademik niteliği ve önemi yüksek çalışmalar yapılmakla birlikte, özellikle şiddet, taciz ve saldırı gibi durumlarda müdahale etmeye yönelik olarak faaliyet gösteren bir destek birimi mevcut değildi. Oysa, üniversiteler hiyerarşik yapıları sebebiyle cinsel taciz ve şiddet olaylarının ortaya çıkarılmasının veya paylaşılmasının oldukça zor olduğu ortamlardır. Üniversitenin bilgili, kültürlü insanların bir arada olduğu bir kurum olduğunu, bu olayların yaşanmadığını düşünmek isteriz çoğu zaman. Dolayısıyla cinsel taciz ve saldırının dillendirilmesi daha da zorlaşabilir.

Tam da bu sebeplerle görünür, erişilebilir ve işler bir birim olmamasının eksikliğini gidermek için, Şubat 2015'te İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezinden birkaç gönüllü bir araya geldik ve ilk toplantımızda öncelikli olarak bazı üniversitelerdeki temsilcileri görüşüp, fikir alışverişinde bulunma ve diğer üniversitelerdeki belgeleri inceleme kararı aldık ve hemen çalışmalara başladık. Ankara Üniversitesi'nden Gülriz Uygur, Sabancı Üniversitesi'nden Ayşe Gül Altınay, Koç Üniversitesi'nden Bertil Emrah Oder ve Boğaziçi Üniversitesi'nden Şemsa Özar ile görüşerek gerek idari işleyiş bakımından gerekse sundukları destekler bakımından farklılaşan bu yapılar hakkında temel bilgiler edindik, aklımızdaki soruları sorduk, tavsiyeler aldık. Aynı zamanda yurt dışındaki bazı üniversitelerdeki birimleri de inceleyerek farklı modeller hakkında bilgi sahibi olduk.

Bu çalışma neticesinde, Türkiye'deki 12 birimin yapılarını ve işleyiş biçimlerini karşılaştırdık ve üç temel meselede farklılaştıklarını tespit ettik: a) birimin yapısı, b) hazırlanan belgenin ya da belgelerin niteliği, c) içeriği ve iletilen sürece ya da sunulan hizmetlere ilişkin farklılıklar. Birimlerin yapılarına ilişkin farklılıklara baktığımızda, söz konusu yapıların bazı

üniversitelerde *komite* olarak (Sabancı Üniversitesi) ya da *soruşturma komitesi* (Koç Üniversitesi) olarak, bazı üniversitelerde de *birim* olarak (Ankara Üniversitesi), ya da *komisyon* olarak (Boğaziçi Üniversitesi) organizasyon şemasında yer aldıklarını gördük. Birimlerin yapısına paralel olarak, ortaya çıkan belgelerin niteliği ve içeriği de değişebiliyordu. Koç Üniversitesi örneğin, çalışma esaslarının hukuki çerçevesini belirleyen bir yönetmelik çıkarmışken, Sabancı Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi birimleri daha ziyade ilkeleri ortaya koyan politika belgelerine referansla çalışıyorlardı. Ankara Üniversitesi'nin ise hem yönergesi hem de politika belgesi vardı ki biz de bu modeli esas alarak belgelerimizi geliştirdik.

Yaptığımız görüşmeler ve araştırmalar neticesinde kendimize bir yol haritası çizdik. Yapılan hataları tekrarlamama, eksikleri gidererek ilerleme ve iyi örneklerden feyz almayı hedefindeydik. Görüşmelerde sürekli olarak altı çizilen bir husus birimin etkin bir şekilde çalışabilmesinde üniversite yönetiminin mutlak desteğinin önemine ilişkindi. Bizler de yönetimin cinsel tacize ve saldırıya karşı sıfır tolerans göstereceğini ve bu durumların engellenmesine yönelik adımları atmaktan çekinmeyeceğini, birimin faaliyetlerini koşulsuz desteklemek suretiyle ortaya koymasının önemini farkındaydık. Bu sebeple, zaman harcamadan, ön çalışmamızı İstanbul Bilgi Üniversitesi Rektörlüğü ile paylaşmak istedik ve Nisan ayında Rektör'ün yanı sıra yönetimden başka temsilcilerin de katıldığı bir toplantıda kurmak istediğimiz Birim ile ilgili görüşlerimizi, planlarımızı ve hedeflerimizi paylaştık. Bu tanıtımın genel çerçevesini kuşkusuz İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin temel ilkeleri oluşturmaktaydı¹. Tüm ilişkilerinde, “insan hak ve özgürlüklerine ilişkin evrensel ilke ve normlara sadık olmayı” taahhüt eden ve “her düzeyde ve biçimde ayrımcılığı” reddeden bir kurum olarak İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin bu çerçevede bazı davranış ve etik kurallarını da akademik ve çalışma hayatının her aşamasında geçerli kılma sözü vermiş olması bizim için kuşkusuz en önemli dayanak noktasıydı. Nitekim, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Davranış ve Etik Kuralları* isimli belgede bu ilke açık bir şekilde ifade edilmektedir: BİLGİ olarak, yaşamlarına değdiğimiz kişiler bizlere her zaman güvenmektedirler: Geleceklerini şekillendirmelerinde onlara yardım etmemiz konusunda öğrenciler bizlere güvenir, çocukları konusunda ebeveynler bizlere güvenir, adil bir ortak olmamız konusunda tedarikçilerimiz bizlere güvenir ve bireylere nitelikli bir öğretim sağlamamız, yasalara riayet etmemiz ve ekonomik kalkınmanın aracısı olmamız konusunda toplumun geneli bize güvenir. Bu güvene layık olmalıyız. Bu güveni, eylemlerimizle, mükemmelliğe ve verdiğimiz eğitimin kalitesine adanmışlık göstererek kazanırız. Böyle bir güveni kazanmak yıllar alır fakat anlık bir ihmâl bu güvene ciddi zarar verebilir.

Nihayetinde, CTSÖB'nin kuruluşuna ilişkin teklif 29 Nisan 2015 tarihi İstanbul Bilgi Üniversitesi Yönetim Kurulu ve Akademik Kurul toplantılarında oybirliğiyle kabul edildi. Birim'in resmi olarak faaliyete geçmesi ve Birim'in faaliyetlerini yürütmekle sorumlu Kurul üyelerinin resmi olarak atanmasıyla başlayan süreci

¹ <http://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/vizyon-misyon-ilkeler/>.

takip eden aylarda, belgeleri hazırlamak için hızla çalışmaya başladık.² Ankara Üniversitesi modelinde olduğu gibi hem bir hukuki metnin hem de bir ilkeler kılavuzunun oluşturulmasının CTSÖB'nin işlerlik kazanması için daha uygun olduğuna karar verdik. Yönergede belirlenecek çalışma esasları üniversitenin idari işleyişiyle doğrudan ilintili olduğundan, bu belgeyi oldukça detaylı şekilde hazırladık (İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Saldırını Önleme Birimi Yönergesi). Bu tür metinler, birimlerin hem sundukları hizmetin niteliği ve kapsamı bakımından hem de gerek yapısal olarak gerekse insan kaynağı kapasiteleri ve maddi ve idari imkanları açısından nasıl farklılaştıklarını ortaya koyar. Bazı birimlerde başvurularda hukuki, psikolojik, idari ve hatta maddi destek sunulurken, kimisinde ise sunulan hizmet soruşturma ve karşı tarafı cezalandırma ile sınırlı idi. Benzer şekilde, kimi birimlerin işleyişinde faillerle görüşmek de sürecin bir parçasıyken, bazılarındaki birim üyeleri her durumda yalnızca başvuru dinlemekte ve ihtiyacı doğrultusunda destek sunmaktaydı. Biz de kendi imkânlarımızı doğrultusunda sadece başvuru gücünü güçlendirmeye yönelik hukuki, psikolojik veya idari destek sunmaya karar verdik. Bu şekilde, tamamen başvuru ihtiyacı doğrultusunda bilgilendirdiğimiz, kendisine rızası çerçevesinde yönlendirme yaptığımız ve kendisi bizimle tekrar irtibata geçmediği sürece—ve istisnai bazı durumlar dışında—süreci takip etmeyi tercih etmediğimiz bir işleyiş oluşturduk.

Diğer yandan, incelediğimiz politika belgelerinde dikkatimizi çeken bazı ortak hususlar da olduğunu fark ettik ve bunlar çerçevesinde bir politika metni hazırladık. Örneğin, bu belgelerin çoğunda cinsel taciz ve saldırı tanımları yer almakta ve üniversitenin destek ve önleme taahhütlerinin önemine, birim faaliyetlerinin tüm üniversite mensuplarını kapsamaması gerekliliğine ve gizliliğe yapılan vurgu öne çıkmaktaydı. Aynı zamanda belgelerde yanlış beyanlara ilişkin olarak alınacak önlemlere veya yaptırımlara ilişkin bilgilendirmelerin yanı sıra birimlerin amacının ilkesel olarak rızaya dayalı romantik ilişkileri disipline sokmak ya da belli bir cinsel ahlaki dayatma olmadığına ilişkin açık ifadeler de bulunmaktaydı. Biz de politika metnimizi hazırlarken temel olarak bu hususlardan yola çıktık ve asıl hedefimizi şöyle tanımladık:

Cinsel Taciz ve Saldırını Önlemeye Yönelik Politika Belgesi cinsel taciz ve saldırının yaşanmadığı bir akademik ve mesleki ortamın yaratılmasına yönelik ilkeleri belirleyerek, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratarak ve cinsel taciz veya saldırıya maruz kalanların ya da tanık olanların kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam oluşturarak, bireylerin cinsel taciz ve saldırı karşısında güçlenmesini ve cinsel tacizi ve saldırıyı önleyici ve caydırıcı araç ve destek mekanizmaları geliştirecek sürece katkıda bulunmayı hedefler (İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Saldırını Önlemeye Yönelik Politika Belgesi).

² Ocak 2018 itibarıyla Kurul üyeleri İnsan Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezinden Sevinç Eryılmaz, Burcu Yeşiladalı, Gökçeçim Ayata ile Hukuk Fakültesinden Seda Kalem ve Psikolojik Danışmanlık Merkezinden Tuğçe Çetin'den oluşmaktadır. Bu yazı da Kurul üyelerinin katkılarıyla hazırlanmıştır.

Görüşmelerde sürekli olarak altı çizilen bir diğer husus da birimin kuruluş sürecinin mümkün olduğunca katılımcı bir şekilde yürütülmesine ilişkindi. Bu nedenle Haziran 2015 itibarıyla önce Hukuk Fakültesi Dekanı ile paylaştığımız bu belgeleri daha sonra üniversitenin farklı bölümlerinden öğretim elemanlarının görüşlerine ve katkılarına açarak son hallerine getirdik. Neticede, her iki belge de diğer üniversitelerin de faydalandığı örnek metinler haline geldi. Aynı zamanda belgelerin İngilizce'ye çevrilmesi yabancı çalışanlarımızın ve öğrencilerimizin de sunacağımız desteğe erişimleri açısından oldukça önemliydi. Diğer yandan, katılımcılığı sağlamak adına attığımız bir başka adım da Temsilciler Ağı olarak adlandırdığımız ve üniversitenin tüm akademik ve idari birimlerinden—tercihen gönüllü olarak—en az birer temsilcinin katıldığı bir yapının oluşturulması oldu. Bu yapıyı öğrencilerin katılımına da açtık ve Öğrenci Konseyi'nden de temsilcilerin Temsilciler Ağı'na katılımı gerektiğini Yönerge'ye ekledik. Temsilciler Ağı'nın oluşturulmasının temel sebebi Birim'in faaliyetlerinin duyurulmasında ve gerçekleştirilmesinde ve başvuruların Birim'e yönlendirilmesinde Kurul'a destek olacak bir yapının oluşturulması ihtiyacıdır. Bu çerçevede, Ağ üyelerinin görevlerini de şu şekilde belirledik:

- Cinsel taciz veya saldırı durumlarına tanıklık ettikleri veya kendilerine başvuru yapıldığı durumlarda, kendi tanıklıkları veya başvurular hakkında Birim'i aynı gün içinde bilgilendirmek ve başvuruları gecikmeksizin Birim'e yönlendirmek,
- Acil durum söz konusu ise, durumdan haberdar olur olmaz, bu Yönerge'nin 16. maddesi uyarınca acil önlemlerin alınması için Birim ile derhal iletişime geçmek,
- Kurul tarafından düzenlenen eğitimlere katılmak ve Üniversite birimlerine Kurul tarafından verilecek eğitimlerin düzenlenmesi konusunda Kurula destek olmak,
- Temsilcisi oldukları Üniversite birimini, Birimin amaçları, faaliyetleri ve işleyiş usulleri hakkında bilgilendirmek,
- Temsilciler Ağı toplantılarına katılmak,
- Birimin faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konusunda Kurul'a destek olmak.

Amaç ve Hedefler

CTSÖB olarak en temel amacımız tacizin ve saldırının yaşanmadığı, karşılıklı saygıya dayanan özgür bir akademik araştırma, eğitim ve çalışma ortamının yaratılmasına katkıda bulunmaktır. Bu şekilde, kampüs içinde ve dışında üniversite bireyleri arasında yaşanan, idari personelin, taşeron firmalar dâhil üniversite ile iş yapan herkesin cinsel taciz ve saldırıya ilişkin şikâyetlerinde çalacakları ilk kapı olmayı amaçladık. Bu temel amaç doğrultusunda, hedeflerimizi de şu şekilde sıraladık:

- Cinsel tacizi ve saldırıyı önlemeyi ve ortadan kaldırmak,
- Cinsel tacizin ve saldırının yaşanmadığı, karşılıklı saygıya dayanan özgür bir akademik araştırma, eğitim ve çalışma ortamının yaratılmasına katkıda bulunmak,

- Cinsiyetçi kültürü ortadan kaldırmaya yönelik çalışmak,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine ve her türlü cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığın önlenmesine dair farkındalık yaratmak,
- Cinsel taciz ve saldırı konularında Üniversite birimlerini ve Üniversite mensuplarını bilgilendirmek,
- Cinsel taciz veya saldırı şikâyetleri için etkili bir başvuru mekanizması oluşturmak,
- Cinsel taciz veya saldırı şikâyeti söz konusu olduğunda başvurucuya destek vermeyi ve başvurucuyu güçlendirmek,
- Başvurucuların korunmasını, yaşadıkları ya da yaşamakta oldukları veya tanık oldukları durum ve olayları güven içerisinde bildirebilmelerini, istenmeyen cinsel davranışları durdurmak yönünde cesaretlendirilmelerini sağlamak.

İşleyiş ve Sunulan Destekler

Bu amaçlar ve hedefler çerçevesinde, öncelikli olarak Birim'e ait bir web sayfası ve e-posta adresi oluşturduk³. Bu e-posta adresi üzerinden isimsiz olarak taciz olayının mağduru ya da tanığı Birim'e başvuru yapabiliyor. Aynı zamanda, başvuru Temsilciler Ağı üzerinden Kurul üyelerine iletilmiş olabileceği gibi başvurucu Birim'e şahsen de ulaşabiliyor. Başvuru incelemeye alındıktan sonra görüşme talebiyle başvurucuya dönüş yapılıyor. Bu süreç tamamen gizlilik ilkesine bağlı olarak ilerliyor ve görüşme anına kadar, isim dâhil olmak üzere, başvurucu hiçbir bilgiyi Birim ile paylaşmak zorunda kalmıyor. Başvuru Kurul üyelerinden birine ulaştıktan sonra, uygun bir mekânda, en az iki Kurul üyesi başvurucuyla ön görüşme yapıyor.

Görüşme esnasında, öncelikle olay ne zaman olduğu, nasıl olduğu, kim tarafından gerçekleştirildiği, olaya ilişkin herhangi bir süreç başlatılıp başlatılmadığına yönelik bu ve benzer sorularla olayın detaylarını öğreniyoruz. Bu bilgiler görüşme sırasında kayıt formuna işleniyor ve daha sonra tamamen gizlilik esasına uygun olarak şifreli dosyalarda ve sadece kurul üyelerinin erişimine açık olacak şekilde arşivleniyor. Başvurucuyu dinledikten sonra, Kurul üyeleri kendisine seçenekleri hakkında bilgi veriyor ve okulda ya da dışarıda alabileceği psikolojik ve hukuki destekten bahsediyor. Ayrıca, üniversite içinde bir disiplin soruşturması başlatılması durumunda, Kurul üyelerinden bir kişinin disiplin komitesinde yer alabileceği veya Kurul'un komiteye başvurucunun şikâyeti ile ilgili rapor sunabileceği de kendisine iletiliyor. Bu şekilde başvurucunun özellikle idari süreçlerde yalnız bırakılmamasına, disiplin soruşturması esnasında ve sonrasında yeniden mağdurlaştırılmamasına özen gösteriyoruz.

³ <https://ctsob.bilgi.edu.tr/> ; ctsob@bilgi.edu.tr

Sunduğumuz desteklerin en başında başvuran kişiyi seçenekleri hakkında bilgilendirmek geliyor. Çoğu zaman, cinsel taciz veya saldırıya maruz kalan kişi yaşadığının bir hak ihlali olduğunu bilmek bir yana, buna bir isim koymakta bile zorlanabiliyor. Kişinin yaşadığının cinsel taciz olduğunu görmesi, bunun bir suç olduğunu anlaması ve bu konuda atılabilecek adımlar olduğunu farkına varması, zaten başlı başına önemli bir güçlendirme süreci. Bu bilgilendirme sonucu, başvuru kendi özgür iradesiyle sunduğumuz seçeneklerden— psikolojik destek, hukuki destek, idari işlem başlatılması—hangisini veya hangilerini kendisi için en uygun yol olarak görüyorsa o yolun izlenmesinde kendisine destek oluyoruz. Psikolojik destek almak istediğinde üniversitenin uzman psikoterapistlerine yönlendiriyor, hukuki bir süreç başlatmak istiyor ise çoğu zaman Mor Çatı ile iletişime geçmesini sağlıyoruz. Zaman zaman kişisel ağlar üzerinden de feminist avukatların başvuru hukuki destek sağlmasına aracı olabiliyoruz⁴. Diğer yandan, başvuru üniversite içi disiplin süreçlerini işletmek istediği takdirde de kendisine sürecin her aşamasında destek sunabiliyoruz. Tam da bu nedenle cinsel taciz veya saldırı konulu disiplin soruşturmalarında Kurul üyelerinden birisinin de disiplin komitesinde yer alması veya Kurul’un komiteye konuyla ilgili rapor sunması zorunluluğunu da Yönergeye ekledik.

Bugüne Kadar Yapılanlar ve Deneyimler

CTSÖB 2015 yılının Nisan ayında kurulduğu için, o seneyi ağırlıklı olarak bürokratik süreçlerin takibi ile geçirmek zorunda kaldık. Bu işlemlerin yanında elbette en önemli çıktımız hazırladığımız Yönerge ve Politika Belgesi oldu. Daha sonra yaptığımız ilk iş Kurul üyelerine yönelik olarak kadına yönelik şiddet konusunda Türkiye’deki en deneyimli kadın örgütlerinden Mor Çatı’nın temsilcileri tarafından verilen bir eğitim düzenlemek oldu. Cinsel taciz ve saldırı başvurularını gereken özen ve hassasiyetle dinlemek ve mükerrer mağduriyetlere yol açmamak için bu oldukça önemli bir adımdı. Bu eğitimde özellikle başvuruları alırken dikkat etmemiz gereken hususları ve bu tür vakaları dinlemenin ağır yükünden kendimizi nasıl koruyabileceğimize dair yöntemleri anlamaya çalıştık.

2016 senesinde ise özellikle tanıtım ve eğitim faaliyetlerimize hız kazandırdık. 2016 yılı içerisinde, web sayfamızı faaliyete geçirdik, bilgilendirici broşürler hazırladık, bunları bastık ve üniversite içinde dağıttık; öğrencilere ve çalışanlarımıza Birim hakkında bilgi içeren e-postalar ve kısa mesajlar yolladık. Üniversite’nin oryantasyon programına katılıp yeni öğrencilere Birim hakkında bilgi verdik. Aynı zamanda, üniversitenin ana sayfasına CTSÖB ile ilgili haber ekledik ve sosyal medya hesaplarında bilgi ve görsel paylaştık. Nisan 2016 itibarıyla, Birim’e destek olmak istediğini bizlerle paylaşan lisans ve yüksek lisans öğrencilerimizi bir araya getirdik ve kendilerine Birim faaliyetleri hakkında bilgi verdik. İleriki zamanlarda gerek organizasyonlarda gerek tanıtım faaliyetlerinde gerekse çeviri ihtiyaçlarının giderilmesinde bu gönüllü

⁴ Av. Birsen Atakan’a CTSÖB’nin kuruluşundan itibaren bizlere verdiği her türlü destek için minnettarız.

desteğinden faydalanmaya çalıştık. Tüm bunlarla eş zamanlı olarak Temsilciler Ağı üyelerinin görevlendirilmesi sürecini tamamladık ve Ağ ile Haziran 2016'da ilk toplantımızı gerçekleştirdik.

Diğer yandan, CTSÖB'nin kurulmasından itibaren en önemli kazanımlarından birinin cinsel taciz ve saldırı konularında farkındalık yaratmak olacağına bilincindeydik. Tacize uğrayan kadar taciz yapanın da sahip olması gereken bu farkındalık özellikle üniversite ortamında oldukça önemli bir kazanım. Zira üniversitelerin “daha eğitilmiş” insanların yuvası olması itibarıyla bu tür olayların isminin konulması ve gün yüzüne çıkması daha güç olabiliyor. Oysa erkek egemen sistemin ürettiği ve beslediği cinsler arasındaki eşitsiz güç dağılımı, “farklı” olanın ötekileştirilmesi, yaşam alanlarının kısıtlanması üniversitelerde de söz konusu. Hiyerarşik ilişkilerin hâkim olduğu her türlü kurumsal ortamda olduğu gibi üniversitede de cinsel tacize veya saldırıya uğrayanların bunu dile getirmede yaşadıkları zorluklar nedeniyle, cinsel taciz ve saldırı çoğu zaman görünmez kınıyor ve hem kişi hem de kurumsal ortam bu durumdan zarar görüyor. Tam da bu nedenlerle cinsel taciz ve saldırı olayları yaşanmadan bunun önüne geçebilmek için, CTSÖB olarak üniversitenin tüm üyelerini cinsel taciz ve saldırı konularında bilgilendirmek amacıyla eğitimler düzenlemeyi de temel faaliyetlerimizden biri olarak tanımladık. Kurulduğumuz günden beri aralıklarla öğrencilere yönelik ve idari personele yönelik çeşitli eğitimler düzenledik. Akademik kadroya yönelik olarak eğitim düzenleme girişimlerimiz ise maalesef bugüne kadar karşılıksız kaldı. Bu durum da bizi öğretim elemanlarına yönelik olarak gerçekleştirilecek bilinç ve farkındalık artırma çalışmalarının yöntemleri konusunda düşünmeye sevk etti. Geldiğimiz noktada, öğretim kadrosuna ve idari kadroya verilebilecek bir zorunlu e-egitim hayata geçirebilmek için yönetim ile görüşmelere devam ediyoruz.

2017 yılının Mayıs ayında ise Türkiye'deki üniversitelerin cinsel taciz ve saldırı birimleri arasında iletişim ve işbirliğini sağlamak amacıyla bu birimlerin temsilcilerinin bir araya gelip bilgi ve deneyimlerini paylaştığı ve yılda iki kez düzenlenen çalıştayların onbirincisine (XI. Üniversiteler Arası Cinsel Taciz ve Saldırı İşbirliği ve İletişim Grubu Çalıştayı) İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Taciz ve Saldırını Önleme Birimi olarak ev sahipliği yaptık. Bilgi CTSÖB temsilcileri dâhil olmak üzere yaklaşık 50 katılımcının yer aldığı çalıştayda üniversiteler ve sivil toplum iş birliği, dolaylı travmatizasyon ve retravmatizasyon, deneyim paylaşımı ve iyi örnekler, merkezlerin ve birimlerin durumları başlıkları altında paylaşımlar yapıldı, gelişmeler ele alındı. Çalıştayda ayrıca Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü (BÜKAK) tarafından hazırlanan *Dünya Yerinden Oynar* belgeselinin gösterimi yapıldı.

Birimim elbette ki en önemli katkısı ise cinsel tacize ve saldırıya maruz kalan üniversite üyelerine sunduğu destek. 2018 senesi itibarıyla CTSÖB'ye başvurular ağırlıklı olarak öğrenciler olmakla birlikte, aralarında çalışanlar da var. Diğer yandan, üniversite mensuplarının dışarıda maruz kaldıkları taciz ve saldırı durumlarına ilişkin başvuruları da oldu. Örneğin bir öğrencinin üniversite öğrencisi olmayan eski sevgilisi tarafından uğradığı taciz ya da gene bir öğrencinin bir akrabası tarafından maruz bırakıldığı ısrarlı takip de Birime gelen

başvurular arasındadır. Hatta başka bir üniversitenin öğrencisi olan ve Üniversite ortamıyla bağlantısı olmayan bir erkek tarafından tacize uğrayan bir kadının Birim'e başvurduğu bir vaka ile de karşılaştık. Kuşkusuz bu durum da esasen cinsel taciz ve saldırının gerçekliğini, örtüklüğünü ve yaygınlığını ortaya koyuyor. CTSÖB'nin çalışma alanı üniversite üyeleri arasında yaşanan ve üniversite hayatını etkileyebilecek olaylarla sınırlı olmasına rağmen, bu tür başvurulara da kaynaklarımız elverdiği şekilde destek olmaya çalıştık, çalışıyoruz.

Bundan Sonra Hedeflenenler

Tüm bu deneyimler esnasında karşılaştığımız en önemli zorluk kuşkusuz iş yükünün öngördüğümüzden çok fazla olmasıydı. Her birimiz gönüllü olarak bu Birim'e dâhil olduk ve üniversitedeki gerek akademik gerek idari işlerimizi aksatmadan tüm bu faaliyetleri yürütmek için çok çabaladık. Bu süreçte Kurul üyelerimiz iş yükü nedeniyle üç kere değişmek durumunda kaldı. Temsilciler Ağı üyelerini ise henüz dilediğimiz kadar sürece ve işleyişe dâhil edemedik; ancak katılımın ve katkının artması için çalışmaya devam ediyoruz. Tüm sıkıntılara rağmen bize başvuranların destek alabileceklerinden emin oldukları, etkili bir Birim olma arzusuyla, atalete sürüklenmeden, önümüze konulan engellere yenilmeden ve tam anlamıyla baş koyduğumuz gayeden feragat etmeden çalıştık, çalışıyoruz.

Bugün geldiğimiz noktada görünürlüğümüzün ve bilinirliğimizin arttığını görmek bizi sevindiriyor. Başvuran sayımızın artması ve başvuruların çeşitlenmesi de güvenilir bir Birim olduğumuzu kanıtlıyor. Elbette, daha çok tanıtım yapmalı, daha fazla farkındalık çalışması gerçekleştirmeliyiz. Diğer yandan, en kısa zamanda üniversite içinde cinsel taciz konusunda bilgi ve deneyimi ölçmeye yönelik bir anket çalışması yapmak istiyoruz. Böyle bir çalışma bilgi ve deneyimi ortaya koyarak ihtiyaçları tespit etmemize yardımcı olacaktır. Aynı zamanda, böyle bir çalışmanın CTSÖB'nin faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için ihtiyacı olan kaynaklar konusunda üniversite yönetimiyle yapacağımız görüşmelerde de faydalı olacağına inanıyoruz. Son olarak, CTSÖB olarak bu tür birimlere sahip olmayan üniversitelerde başlatılacak girişimlere destek olmak adına da elimizden geleni yapma gayreti içinde olacağız. Cinsel taciz ve saldırı her yerde. Cinsel taciz ve saldırıyı ortadan kaldırmıncaya dek çalışmaya devam...

Kaynakça

İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Saldırını Önleme Birimi Yönergesi (2015). İnternet adresi: https://ctsob.bilgi.edu.tr/media/2016/5/26/CTSO_Birimi_Yonergesi.pdf.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Saldırını Önlemeye Yönelik Politika Belgesi (2015). İnternet adresi: https://ctsob.bilgi.edu.tr/media/2016/5/26/CTSO_Politika_Belgesi.pdf.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ CİNSEL TACİZİ ÖNLEME KOMİSYONU VE KOORDİNASYON OFİSİ

Cemre Baytok

Cinsel Tacizi Önleme Komisyonu (CİTÖK) Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrenci, akademik ve idari personel olmak üzere üniversitenin tüm mensuplarına yönelik çalışmalar yapmak üzere, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim üyeleri ve Kadın Araştırmaları Kulübü'nden (BÜKAK) öğrencilerin desteğiyle 2012 yılında kuruldu. CİTÖK üyeleri, üniversite bünyesindeki farklı fakülte ve enstitülerden akademisyenler, Öğrenci İşleri Dekanlığı, Genel Sekreterlik, Koruma ve Güvenlik Müdürlüğü, gibi idari birim temsilcileri, Mediko ve BÜREM'den konuyla ilgili uzmanlar (psikolog, psikiyatrist, hemşire) ve ilgili kulüplerin (Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü (BÜKAK) ile Boğaziçi Üniversitesi LGBTİ+ Çalışmaları Kulübü'nden (BÜLGBTİ+)) öğrenci temsilcilerinden oluşuyor. CİTÖK çalışmalarını, üniversitede cinsel taciz ve şiddeti önlemek üzere eğitimler vermek, politika geliştirmek ve eylem planı oluşturmak ve Koordinasyon Ofisi aracılığı ile cinsel tacize maruz kalan kişilerin taleplerini değerlendirerek tavsiyelerde bulunmak ve ilgili birimlere yönlendirmek olarak tanımlıyor.

Dönemin Rektörü Prof. Dr. Gülay Barbarosoğlu'nun desteğiyle 2016 yılında açılan CİTÖK Ofisi, yani, Cinsel Tacizi Önleme, Eğitim ve Destek Koordinatörlüğü ise profesyonel olarak bu alanda farkındalık çalışmaları yürütüyor. Bunun yanı sıra danışanlara tıbbi, psikolojik, psiko-sosyal ve hukuki desteğin verilebilmesi için gerekli yönlendirmelerde bulunuyor.

Komisyon ve Ofisin genel yapısını aktardıktan sonra başvurulara değinecek olursak, 01.4.2016-29.6.2018 tarihleri arasında CİTÖK Ofisi'ne 196 kişi başvurdu. Üniversitenin her mensubuna açık ofise, flört şiddeti, aile içi şiddet, cinsel taciz, cinsel saldırı, ensest, ısrarlı takip, şiddet, ayrımcı tutum konularında başvurular yapıldı. Bu görüşmelerde, şikayete konu olan cinsel taciz ve benzeri olaylar kadar, bu konular ile ilgili olarak toplumsal cinsiyet eşitliği, üniversite içinde ve dışında haklar ve hukuka erişim, farklılıklarla birlikte yaşamak, güvenlik, öğrenciler arası ilişkiler gibi konular hakkında bilgilendirmeler yapılıyor. Üniversite bünyesinde erişilebilir ve uzmanlık alanı cinsel taciz ve ilgili fiillerin önlenmesi olan bir ofisin olması, açıldıktan kısa süre sonra üniversite mensuplarının sık başvurdukları bir birime dönüşmesine olanak sağladı.

Ofis öncesinde başvuruları komisyon yanıtlarken Ofisin açılması ile görüşmeleri Ofis koordinatörü yürütmeye başladı. Ofisin varlığı ve görüşmelerin Ofis koordinatörü aracılığıyla yapılması, Komisyon üyelerinin tamamının üniversitede başka pozisyonları olması sebebiyle görüşmelerde doğabilecek çıkar çatışması veya başka pozisyon çakışmalarını önledi. 196 başvurunun içerisinde deneyimlerini danışmak, sorularını sormak için gelenler var. Sadece bu alanda çalışan bir birimin olması ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliği biçimlerini görünür kıldı, her başvuru şikayet dilekçesi ile

sonuçlanmasa da flört şiddeti gibi üniversitelerin önemli sorunlarından birinin ne kadar çok insanı ilgilendirdiğini açığa çıkardı.

İki yılın sonunda edindiğimiz deneyim, üniversitenin desteğiyle işleyen ve bu alanda bağımsız bir birimin varlığının toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede en önemli adımlardan biri olduğunu gösterdi. Ancak bu birimlerin üniversite yönetimi ile koordineli çalışması gerekiyor. CİTÖK ve benzeri birimler karar merci değil; doğru bilgilendirme ve yönlendirme işlevleri var. Disiplin soruşturmaları ve komisyonları üniversite rektörlüklerine bağlı işler ve CİTÖK'ün bu aşamada herhangi bir dahli yoktur. Disipline yansıyan şikayetlerin resmi olarak gereğinin yapılması YÖK Disiplin Yönetmeliği açısından esastır ve CİTÖK ve benzeri birimlerin faaliyetleri açısından destekleyicidir, tamamlayıcıdır. Cinsel taciz ve benzeri fiiller hakkındaki tüm disiplin soruşturmalarına CİTÖK'ten bir temsilcinin dahil edilmesi üniversitenin ÜYK'sında bir tavsiye niteliğinde kararlaştırılmış olmasına rağmen, Boğaziçi Üniversitesi'nde bazı akademisyenlerin veya disiplin komisyonu başkanlarının bu tavsiyeye uymadıklarını deneyimledik. Cinsel tacizi önleme komisyonlarının tıpkı başka konularda olduğu gibi uzmanlık gerektirdiği, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda herkesin eşit birikime sahip olamayacağı düşünüldüğünde, bu tür durumlar en çok halihazırda mağduriyet içeren disipline konu olan olayda yeni mağduriyetlerin doğmasına sebebiyet veriyor. CİTÖK üyeleri ilgili disiplin soruşturmalarında yararlanmak üzere bir tutum-tavsiye rehberi hazırladı ve bu rehber CİTÖK temsilcisinin yer aldığı soruşturmalarda diğer komisyon üyeleri ile paylaşılıyor.

CİTÖK'ün temel hedefi, cinsel taciz ve ilgili diğer fiillerin üniversite yaşamında ortadan kalkmasını sağlamak olduğu için CİTÖK ve CİTÖK Ofisi bir yandan da bilgilendirici çalışmalarını sürdürüyor. Üniversite bünyesinde farkındalık çalışmalarına önem veriyor ve bu amaçla konuşmacılar davet ediyor, atölyeler, toplantılar ve kampanyalar düzenliyor. Akademik ve idari personele, güvenlik görevlilerine ve öğrencilere oryantasyon ve eğitim dönemlerinde sunumlar ve atölyeler yapılıyor. Burada deneyimlediğimiz en önemli nokta, bu tür sunum veya bilgilendirme toplantılarını sürekli hale getirmenin gerekliliği. Bu sebeple de cinsel taciz ve şiddetle mücadelede olaylara doğru müdahale kadar önleme çalışmaları yürütmek açısından da üniversite bileşenleri ile birlikte etkinlikler düzenlemek çok önemli. 25 Kasım ve 8 Mart'larda üniversite kampüsleri ve yurtlarını da içeren üniversite çevresindeki Rumeli Hisarüstü Mahallesi'nde yürüyüşler düzenleniyor, sticker ve rozet gibi araçlarla farkındalık çalışması yürütülüyor. CİTÖK hazırladığı *Cinsel taciz, saldırı ve şiddet karşısında ne yapabiliriz?* broşürü ve afişlerle kampüs içlerinde konu hakkında doğru bilgilenebilirliği artırmaya çalışıyor. Üniversite dışından konusunda uzman kişileri davet ederek flört şiddeti, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel sağlık üzerine atölyeler düzenliyor.

CİTÖK Ofisi'nin kurulmasının ardından bir sene gibi kısa bir sürede bilinirliği üniversite dışına taşındı. Doktorlar, sosyal medya platformları, sivil toplum kuruluşları, belediye çalışanları, gazeteciler, lise öğrencileri ve öğretmenleri, şirketler gibi farklı kişi ve kurumlarca CİTÖK toplantı ve eğitimlere çağırıldı.

Üniversitelerdeki cinsel tacizi önleme birimlerinin bilinirliği yılda iki kez toplanan CTS ağının görünürlüğü ile de sağlanıyor. Üniversitelerin bu tür birimlerinin olması, başka kurumların da kendi işleyişlerine uygun şekilde benzer birimler oluşturmak için tartışma yürütmelerine neden oldu. Bu durum bizler için de üniversite birimlerinin arasındaki diyalogu kuvvetlendirmenin gerekliliğini gösterdi.

KOLLEKTİF DENEYİMİN GÜCÜ: DAÜ-KAEM'İN DENEYİMLERİYLE CİNSEL SALDIRI VE TACİZDEN ARINMIŞ KAMPÜSLER İÇİN ÜNİVERSİTE KADIN ÇALIŞMALARI MERKEZLERİNİN İŞ BİRLİĞİ

Hanife Aliefendioğlu-Fatma Güven Lisaniler

Giriş

Bu yazı, Doğu Akdeniz Üniversitesi-Kadın Çalışmaları ve Eğitimi Merkezi'nin (DAÜ-KAEM) üniversitede cinsel taciz ve saldırıyı önleme çalışmalarında kolektif deneyim ve dayanışmanın rolü ve önemi üzerinedir. Kuzey Kıbrıs'ta toplumsal cinsiyet kavramı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği farkındalığı ancak 2001 sonrası toplum gündemine taşınabilmiştir. Adada çok sayıda üniversite olmasına rağmen, DAÜ-KAEM bu alandaki tek merkezdir. Tek olmanın yanı sıra toplumsal cinsiyet ya da feminist çalışmalar yapan akademik kadronun iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda olması DAÜ-KAEM'in çalışmalarında karşılaştığı ilk kısıt olmuştur. Bu kısıt, Merkez üyelerinin bireysel düzeyde Türkiye'deki akademisyen ve aktivistlerle iş birlikleri ile aşılmaya çalışılmıştır. Bu iş birlikleri, Kuzey Kıbrıs'ta toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığının artırılmasına, akademik çalışmaların çeşitlendirilmesini hedefleyen uluslararası toplumsal cinsiyet konferanslarının düzenlenmesine ve uluslararası kadın çalışmaları dergisinin yayınlanmasına olanak vermiştir.

Toplumsal cinsiyet temelli cinsel taciz ve saldırının en az dillendirildiği alanlardan biri de üniversitelerdir. Halbuki, hem bir işyeri hem de eğitim öğretim kurumu olarak üniversiteler, bu sorunları gözlemlemesi ve ortadan kaldırmasına yönelik araçlar ve stratejiler geliştirmesi beklenen yerlerdir. Ancak birçok kurum gibi üniversiteler de dayandığı normların tümüyle ataerkil bakışla yapılanmış olduğu cinsiyetçi kurumlardır. İşlerin zaman ve mekân boyutunda düzenlenmesi, işyerinde izlenecek kuralların oluşturulması ve işyerini yaşam alanlarına bağlayan ilişkilerin belirlenmesi gibi her alana ve sürece nüfuz eden toplumsal cinsiyetleştirilmiş bir altyapıya sahiptirler (Calafel, 2014; Jones-Boocock & Underhill-Sem, 2013). Dolayısıyla hem bir iş yeri hem de eğitim kurumu olarak üniversitelerde, cinsel taciz ve saldırı vakalarının yaşanması potansiyeli en az diğer alanlar kadar vardır (Calafel, 2014; Jones-Boocock & Underhill-Sem, 2013). Ayrıca birçok çalışma göstermektedir ki eğitim ortamlarında kadınlar ve kız öğrenciler, zekâ ve kavrama yeteneklerinin aşağılanması biçiminde de aslen cinsel olmayan başka türden şiddete de maruz kalmaktadır (örneğin, Sunnai, 1997). Öte yandan, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve feminist çalışmalar her türden baskı ve şiddete karşı olan bir duyarlılıktan doğmuş ve tarafsız ve objektif bilimin eril yapısını vurgulayarak, otonom yapıları ile üniversitelerde kendilerine yer bulabilmişlerdir. Ancak üniversitelerde kadınlar kendilerini güzellik, zarafet ve itaata indirgeyen beklenti ve güçsüzleştirilme girişimlerine sıklıkla maruz kalmaktadır (Lowe & Benston, 1984; Sandler & Shoop, 1997).

Kurumsal Altyapı

Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ), Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün 1986 yılında devlet üniversitesine dönüştürülmesi ile kurulmuştur. 12 fakültesi ve iki yüksekokulu, 85 farklı ülkeden gelen öğrencileri ve 40 farklı ülkeden gelen akademik kadrosuyla DAÜ, uluslararası bir eğitim kurumudur. Kampüsünde yedi bin öğrencinin barındığı yurtlar yer almaktadır. Yirmi bin öğrencisinin yaklaşık %40'ı Türkiye ve Kuzey Kıbrıs dışındaki ülkelerden gelmektedir. Uluslararası yapısı ve azımsanamayacak öğrenci nüfusu göz önünde bulundurulduğunda, sayı ve sıklık bakımından, şiddet, cinsel taciz ve saldırının birçok biçimi ve boyutu ile karşılaşmaktadır.

DAÜ-KAEM, 1989 yılında DAÜ'nün kurulmasının hemen ardından DAÜ'de görev yapan bir grup öncü akademisyen kadın tarafından oluşturulmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadele her dönem merkezin öncelikleri arasında olmuştur. Ancak Kuzey Kıbrıs'taki ilk ve tek merkez olması değişik dönemlerde farklı hedeflere öncelik vermesini gerektirmiştir. Kuruluşunu takip eden yıllarda DAÜ-KAEM toplumsal cinsiyet farkındalığını artırmaya yoğunlaşmış, araştırmalar yaparak, konferanslar düzenleyerek ve araştırma sonuçlarının yayarak bu farkındalığı yükseltmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla Merkez, ilk araştırmasını, 2002 yılında toplumda kadının statüsü üzerine yürütmüştür. Eş zamanlı olarak 2000 yılından bu yana hakemli bir süreli yayın olan Kadın/Woman 2000, Kadın Çalışmaları Dergisi'ni yayınlamaktadır. Kadın çalışmaları yapan akademisyen ve aktivistler arasında araştırma bulgularının yaygınlaştırılması, toplumsal cinsiyet farkındalığının artırılması ve deneyim/fikir alışverişi amacıyla ilk olarak 2004 yılında 1. Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Konferansını düzenlenmiştir. Kuruluşundan bu yana DAÜ-KAEM dört araştırma projesi tamamlamış ve altı uluslararası konferans düzenlemiştir. Kadın/Woman 2000 Dergisi 19'uncu cildi ile yayın hayatına devam etmektedir. Bunların yanı sıra Merkez, yerel kadın sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde toplumsal cinsiyet farkındalığı atölyeleri, eğitim programları, davetli konuşmalar ve 8 Mart etkinlikleri düzenlemektedir. Geçtiğimiz yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı sivil toplum örgütlerinin sayısında ve gerçekleştirdikleri faaliyetlerde azımsanamayacak artış olmuştur. Bu gelişme, DAÜ-KAEM'in farkındalık çalışmalarının dışında bu örgütlerle kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konusuna yoğunlaşmasına olanak sağlamıştır. Merkez, 2009 yılından bu yana bu alandaki çalışmalara ve iş birliklerine odaklanmıştır.

Merkezin toplumsal cinsiyet temelli saldırı ve şiddet konusunda sürdürdüğü çalışmalar, stratejik olarak üniversite dışı ve üniversite içi çalışmalar olarak ayrılabilir. Üniversite dışında, toplumdaki "kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet bizde olmaz" algısının değişmesine yönelik iş birlikleri ve çalışmalar yürütmüştür. Öte yandan, toplumdaki yanlış algının diğer bir tezahürü olan, DAÜ'deki cinsel taciz ve saldırıların bazı "çürük yumurtalar" tarafından gerçekleştirilen istisnai olaylar olduğu algısı ve söyleminin değişmesine yönelik üniversite içi iş birlikleri kurarak mücadele vermiştir. Gerek toplum gerekse

yerel ve merkezi yönetimlerin bu algı ve inkâr söyleminin üstesinden nasıl geleceği konusunda uluslararası deneyimler yol gösterici olmuştur. Ancak her ülkenin kendi özgüllükleri ve farklı dinamikleri vardır. Uluslararası deneyimlerin ülke dinamik ve özgüllükleri üzerinden okunması DAÜ-KAEM'in en çok zaman ve emek harcadığı alan olmuştur. Bu özgüllüklerinden en ön plana çıkarılmasının Kuzey Kıbrıs'ın şu anki politik konumu ve bunun toplumsal cinsiyet temelli şiddet üzerindeki etkisi olduğu söylenebilir. Kısaca değinmek gerekirse, etnik olarak bölünmüş bir ada olan Kıbrıs'ta iki büyük etnik topluluğun liderleri arasındaki müzakereler yıllardır sürmektedir. 1974'ten bu yana Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasındaki fiziksel sınır militarist güçler tarafından kontrol edilmektedir. Cynthia Cockburn'un belirttiği gibi sınırı, iktidarı ve etnik farkları kontrol eden erkeklik ataerkil yapıyı ve baskıyı derinleştirmektedir (Cockburn, 2004: 112). Maria Hadjipavlou'ya göre 2004 yılındaki görüşmelere dek müzakere ekiplerinde üst düzey kadın görüşmecilere yer verilmemiş olması barış sürecinde kadınların rolüne ve Adanın ataerkil yapısına ilişkin büyük bir göstergedir (2003: 28). Ünlü antropolog Peter Loizos'a (1998) göre misafirperverlik, namus ve aile, en temel değerler olarak her iki etnik milli toplulukta önde gelmektedir (s. 45). Spurgeon Thompson'a (2004) göre ise Kıbrıs'ta kadınlar satüko ile barışık durumdadır ve ataerkil yapının kendilerine neler kaybettirdiklerini bilmemektedirler (s.13).

Kıbrıs, Akdeniz coğrafyasına özgü toplumsal cinsiyet örüntülerini ve ilişkilerini barındırmaktadır. Kuzey'e Müslümanlık, Güney'e ise Hristiyanlık eklenince durum daha karışık bir hale gelmektedir. Yapılan çalışmalar Kıbrıslı kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri bakımından kendilerini erkeklerden farklı gördüklerini ortaya koymuştur. Kıbrıslı kadınlar kendilerinden erkeklerden farklı toplumsal cinsiyet rol ve davranışları beklendiğini düşünmektedir. Bu argümanı, Kıbrıslı Türk kadınların yüzde 39'u, Rum kadınların yüzde 42'si, Ermeni kadınların yüzde 37'si ve Maronit kadınların yüzde 49'u desteklemektedir (Hadjipavlou 2003: 59). Hadjipavlou'nun yine aynı çalışmasına göre, kadınların çoğunluğu herhangi bir erkeğin karısı, annesi, eşi ve kızkardeşi olarak tanınmak değil, kendileri olarak saygı görmek istediklerini belirtmişlerdir. Kıbrıslı Rumlarda bu oran yüzde 30.4, Maronitlerde 38.9, Ermenilerde 23.2 Kıbrıslı Türklerde ise 21.3'tür (Hadjipavlou 2003: 59).

Küçük etnik topluluklardan oluşan Kıbrıs'ta kadınlar 'başkaları ne der/ ne düşünür?' baskını hissetmekte ve kendilerine bir alan yaratamamaktadırlar. Kıbrıs'ta kadınların durumunu etnisite ve milliyetçilikten bağımsız analiz etmek çok mümkün görünmemektedir. Nitekim Cockburn (2004), "ben ve öteki" ayrımını yaratması bakımından etnisite ve toplumsal cinsiyet arasında bir paralellik kurmaktadır. Böyle bir ayrım Kıbrıs'ta ötekini görmeyi zorlaştıran bir ortama neden olmaktadır (ss: 30-32).

Yukarıda da belirtildiği gibi bu yazının amacı DAÜ-KAEM'in diğer üniversitelerin ilgili merkezleriyle iş birliğini güçlendirerek güvenli kampüsler yaratılması konusunda deneyimlerini paylaşmak ve tartışmaktır. Yazımızın bundan sonraki bölümü, DAÜ-KAEM'in bu amaca ulaşma çabası içindeyken karşılaştığı engelleri ve baş etme stratejilerini irdelemektedir.

DAÜ-KAEM: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakımından Güvenli Kampüse Doğru Bir Adım Daha

Cinsel taciz ve saldırının sosyal bir problem olarak değil de “kötü” öğrenciler ve personel tarafından gerçekleştirilen bireysel olaylar olduğu yönündeki ısrar, DAÜ-KAEM’in aşmak zorunda olduğu ilk engel olmuştur. Yaşanan her saldırı olayının ardından DAÜ-KAEM’in üniversite kampüsünün daha güvenli bir kampüse dönüştürülmesine yönelik üniversite yönetimi nezdinde yaptığı girişimler sonuçsuz kalmaktaydı. Yönetim bu olayların münferit olaylar olduğu, kampüs güvenliğindeki eksiklik ya da yetersizlikten kaynaklanmadığı inancındaydı. DAÜ-KAEM bu zorluğu aşmanın yollarını ararken CTS ağına katılmış ve bu mücadelesinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Benzer zorlukları yaşayan diğer üniversite merkezlerinin deneyimleri DAÜ-KAEM için yol gösterici olmuştur. CTS ağında, cinsel taciz ve saldırıya karşı politika belgesi ile tanışmış ve üniversite yönetimini ikna etmek yerine bu zorluğu politika belgesi aracılığıyla cinsel taciz ve saldırıya karşı farkındalığı artırarak aşma yoluna gitmiştir. Bu amaca yönelik olarak öncelikle Ankara Üniversitesi’nin kabul ettiği politika belgesi DAÜ şartlarına uyumlaştırılmıştır. Buna bağlı olarak fakülte dekanları ile üniversitede yaşanan cinsel taciz ve saldırıların tartışıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda dekanlardan fakültelerinde karşılaştıkları cinsel taciz ve saldırı olaylarını ve bu olayları ele alırken karşılaştıkları zorlukları paylaşımları istenmiştir. Toplantıda her dekanın görevi süresince (3 sene) en az bir kere böyle bir olayla karşılaşmış olduğu görülmüştür. Dekanların cinsel taciz ve saldırı vakalarına karşı aldıkları önlemleri paylaşımları sırasında bu olayların münferit olaylar olduğu yönündeki algı sarsılmaya başlamıştır. Merkez’in beklediğinin de ötesine geçerek toplantıda dekanların cinsel taciz ve saldırı vakalarına sıfır tolerans gösterilmesi konusunda her türlü iş birliğine hazır oldukları sözünü vermeleri politika belgesinin Üniversite Yönetim Kuruluna ve Senatoya taşınması için gerekli ortamı hazırlamıştır.

İngiltere’deki 153 yükseköğrenim kurumunda 45000 öğrenci arasında yapılan araştırmaya göre katılımcıların yüzde 62’si üniversitede cinsel saldırı ve tacizi deneyimlediklerini belirtmişlerdir. Cinsiyet farkları açısından bakıldığında, kadın öğrencilerin yüzde 70’i erkek öğrencilerin yüzde 26’sı cinsel saldırı veya tacize maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Bhardwa 2018).

Liz Graweholz ve diğerleri (1999), Purdue Üniversitesi’nde, üniversite kampüslerinde cinsel taciz vakalarını önlemek ve mağdurlara yardım etmek için 7 yıl boyunca geliştirilmeye çalışılan pratikleri aktarmaktadırlar. Vurgu yaptıkları konu ise cinsel taciz vakaları üzerine çalışmanın en zor tarafının mağdurların sessiz kalmayı tercih etmesi ve konuştuklarında ise taciz ya da saldırıyı formal bir sisteme değil informal ağlara iletmeleridir. Aynı şekilde, Mary Kay Biaggio ve diğerleri (1991) mağdurların yüzde 68 oranında iş arkadaşlarına, yüzde 60 oranında ise arkadaşlarına ilk kez bundan bahsettiklerini belirtmişler.

Caroline Ramazanoglu (1987), şiddeti bir kişinin başkası veya başkaları tarafından kısıtlanmasına neden olan eylem ve yapılar olarak tanımlar. Bu bakımdan şiddet, sözel, duygusal, fiziksel ve cinsel şiddet içeren bir dizge olarak ortaya çıkabilir. Bu konudaki alan yazını göstermektedir ki şiddet, çok büyük bir oranda aralarında mahrem bir ilişki bulunan erkekten kadına yönelmekte olup genellikle özel alanda yaşanmaktadır (Sunnari, Kangasvuo ve Heikkinen, 2003). Erkekten kadına yönelen şiddet her zaman cinsel içerik taşımamaktadır. Sunnari (1999) eğitim ortamında kadın ve kız çocuklarının entellektüel kapasitesine yönelik şiddetle karşılaşıldığını belirtmektedir. Eğitim ortamları düşünüldüğünde, cinsel içerikli olan ile toplumsal cinsiyete dayalı olan şiddet vakaları arasında ayırım yapmak önemlidir. İlk durumda cinsel şiddet mağdurun cinselliğine yönelik olurken, toplumsal cinsiyetlenmiş şiddet, sözel şiddet, ayrımcılık, saygısız tutumlar olarak ayrılabilir (Fitzgerald, 1996: 51).

Kampüs ortamlarındaki cinsel taciz ve saldırı vakaları hem işyeri hem de eğitim kurumu olan bir ortamda cereyan ettiği için özel alanda yaşanan cinsel saldırılardan farklı bir nitelik taşımaktadır. Kampüs vakalarından önce kamusal alanda kadınlara yönelik şiddet ilk olarak işyerindeki cinsel taciz vakaları bağlamında çalışılmıştır (MacKinnon 1979; aktaran Bakırcı, 2000). Cinsel taciz ve saldırıların hangi ortamlarda gerçekleştiğine ilişkin spesifik çalışmaların başlamasıyla kampüslerin bu ortamların en başında geldiği gözlenmiştir (Sunnari vd., 2003).

DAÜ-KAEM'in dekanlarla yaptığı iş birliği toplantısında, cinsel taciz ve saldırı vakalarının münferit olaylar değil üniversite yönetiminin etkin önlemler almak için politikalar geliştirmesi gereken toplumsal sorunlar olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Dekanlar, Üniversite Yönetim Kurulu üyeleri olarak Senato'nun doğal üyeleridir. Böylece dekanlarla varılan görüş birliği kurumsal bir çözüm bulunması için sorunun Senato'ya taşınmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Dekanların bu kabulü Robin P. Clair'in (1993) deyişi ile üniversitenin ataerkil bir yapıda olduğunun kabulü ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yapıya dönüşmesi gerektiğinin de kabulü olmuştur.

Dekanlar nezdindeki bu kabul, Rektörlük ofisinde konuyu tartışmak, aciliyetini vurgulamak ve cinsel taciz ve saldırıyı tanımlayarak Üniversite Disiplin Yönetmeliğinin ilgili maddelerini düzenlemek için DAÜ-KAEM'e büyük destek sağlamıştır. Merkez bu noktada, Üniversite kurumsal yapısına göre uyarlanan politika belgesini dekanlarla paylaşmış ve Rektörlük ofisine göndermeden önce dekanlardan metinle ilgili geri bildirim istemiştir. Geri bildirimler sonrası son hali verilen belge Rektörlük ofisiyle paylaşılmıştır. Daha sonra Rektör ve Rektör yardımcıları politika belgesi ile ilgili bilgilendirilmiş ve dekanların da desteği ile belge Senato'ya sunulmuştur. Dekanların desteği ve DAÜ-KAEM dönem başkanı Süheyla Üçışık Erbilin'in de doçent temsilcisi olarak seçilmiş Senato üyesi olmasının belgenin Senato'da onay almasında büyük etkisi olmuştur.

Politika belgesi, üniversitede gerçekleşen cinsel taciz ve saldırıların münferit olaylar değil sosyal bir problem olduğunun kurumsal düzeyde kabulünün bir belgesi ve Üniversite'nin cinsel taciz ve saldırıyı önlemek için mücadele edeceğinin taahhütü olmasının yanı sıra Merkez ve Üniversite yönetimine Üniversite'de cinsel taciz ve saldırının önlenmesinde bir yol haritası da sunmaktadır. Bu süreçte çok başka gerekçelerle gündeme gelen Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin güncellenmesi görevi verilen komitede DAÜ-KAEM yönetim kurulu üyesi Nazime Beysan'ın ve toplumsal cinsiyet farkındalığına sahip üyelerin olması Merkezin hedefine ulaşmasını sağlamıştır. Disiplin Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri, cinsel taciz ve saldırıyı tanımlayan maddeler, kapsayıcı bir şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca şikayet, soruşturma ve acil önlem konularındaki prosedür de ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır.

Merkezin dekanlarla iş birliği neticesinde cinsel taciz ve saldırının münferit olaylar olduğu yönündeki önyargı aşılmış ancak bu yeni bir mücadele alanını, zorluğu, su yüzüne çıkarmıştır. “Kol kınır yen içinde kalır” deyişine uygun olarak üniversite yönetiminin bu belgeyi öğrenci ve kamuoyuyla paylaşmak konusunda çekinceleri olduğu görülmüştür. DAÜ-KAEM cinsel taciz ve saldırının önlenmesi için kurumun bu tür olaylar karşısındaki tutumunun net bir şekilde ve tüm detayları ile bilinmesi gerektiği görüşündedir. Politika belgesine mevcut öğrenci ve aday öğrenciler rahatlıkla erişebilmelidirler. Ayrıca bu konuda bilgilendirme toplantıları düzenlenmelidir. Merkez olarak bu argümana ilişkin görüşümüz, soruna açıklıkla meydan okunmasının kişilik haklarına ve sağlıklı bir eğitim/çalışma ortamına saygının bir gereği olduğu yönündedir. Görüşmeler neticesinde belgenin, Üniversite yasa ve tüzüklerinin yer aldığı sayfada değil, Merkez'in web sayfasında yer alması ve her akademik yıl başında yeni öğrencilere yönelik düzenlenen oryantasyon programları çerçevesinde bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmesi konusunda uzlaşmıştır. Merkezin 2017-2018 akademik yılı için Eylül 2017'de gerçekleşen oryantasyon programında yapacağı sunum program sıklığı gerekçesiyle ertelenmiştir. Merkez bu zorluğu, iki yıldan beri üniversite seçmeli dersi olarak modüler formda verilegelen, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları dersinin bir modülünü bu konuya ayırıp öğrencileri bu konuda bilgilendirerek aşmayı hedeflemektedir.

DAÜ-KAEM'in üniversitede cinsel taciz ve saldırıyla mücadelesinde, Ankara'da ve Türkiye'de bu konuya öncülük eden önemli isimlerden Ankara Üniversitesi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Gülriz Uygur'un çok kıymetli katkısı olmuştur. Uygur, DAÜ-KAEM'i Türkiye'deki üniversitelerin bazı kadın araştırmaları merkezlerinin cinsel taciz ve saldırıya karşı oluşturduğu ağın ilk toplantısına davet etmiştir. Bu davet merkezin diğer üniversite merkezleriyle olan ilk bağına oluşturmuş ve bu bağ, merkezin düzenlediği uluslararası kadın konferansı sırasında daha da güçlenmiştir. Ağın ilk toplantısı 2012 yılında Üniversitelerde cinsel taciz ve saldırıya karşı ne yapılabilir? konusuna ayrılmıştır. Daha sonra ağın ismi, *Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı İnisiyatif* ya da kısaca, CTS olarak belirlenmiştir. Üniversitelerin bu konuda bir tutum belgesi hazırlayarak karalılıklarını göstermelerini sağlamak

bu toplantıların en önemli motivasyonu olmuştur. İnisiyatife göre makro düzey politikalar, daha açık örneklersek, bir tutum belgesini benimsemek, cinsel taciz ve saldırıya karşı somut önlemler almak kadar önemliydi. Katılımcıların bu toplantılarda edindiği izlenim, kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları merkezleri temsilcilerinin toplumsal cinsiyetle ilişkili sorunları üniversite senatoları gibi karar alma mekanizmalarına getirirken önlerine çıkan ataerkil kurumsal yapılarla mücadelede çok kritik rol oynadıkları yolunda olmuştur. Bu toplantılara katılan temsilciler, deneyim paylaşımı ve dayanışmadan güçlenerek ayrılmışlar ve bu da merkezlerine yansımıştır. Başka bir deyişle, merkezler üniversitelerin *toplumsal cinsiyet gözlükleri* olmuşlardır.

Üniversitelerdeki Kadın/Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezleri ve CTS Ağı

Ağ, 2012 yılında cinsel taciz ve saldırıya karşı üniversitelerde neler yapılabileceği hakkında görüşmek üzere bir araya gelen Türkiye'den 10 ve Kuzey Kıbrıs'tan 1, toplam 12 üniversiteden bireysel akademisyenler ve merkez üyelerinin katılımıyla oluşturulmuştur. İlk toplantıya katılan 12 üniversitenin ardından izleyen toplantılarda katılım giderek artmıştır. Hâlihazırda DAÜ-KAEM Kuzey Kıbrıs'taki tek kadın merkezi ve ağın tek katılımcısıdır.

Ağ toplantılarına katılan temsilciler, üniversitelerin akademik ve yönetsel kadrolarının konuyu sistemli biçimde marjinalize ettiği konusunda görüş birliğindedirler. Ağ toplantıları merkezlerin bu çabalarının üniversitelerde nasıl karşılandığı deneyimi üzerine kuruludur. Her toplantıya bir merkez ev sahipliği yapmaktadır. DAÜ-KAEM bir üye olarak bugüne dek üç kez bu toplantılara ev sahipliği yapmıştır. Tartışma ve deneyim paylaşımını, hiç kuşkusuz, her üniversitenin karşılaşılabileceği olası engellerin tanınması ve toplumsal cinsiyet bakımından güvenli kampüs olmak için ilerlemesine yardımcı olmaktadır.

İlk toplantı en temel zorlukların ortaya konduğu bir toplantı olmuştur. Buna göre karşılaşılabilecek engeller, ataerkil zihniyet, bilgi ve deneyim yoksunluğu ve şemsiye politikanın yokluğudur. Ağ toplantılarının tutanaklarına bakıldığında üç temel sorun öbeğinin gündeme geldiği görülmektedir. Bunlar, cinsel taciz ve saldırının tanımlanması, farkındalığın artırılması ve iş birliği ile merkezlerin güçlendirilmesidir.

Cinsel tacizin tanımlanması

İşyerlerinde ve üniversitelerde cinsel tacize ilişkin diğer çalışmaların yaptığı gibi, CTS ağı da cinsel taciz ve saldırının ne olduğu konusunda bir ortak görüş oluşturma yoluna gitmiştir. Connell (2002) tarafından ifade edildiği gibi, cinsel taciz hegemonik erkeklik tarafından dayatılan sistematik bir ayrımcılıktır. Cinsel taciz ve saldırı bir cinsel arzunun ifadesi olmayıp, esasında diğer erkeklerin önünde kadınlar üzerinde eril gücün sınanmasıdır (Larkin 1997 akt. Jones vd., 2013: 37). İlk toplantıların sonunda ağ, cinsel taciz ve saldırının kabul edilmesi, tanımlanması ve bildirilmesi gerektiğini tespit etmiştir. Bu toplantılar süregelirken, Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Merkezi'nden

(KASAUM), Alev Özkazaç, Joan Gallop'un Feminist Accused of Sexual Harassment (Cinsel Tacizle Suçlanan Feminist) başlıklı kitabını Türkçeleştirmiştir (Gallop, 2013).

Farkındalığın Artırılması

Ağ, bütün katılımcı merkez ve bireyleri tutum belgesini hazırlamaya ve onaylamaya davet etmiştir. Bu, tutum belgesinin yaygınlaştırılması ve üniversite kamuoyuna duyurulması, sorunun kurumsal kabulü ve cinsel taciz ve saldırının ortadan kaldırılması için kurumsal bir taahhüt olması bakımından çok önemlidir. İlk toplantıdan bu yana Ağ, cinsel taciz ve saldırı konusunda farkındalığın artırılması için beş alanda görüş birliğine varmış ve katılımcılar bu görüş birliği doğrultusunda hareket etmeye davet edilmiştir: a) toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında (tercihen) zorunlu dersler vermek; b) öğrencilere yönelik atölye çalışmaları yapmak, el ilanları ve rehber kitapçıklar dağıtmak; c) toplumsal cinsiyet uzmanlarından oluşan bir birim kurmak; d) öğrenci kulüpleri ve inisiyatifleri gibi oluşumlarda öğrenciler arasında toplumsal cinsiyete yönelik aktivite ve oluşumları harekete geçirmek; e) makro düzeyde üniversiteler üstü yapılarda, örneğin ulusal yüksek eğitim birimlerinde, konuyla ilgili bir tutum belgesini kabul etmek ve duyurmak.

Güçlenme: Üniversite Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezlerinin İş Birliği

Ağ toplantıları ile iş birliğinin çeşitli yüzleri vardır. Örneğin, hazırlanmış bir belgeselin paylaşılması, film ve video kliplerin gösterilmesi, yapılan araştırmaların sonuçlarının paylaşılması veya bazı cinsel saldırı ve taciz vakalarında sağlanan uzman görüşü ve yasal desteğin paylaşılması gibi. Bunun yanı sıra, 2012 yılından bu yana düzenli olarak toplanıyor olmaktan doğan güç, merkezlere kendi üniversitelerinden daha yüksek birimlere baskı ve lobi yapma olanağı sağlamıştır.

Sonuç ve Kazanımlar

Üniversiteler düzeyinde hemen tüm katılımcı üniversiteler bir politika belgesi benimsemiştir. Ancak bu yazı kaleme alındığında sadece dört üniversite senato düzeyinde onay alabilmiştir. Hemen bütün üniversitelerde seçmeli veya zorunlu olarak toplumsal cinsiyet dersleri verilmektedir. Senato onayını almış üniversiteler, cinsel taciz ve saldırıyı önleme birimlerini kurmuş veya kurmak üzeredirler. Bazı üniversitelerde kişisel ve yönetsel düzeyde itirazlarla karşılaşmıştır. Bu noktada ağın katılımcıları ortak onaylanan bir tutum belgesinin bu itirazları kırmada etkili olacağına inanmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet bakımından eşitlikçi, cinsel taciz ve saldırıdan arınmış kampüsler için tutum belgesi bu ağ tarafından hazırlanmış bir şemsiye belge olup, Türkiye'de YÖK ve Kuzey Kıbrıs'ta YÖDAK (Yüksek Öğretim Kurumları Kuruluş, Görev, Denetleme ve Akreditasyon Kurulu) tarafından kabul edilmiştir. Bu belge hem bir kazanım hem de yeni kazanımların önünü açan bir fırsat olarak

değerlendirilebilir. Tutum belgesi üniversiteleri cinsel taciz ve saldırıdan arınmış güvenli kampüsler olarak dönüştürmeye çalışmaktadır. Tutum belgesinin yönelimleri şu şekilde özetlenebilir: a) bağımsız bir bütçe ile kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları birimleri oluşturmak; b) tercihen zorunlu olmak üzere toplumsal cinsiyet içerikli dersleri müfredata eklemek; c) cinsel taciz ve saldırıya karşı önleyici ve mağdurları destekleyici birimler kurmak; d) disiplin yönetmeliklerini *cinsel taciz ve saldırıya karşı güvenli bir kampüs* için yeniden düzenlemek.

Ağın en eski ve düzenli üyelerinden biri olarak, Ağ tarafından Tutum Belgesi'nde tanımlanan hedeflerin tamamını gerçekleştirmiştir. Cinsel taciz ve saldırıya karşı çalışmaların yakın tarihi bize göstermiştir ki bu alanda mücadelenin görünürlüğü, ulaşılabilirliği ve şeffaflığı için öğrenci ve insan hakları odaklı politikalar her zamana kurum odaklı politikalardan daha etkili olmuştur. Bu perspektiften bakıldığında DAÜ'nün ve DAÜ-KAEM'in toplumsal cinsiyet eşitliği ve güvenli kampüs için yürümesi gereken daha çok yolu olduğu açıktır.

Kaynakça

- Bakırcı, K. (2000). *İşyerinde Cinsel Taciz*. İstanbul: Yasa Yayınları.
- Biaggio, M.K.; Bronwell A. & Watts D.L. (1991). Reporting and Seeking Support by Victims of Sexual Offender. *Journal of Offenders Rehabilitation*, 17: 33-42.
- Bhardwa, S. (2018). Universities are Failing to Cope with Sexual Assault Cases: New Research Finds Times Higher Education (2 Mart 2018). The World University Rankings web site. İnternet adresi: <https://www.timeshighereducation.com/student/news/universities-are-failing-cope-sexual-assault-cases-new-research-finds>. Erişim tarihi: 21 Eylül 2108.
- Calafell, B.M. (2014). Did It Happen Because of Your Race or Sex? University Sexual Harassment Policies and the Move against Intersectionality. *Frontiers*: 75-95.
- Clair, R.P. (1993). The Bureaucratization, Commodification, and Privatization of Sexual Harassment through Institutional Discourse: A Study of the Big Ten Universities. *Management Communication Quarterly*, 7(2): 123-157.
- Connell, R. (2002). *Gender and Power*. Cambridge: Polity Press.
- Cockburn, C. (2004). *The Line: Women, Partition and the Gender Order in Cyprus*. London: Zed Books.
- Fisher, B.S. & Sloan J.J. (2006). *Campus Crime: Legal, Social, and Policy Perspectives*. Springfield: Charles C. Thomas Publisher.
- Gallop, J. (2013). *Cinsel Tacizle Suçlanan Feminist* (çev. Alev Özkazanç). Ankara: Dipnot.

- Grauerholz, L., Gottfried, H., Stohl, C. & Gabin, N. (1999). *There's Safety in Numbers: Creating a Campus Advisers' Network to Help Complainants of Sexual Harassment and Complaint Receivers*. *Violence Against Women*, 5(8): 950-977.
- Hadjipavlou, M. (2004). *Women in the Cypriot Communities: Interpreting Women's Lives*. Nicosia: The Peace Center- Cyprus.
- Hadjipavlou, M. (2010). *Women and Change in Cyprus, Feminisms and Gender in Conflict*. London - New York: I.B. Tauris Publishers.
- Jones-Slomovic, S.; Boocock K. & Underhill-Sem Y. (2013). 'beinghaRasseD?' Accessing Information about Sexual Harassment in New Zealand's Universities. *Women's Studies Journal*, 27(1): 38-48.
- KASAUM. (2011). Ankara Üniversitesi Cinsel Saldırı ve Tacize Karşı Politika Belgesi. Ankara: KASAUM. İnternet adresi: http://cts.ankara.edu.tr/?page_id=49. 2017. Erişim tarihi: 20 Kasım 2017)
- Loizos, P. (1998). How Might Turkish and Greek Cypriots See Each Other More Clearly? İçinde, Calotychos, V. (Ed.), *Cyprus and Its People: Nation, Identity and Experience in Unimagiable Community, 1955-1997*. Boulder: Colo.: Westview House Press.
- Lowe, M. & Benston M. (1984). The Uneasy Alliance of Feminism and Academia. *Women's Studies International Forum*, 7 (3):177-183
- Ramazanoglu, C. (1987). Sex and Violence in Academic Life or You Can Keep a Good Woman Down. İçinde, Hanmer, J. and Maynard, M. (eds.) *Women, Violence and Social Control*. London: Macmillan
- Sandler, B.R. (Ed) & Shoop, R.J. (Ed.) (1997). *Sexual Harassment on Campus: A Guide for Administrators, Faculty, and Students*. London: Allyn & Bacon.
- Sunnari, V.; Kangasvuo J. & Heikkinen M. (2003). *Gendered and Sexualised Violence in Educational Enviroments*. Oulu: Oulu University Press.
- Thomson, S. (2004). Gender Issues in Cyprus. (İçinde) MIGS (Ed). *Gender and Media Handbook*. Nicosia: MIGS:13-27.

KADIN HAKLARI VE SORUNLARI ARAŞTIRMA UYGULAMA MERKEZİ OLMAK: DEKAUM ÖZELİNDE BİR DENEYİM PAYLAŞIMI

Özlem Belkıs - Diğdem M. Siyez

Genel Görünüm

DEKAUM, Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Kadın Hakları ve Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'dir. 26.10.2009 Pazartesi tarihli 27388 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan yönetim kurulu kararı ile Prof. Dr. Mehmet Füzün'ün rektörlük döneminde kurulmuş, 2011'de aktif olarak çalışmalarına başlamıştır. 2011-2014 döneminde kurucu müdür Prof. Dr. Tülay Özüerman, 2014-2017 döneminde Doç. Dr. Özlem Belkıs merkez müdürlüğü görevini yürütmüşlerdir. DEKAUM'un amacı, "Türkiye'de insan hakları ve kadın sorunlarına ilişkin düşünsel açılıma katkı vermek için projeler üretecek kadroları yetiştirmeye yönelik, kamuoyu aydınlatıcı eğitim faaliyetlerinde bulunmak, bu konularda çalışan ulusal ve uluslar arası kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde araştırma, inceleme, danışmanlık ve yayın faaliyetlerinde bulunmak, etkinlikler düzenlemek, katılmak ve desteklemektir" (DEKAUM).

Aktif olarak çalışmaya başladığı 2011'den bu yana DEKAUM bir uluslararası¹, bir ulusal² olmak üzere iki kadın çalışmaları sempozyumu, bir ulusal kadın araştırma merkezleri kongresi³ ve bir ulusal çalıştay⁴ organize etmiş, yurt içi ve kent içi paydaşlarla düzenlenen etkinliklere ev sahipliği yapmış, çeşitli konferans ve paneller düzenlemiştir. DEKAUM ayrıca *Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Eylem Planı*, *İl Eylem Planı* ile yine aynı konudaki İl Koordinasyon Kurulu toplantılarına, kısacası bu alanda ülke ve kent içinde işbirliği talep eden, teklif eden kurum ve kuruluşlara destek vermekte, çalışmalara katkıda bulunmaktadır.

DEKAUM temel olarak, cinsiyete dayalı ayrımcılığın yok edilmesi veya en aza indirilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla çalışmakta, bu çerçevede kamu ya da özel kurum ve kuruluşlar ile iletişim içinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Dokuz Eylül Üniversitesi Senatosu'nda onaylanan (08.12.2015) *Cinsiyet Ayrımcılığı, Şiddet ve Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi*'nin gereği olarak kurulan (22.02.2016) *Cinsiyet Ayrımcılığı, Cinsel Şiddet ve Cinsel Tacize Karşı Destek Birimi* DEKAUM çatısı altında çalışmakta, üniversite içinde toplumsal cinsiyet eşitliği ikliminin oluşturulması için çeşitli akademik ve uygulamalı çalışmalar yürütmektedir. DEKAUM'a karşıdan bakıldığında manzara budur. Şimdi biraz daha yakına gelelim, mutfakta işler nasıl yürüyor, nasıl bir deneyim havuzu oluştu, çalışmalar nasıl ilerliyor veya duraklama noktaları neler, bunlar hakkında düşünceleri ortaya dökelim...

¹ Uluslararası Kadın Konferansı - Kadın Olmak, Farkındalık ve Özgürleşme, 09-11 Mayıs 2012.

² Sanat ve Edebiyatta Tarih Dışında Bırakılanlar Sempozyumu, 3-4 Kasım 2016.

³ I. Ulusal Üniversite Kadın Araştırma Merkezleri Kongresi, 24-25 Nisan 2014.

⁴ X. Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Mücadelede İşbirliği ve İletişim Çalıştayı, 14 Kasım 2016.

Alanda Çalışmanın Zorluğu

Kadın çalışmaları alanında çalışmak çeşitli zorlukları, yığınlıkları beraberinde getirir. Çalışanlar, bu alana emek verenler, bu zorlukları çoğu zaman yaşamın ve alanın doğası içinde eritirler. Bu alanda kalıcı olanlar savaşıma inadını, eşitliğe dair inancını kaybetmeyenlerdir. Sınırsızca gönüllü olarak çalışmayı baştan kabul etmişlerdir. Sabırla eşitliğin basit ve şekilsel bir eşitlikten ibaret olmadığını, tüm insanların eşit koşullarda yaşama haklarının olduğunu anlatan, anlatma enerjisi bulanlardır. Bazen hiç ilerlenmiyormuş gibi hissettiği halde sırf eşitliğe ve daha iyi bir dünyaya inandığı için kendisine ve alana yönelen tüm önyargılara rağmen devam edenlerdir.

Kadın çalışmaları alanında çalışmak iki bağlamda zor: teori ve uygulama. Teorik bağlamda disiplinler arası veya çok disiplinli alanlarda çalışmanın doğasında zaten çeşitli zorluklar vardır. Ek olarak kadın çalışmaları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizm konuları günlük yaşamda olduğu gibi akademik dünyada da bazı direnç ve önyargılarla karşılaşmaktadır. Ayrıca akademik bir disiplin olarak kadın çalışmaları, teorize edilmesini değil ama akademiye girişini esas alacak olursak, çok eski değildir, ancak 1970'lerin sonlarına uzanır. Uygulama bağlamında zordur, aynı alanda ve aynı amaç uğruna çalışanların çok farklı ve kimi zaman birbiriyle çatışan mücadele tercihleri vardır. Bütün bilimsel verilerin sunulmasına karşın ikna ve kabul süreci, zihinsel dönüşüm oldukça güçtür. Üstelik görünüşte ve iletişimde toplumsal cinsiyet eşitliğine inanan bir kişinin ataerkil gelenekçi yaklaşımları ve eşitsizlik üreten düşünceleri zihninden atamamış olduğunu görmek aşina olmadığımız bir durum değildir. Ayrıca son derece doğal ve olması gereken bir noktaya ulaşmak için mücadele veriyor olmak da kendi içinde yeterince kırıncıdır. Çok emek verildiği halde sadece bir arpa boyu ilerleyebildiğini görmek elbette moral bozucudur. Tıpkı Rebecca Solnit'in (2015) dediği gibi, "Bir kadın 1.000 km'lik bir yola çıktığında 20 dakika sonra insanlar 'daha 999 km'si kaldığını ve bu gidişle hiçbir yere varamayacağını' söylerler." Kısaca, kadın çalışmaları alanı her şeyden önce teorik ve uygulama bakımından bir mücadele alanıdır.

Tıpkı şu yaşanmış hikayede olduğu gibi: Almanya'da bir Türk tiyatro topluluğu namus cinayeti konulu bir oyun sahnelemiş. Oyun gayet başarılı, modern bir anlatıma sahip, ikinci hatta üçüncü kuşak Almanyalı Türkler tarafından kotarılmış. Oyunda Almanya'da yaşayan bir Türk kıza, bir Alman genci ile aşk yaşıyor, bunu öğrenen ağabeyleri kıza öldürüyorlar. Oyunu Avrupa'nın pek çok yerinde sahnelemişler, büyük ilgi görmüş, başarı kazanmış. İngiltere'de sahneledikleri zaman orta yaş üzeri bir kuzeyli İngiliz, oyunu anlamadığını ağabeylerinin kıza neden öldürdüklerinin açık olmadığını söyleyerek eleştirmiş. Bizim tiyatro ekibindekiler anlatmışlar uzun uzun, Alman gençle birlikte oldu ya, onun için. İngiliz 'tamam ama ne ilgisi var, ağabeyleri kızın aşk ilişkisine neden karşıyorlar, onlara ne' diyormuş. Ekip yeniden anlatmaya çalışıyor, işte bu zaten namus cinayeti denilen şey, bir Müslüman Türk kızın Hıristiyan bir Alman ile birlikte olmasını doğru bulmuyorlar. Ama İngiliz yeniden soruyormuş, tamam,

ama ağabeylerine ne, onlar neden karşıyorlar... sonunda ekip, namus cinayetinin ne olduğunu anlatmayı başarmış (Kalkan, 2014).

Keşke anlatmak, açıklamak zorunda olmasalardı... İşte kadın çalışmaları alanında çalışmak da böyle bir anlatma, kavratma çabası. Bitmek bilmeyen bir enerjiyle yeniden başlayarak, sabırla... Gerek sahada gerek akademide. Her seferinde her cinsiyetten farklı bir dirençle karşılaşmak. Malum, toplumsal cinsiyet eşitliği algısı ile eğitim arasında ve bu ikisiyle de kadın ya da erkek olmak arasında her zaman doğru orantı yoktur. Gelenekçi ve ataerkil bir zihin, kadın ya da erkek olsun fark etmez, alandaki çalışmalara tepkisel yaklaşır. Yüksek bir toplumsal statüye ulaşmış kadınların, kadınların ikincilleştirildiği ve ezildiğine ilişkin düşünceye gösterdiği tepkiler üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Tüm bu dirençleri aşarak her şeyi yeniden, yeniden, yeniden açıklamak, dönüştürme inancını yitirmemek. Alanın en temel zorluğu budur.

Bir Üniversite Araştırma - Uygulama Merkezi Olmak

Araştırma merkezleri üniversitelerin fakülte ve enstitüleriyle birlikte üç temel akademik biriminden biridir. Türkiye'deki üniversitelerin araştırma merkezlerine genel olarak bakıldığında herhalde merkezler içinde en büyük ortaklık Kadın Araştırma Merkezleri (KAM) arasındakidir. KAMlar 1996 yılında Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) bir tavsiye kararı ile kurulmaya başlamıştır. Bu tavsiye kararı, YÖK'ün 1995 Pekin Konferansı'na dayanarak üniversitelerde iki akademik birimin kuruluşunu desteklediği açıklamasına dayanır. Bunlar, kadın çalışmaları konulu araştırma merkezleri ve kadın çalışmaları, toplumsal cinsiyet çerçevesinde çalışmalar yapacak ana bilim dallarıdır.

Yukarıdaki paragrafı yazmak, anlatmak gayet basit. Zor olan üniversite içinde ve dışında merkez politikasını belirlerken bu çerçevenin netliğini bozmamak. DEKAUM'un temel politikası şudur: DEKAUM, Dokuz Eylül Üniversitesi'nin akademik bir birimidir ve önceliği kendi öğrenci, öğretim elemanı ve personelidir. Bu noktayı özellikle vurgulamak gerekiyor çünkü kadın hakları ve sorunları alanında çalışınca bir üniversite araştırma merkezinden belediye hizmetlerine benzer çözümler üretmesi beklenebiliyor. Akademik içinden de dışından da yaklaşım genellikle bu yöndedir. Kentin uzak mahallelerinde okuma yazma bilmeyen kadınların sorunlarından kadınların mesleklendirilmelerine kadar pek çok konuda KAMlardan aktif çalışmalar beklenebilir. Eğer araştırma merkezinin politikası net bir şekilde ortaya konmaz ve sınırları belirlemezse çalışmaların odaklanması da zorlaşacaktır. Daha açık ve isim vererek ifade etmek gerekirse DEKAUM belediyelerle veya STK'larla birlikte çalışabilir, işbirliği yapabilir, fakat bir STK ya da belediye değildir, öyle çalışamaz, böyle bir amaç gerçekçi de olmaz. Merkez politikası bağlamında vurgulanabilecek ikinci konu da çalışmaların öncelikle olarak DEÜ personel (akademik / idari) ve öğrencilerini kapsamasıdır. Kadın Araştırma Merkezleri, buldukları üniversiteler, merkez yönetiminde görev alan öğretim üyeleri ve bölgeler ekseninde büyük farklılıklar gösterirler. Merkeziyetçi ve daha modernist bir yaklaşımla merkezler arasında bir standart

oluşması, çalışmaların kapsam ve içeriğinin belirli bir çerçeve oturtulması, hatta bir ölçüde sabitlenmesi gerektiği düşünülebilir. Daha geniş ve post-modern bir yaklaşımla ise bu çeşitliliğin kadın çalışmalarının, feminizmin doğasından geldiği ileri sürülebilir. Kadın hakları mücadelelerinin tarihine, gelişimine bakıldığında daima gereksinimi karşılayan, konjonktürel bir akışkanlığa sahip olduğu görülür. Hak ihlalleri ve kadınlar değiştikçe feminizmin, kadın mücadelesinin alanı da buna uyum sağlar. *Renkli Feminizmler*'in (hooks, 2012) Amerika Birleşik Devletleri'nde daha yoğunluklu olarak üretildiği, üzerinde daha yoğunlukla yazılıp, düşünülüp, çalışılması buna bir örnek olarak verilebilir. Fakat burada önemli ve gözden yitirilmemesi gereken bir nokta var: üniversite içinde var olma, bir bilimsel araştırma ve uygulama merkezi olma. Yani bilgi üretme, bilimsel çalışma ve araştırmalar yapma, alana veya bölgeye bu bağlamda katkıda bulunma, politika üretilmesi için gerekli bilimsel çalışmaları tasarlama, gerçekleştirme. Bu nokta gözden kaçırıldığında işler gerçekten pek çok açıdan çetrefil bir hal alıyor.

Kadın Araştırma Merkezleri'nin bir üniversitenin araştırma ve uygulama merkezi olduğunu unutmaları, ya da kendilerinden beklenenin bir sosyal yardım kuruluşu gibi çalışmak olması durumu zorlaştırmakta, içler acısı bir hale sokmaktadır. Çünkü bu durumda, merkezde çalışan öğretim elemanları üniversitelerinde ve bölgelerinde bir STK gibi çalışmaya gayret etmektedirler ki bu son derece yorucu ve yıpratıcı bir iştir. Üstelik sonu gelmez, bir aşama kaydettirmez, sürekliliği olmazsa körelir, anlamsızlaşır. Üniversitenin içindeki bir akademik birim, STK gibi davrandıkça da bilgi ve bilimsel çalışma üretmediği için üniversite içinde ciddiye alınmaz. Dolayısıyla hem üniversitenin içinde hem de dışında varlığı ile yokluğu bir, kimileri için bir kendini oyalama ya da iyilik yapma merkezi haline gelirler kadın araştırma merkezleri. Kabul etmemiz gerekir ki bilimsel araştırma üretmeden, akademik çalışma yapmadan akademi içinde kabul ve saygınlık görmek mümkün değildir. Burada anlatılmaya çalışılan KAMların sosyal çalışmalar yapmamaları gerektiği değil, sadece kendilerini sadece sosyal faaliyetlerle var etmemeleri gerekliliği, güçlerini akademiden aldıklarını unutmamalarının önemidir. Öte yandan, zaten kadın çalışmaları alanı kendisini saf bir akademik araştırma evrenine kapatmaya uygun değildir, bu doğru da olmaz.

Tam bu noktada bir belirleme yapmak, gözlem paylaşmak gerekirse, çeşitli zamanlarda ve çeşitli geniş ya da dar kapsamlı toplantılarda KAM yöneticileri bir araya gelmektedirler. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın KAMları davet ettiği istişare toplantıları, YÖK Akademi Kadın Araştırmaları Birimi'nin gerçekleştirdiği toplantılar, yapılan üç Ulusal Kadın Araştırma Merkezleri Kongresi (birincisi Dokuz Eylül Üniversitesi ev sahipliğinde İzmir'de, ikincisi Anadolu Üniversitesi ve Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi ev sahipliğinde Eskişehir'de, üçüncüsü de İstanbul Teknik Üniversitesi ev sahipliğinde İstanbul'da) gibi toplantıların yanı sıra yılda iki kez yapılan ve on birincisi ODTÜ'de 27.11.2018 tarihinde gerçekleşen *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Mücadele Grubu İşbirliği ve İletişim Çalıştayları* KAMların bir araya gelmelerini ve çalışma alanlarını paylaşmalarını sağlamaktadır. Ayrıca

çeşitli elektronik posta hesapları, bazı portallar, merkezlerin internet sayfaları gibi kaynaklar da merkezlerin birbirleri ve çalışma alanları hakkında bilgi ve fikir sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Tüm bu gözlemler sonucu bazı genel değerlendirmelere varılabilir: Merkezin bulunduğu üniversitenin olanakları ve sahip olduğu çalışma alanları merkezlerin şekillenmesinde etkilidir. Bu etki, o merkezin ürettiği bilimsel çalışma ve alan yönelişini belirlediği gibi merkezin üniversite içindeki uygulamalarını da etkilemektedir. Örneğin, bünyelerinde tıp fakültesi ya da hukuk fakültesi olmayan üniversitelerde cinsel taciz ve saldırı ile ilgili birimlerin kurulması, aktif olarak çalışması neredeyse imkansızdır. Ya da tersi olarak belirli fakülteleri güçlü ve toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci yüksek öğretim üyelerinden oluşuyorsa, o bilim dalının yaptığı ve yapacağı çalışmaların o merkezin yapısı üzerindeki etkisi çok önemli olmaktadır. Bazı merkezlerin çalışmalarını ağırlıklı olarak tıp, bazı merkezlerin hukuk, bazı merkezlerin edebiyat ya da ekonomi çerçevesinde sürdürmeleri bu durumu göstermektedir.

Merkezlerin yönetim kadrosundaki öğretim elemanlarının kendi bilim/ çalışma alanları, merkezlerin şekillenmesinde önemlidir. Hatta yönetim kadrosundaki öğretim üyeleri, kendi çalışmaları ile merkezleri neredeyse bir potada buluşturmuşlardır. Bizler biliriz ki Hacettepe Üniversitesi'nin kadın araştırma merkezi daha çok tıp alanında çalışmalar yapmaktadır, İstanbul Üniversitesi'nin kadın araştırma merkezi daha çok tarih ve sosyoloji bağlamında çalışmalar üretmektedir, Ankara Üniversitesi'nin kadın araştırma merkezi sosyal bilimler, siyaset bilimi, hukuk ve edebiyat alanında, Dokuz Eylül Üniversitesi kadın araştırma merkezi ise eğitim bilimleri bağlamında daha ağırlıklı olarak çalışmıştır.

Bu fotoğraf bir bakıma heyecan ve dinamizm doludur. Bu durumda merkez, akademisyenin kendi alanından beslenen, çatısı altında benzer alanda çalışmak isteyenleri toplayan bir dinamo gibidir. Belirli konularda yoğunlaşmak, derinleşmeyi ve daha kaliteli yayın ve araştırma üretmeyi, deneyim ve bilgiyi de körükler. Bu uzmanlaşmalara, bu derinleşmeleri kadın çalışmaları alanının ve ülkemizin politika üreten bileşenlerinin her zaman ihtiyacı var.

Ancak bir de madalyonun öbür yüzünü düşünelim. Kurumları yöneten ve yönlendiren bireylerdir kuşkusuz ama bireyler değişirken kurumlar nasıl değişiyor acaba? Parlak araştırmacılar, heyecanlı akademisyenler, yaratıcı araştırmacılar kuşkusuz ki güç ve heyecan oluşturuyor. Fakat o araştırmacılar sahadan uzaklaştıklarında, merkezlerde kalan nedir? Böyle bir durumda merkez, görevlendirilen yönetim kadrosuna mahkum bir portre çiziyor. Belirli bir tarih aralığında çok aktif olarak çalışan merkezlerin bir sonraki dönem neredeyse silikleşmesi, ya da tam tersi olarak bir anda parlak çalışmalar ortaya koymaları bilmediğimiz örnekler değil, ve galiba düşünülmesi gereken konular. Üniversitelerin merkezleri ülkenin doğudan batısına konuya yaklaşım, kendilerini tanımlama ve onlardan beklentiler bağlamında farklılık göstermektedir. Yaşadığımız coğrafyadaki kültürel farklılıklar ve yaklaşımlar üniversitelerin konumları ile çok doğal olarak bağlantılıdır. Öte yandan, metropollerde konumlanmış üniversite kadın araştırma merkezlerinin

çoğunlukla üniversite çatısı altında kaldığı, daha küçük kentlerde konumlanmış üniversitelerin kadın araştırma merkezlerinin ise daha çok üniversite dışında, kimi zaman belediye ile ortak çalışmalar/etkinlikler yaptıkları dikkati çekmektedir. Bu noktada ise merkezde çalışan akademik kadronun yüksek yıpranma payı olan çalışmalar yapıldığını, hem duygusal olarak hem de akademik olarak yorulduklarını hayal etmek hiç zor değil. Tüm bu gözlemler, KAMların kendilerini iyi tanımlamaları gerekliliğini, çalışma ve araştırma evrenlerini çizmelerinin önemini düşündürüyor. Fakat galiba önemli bir nokta daha var: merkezlerin devamlılığı, geleceği. Bu çizgide söylenecek ve tartışılacak çok şey var.

YÖK Çalıştayı ve DEKAUM

DEKAUM, YÖK'ün 09.11.2015 tarihli Tutum Belgesi'ni bir eylem planı olarak algılamaktadır. Bu belge bu bağlamda yapılan ve yapılacak çalışmalar için güçlü bir dayanak oluşturmaktadır, ayrıca üniversite çatısı altında bu çalışmalar için oldukça net bir yükümlülükler kategorizasyonu da sunmaktadır. Başlıkları hatırlamak gerekirse:

- Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışmaları
- Üniversitede Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Genel Kabul Görmesinin Sağlanması
- Üniversite Yöneticilerine, İdari ve Akademik Personele, öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı kazandırmak
- Üniversite Ortamında Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırının Önlenmesi
- Ayrıca yerel ve ulusal bazdaki Kadınlara Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planları bağlamında da üniversite yükümlülüklerini yerine getirme gayreti içindedir.

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

Dokuz Eylül Üniversitesi'nin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde çeşitli fakülte ve bölümlerde toplumsal cinsiyet bağlamında seçmeli dersler verilmektedir. Ayrıca üniversitemizde Sosyal Bilimler Enstitüsü altında bir Kadın Çalışmaları Tezli/Tezsiz Yüksek Lisans Programı vardır. Öte yandan DEKAUM tarafından tüm lisans öğrencileri için Toplumsal Cinsiyet ve Yaşam başlığıyla uzaktan eğitim ile bir ders oluşturma çalışması sürdürülmektedir. Bu amaçla üniversite senatosu böyle bir dersin gerekli olup olmadığı ve içeriğinin tartışılması konusunda bir komisyon kurmuş, komisyon çalışmalarını tamamladıktan sonra raporunu sunmuş ve bu rapor tüm fakülte ve yüksek okullara gönderilmiştir.

Diğer taraftan açıkça belirtmeli ki tüm bölümleri kapsayan zorunlu bir ders hedeflenince çalışmalar bazı noktalarda duraklıyor. Kimi bölümlerin bu içerikte bir derse ihtiyacı olmadığı düşünceleri, ders programlarının yoğunluğu nedeniyle yer açılmayacağı, değerlendirme ve dersten geçme yöntemlerinin öğrenci sayısının artmasıyla zorlaşması gibi sorunlar vurgulanabilir. Çözümler bulmak için çalışmalar devam etmektedir. Bu başlık altında, ders hazırlık

çalışmalarına ek olarak DEKAUM tarafından toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmalarını çerçevesinde çeşitli akademik toplantılar, sempozyum, çalıştay, panel ve konferanslar da düzenlenmektedir.

Üniversitelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Genel Kabul Görmesinin Sağlanması

Herhalde bu bağlamda yapılabilecek en önemli ve net çalışma üniversitenin de bu konudaki tavrını ortaya koyacak bir politika belgesinin üniversite senatosunda onaylanarak ilan edilmesidir. Türkiye’de bu çerçevedeki belgeler, farklı isim ve kapsamlarda hazırlanmıştır. Türkiye’deki 187 üniversiteden yaklaşık 15 üniversite böyle bir belgeye sahiptir ve bu sayı oran olarak oldukça yetersizdir. Üniversitelerin kabul ve ilan edecekleri toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki kararlı tavırlarını ifade eden politika belgeleri son derece önemlidir çünkü kadın araştırma merkezleri bir bakıma bu belgeye dayanarak üniversite içinde çalışmalar yapacaklardır. Üniversiteler toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı tahammülsüz olduklarını, böyle bir durumda hukuki ve yönetsel önlemler almaktan çekinmeyeceklerini ilan etmelidirler. Bu aynı zamanda uluslararası hatta uluslar üstü sözleşmelerin bir gereğidir. Cinsiyete dayalı ayrımcılığa, bir başka deyişle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine tahammülsüzlük tüm üniversitelerin ilan etmeleri, izlemeleri gereken temel politikalarından birisidir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1997’de kadınlara yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını, bu eşitsizlik biçiminin ortadan kaldırılması içinse toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının ana akımlaştırılması gerektiğini ilan etmiştir (BM, tarih yok). Yukarıdaki paragrafta sözü edilen türdeki politika belgesi, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının üniversite çerçevesinde ana akımlaştırılması anlamına gelmektedir. Ek olarak, İstanbul Sözleşmesi adıyla tanınan *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* ise kadınlara yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali olarak tanımlamaktadır (AK, 2011:5). Sözü geçen Politika Belgesi, üniversite içinde gerçekleşecek insan hakları ihlalini önlemeye yönelik kararlı bir politikayı imlemektedir.

Elbette bu belgelerin üniversite senatolarında kabul edilmesi bütün problemleri çözmez. Ama bir başlangıç noktası ve çerçeve oluşturur. Sadece resmi belgelerden değil, yazılı olarak ortaya konulan düşüncelerle kararlı, tutarlı eylemlerden güç alarak bir şeyleri değiştirebiliriz. Bu nedenle üniversitelerin cinsiyet eşitliğini sağlamak için bir bakıma kural ve düşüncelerini belirledikleri bu politika belgeleri son derece önemlidir. Kısaca söylemek gerekirse, kadınlara yönelik şiddetin, dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sadece kadınları ilgilendiren bir sorun değil, tüm toplumu etkileyen genel bir problem olduğu ve çözülmesi gerektiği düşüncesi yaygınlaştırılmalıdır. Üniversiteler kendi üstlerine düşen görevi ancak KAMlarının yönlendirmesiyle ve tüm üniversite içi paydaşlarla iş birliği ile yerine getirebilirler.

Biz, öğrencilerimize toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalık kazandırma çalışmalarına önce onların toplumsal cinsiyet algılarını ölçmekle başladık. Prof. Dr. Diğdem Siyez yöneticiliğinde bir Bilimsel Araştırma Projesi ile Dokuz Eylül Üniversitesi lisans öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarını 14 fakülteden ve 2500'e yakın veriye dayanarak ölçtük ve bu araştırmanın sonuçlarını bazı fakültelerde o fakültelerin sonuçlarını sunarak tartışmaya açtık. Her bilimsel çalışma gibi bu çalışmada da yaşam pratiği ile doğrudan ilişkisini kurunca gayet ilgi uyandırıcı ve zihin açıcı tartışmalar üretildi.

Üniversite Yöneticilerine, İdari ve Akademik Personele, Öğrencilere Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Kazandırmak

YÖK Çalıştay'ının tüm başlıkları önemli, fakat bu konuda bilgilendirme yapmak özellikle önemli ve gerekli. Açıkçası KAMlar bu başlıktan sorumludurlar, fakat kabul etmeli ki en zoru da bu içeriktir. CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası metinler temel alınarak hazırlanan ulusal ve yerel eylem planlarının üniversitelerden de bazı talepleri var. Tüm kurumsal yapıların olduğu gibi üniversitelerin de bu konuda yükümlülükleri bulunuyor. Öncelikle bu konularda üniversite ve akademik birimlerin üst yönetimlerini bilgilendirmek gerekiyor ve bu noktada KAMlara yine görev düşmektedir. Yani, üniversitelerin ülke ve kent politikalarının oluşmasında, gelişme ve yönlendirilmesinde üzerlerine düşen görevlerin farkına varmaları, bunları uygulamak için organize olmaları gerekmektedir.

DEKAUM, üniversite senatosu, dekanlar ve yardımcıları, enstitü müdürleri ve yardımcıları ile fakülte ve enstitü sekreterlerini bir araya getirerek bu konuda bir bilgilendirme toplantısı gerçekleştirmiştir. Burada aynı dili konuşabilmek için önce toplumsal cinsiyet ve şiddet bağlamında kavramsal bilgilendirme yapılmış, üniversitenin politika belgesi, CTS Birimi ve özellikle bildirim yükümlülüğü konusunda bilgi verilmiş, İzmir Barosu Kadın Hakları Komisyonu sahadan örneklerle bilgilendirmeye katkıda bulunmuştur. Bu seminer, talep eden akademik birimlerde yinelenmektedir. Ayrıca kentin Barosu ile birlikte çalışmanın da bir güçlenme pratiği olduğunu düşünebiliriz.

Üniversite Ortamında Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırının Önlenmesi

Bu konudaki çalışmalara, üniversitenin cinsel taciz ve cinsel saldırının önlenmesine yönelik politikasını açıkça ortaya koyan belge ile başlandı. 08.12.2015'te *Cinsiyet Ayrımcılığı, Şiddet ve Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi* üniversite senatosunda onaylanmıştı ve bu belgenin bir gereği olarak kurulması gereken CTS (Cinsel Tacize Karşı Destek) Birimi'nin işleyişini düzenleyen Yönetmelik de 22 Şubat 2016'da Senato'da kabul edildi. İçinde bulunduğumuz dönem, bu belge ve birimin işleyişini üniversite içinde tanıtmaya, bilinirliğini artırma aşamasıdır. Bunun için bir bilimsel araştırma projesi hazırlanmış, çeşitli gecikme, revizyon, reddedilme süreçlerinden sonra onaylanmıştır. *Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Birincil Önleme Stratejilerinin Geliştirilmesi* başlıklı proje on sekiz ay içinde tamamlanacak şekilde tasarlanmıştır.

CTS Birimi'nin üniversite içinde kabul görmesi çok kolay ve hızlı olmuyor, kabul etmek lazım. Kadın çalışmaları alanından çok uzak olmayanların bile tedirgin yaklaştıkları bu birim için “şimdi böyle bir birimin kurulması üniversitelerde cinsel tacizin olabileceğini akla getirir, ki bizim üniversitemizde yok” diye düşünenler de var. Ne yazık ki cinsel taciz belirli sınırların dışında kalmaz. İnsanın olduğu her yerde olma ihtimali vardır ve önlemenin en etkili yolu eğitimle toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı kazandırmaktır. Öncelikle bu mesele ile yüzleşmeli, konunun varlığı gerçekçi yaklaşımlarla ele alınmalı. Görmezden gelecek veya yok sayarak bu konuda yol alınması pek mümkün değil. Bu nedenle üniversite içindeki CTS Birimi gizlilik esasını temel alarak çalışmakta, başvurulara önyargısız ve profesyonel bir yaklaşımı önemsemektedir.

Birimin işleyişinde karşılaşılan en dikkate değer konu, tacizi uygulayanların cezalandırılması ve afişe edilmelerine yönelik güçlü beklentiler. Bu noktada belirtmek gerekiyor ki CTS Birimleri aktivist bir merkez değil, cinsel taciz ve saldırıya maruz kalan bireylere ihtiyaçları olan psikolojik, tıbbi, hukuki destek ve yönlendirmeyi veren birimlerdir. Yani birey vicdanını rahatlatmak ya da misli ile cezalandırmak için kurulmuş, cadı avına çıkmış, tacizciyi toplum önünde rezil etmeyi amaçlayan birimler değildirler. CTS Birimi, bireyin doğru yönlendirilmesi, maruz kaldığı durumu en az zararlı atlatması, bir daha böyle bir durumun yaşanmaması için üniversite içinde gerekli önlemlerin alınması için çalışmalar yapan bir birimdir. Kısaca, bu birimde çalışanların konuya profesyonelce ve sağduyulu yaklaşımları, üniversitenin hukuk bürosu, üst yönetimi gibi bileşenleri ile iş birliği içinde çalışması önemlidir. CTS Birimi konuyu üzerini örtmeden, kuşkuyla yaklaşımdan nesnel ve çok yönlü olarak inceleyerek böyle bir davranışa maruz kalana destek olmak için kurulmuş bir ara birimdir. Bir cezalandırma ve linç birimi değildir. CTS Birimleri ile ilgili bir deneyim paylaşmak gerekirse, herhalde en vurgulanması gereken cümle budur. Bu birimleri işlevsel, güvenilir ve önemli kılan da bu sağduyulu ve profesyonel tavır olacaktır.

Bu arada hemen vurgulamak gerekir ki üniversite içinde cinsel taciz bağlamında çok önemli ve yaygın iki başlık daha oluşmuş durumda: flört şiddeti ve sanal ısrarlı takip. KAMların bu bağlamda da çalışma ve etkinlikler düzenlemeleri faydalı olacaktır. Son olarak, *Ulusal Üniversiteler Arası Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı İş Birliği ve İletişim Grubu Çalıştayı*'nın onuncusu Dokuz Eylül ev sahipliğinde 14 Kasım 2016'da gerçekleştiği belirtilebilir. Bu çalıştayların çok önemli bir deneyim paylaşımı ve bilgilenme ve güçlenme alanı olduğunun altını bir kez daha önemle çizmek gerekir. DEKAUM, cinsel şiddet ve taciz bağlamında, ulusal ve yerel eylem planlarının yazımı ve koordinasyon kurullarına da düzenli olarak katılmaktadır ve bu koordinasyonun çok önemli olduğunu düşünmektedir. Özellikle kent içinde ASPİM, ŞÖNİM, Belediyeye Bağlı Kadın-Erkek Eşitlik Birimi, İzmir Barosu Kadın Hakları Araştırma Merkezi gibi birimlerle ortak çalışmalar son derece önemli, güçlendirici ve geliştiricidir.

Son olarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü ile Dokuz Eylül Üniversitesi arasında bir eğitim ve iş birliği protokolü 4.10.2017'de imzalanmıştır. Bu çalışmada kritik öneme sahip olduğu düşünülen Tıp, Hukuk,

Eğitim, Hemşirelik Fakülteleri ile Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu öğrencilerinin, ŞÖNİM'ler ve işleyiş düzenleri, 6284 sayılı kanun ile İstanbul Sözleşmesi, Kadın Sığınma Evleri, Kadın Danışma Merkezleri gibi sahadaki uygulama ve mücadele mekanizmaları hakkında bilgilenmeleri hedeflenmektedir. Protokolün metni son derece hızlı şekilde oluşturulmuş ve tamamlanmış olmasına rağmen imza aşamasına kadar neredeyse bir yıl beklenmiştir. Bu, kadın çalışmaları alanının doğal bir güçlüğü olarak protokol ve bürokratik işlemlere takılma meselesini hatırlatmaktadır. Bu tip protokollerin aynı zamanda eylem planlarının kurumlar arası iletişim ve koordinasyon konusundaki vurgusunu da karşılayacakları, böylece bir yükümlülüğün yerine getirileceği de düşünülebilir.

Son Söz

Kadın çalışmaları bağlamında her merkez, her üniversite farklı, kendine özgü çalışmalar yapacaktır. Bundan doğal bir şey de olamaz. Öte yandan eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ya da cinsiyete dayalı ayrımcılığın tanımı yörelere, kültürlere, coğrafyalara göre farklılık göstermez. Şiddet ya da ayrımcılık batıda doğuda neyse, kuzeyde güneyde de odur. Dolayısıyla yol haritasının temel taşlarını oluşturan bu kavramlarda, sorumluluklarda buluşmak, fakat yürüyüş temposunu ve şeklini kendi koşullarımıza ve ihtiyacımıza göre düzenlemek zorundayız. Bunun için DEKAUM yakın ya da uzak diğer Kadın Araştırma Merkezleri ve üniversitelerle, farklı kurum ve kuruluşlarla birlikte çalışmak, eşitlik mücadelesine katkı sunmak için isteklidir, karardır. Açıkçası, birlikte düşünmek, birlikte çalışmak ve birlikte üretmekle güçleneceğimizi düşünüyoruz.

Kaynakça

- Avrupa Konseyi (AK) (2011). Avrupa Konseyi Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçerisinde Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Kitapçık. İnternet adresi: <http://www.ihop.org.tr/2012/01/31/aciklayic-kitapck-kadnlara-yoenelik-iddet-ve-ev-ci-iddetin-oenlenmesi-ve-bunlarla-mu-ecadeleye-dair-soezleme>. Erişim tarihi: 09.05.2015.
- BM (tarih yok). BM Genel Kurulu Üçüncü Komite Raporu Üzerine (A/63/425) 63/155 Kadına Yönelik Her Türü Şiddetle Mücadelenin Yogunlaştırılması. İnternet adresi: <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgeler/kuruluslar/uluslararası-belgeler>. Erişim tarihi: 9.5.2015.
- DEKAUM (tarih yok). DEKAUM Yönetmelik. İnternet adresi: <http://dekauum.deu.edu.tr/kurumsal/yonetmelik/>. Erişim tarihi: 01.07.2017
- hooks, b. (2012). *Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika* (Çev: Aydın, E., Kurt, Ş. & Yıldırım, A.). İstanbul: Bgst Yayınları.
- Kalkan, H. (2014). *Toplumsal Baskı ve Kimlik Maskeleri. Maske Kitabı*. İstanbul: Habitus Yayınları.
- Solnit, R. (2015). *Men Explain Things to Me*. Canada: Haymarket Books.

ÜNİVERSİTELERDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI TACİZ VE SALDIRIYLA MÜCADELE: KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ

Mary Lou O'Neil

Kadir Has Üniversitesi'nde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırısı Önleme Birimi Politikası ve Yönergesi Kasım 2017'de yürürlüğe girmiş, bunu takiben Nisan 2018'de de Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz, Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırısı Önleme Birimi kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Kasım 2017 öncesinde resmi düzenlemenin olmaması nedeniyle kadınların kendilerini ve birbirlerini korumaya çalışması genel olarak resmi olmayan bilgi değiş-tokuşu şeklinde olagelmıştır. Bununla beraber, taciz olayları ile karşı karşıya kalanlar genel disiplin kuralları çerçevesinde Rektörlük Ofisi'ne şikayette bulunabilmişlerdir. Üniversite, 2012 yılında *Taciz ve Ayrımcılığı Önleme Politikası'nı* hayata geçirmiştir. Politika kapsamı itibarıyla geniş tutulmuş ve ayrımcılık veya tacizi oluşturan her türlü davranış kesinlikle yasaklanmıştır. Söz konusu Politika ile ırk, din, millet, cinsiyet, cinsel yönelim ve engelliliğe dayalı taciz ve ayrımcılık önlenmeye çalışılmaktadır.

Politika, cinsel taciz ve saldırı konusunda atılan olumlu bir adım olup, Kadir Has Üniversitesi'nin bu konuya dair iyi niyetini ve yenilikçi değerlerini yansıtmaktadır. Bununla beraber, Politika'nın tacize maruz kalmış birisi için resmi bir şikayet mekanizması sunmaması bir eksikliklerdir. Bu açıdan teorik olarak Politika'nın normal disiplin prosedürleri ile birlikte kullanılabilmesi mümkünse de bu ilişki açık bir şekilde belirtilmemiştir. Politika, özellikle cinsel taciz ile ilgili bir takım davranışları yasaklamaktadır. Ancak bunlara ilişkin şikayet prosedürünün ve şikayet yapıldıktan sonraki sürecin açık bir şekilde belirtilmemesi Politika'nın en büyük eksikliği olarak göze çarpmaktadır.

Hem Kadir Has Üniversitesi'nde hem de diğer üniversitelerde cinsel ve cinsiyet temelli taciz ve saldırı konusundaki bilincin artırılmasına yönelik çabalarımız doğrultusunda Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi bünyesinde, İstanbul İsveç Başkonsolosluğu tarafından desteklenen *Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırısı Politikalarının Analizi: Türkiye'deki Üniversiteler için Araç Seti* hazırlanmıştır. Bu Araç Seti, üniversitelerin insanları eşitlikçi ve şiddetten uzak bir üniversite ortamında tutabilmek amacıyla sistematik, taciz ve cinsel ve cinsiyete dayalı diğer şiddet türlerinden arınmış bir kampüs ortamı yaratabilme adına vermiş olduğu çabalara katkı vermeyi amaçlamaktadır. Araç Seti üç kısımdan oluşmaktadır:

- *Türkiye'deki Üniversitelerde Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz Politikaları Raporu* başlığını taşıyan kısım Türkiye'deki Üniversitelerinde mevcut taciz karşıtı politikaların durumunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Raporda bu politikalara ilişkin kavramsal ve pratik konuların bir analizi yapılarak hangi kurumların Cinsel ve Toplumsal Cinsiyet Taciz ve Saldırısı alanında politikalar oluşturduğuna dair bilgilere yer verilmektedir.

- *Değerlendirme Listesi* başlıklı kısımda kurumların tacizle mücadelede kendi yönetmeliklerini ve birimlerini oluşturmasına yönelik pratik bir kılavuz yer almaktadır.
- *Üniversitenin Cinsel Taciz Politikasına Yönelik Pratik Kılavuz* başlıklı son kısımda ise her üniversitenin cinsel taciz ile ilgili kendi kurumsal politikasına dayanarak uyarlayabileceği bir şablon sunulmaktadır. Bu kısım cinsel tacizin tanımı, cinsel tacizle ilgili önemli kavramlar, cinsel taciz olaylarının raporlama prosedürü ve raporlama sonrası süreç hakkında üniversitelere bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Politikalarının Analizi çalışması bize bu konularda birçok şey öğretmesine rağmen, hali hazırda üniversitemizdeki mevcut durumla ilgili çok az bilgiye sahip olduğumuzu fark etmemizi sağladı. Mevcut durumu tespit amacıyla, cinsel taciz ile ilgili akademik personel için daha önce hazırlanmış olan anketteki sorulardan hareketle öğrencilerle bir anket çalışması yaptık. 629 öğrencinin katıldığı bu anket sayesinde öğrencilerin % 6,9'unun cinsel tacize maruz kaldığı ve % 10'unun en az bir cinsel taciz vakasına tanıklık etmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Verwijns, 2017). Akademik personelden ise sadece dört kişi bir tür cinsel taciz olayı yaşadığını belirtmiştir (KHÜ 2017). Bu ankettten çıkan bir başka önemli sonuç ise cinsel tacize karşı mevcut politikadan büyük çoğunluğun haberinin olmadığıdır. Nitekim, cinsel tacize maruz kalmış öğrencilerden %19,3'ü nereye gideceklerini ya da kiminle iletişime geçeceklerini bilmediklerini belirtmiş, %80'i ise cinsel tacizi yasaklayan bir üniversite politikasının varlığından haberlerinin olmadığını söylemiştir. Bu durum akademik ve idari personel için de geçerlidir. Akademik ve idari personelin büyük bir çoğunluğu da böyle bir politikanın varlığından habersiz olduklarını belirtmiştir (KHÜ, 2016-17). Daha endişe verici bir başka bulgu ise, cinsel tacize maruz kalmış öğrencilerin %67,9'unun konu hakkında şikayette bulunsalar dahi hiçbir şey yapılmayacağını düşünmeleridir.

Bu anket sonuçlarından hareketle Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak üniversitemiz mensubu bireyleri kapsamlı bir şekilde koruyacak bir cinsel taciz politikası için Rektörlük nezdinde lobi çalışmalarına başlanmıştır. 2017 yılının güz döneminde bu konu ile ilgili yeni politika belgesinin ve yönergenin taslağı üzerine çalışılmaya başlanmıştır. *Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Politikalarının Analizi* çalışmasından ve diğer üniversitelerde uygulanan politikalardan yararlanılarak oluşturulan bir belge ve yönerge taslağı hazırlanmıştır. Yönerge özellikle cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı tacizi ve saldırıyı yasaklamaktadır. Buna ek olarak Yönerge, algılanan cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsel kimlik de dahil cinsiyete dayalı her türlü gerekçeyle uygulanan tacizi yasaklamakta ve böylece LGBTİ mensubu kişilerin de korunmasını sağlamaktadır. Hazırlanan bu politika belgesinin amacı, onarıcı adalet kavramını benimseyerek, cinsel tacize maruz kalmış kişilerin ihtiyaçlarının mümkün olan en geniş şekilde gözaltılması olmuştur. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyete dayalı taciz, cinsel taciz ve/veya cinsel saldırı ile ilgili şikayette bulunan bir kişinin doğrusu söylediği varsayımı esas alınmaktadır. Bu

yönergenin esaslarına dayanarak, Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz, Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırını Önleme Birimi'nin kurulmasını amaçlanmıştır. Yönerge'de ayrıca eğitimin her tür tacizin önlenmesi sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu da vurgulanmaktadır. Bu amaçla, öğrenci, akademik ve idari personel ve Önleme Birimi çalışanlarına konu ile ilgili gerekli eğitim verilebilecektir.

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak, Kasım 2017'de Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırını Önleme Birimi Politikası ve Yönergesi yürürlüğe girmesine ve takiben, Nisan 2018'de Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz, Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırını Önleme Birimi'nin kurulup, faaliyete geçmesine çok büyük emek sarf ettik. Öncelikle bu sürecin çok kolay olmadığını belirterek bize en çok destek olan unsurun, İsveç Başkonsolosluğu'nun desteğiyle yürüttüğümüz araştırmamız olduğunu belirtmek isteriz. Araştırma sonuçlarımız, özellikle Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırını Önleme Birimi Politika ve Yönergesine olan ihtiyacı göstererek, lobi çalışmalarımızın ikna ediciliğini artırarak güçlendirmiştir.

Kaynakça

- Verwijs, R. (2017). *Sexual Harassment: Coping Strategies of Students from Kadir Has University*. İstanbul: Kadir Has University Gender and Women Studies Research Center.
- Kadir Has Üniversitesi (KHÜ) (2017). Yayılanmamış Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Sistemik Eylemi (SAGE) Anketi.
- Kadir Has Üniversitesi (KHÜ) (2016-17). Yayılanmamış Çalışan Memnuniyet Anketi.

ÜNİVERSİTEDE CİNSEL TACİZİ ÖNLEME: KOÇ ÜNİVERSİTESİ'NİN HİKAYESİ

Zeynep Gülru Göker

Giriş

Makalenin amacı üniversitede cinsel taciz ve saldırının önlenmesi ve bu konuda farkındalık yaratılması amacıyla Koç Üniversitesi'nde yapılan çalışmaları aktarmak, kurumsal dönüşüm süreci esnasında en çok önem verilen meselelere değinmek ve bu vesileyle henüz benzer çalışmalar yapmamış üniversitelere araçlar sunmaktır. Her ne kadar makalenin tek bir yazarı olsa da anlatının oluşturulmasında birçok farklı kişinin katkısı olduğu gibi, çalışmalara katkıda bulunan ve makalede adı geçen ya da geçmeyen çok kişi vardır¹. Koç Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliği ve Koç Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme Eğitim Programı kolektif çaba ve çalışmanın ürünleri olarak görülmelidir. Şüphesiz bu çabanın önemli bir dayanağı bu kitaba vesile olan Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırını Önleme İletişim Ağı, yani kısa adıyla CTS ağıdır. Makalede ilk olarak Koç Üniversitesi'nde cinsel tacizi önlemeye yönelik hazırlanan yönetmelik, daha sonra bilinçlendirme amaçlı uygulanan e-egitim programının hazırlanma süreci aktarılacaktır. Makale ayrıca bu kurumsal dönüşüm süreci sırasında ele alınan başlıca konuları ve süreci kolaylaştıran etmenleri aktarmayı ve geleceğe yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Koç Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliği

Koç Üniversitesi'nde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilinçlendirme çalışmalarının bir ayağı olarak da düşünebileceğimiz cinsel tacizi önlemeye yönelik çalışmalar 2012-2013 yıllarında başladı. Bu çalışmalar herhangi bir somut ihtiyaçtan doğmamış, üniversitenin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilkesel duruşu, topluma yön verme itkisi ve ön alıcı ve etkin insan kaynakları politikasının sonucu olarak başlamıştı. Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOÇ-KAM) bünyesinde bilimsel araştırmalara ek olarak üniversitede toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir ortamı sağlamak için çalışmalar yapılmaktaydı. Cinsel tacizi önlemeye dair

---

¹ Makalenin hazırlık aşamasında Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı ve Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOÇ-KAM) direktörü, Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sürdürülebilir Kalkınma UNESCO Kürsüsü Başkanı Prof.Dr.Bertil Emrah Oder, 2010-2017 yıllarında KOÇ-KAM'ın müdür yardımcısı olan Maltepe Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi Prof.Dr.Hülya Şimşir, Koç Üniversitesi İnsan Kaynakları Birimi İş Etiği Yöneticisi Arzu İnan ve Koç Üniversitesi İnsan Kaynakları Birimi Bordo ve Özlük İşleri Sorumlusu Nihan Geniş Uğur ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Makalede alıntılan kişilerin yanı sıra üniversitenin idari ve akademik birimlerinden yönetmelik ve e-egitimin oluşturulmasına katkıda bulunan ancak burada ismi sayılmayan birçok kişi olduğunu belirtmek gerekir. Yönetmelik ve eğitim hazırlanmasına destek veren üniversite yönetimi ve birim yöneticilerinin yanı sıra, her ikisinin hazırlanmasında Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr. Murat Önok'un, önemli katkıları olmuştur. 2016 yılında kaybettiğimiz KOÇ-KAM eski müdürü ve Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın gerek Türkiye'de gerek üniversitede toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik çalışmaları atılan her adıma ışık tutmuştur.

yapılan çalışmaların başlangıcı KOÇ-KAM ile Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Birimi arasında imzalanan protokol ve yüksek öğretim ve iş yerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dair ortak çalışmalara başlandığı döneme denk geldi. Gittikçe büyüyen, gelişen ve uluslararası bir kimlik kazanan üniversitede işveren, çalışan ve öğrencilerin birbirlerine karşı davranışlarını etik ilkeler çerçevesinde düzenleyen Etik Davranış Kuralları ve Uygulama Prensipleri gibi, Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliği de toplumsal olayların farkında olarak topluma yön verme itkiyle hazırlanmaya başlandı:

Genel olarak üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve güçlü mesajların verilmesi açısından belirli tematik alanların büyük değeri var. Ancak bu şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı, eşitlik dostu diye tanımlayabileceğimiz ortamlar oluşturulabilir. Bu kritik alanlardan bir tanesi de herkesin konuşmaya çekindiği cinsel taciz alanı. Tabii özellikle bu noktada üniversite üst yönetiminin de duyarlılığı ve iyi örnekler önemli oluyor (Bertil Emrah Oder, kişisel görüşme, Kasım 2017, İstanbul).

Hukuk fakültesi öğretim üyeleri danışmanlığında yaklaşık bir buçuk yıl süren hazırlıkların yapılmasının ardından 2014'te yürürlüğe giren Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliğinin amacı "Koç Üniversitesi'nde her türlü cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ya da sair bir temele dayanan her türlü cinsel tacizden arınmış bir akademik araştırma, eğitimi ve çalışma ortamının yaratılmasına yönelik ilkeleri belirlemek ve düzenlemektir²." Yönetmelik, akademik ve idari çalışanlar, alt işveren firma temsilcileri ve çalışanları ile üniversite kampüslerinde ve üniversite hizmetine tahsis edilen yer ve araçları kapsamaktadır. Cinsel tacizin tanımlandığı yönetmelikte, günümüzün ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak cinsel taciz ve benzeri yaklaşımlar arasında fiziksel ya da dijital ortamlarda yapılan davranışlar da sayılmıştır. Yönetmelik cinsel taciz ile karşı karşıya kalındığı durumda sahip olunan haklar ve yapabileceklerle ilgili bilgilendirme yapmayı ve farkındalık sağlamayı amaçladığı gibi bu tür olayların önlenmesine ilişkin çaba gösterilmesini de teşvik etmektedir. Aynı zamanda cinsel tacize yönelik iddia ve şikayetlerin incelenmesi, soruşturulması ve tüm bu mekanizmaların işleme geçirilmesi için üniversitenin hazır ve kararlı duruşunu sergilemesi açısından da önem taşımaktadır. Yönetmelikte vurgulanan ve en kritik önem arz eden ilkelerden biri süreçlerin "insan onurunun korunması ve özel yaşamın gizliliğine dair yönetilmesi" ilkesidir.

Yönetmelik, cinsel tacize yönelik iddia ve şikayetlerin incelenmesi ve soruşturulması için rektör tarafından görevlendirilen bir danışman grubu

---

² Koç Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliği. İnternet adresi: <https://my.ku.edu.tr/sites/my.ku.edu.tr/files/yonergeler/hrprocedures/Cinsel-Tacizi-Onleme-Yonetmeliği.pdf>. Yönetmeliğin esas aldığı hukuki dayanaklar arasında Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2547 Yüksek Öğretim Kanunu 17789 sayılı YÖK Disiplin Yönetmeliği, Koç Üniversitesi İdari Personel Yönetmeliği ve Koç Üniversitesi Etik Davranış Kuralları ve Uygulama Prensipleri bulunmaktadır.

oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Danışmanlar öğrenci dekanlığı, insan kaynakları ve akademik birimlerden seçilir ve rektör tarafından atanır. Şikayette bulunmak isteyen kişiler akademik yıl başlangıcında rektör tarafından duyurulan danışmanlar listesinden kendi seçtikleri kişiyle görüşebilmektedir. Cinsel taciz konularında hukuk ve psikoloji uzmanlardan eğitimler alan danışmanlar, kendilerine başvuran kişilerin şikayetlerini dinlemek ve gerekli gördüklerinde vakayı komiteye taşımakla yükümlüdür. Gerekli gördüklerinde danışmanlar ya da komite İnsan Kaynakları Biriminden başvuruda bulunan kişinin psikolojik destek için yönlendirilmesini talep edebilir.

Koç Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme E-Eğitim Programı

Yönetmeliğin 2014'te yürürlüğe girmesinin ardından, yönetmelikte yer alan mekanizmayı tanıtmaya ve cinsel taciz konusunda bilinçlendirme ve farkındalık yükseltme amaçlı çalışmalar yapılması ele alındı. Ortak karar bir eğitim programının oluşturulmasıydı ancak eğitimin nasıl ve kimlere sunulacağı, hangi konuları kapsayacağı ve zorunlu olup olmayacağı gibi sorular çerçevesinde üniversite içerisinde görüş alışverişi yapıldı.

İnsanların sadece üniversite içinde değil üniversite dışından da sosyal hayatlarında kendilerine faydalı olabilecek, ailelerine faydalı olabilecek bilgileri paylaşabileceğimiz bir eğitim hazırlamak istedik. (Arzu İnan, kişisel görüşme, Temmuz 2017, İstanbul)

Hazırlanacak eğitimin salt caydırmaya değil esas olarak bilinçlendirmeye odaklanması gerektiği düşünüldü. Bu eğitim ile cinsel taciz konusunu üniversite düzeyinde bilinç düzeyine çıkartmak amaçlanıyordu.

Cinsel taciz ve cinsel şiddetin genel olarak şiddetin yansımalarından bir tanesi olduğu düşünüldüğünde üniversitelerin duyarlı davranmasının genel olarak ulusal anlamda şiddetin önlenmesi ve bilincin arttırılması ile bağlantılı olduğunu düşündük. (Bertil Emrah Oder, kişisel görüşme, Kasım 2017, İstanbul)

Eğitimin yenilikçi olması ve ulaşılabilir olması açısından öncelikle e-egitim olarak hazırlanması, ancak daha sonra yüz yüze eğitimler ve farkındalık çalışmaları ile de desteklenmesi kararı alındı. Eğitimin sıkıcı olmaması, görev gibi algılanmaması, aksine kişileri kendilerine soru sormaya teşvik etmesi önemseniyordu. Teknik detaylar ele alındığında herkesin rahatça erişip, tamamlayabileceği, tamamen bilgiye boğmadan ama gerekli ve istenen bilgiyi de ulaşılabilir kılacak bir sistem oluşturulması üzerine çalışılacaktı. Hazırlıklar dünyadan iyi örneklerin taranması ile başladı; her ne kadar sadece cinsel taciz ile ilgili değil genel olarak ayrımcılık karşıtı bilinçlendirmeye yönelik olsa da Stanford Üniversitesi e-egitim örneği hazırlıklarda yol gösterici oldu. Ancak var olan örnekler sadece fikir verebiliyor, içeriğe dair örnek oluşturuyordu zira Türkiye'de bir e-egitim programı olmadığı için yurt dışından örneklere bakılıyor, bu örnekler de kültürel kodlar, davranış biçimlerinin algılanması ve kullanılan görseller bakımından ihtiyacı karşılamıyordu. Cinsel taciz gibi hassas bir konuda

hazırlanan bir eğitimde kullanılan dil ve görsellerin farklı kültür ve kurumsal ortamlarda farklı algılara yol açabileceğini dikkate almak gerekiyordu. Hazırlanacak eğitimin kurgusunun nötr ve cinsiyetçi önyargıları pekiştirmeyecek bir dili olması ve görsellerin bu hususlara dikkatle özenle seçilmesi gerekiyordu. Bu nedenle eğitimde yer alan her cümle, görsel ya da video grafik teker teker tartışılarak, çok kez revize edilerek ve toplumsal cinsiyet ve psikoloji konularında uzman fakülte üyeleri ve personele danışılarak son halini aldı.

Cinsel taciz konusunda bilinçlendirme yapmanın aynı zamanda cinsiyetçi bazı kalıpları beslemesi gibi bir risk de olabilir. Aslında iyi niyetle bir program hazırlamaya çalıştığınızda, dil ve özellikle de kullandığımız görseller ve kurgu bakımından çok dikkatli olmanız gerekiyor. Kesinlikle bu konuyu alay konusu haline dönüştürecek ya da aşırılaştıracak ya da marjinalleştirecek tarzda bir program hazırlamamanız gerekiyor. Dolayısıyla duyarlı olunması, programın hazırlanma sürecinin her aşamasında gözden geçirilmesi, nasıl algılanacağı konusunda bir sorgulama yapılması gerekli (Bertil Emrah Oder, kişisel görüşme, Kasım 2017, İstanbul).

Görsellerin seçilmesinde dikkat edilen bir diğer husus, kimseyi rencide etmemektir. İnsan Kaynakları Biriminden Nihan Uğur'un görüşme esnasında belirttiği gibi "kimseyi rencide edici hale gelmeden konuyu anlatacak örnekler bulmak" (Kişisel görüşme, İstanbul, Kasım 2017) çok önemliydi; bu sebeple resim ve video grafiklerde kullanılan animasyon insan figürlerin üniversite çalışan herhangi birine benzemesi ya da benzetilmesi riskini ortadan kaldırmak için yüz hatları belli olmayan silüetler olarak tasarlandı. Dikkat edilen bir diğer husus eğitimin üniversite çalışanlarını yabancılaştırmaması ve suçlayıcı olmamasıydı:

Sistemi doğru anlatabilmek ve kurum içinde güveni sağlayabilmek çok önemli. Bence en önemli olan kişilerde tarafsız bir sistem olduğuna dair inancın en baştan yerleşmesi ve danışmanlık verecek kişilerin bu konuda gerçekten eğitilmiş olduklarının bilinir kılınmasını sağlamak (Arzu İnan, kişisel görüşme, Temmuz 2017, İstanbul).

Tanımların yazılması, ifadelerin seçilmesi ve revize edilmesi ve görsellerin seçilmesi gibi her bir adımda danışmanlık veren toplumsal cinsiyet konusunda uzman öğretim üyelerinin ve toplumsal cinsiyet araştırmalarına ev sahipliği yapan bir merkezin varlığı süreci kolaylaştırmıştı. Eğitimin hazırlanmasından sorumlu çalışma grubu bir içerik ağacı çıkardı ve insan kaynakları birimi, hukuk fakültesi öğretim üyeleri ve KOÇ-KAM ve Koç Üniversitesi Akademik Başarı ve Hayat Becerileri Birimine bağlı öğretim üyelerinin katkısı ile içerik son haline getirildi. Ekran tasarımına dek tüm kararların katılımlı bir süreçle alınması şüphesiz yukarıda bahsedilen güvenin sağlanabilmesi ve eğitimin çalışanlar tarafından benimsenmesi açısından da önemliydi.

Eğitimde yer alan kavramlar ve tanımlar ve içeriğe yön veren temel yaklaşımlar özellikle uluslararası insan hakları hukukunun son otuz yılda toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki kazanımlara dayanıyordu. Bu yolla

uluslararası insan hakları birikimi ve Türkiye'nin bu birikime eklemlediği alandan faydalanılmış ve bazı temel hukuksal normlar eğitimi alanlara sunulmuş oldu. Eğitimi alanların cinsel taciz konusunda bilgilenmesi ve cinsel taciz kapsamına giren davranışları tanıyabilir hale gelmesini kolaylaştırmak amacıyla kanunun emsal teşkil eden maddelerine herkesin anlayabileceği bir dil ile ifade edilmelerine özen gösterilerek yer verildi. Benzer bir amaçla video grafikler yoluyla gösterilen vaka örnekleri tasarlandı. Eğitimin davranış kalıplarını sorgulatırken hak ve yükümlülükler konusunda bilinçlendirilme yapması amacıyla tanımlar, vaka örnekleri ve ilgili hukuki metinler eğitimi alan kişilerin kolayca erişebileceği şekilde ekranlara yerleştirildi.

İlk taslağı biten eğitim, ilk olarak akademik ve idari çalışanlardan oluşan bir grup tarafından yapıldı. Ardından pilot uygulamaya katılan bu grup ile bir odak grup çalışması yapıldı ve yukarıda bahsedilen amaçlar doğrultusunda önem arz eden birçok konu odak grup toplantısında tartışıldı. Katılımcılardan gelen geri bildirimler ile revize edilen eğitim son haline getirildi ve 2015 yılında uygulanmaya başlandı.

Destekleyici Mekanizmalar ve Stratejiler

Cinsel tacizi önlemeye yönelik yapılan çalışmalar ve cinsel tacizle mücadeleye yönelik mekanizmaların kuruluşu ve işleyişini kolaylaştıran bazı mekanizma ve stratejilerden bahsetmek bu gibi yeni girişimlere yön göstermesi açısından faydalı olabilir. Yönetmeliğin uygulamaya koyulması ve eğitim programının hazırlanması en baştan beri üniversite yönetiminin desteği çerçevesinde olduğundan kurum içinde idari engeller ile karşılaşılması söz konusu olmadı. Üst yönetim desteğinin varlığının Koç Üniversitesi'ndeki sürecin mümkün kılan başlıca etmenlerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de kadına yönelik şiddete ilişkin çok acı olayların toplumun gözünün önünde gerçekleşir olması kurumları daha da bilinçlendirdi diyebilirim. Bu kadar ağır bir ihlale ve bunun değişik türlerine artık kurumların kolaylıkla seyirci kalması mümkün değil (Bertil Emrah Oder, kişisel görüşme, Kasım 2017, İstanbul).

Koç Üniversitesi'ndeki süreci kolaylaştıran diğer önemli etmen yönerge ve eğitimin hazırlanmasının her aşamasında katkıda bulunabilecek toplumsal cinsiyet konusunda uzman hukuk fakültesi öğretim üyelerinin ve yine üniversitedeki toplumsal cinsiyet çalışmaları için bir odak noktası oluşturan bir toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları merkezinin varlığı oldu. Bu tarz çalışmaların kadın çalışmaları merkezleri ve toplumsal cinsiyet konusunda uzman akademisyenlerin danışmanlığında yapılması, bu kişilerin birikiminden yararlanması hem süreci hızlandırıyor hem de çalışmaların itibarını arttırıyor diyebiliriz.

Cinsel tacizi önleme ve herhangi bir vaka karşısında hızlı hareket edebilme amaçlı oluşturulan mekanizmaların hazırlığı süresince stratejilerin baştan belirlenmesi, süreçlerin tanımlanması ve kimin hangi süreci nasıl yöneteceğinin belirlenmesi de önem taşıyor. Özellikle de üniversitenin farklı birimleri arasında

işbirliği gerektiren süreçlerde üniversite içi iletişim mekanizmalarının oturmuş ve işlevsel olması gerekiyor. Üniversite yönetimi ve üst kurullarıyla farklı birimler arasındaki iletişim ağının kurulması ve her adımın önceden planlanmış, tanımlanmış olması da önemliydi.

Cinsel tacizi önleme adına yapılan çalışmaların hazırlığı süresince sadece kurum içi iletişimin hızı değil, iletişimin sağduyulu ve güven sağlayıcı olması da önemli. Kurumsal mekanizmaların kurulması, böyle hassas bir konuda yapılan çalışmaların korkutucu olmasını engelleyeceği gibi, hem yöneticileri hem çalışanları da rahatlatacaktır diyebiliriz. Amacın kimseyi endişelendirmek ya da suçlamak değil, uzun vadede hem üniversiteye hem topluma faydalı olacak olduğunu doğru aktarmak, yapılanların bir kurumsal öğrenme süreci olduğunu farkında olmak ve bu gibi süreçlerde her zaman çok hızlı sonuçlar almanın mümkün olmadığını ama uzun vadede çok önemli sonuçlarını olacağını görmek ve göstermek gerekli (Bertil Emrah Oder, kişisel görüşme, Kasım 2017, İstanbul).

Farkındalık Yükseltme ve Yaygınlaştırma

Koç Üniversitesi Cinsel Tacizi Önleme E-egitimi zorunlu bir eğitim değil ancak çalışanların eğitimi her yıl tekrar yapması teşvik edilmekte ve birim yöneticileri bu konuda özellikle bilinçlendirilmekte. Arzu İnan son iki yılda eğitime olumlu geri dönüşler geldiğini, eğitimi alanların hem cinsel taciz konusunda bilinçlendiklerini hem de üniversitenin cinsel tacizi önleme mekanizmalarıyla ilgili bilgilendiklerini belirttikleri ifade ediyor (Arzu İnan, kişisel görüşme, Temmuz 2017, İstanbul). Eğitimin son kısmında yer alan ekran, uygulayıcıların geri bildirimlerini ve yorumlarını yazmalarını sağlıyor.

E-egitim programı önce akademik ve idari çalışanlara açıldı, daha sonra uygulaması kiracı ve alt işverenleri de kapsayacak şekilde genişletildi. Bu süre zarfında üniversite çalışanlarına Koç Holding *Ülkem İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekliyorum Projesi* kapsamında Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından yüz yüze eğitimler de verildi. E-egitim programı ile toplumsal cinsiyet eşitliği alanında verilen yüz yüze eğitimleri aynı amaca yönelik bütünleyici çabalar olarak görmek gerekir. Zira eğitimlerin “belli başlı konuları özgürlükler bakımından ifade etmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair konuların etik boyutlarını vurgulanması” çok önemli (Hülya Şimşek, kişisel görüşme, Kasım 2017, İstanbul).

2016 yılında eğitimin öğrencilerin uygulayabileceği bir versiyonun yapılmasına da karar verildi. Öğrenciler Yüksek Öğretim Kurumu disiplin yönetmeliğine tabii oldukları için var olan eğitim öğrencileri kapsamıyordu, ancak Öğrenci Dekanlığı öğrencilerin geleceğin çalışanları olduğunu da göz önünde bulundurarak eğitimin öğrencilere yönelik bir versiyonunun hazırlanmasına karar verdi. Ana hatları aynı kalan içeriğe, iş yeri vakalarının aksine yurtlar, eğlence ortamları ve öğrencilerin daha çok bulunduğu üniversite kapalı ortamları gibi mekanlarda geçen kurgu vaka örnekleri eklendi. Öğrencilere yönelik bu eğitim üniversiteye yeni başlayan her öğrencinin almasının zorunlu olduğu UNIV 101 dersi kapsamında uygulanıyor.

E-ğitimin durağan hale gelmemesi ve rutine dönüşmemesi için farklı etkinliklerle desteklenmesi gerekiyor. Eğitimin güncelliğini korumak ve her yeni gelen çalışanın tanımlanmış mekanizmalar konusunda bilgi sahibi olmasını sağlamak için seminerler, film gösterimleri, tartışmalar, paneller, okuma grupları gibi bilinç yükseltici çalışmalar yapılması önerilebilir. Koç Üniversitesi'nde cinsel taciz ve kadına yönelik şiddetin ciddi ve önlenmesi gereken bir sorun olduğunu sürekli akılda tutmayı sağlayacak çalışmalar yapılması hedefleniyor.

CTS Ağı: Destek ve Dayanışma

Üniversitelerde cinsel tacizin önlenmesine yönelik çalışmalarda yer alanları destekleyen CTS iletişim ağının Koç Üniversitesi'nin cinsel tacizi önleme yolundaki hikayesindeki öneminden bahsetmemek eksik olur. Türkiye'nin birçok üniversitesinde faaliyet gösteren kadın çalışmaları araştırma ve uygulama merkezleri ve cinsel tacizi önleme birimlerinin dâhil olduğu bir haberleşme ve işbirliği ağı olan CTS ağındaki kişiler yılda iki kez farklı bir üniversitenin ev sahipliğinde bir araya geliyor. KOÇ-KAM'ın da 2013 ve 2014'te iki kez ev sahipliği yaptığı çalıştaylar, ortak amacı toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel tacizi önlemeye yönelik çalışmak olan farklı üniversite çalışanlarının deneyim paylaşmasını sağlıyor. Paylaşılan sadece deneyim değil; CTS ağı içerisindeki üniversite temsilcileri hem birbirinden öğreniyor, hem de yönetmeliklerin oluşturulması süreçlerinde hukuki destek ve gerektiğinde eğitmen desteği alıyor. Bu buluşmalar ve e-iletişim ağı farklı vaka ve örneklerin tartışılması açısından da çok faydalı oluyor.

CTS ağının cinsel tacizi önlemeye yönelik yapılan çalışmaları destekleyici işlevleri bir yana, en önemli işlevlerinden biri bu süreçlerde yer alan kişilere yalnız olmadıklarını hissettirmesi diyebiliriz. Ataerkil normların cinsel şiddeti sessizleştirme ve yok sayma eğiliminin aksine CTS ağı bu çok önemli konunun gölgede kalmamasını, bu alanda çalışanların yalnız ve desteksiz hissetmemesini sağlıyor. Ayrıca imkânları ve kurumsal yapıları birbirinden çok farklı olabilen devlet ve vakıf üniversitelerinin toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları konusunda uzman akademik ve idari personelleri arasında köprü kurması sebebiyle de çok değerli. Geçtiğimiz yıllarda birçok üniversitede yapılan çalışmalar birbirini besledi ve diğerlerine öncü oldu. CTS ağında yer alan bazı akademisyenlerin girişimi ve katkıları ile hazırlanan ve YÖK tarafından 2016 yılında üniversite yönetimlerine gönderilen Yüksek Öğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesinin şüphesiz üniversitelerdeki çalışmaları hızlandıran ve meşrulaştıran bir rolü oldu³.

³ YÖK. Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi. İnternet adresi: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/22712333/YOK_Tutum_belgesi.pdf/

Sonuç

Bu makale Koç Üniversitesi'nde cinsel tacizin önlenmesi ve bu konuda farkındalık yaratılması amacıyla yapılan çalışmaları aktarmayı amaçlamıştır. Bu hususta Koç Üniversitesi'nde yapılan en önemli iki çalışma Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliği ve Cinsel Tacizi Önleme E-egitim Programının hazırlanmış olmasıdır. Koç Üniversitesi'nde yapılanlar ve bu makalede vurgulanan konuların başka üniversitelere yol gösterici olmasını umuyoruz. Üniversitede toplumsal cinsiyet konusunda birikimli ve uzman öğretim üyelerinin yer aldığı bir hukuk fakültesi ve toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları merkezinin varlığı ve süreci yönetecek kurumsal mekanizmaların ve iletişim stratejilerinin etkin planlanması çalışmaları kolaylaştıran etmenler arasındadır. Üniversite yönetici kademesinin desteği ve üniversitenin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilkesel tutumu ise çalışmaları mümkün kılan başlıca etmenlerdir. CTS ağının varlığı bilgilendirici olmuş ve üniversiteler arasında dayanışmayı mümkün kılmıştır.

CİNSEL TACİZE KARŞI MSGSU DENEYİMİ: TACİZ KARŞITI BELGELERİ OLUŞTURMAK ÜZERİNE

Tülin Ural

Başlarken

Bu yazıyı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Cinsel Tacize Karşı Etik Kurul Yönergesi ve Etik İlkeler Belgesi'nin hazırlanma sürecindeki deneyimimizi paylaşmak; bu tür belgelerin hazırlanmasında karşılaşılabilecek farklı bakış açılarından kaynaklanabilecek ayrımları, pratik zorlukları ve sürecin kendisinin bizzat nasıl güçlendirici olabileceğini dile getirmek üzere kaleme alıyoruz.

2011 Güz Dönemi başında bizi bir araya getiren hocamız Meral Özbek'ti¹. Kendisi o sıralar rektör yardımcısıydı ve okulumuzda cinsel taciz karşıtı bir yönerge ve bir politika belgesi kaleme alınmasını ve bir etik kurul oluşturulmasını hedefliyordu. Bizi bu metinleri kaleme alacak komisyona davet etti: Aklımızı, bilgimizi ortaklaştıracaktık. Başta hepsi bu kadar sanıyorduk; başka belgeler de vardı ve çok da zor olmayacağını varsayıyorduk. Oysa yol aldıkça meselenin ne kadar dallı budaklı, hatta kılıçkılı ve hem yürütülecek süreçler hem de ortaya çıkabilecek sonuçlar açısından yakıcı olabileceğini gördük. Meselenin sadece akılları ortaklaştırmaktan ibaret olmadığını, vicdan ve duyguları işin içine katmayı gerektirdiğini fark ettik. Sonuçta metinleri 2011-2013 arasında iki yıl gibi bir sürede fasılalarla yaptığımız toplantılarla, kolektif bir süreç içinde kaleme aldık.

Hepimiz, bizlerin gözünde farklı ve eşsiz olan kadın bedenlerinin nasıl da kırılgan, siyasal müdahalelere açık, toplumsal normlarla çerçevelenmiş olduğunu, ona nasıl—biz istemesek dahi—dokunulabileceğini, nasıl bir nesneye (mesela bir kuluçka makinasına) indirgenebileceğini, öfkeyle ve bazen de çaresizlikle biliyorduk. Biliyorduk ve izliyorduk: Her gün gazetelerde, kadınların (daha önce görülmedik bir boyutta ve görülmedik yöntemlerle, hemen her gün ve gaddarca) tecavüze uğradığını, dövüldüğünü, öldürüldüğünü okuyorduk. Okullardaki zorbalıktan gündelik ilişkilerdeki iletişim hallerine, hep cezasız kalan ve gündelikleşen polis şiddetinden kadına yönelik taciz ve tecavüze dek, hayatın her alanında katmerlenen, neoliberalizmle, militarizmle giderek büyüyen, baştan aşağı patriyarkal bir dille beslenen bir şiddet sarmalının ortasındaydık şimdi. Tüm yüceltilmiş imgesine karşın üniversitede de tacizin olduğunu biliyorduk; burası da her yer gibi tacizden azade değildi ve bu yönerge ve kurul fikri aslında bunu fark ettirmek, konuşulur kılmak ve önlemek için de ortaya çıkmıştı. Belgeleri yazmaya başlarken bizde hakim olan hissiyatı belirleyen, bu atmosferin yarattığı boğuculuk ve buna karşı bir şeylerin ucundan tutabileceğimizin heyecanı idi. Böyle bir ruh halindeydik işte bir araya

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Cinsel Tacize Karşı Etik Kurul Yönergesi ve Etik İlkeler Belgesi hazırlama Komitesi şu isimlerden oluşmakta idi: Meral Özbek, Tülin Ural, Begüm Özden Fırat, Evrim Hikmet Ögüt, Ebru Aykut, Ceren Lordoğlu, Derya Ülker Kıpçak, Ebru Mocoş ve Burak Onaran.

geldiğimizde. Evet geçmişlerimiz farklı idi; ama bu memlekette yaşayan kadınlar olarak hepimiz şu ya da bu biçimde tacize maruz kalmış, tanıklık etmiş, güç bulabilirdiyseniz isyan etmiş, bulamadıysa içinde saklamıştı. Gariptir, tüm bu süreç boyunca kendi taciz deneyimlerimiz hakkında çok az konuştuk; bu, herkesin çok tarafta işi olduğu için toplantı saatlerini asıl Yönergeler üstünde odaklamak gereğindendi aslında, ama suskunluğumuzun da farkındaydık ve tam da bu suskunluk, meselemizin yakıcılığının delili idi.

Yol Alırken...

İlk yaptığımız, cinsel tacizle ilgili geçmiş metinleri, bizden önce yazılmış yönerge ve politika belgelerini toparlamak ve bunların ardında işleyen mantığı anlamaya çalışmak oldu. Fark ettiğimiz ilk şey, bunları birebir kopyalayamayacağımız, her üniversitenin kendi koşulları içinde yeniden yazılmaları gerektiği oldu. Ama bu metinlerden çok şey öğrendik. Boğaziçi Üniversitesi'nin Cinsel Tacizi Önleme Komisyonu'nun (CİTÖK) belgeleri ve Ankara Üniversitesi KASAUM'un parlak ve öncü Politika Belgesi metni bize bilhassa yol gösterdi.

Meselenin ilk tartıştığımız boyutu, taciz üzerine bir metin yazarken, denetleyici, yasaklayıcı, sınır çizici, ahlâkçı bir konuma savrulmamaktı. Derdimiz birilerinin ilişkilerine şu ya da bu yönde müdahale etmek değildi. Aksine, kadınlara (ya da LGBT'lere ya da o iş ilişkisinde veya akademik ilişkide kim dezavantajlı konumda ise ona) kendini korumaktan ve ifade etmekten aciz bir kurban muamelesi yapmak, böylece tam da tacizi var eden patriyarkal düzeni yeniden üretmek olurdu.

Metni oluştururken benimsediğimiz bir diğer ilke, cinsel tacizi bireysel bir sorun olarak ele alıp psikolojikleştiren ve/veya cinsiyetsizleştirilmiş bir hukukî zemine sabitleyen liberal yaklaşımdan kaçınmaktı. Başından beri farkında olduğumuz üzere, tacizi var eden toplumsal koşulları anlamadan ve bu bağlamda tacizi politik bir mesele olarak kavramadan, mağdurları suskunluğa iten iklimi kırmak ve tacizi önleyici mekanizmaları yaygınlaştırmak (dolayısıyla mağdurlara görünüşü kurtarmak için değil, gerçek anlamda destek olmak ve daha da önemlisi tacizi gerçekleşmeden önlemeyi başarmak) zorlaşıyordu. Buradan devamlı metinleri bürokratik, gri, geçirimsiz biçimde yazmak istemiyorduk; işleyen, anlaşılır, mağdurlarla konuşabilen ve onları bürokratik süreçlerle ürkütmeyecek metinler kaleme almak ve mekanizmaları tanımlamak istedik. Ancak meseleye "politik" bir boyut katmak, tek tek mağdurlara destek olmanın ötesinde, tacize karşı politik bir mücadeleyi de öngörmek demektir: Mağdurların yanında dururken, tacizi var eden patriyarka ile, dayanışma ve müzakereye dayanan kolektif bir mücadeleyi de yürütmek anlamına geliyordu bu. Bu bağlamda 2011-2013 arasında geçen iki yılda cinsel taciz belgelerini hazırlarken, her '8 Mart'ta, kutlama etkinliklerinin içinde konuyu üniversitede görünür kılmayı ve üzerinde düşünmek üzere yaygınlaştırmayı hedefledik.

Öte yandan bu metinler (ve yönergelerde yer alan önleyici süreçler) yoluyla cinsiyetçiliği (kendisini muhalif gören çevreler dahil) üniversitenin her yerinde tartışabilmenin ve enformel ilişki ağlarını da harekete geçirebilmenin önünü

açacak adımları kolaylaştırmak yolunda bir imkân açıyordu. Gerçek bir değişim bu belgeler ve hukukî önlemlerle değil, yaşayan ilişkiler içinden başlayabilirdi. Tüm bu “politik” hedefleri, başka bir deyişle hayatın akışına nüfuz edebilmeyi sadece birer metin yazarak başaramayacağımızın elbette farkındaydık. Ancak gene de bu metinlerin oluşturulması, onlar etrafında hukukî mekanizmaların ve belli kurumsal yapıların tanımlanması ve en önemlisi, hayata geçirilebilmesi, diğer hedefler için önemli bir meşruiyet kaynağı oluşturabilirdi. Kaldı ki bu metinlerin sadece var olması dahi taciz için caydırıcı olabilirdi ve hukukî ağırlıkları taciz mağduru birilerinin hayatına dokunabilirdi. Bizden önce bu belgeleri oluşturabilmiş ve hayata geçirmiş meslektaşlarımızla oluşturduğumuz Üniversitelerarası Cinsel Taciz ve Saldırı Ağı (CTS) toplantılarında dile getirilen deneyim bu yöneydi. Özetle, bu metinler ve bu mekanizmalar, yeterli değilse de gerekli ve önemliydi.

Hangi belgeleri oluşturacağımıza ilişkin seçimlerimiz tam da benimsediğimiz genel ilkelerle bağlantılı idi. Bu bağlamda sadece bir yönerge değil, meseleyi politik açıdan ele almamızla paralel şekilde, bir Etik İlkeler Belgesi de oluşturmayı tercih ettik. Yönergemizi de benimsediğimiz ilkeler etrafında şekillendirdik. Dolayısıyla tek tek bireysel sorunları ele alırken benimseyeceğimiz yol ve yordamları kaleme alırken, bize yön gösteren politik ilkelere sadık kalmayı hedefledik. Bu bağlamda da yönergede tanımladığımız organ ve süreçleri, tekil meseleleri mesafeli bir dille ele alan bürokratik bir tutumun ve salt hukukî bir zeminin ötesinde çerçevelemeye çalıştık.

Temel ilkelerin neler olacağı, hangi metinlerin hazırlanacağı gibi en can alıcı konularda biraz ilerleme kaydettikten sonra, karşımıza çıkan en temel sorun “cinsel taciz”i nasıl tanımlayacağımız, sınıflandırıp sınıflandırmayacağımız ve bu sınıflamayı neye göre yapacağımızdı. Tacizle ilgili en kılıçlı nokta herhalde neyin taciz sayılıp sayılmayacağına ilişkin, mağdurların da kendilerinden kuşku duymalarına yol açan ve patriyarkanın yarattığı belirsizliği aşmaktı. Cinsel Taciz Ağı toplantılarında bizimle vaka incelemesi deneyimlerini paylaşan meslektaşlarımızın da en çok vurguladıkları nokta buydu: Özellikle tacizciler yaptıklarının taciz olduğunun çoğu kez farkında değillerdi. Genellikle ikili ilişkilerin mahrem alanında yaşanan bir girişimi kimin taciz olarak tanımlayacağı, dolayısıyla kimin kanıtlayacağı önemli bir mesele olarak duruyordu.

Bu bizi doğrudan *kadının beyanı esastır* ilkesine götürmekteydi elbette. Bu ilkenin tam olarak ne olduğunun anlaşılması ve açıkça anlatılması, başka bir deyişle bu ilkenin belgelere işlenmesi kolay değildi. Bu çerçevede, 2013 yılı 8 Mart etkinlikleri kapsamında cinsel taciz meselesi ile ilgili bir atölye düzenledik. Ayrıca çeşitli feminist çevrelerin bu konu ile ilgili toplantılarına da katıldık. Bu toplantılarda, bu alanda çalışan hukukçu ve akademisyen arkadaşlarımızdan öğrendiklerimiz, bu çerçevede yürütülen tartışmaları ve *kadının beyanı esastır* fikrinin ardındaki mantığı kavramamız açısından son derece etkili oldu.

Sonuç olarak, *kadının beyanı esastır* ilkesine ilişkin, *Cinsel Tacize Karşı Etik İlkeler Belgesi*'nde benimsediğimiz ifadeler şunlar oldu:

Cinsel Taciz eyleminin değerlendirilmesinde şikayet sahibinin beyanı esas alınır. Bu ilke, eylemin şikayetçi üzerinde bıraktığı etkinin tacizin varlığı

için yeterli delil sayıldığını gösterir. Bu, Kurul'un taciz başvurusunu kabul etme ve değerlendirme süreçlerinde şikayetçinin beyanını esas aldığı, şikayetçinin eylemin varlığını kanıtlamasını beklemediği anlamına gelir. Cinsel taciz çoğu kez bireyler arasındaki mahrem alanda gerçekleşen kanıtlanması zor bir olgu olduğu için ve idarî ve adli soruşturma süreçlerinde yetersiz delil nedeniyle oluşacak şüphe sanık lehine yorumlanacağından, tacize uğrayan kişinin, hukuk mevzuatına uygun biçimde görsel ve işitsel kayıt ya da tanık ifadeleri toplamak ve saklamak hususunda hassas davranması önemli olacaktır. Kurul bu hassasiyet konusunda şikayetçiyi bilgilendirmekle sorumludur.

Ancak bu ifadelerin hemen ardından, kasıtlı yanlış beyanın da disiplin soruşturmasına yol açabileceği uyarısı yer aldı. Hukukî sonuçlar da doğuran böyle metinlerde tacize yönelik belli bir sınıflama kaçınılmazdı; bizden önce atılmış adımlar, yazılmış metinler bize bu anlamda yol gösterdi. Ama halen, temelde Türk Ceza Kanunu'na dayanan yaygın sınıflandırmanın (basit taciz, ağır taciz, cinsel saldırı, cinsel istismar ve misilleme) hayatın akışında karşılaşılabilecek tüm durumları kapsamadığını not düşmeliyiz: "Tacizcinin mağdura dokunmadığı, fakat sosyal medya vb. yoluyla yapılan siber taciz, acaba hafif sayılabilir mi?" gibi sorular akılda tutmakta fayda var (Kadir Has Üniversitesi, s.5).

Bir diğer önemli nokta, cinsel tacize karşı Etik Kurul'un nasıl oluşturulacağını, Kurul için aday olma ilkelerini, üyelerin hangi esaslar etrafında seçileceğini belirlemektir. Öncelikle, Kurulun büyüklüğü önemli bir sorun olarak önümüzde duruyordu: Hem gizliliği koruyacak kadar dar² hem de temsiliyeti sağlayacak kadar geniş bir kurul için optimum bir sayı belirlemek kolay değildi. Gene Kurulda, üniversitenin mevcut hiyerarşilerine rağmen, mağduru kendini rahat hissedebileceği eşitlerinin ve yaşlılarının da bulunması önemliydi; sonuçta sadece profesörlerden oluşan, içinde idarî çalışan, öğrenci, sendika temsilcisi, akademik hiyerarşinin altlarındaki araştırma görevlisi gibi üyelerin bulunmadığı bir kurul, zaten dile getirmesi çok zor bir deneyim olan tacizin rahatça anlatılabilmesini zorlaştırırdı. Üniversitede farklı birimlerde ve düzeylerde çalışanlar olarak yaşadığımız deneyim de farklıydı; buradan devamla, kurullarda bu deneyimlerin içinden gelenlerin var olması tacizi var eden çalışma ortamının anlaşılmasını mümkün de kılıyor. Ancak mağdurlar, kendi çalışma arkadaşlarının kurulda yer almasını, gizlilik açısından tercih etmeyebilir elbette. Bir de tabii bu noktada mağduru korumak kadar önemli olan bir diğer husus da soruşturmaya dahil olan kurul üyelerini koruyabilmek.

---

² Gizlilik, tacizin beyan edilmesi ve incelenmesi süreçlerinde en önemli ilkelerden biri. Bizden önceki üniversite deneyimleri de gündelik bilgilerimiz de mağdurların etik kurullara başvurusu önünde en önemli engellerden birinin gizliliğin korunması konusundaki güvensizlikleri olduğunu gösteriyor. Fakat gizliliği korumakla, bilginin kamusalılığı ve gelecekte kurullarda görev alacaklar için deneyim ve yol yordam bilgisinin aktarılması arasındaki ilişkinin de kurulması ve yönergede açıkça belirtilmesi önemli. Biz yönergemizin 26. Maddesinin C fıkrasına şu ibareyi ekledik: "İnceleme Komisyonu, yaptığı her işlemle ilgili kayıt tutmak zorundadır. Ancak gizlilik ilkesi uyarınca şikayetçinin Kurul'da kalmasını istemediği yazılı ve görüntülü belgeler kendisine iade edilir."

Ama, toplumsal cinsiyetle ilgili konularda bilgili ve/veya duyarlı olmak gibi belli kriterlerin yanı sıra—kurulun oluşumunda karar verilmesi gereken en önemli kriter elbette, sürecin temsil esasına göre mi atama esasına göre mi işleyeceği ve de temsil esasına göre işletilecekse temsilin hangi kriterlere dayandırılacağı. Temsil esas, kurula demokratik bir meşruiyet katsa da hayata geçirilmesi daha zor bir süreç. Buna karşılık atama, hem soruşturmacılara “atandım, karar verdim” deme olanağı verdiği için daha korunaklı hem de konuyla özellikle ilgilenenlerin ve meseleyi özellikle dert edinenlerin ellerini güçlendiren bir esas.

Biz, erkek üye sayısının kadın üye sayısını geçemeyeceği, üyelerinin düzenli toplumsal cinsiyet eğitimi almış olduğu, elbette herhangi bir taciz iddiasına adı karışmamış ve en önemlisi fakülte bazlı olarak seçilen öğretim üyelerinden ve bir idarî çalışandan oluşan yedi kişilik bir kurul öngördük. Her vakada ise üç kişilik bir inceleme komisyonu oluşturmayı kararlaştırdık. Ama bu komisyona, şikayetçinin isteği doğrultusunda, kurulda daimi üye olmasalar dahi asistan, öğrenci ya da sendika temsilcilerinin de katılabileceği bir yapı tasarladık. Sonuçta, tüm bu kurulların da belgelerin de aslında yaptırım güçleri yok. Zaten başlangıçtaki ilkelerden biri de meseleyi hukukileştirmek değil de tacizi gerçekleşmeden önlemek ve var eden ortamla mücadele etmek olduğundan, cezacı yöntemleri çok da öne çıkarmak şart değil³. Ancak gene de bu kurulların görüşleri, oluşturulan disiplin soruşturması komisyonları üzerinde etkili oluyor. Burada etik kurullarla disiplin komisyonları arasındaki ilişkinin açıkça kurulması ve yönergelere işlenmesi çok önemli. Evet tam da komisyonlarda dertlerini (kim bilir kaçınıcı kez) anlatmaya çalışan mağdurların yaralarının, haddini aşan sorgularla, kuşkuyla, imalarla yeniden deşilmemesi için çareler düşünmek gerekiyordu.

Dolayısıyla, tüm bu taciz karşıtı kurulların işleteceği ve dahil olabileceği pek çok süreç var esasında: Tacizi önlemek; insanların tacizin farklı biçimleriyle karşılaştıklarında bunları tanımalarını sağlamak; buna nasıl “dur” diyebileceklerini anlatmak ve de bu bağlamda, bu belgeleri ve kurulları üniversitede bilinir kılmak için yapılacak taciz karşıtı eğitimleri ve toplumsal cinsiyet eğitimlerini yaygınlaştırmak⁴; belli bir taciz vakasında süratle müdahale etmek ve bu çok kritik müdahalenin mekanizmalarını oluşturmak; uzun vadede mağdurlara hukukî, tıbbî, psikolojik destek sunmak; vakaları tek tek incelemek; bu inceleme sırasında mağdur tarafından isteniyorsa taraflar arası görüşmeleri yürütmek ve disiplin komisyonlarına danışmanlık vermek. İşte yönergeler, belli ilkelere dayanarak, kurulların bu süreçlerin hangilerini üstleneceğini, bunların

³ Bu, cezanın caydırıcı etkisini inkâr etmek anlamına gelmemeli. Yaptırım gücü olan disiplin kurullarında tacize karşı organların görüşlerinin ciddiye alınması ve bunun üniversite kamuoyunda bilinir olması başlı başına önleyici bir mekanizma aslında.

⁴ Bu bağlamda, CTS toplantıları boyunca birçok yol yordam önerildi. Üniversiteler de bu farklı önerilerden kendi olanaklarına ve koşullarına uygun olanları hayata geçirebilir. Bu toplantılarda önerilen farklı eğitim, yaygınlaştırma ve farkındalık yaratma yollarının bir dökümü ekte yer almaktadır (ve bu liste elbette, daha da geliştirilebilir).

birbiri ile nasıl ilişkilendirileceğini ve nasıl işletileceğini de belirtiyor. Örneğin “mağdurlar için tüm şikâyet kanalları açık tutulmuş mu, yoksa ürkütücü bir bürokratik silsile mi dayatılmış? ⁵”; “tanıklar da şikayetçi olabilecek mi?”; “ taraflar arası görüşme yürütülecek mi ve nasıl yürütülecek? ⁶”; “psikolog, hukukçu gibi uzmanlar süreçlere hangi aşamalarda ve ne ölçüde dahil olacaklar? ⁷”; “şikâyet sonucu misilleme riskine karşı kurul ne önlemler alabilir?” Yönergeler bu ve benzeri soruların hepsine yanıt verebilmeli esasen.

Buraya dek yer yer değinildiği üzere, meselenin tüm bu farklı boyutlarını kavramamızda, kafamızda canlandırmamızda hem yönerge çıkarma sürecinde hem de bu yönergelerin hayata geçirilmesinde karşılaşılabileceğimiz olası somut sorunları fark etmemizde, cinsel taciz meselesi üzerine çeşitli üniversitelerde çalışan, açık fikirli, açık yürekli, bilgi ve deneyimlerini aktarmak konusunda cömert ve açık sözlü meslektaşlarımızla yaptığımız CTS toplantılarının büyük katkısı oldu. Bu sayede bizden önce yola çıkmış dostlarımızın bilgi ve tecrübelerinden yararlanabildik. Ama daha da önemlisi, bu toplantılar sayesinde kadın dayanışmasını bizzat yaşayabildik ve bu toplantılarda karşılaştığımız dostlarımızın varlığıyla güven kazandık. Yalnız olmadığını bilmek ve benzer dertleri paylaştığın birileriyle dil ortaklığı kurabilmek öyle güçlendirici ki...

Peki Bu Yolculukta Şimdi Neredeyiz?

Biz çok çalışarak, yapabileceğimiz en iyi belgeleri hazırladık. Politika Belgesi ve Yönetmelik 7 Mayıs 2013 tarihinde Üniversite Senatosu’ndan geçti. Tüm bu gelişmelerin ardından, Belgede tanımlanan Kurulun hayata geçirilmesi yönünde adım attığımızda uzun bir süre ilerleyemedik. Tüm bu çalışmalara ön ayak olan Meral Özbek hocamızın rektör yardımcılığından ayrılması da bu süreçte etkili oldu. Gene aynı süreçte, kurulun oluşumu için temsil ilkesini baz almanın işleri çok zorlaştırdığını fark ettik. Demokratik meşruiyet açısından son derece yerinde bir ilke temsil ilkesi, ama üniversite yönetimlerini bu seçimleri yapmaya teşvik

---

⁵ Biz yönergede tüm şikayet yollarını açık tuttuk: “Bu şikâyet, idari amirlere, akademik birimlere, Kurul’a şahsen yapılabileceği gibi Kurul’un internet sayfasından çevrimiçi olarak da yapılabilir. Bireyler, şikâyetinde bulunurken herhangi bir sıra gözetmeksizin yukarıda sayılan mercilere başvurabilirler. İlgili merciler kendilerine gelen başvuruları sahiplerine Kurul hakkında bilgi vermek ve onları Kurul’a yönlendirmek zorundadır.”

⁶ Taraflar arası görüşme meselesi son derece netameli bir konu aslında: Birçok feminist bunu “tacizci ile uzlaşma” yolu olarak eleştirirken, bizimle deneyimlerini paylaşan meslektaşlarımız tek tek vakalarda mağdurların bir “yüzleşme ve geride bırakma” yöntemi olarak bunu talep edebildiğini belirtti. Bu nedenle bizler de bu süreci şikayetçinin talebiyle işletilen bir mekanizma olarak gündemimize aldık ve yönergemize işledik.

⁷ Uzmanların süreçlere dahil olabilmesi meselesi biraz da üniversitelerin olanakları ile sınırlı aslında. Büyük ve kapsamlı üniversitelerde, farklı alanlarda uzman insan kaynağına erişim daha kolay olduğundan bu desteği almak kolaylaşıyor. Fakat bizimki gibi küçük, tıp ya da hukuk bölümleri olmayan ve kaynakları sınırlı bir kamu üniversitesinde bu uzmanlıklara erişim çok daha sınırlı. Bu bağlamda da uzun vadede üniversiteler arası işbirliği mekanizmalarını güçlendirmek son derece önemli: Sadece mağdurlara yönelik hukukî, tıbbî, psikolojik destek için değil, aynı zamanda kurul üyelerinin eğitimleri için de.

etmek ve tek tek dekanlıklarda seçimler için aday belirlenmesi sürecini başlatmak hiç de kolay olmuyor. Tacizle ilgili bir kurulda yer almak, insanların uzak kalmak istedikleri bir şey üstelik.

Özeti, çok iyi belgeler hazırlansa dahi hayata geçirilemedikten sonra anlamı kalmıyor. Bu nedenle yönergelerde, kurulların oluşturulma mekanizmalarını belirlerken, genel ilkeleri hayata geçirebilecek yapıların önünü açacak düzenlemeler kadar, üniversitenin genel atmosferini ve işleyiş tarzını, hızını ve hiyerarşisini ya da daha kestirme yoldan söylemek gerekirse, üniversite içi iktidar ilişkilerini de hesaba katmak çok önemli.

Ancak tüm süreç boyunca, okulumuzda taciz karşıtı iki soruşturmanın raporunda bu belgelere gönderme yapılması ve Etik Kurulun (ceza vb. mekanizmalardan çok) bilhassa tacizi oluşmadan önlemeye yönelik eğitim vb. faaliyetlerinin öne çıkarılması, meselenin yine de canlı tutulmasını sağladı. Buna ek olarak hem CTS ağının YÖK nezdindeki çabaları sonucunda tüm üniversitelerde Kadın Araştırma Birimlerinin kurulması yönündeki kararın gereği olarak hem de (elbette bundan ibaret olmasa da bu belgelerin hazırlanma sürecinin de etkisiyle) üniversitemizde toplumsal cinsiyetten yana bir kıvılcımın çakılmasının sonucu, geçen Bahar Dönemi başında bizim okulumuzda da bir Kadın Araştırma Merkezi kuruldu. Sadece kuruluşu ile dahi bu Merkez, 2011-2013 arası yaşanan süreci tazeledi ve canlı bir 8 Mart süreci yaşadık. Bu yeni rüzgârın etkisi altında, rektör yardımcımız Prof.Dr. Deniz İnceday'ın da desteği ile, 2017 Güz Döneminde kurulu oluşturmayı sonunda başardık.

Öte yandan, tüm bu süreçlerde aksayan sadece üniversitemizdeki kurulun oluşturulması değil aslında. Türkiye'de üniversitelerin geçirdiği mevcut dönüşüm, bu konularda ön ayak olan birçok hocayı ya tamamen üniversite dışına itiyor ya da etkisiz kılıyor. Dolayısıyla CTS toplantılarında da değindiğimiz üzere, taciz karşıtı mücadeleyi ve dayanışma ağlarını üniversitelerin dışına taşıyacak yapılara doğru evriltmemiz elzem görünüyor.

Bu taciz karşıtı metinleri yazmaya başladığımızdan, o metinleri yazan başka kadınlarla karşılaştığımızdan beri ve de birbirimizi daha çok tanıdıkça ve anladıkça, yani bir aradayken, biz de özgür oluyorduk işte... Çünkü yan yanayken kendimiz olmaktan korkmuyorduk ve sakınımsız kalabiliyorduk. İstiyorduk ki kadınlar olarak hepimiz bu özgürlük hissi ile yaşayabilelim. İşte bunun için tüm bu belgelere, kurullara ve çok daha önemlisi kadınlar arasındaki dayanışmaya ihtiyacımız var. Zira biz ne zaman özgürlüğü denemeye kalkışsak, ona doğru bir adım atsak, birileri şöyle ya da böyle bedenimizin dokunulabilir olduğunu hatırlatıyor bize...

İşte bunun için 'hayır' dememiz, bunu öğrenmemiz gerekiyor... 'Hayır' dediğimizde 'hayır' anlamına geldiğini cümle aleme duyurduğumuzda, dünya yerinden oynar çünkü...

Kaynakça

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Merkezi. Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Politikalarının Analizi: Türkiye'deki Üniversiteler için Araç Seti. İnternet Adresi: <http://www.khas.edu.tr/kadin/132>.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSU) Cinsiyetçiliğe Karşı Temel İlkeler Belgesi ve Cinsel Tacize Karşı Etik Kurul Yönergesi. İnternet Adresi: <http://www.msgsu.edu.tr/tr-TR/etik-kurul/1668/Page.aspx>.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI BİR ÜNİVERSİTE İKLİMİNDE CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYI ÖNLEME: ODTÜ ÖRNEĞİ

Yıldız Ecevit - F. Umut Beşpınar

Giriş

1970'lere kadar neredeyse hiç kullanılmayan 'cinsel taciz' kavramı, iş mahkemelerine yansıyan vakalara bağlı olarak gelişen yasal düzenlemelerle kamuoyunda artan bir görünürlük kazanmıştır. Kamuoyunda kavramın görünürlük kazanmasında feminist akademisyenlerin cinsel tacizi beden bütünlüğüne karşı bir saldırı ve hak ihlali olarak kavramsallaştıran ve kuramsallaştıran çalışmalarının etkisi büyüktür. Çalışma yaşamında karşılaşılan cinsel taciz vakalarına ilişkin tartışmalar çok kısa bir süre sonra öğrenme, çalışma ve yaşama alanları olan üniversite yerleşkelerinde de yer almaya başlamıştır. Takip eden dönemde, üniversitelerde bu alanda yapılan çalışmalar feminist politikanın önemli bir parçası olmuştur. Bu çalışmalar cinsel tacizin bireysel, kurumsal ve toplumsal zararları üzerinde durmaktadır. Konu hakkındaki birçok çalışma cinsel tacizin akademik ortamda kişilerin kişisel ifade ve özgürlük pratiklerine ve duygusal ve akademik iyilik hallerine zarar verdiğini ortaya koymaktadır. Tacize uğrayan bireyler (öğrenci, akademik ve idari personel) duygusal açıdan süreçten oldukça olumsuz etkilenmekte, kendilerini risk ve tehdit altında hissetmektedir. Öğrenciler taciz sürerken ve/veya sonraki dönemde yaşadıkları duygusal zorluklara (rahatsızlık, üzüntü, kızgınlık ve hayal kırıklığı gibi) bağlı olarak derslere devam etmemekte, bazı durumlarda derslerini bırakabilmekte veya okuldan ayrılabilirler. Akademik ve idari personelin duygusal açıdan yaşadıkları olumsuzluklara bağlı olarak akademik/çalışma verimleri düşmekte, çalıştıkları kuruma güvenleri ve aidiyetleri azalmaktadır. Cinsel taciz vakaları üniversitelerin çalışma ortam ve kültürüne zarar vermektedir. Bir diğer deyişle, cinsel taciz üniversite mensupları arasında çatışma ortamına neden olarak, üniversiteyi düşmanca bir öğrenme ve çalışma ortamına dönüştürmekte ve üniversite çalışanlarının duygusal ve akademik iyilik hallerini olumsuz etkilemektedir (Hill & Silva, 2005). Aynı zamanda, tacizin gerçekleştiği kurumların kurumsal itibarları zedelenmekte, bunun olumsuz akademik sonuçları olmaktadır. Tacizle etkin mücadele edilmeyen bir ortamda eğitim gören ya da çalışan kişiler, tacize karşı toplumsal farkındalık yaratma ve mücadele etme konusunda dezavantajlı olmaktadır. Özellikle öğrencilerin, tacizle etkin mücadele edilmeyen bir kurumda bulunmaları, tacize kayıtsız kalmayı öğrenmeleri gelecekte de bu tür davranışlara sessiz kalmaları ve kanıksamalarına neden olabilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar tacize uğrayan kişilerin konumları, tacizin boyutu, tacizin kim tarafından gerçekleştiği gibi etkenlere bağlı olarak sessiz kalma, korkma, risk altında hissetme, uzaklaşma, kendini suçlama, durumu yeniden yorumlayarak daha az incitici bir şekilde tanımlamak (şaka gibi) ve ifşa etme gibi tepkiler verebilmektedir (Hill & Silva, 2005; Fitzgerald, Swan & Fischer, 1995). Sosyal ve/veya kurumsal destek arama çok rastlanılan bir tepki olarak

karşımıza çıkmamaktadır. Tacizin olumsuz etkileri ve verilen tepkiler birarada düşünüldüğünde, yerleşkelerde cinsel tacizle mücadeleye yönelik çalışmaların önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Türkiye’de son on yıl içinde toplumsal cinsiyet çalışmaları yapan akademik kadrolarda cinsel tacize dair artan farkındalık, öğrencilerden gelen yoğun taleplerle birleşerek üniversite yerleşkelerine de tacizden muaf olmayan alanlar olarak bakmamızı ve bu alanları dönüştürmeyi hedeflememizi sağladı. Bu sürecin bir örneği olarak, ODTÜ’de 2010 yılından itibaren cinsel taciz ve saldırıyı önlemeye yönelik üç aşamalı bir çalışma başlattık. Kavramsal tartışmalarımız, üniversitemiz bünyesindeki Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı öğrencilerinin de katkılarıyla, dayanışma ağlarına, bu ağlar da birim hazırlıklarını gerçekleştirdiğimiz çalışma grubuna dönüştü. Aynı dönemde, cinsel taciz konusunda benzer kaygıları taşıyan diğer üniversitelerin deneyimleri de bizim çalışmalarımıza destek oldu. Altı yıllık çalışmamız ‘ODTÜ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İlke ve Stratejiler Belgesi’ ve ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi Yönergesi’ metinlerinin 2016 yılında Üniversite Senatosu tarafından onaylanması ile sonuçlandı. Bu çalışma, geçirdiğimiz bu süreci, karşılaştığımız zorlukları ve direnç noktalarını, bunlara karşı geliştirdiğimiz stratejileri, aynı zamanda destek mekanizmalarını ve elde edilen kazanımları içermektedir. Çalışmamızın amacı, üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırma stratejisinin bir parçası olarak gördüğümüz, cinsel taciz ve saldırıyı kavramlaştırmaya ve önlemeye yönelik çalışmaları, ODTÜ CİTÖB deneyimine odaklanarak, analiz etmektir. Bu doğrultuda, analiz öncesinde, üniversitelerde cinsel taciz ve saldırı vakalarının ardında yatan nedenleri ve yarattığı sonuçları ilgili ulusal ve uluslararası alanyazını da dikkate alarak tartışıyoruz. Ayrıca üniversitelere cinsel taciz ile mücadele etme sürecinde karşılaşılabilecekleri zorluk ve engellere karşı önerilerde bulunmayı da hedefliyoruz.

Cinsel Tacizi Kavramsallaştıran, Üniversitelerdeki Etki ve Sonuçlarını Tartışan Çalışmalar

Cinsel Tacizi Kavramsallaştıran İlk Çalışmalar

Cinsel taciz kavramı, her ne kadar 19. Yüzyıl boyunca sendikaların gündeminde olan bir mesele olsa da 1970’lere dek işyerinde cinsel taciz olgusu kamuoyu ve akademiye yeterince dikkat çekmemiştir. Kavram, Kuzey Amerika yazınında 1970’lerden itibaren işyeri bağlamında ele alınmaya başlamıştır. 1970’lerin sonunda Farley (1978) ve MacKinnon’ın (1979) çalışmaları hem cinsel tacizin kavramsallaştırılmasında hem de cinsel taciz kapsamına giren davranışların tanımlanmasında ciddi katkılar sunmuştur. MacKinnon’ın çalışması (1979) cinsel tacizi eşitsiz iktidar ilişkiler bağlamında istenmeyen cinsel içerikli dayatmalar olarak kavramsallaştırmaktadır.

Cinsel tacize yönelik ilk çalışmalarda cinsiyet ayrımcılığına ilişkin kuramlar benimsenmiş ve bu çalışmaların büyük bir bölümünde işyerinde istenmeyen

cinsel yaklaşımların cinsel tacize uğrayan kişi ve işyeri açısından olumsuz sonuçlarına odaklanılmaktadır. Bu çalışmalarda özellikle işe devamsızlık, duygusal ve fiziksel rahatsızlıklar, iş kaybı veya iş değiştirme, üretkenliğin düşmesi, özgüven ve kişisel hedeflerin düşüşü gibi hem genel olarak işyeri ve işyeri verim ve üretkenliği, hem de kişisel sonuçlar dikkate alınmaktadır (Farley, 1978; MacKinnon, 1979). Yine aynı dönemde yapılan çalışmalar (Farley, 1978; Haylor, 1979), cinsel tacizin, kadınların erkeklerin yoğun olarak bulunduğu meslek ve sektörlerle girişini ve/veya orada çalışmayı sürdürmelerini engelleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Aynı dönemde bu öncü çalışmaların etkisiyle, hukuksal metinlerde cinsel taciz, işyerinde cinsiyete bağlı ayrımcılık bağlamında ele alınmakta ve bireyin işyerinde çalışma performansını düşüren ve işyerinde korkutucu, düşmanca ve saldırgan çalışma koşullarına neden olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. 1980'lerin başlarından itibaren feminist araştırmacılar (Benson & Thompson, 1982; Crocker, 1983; Stanko, 1983, 1985) cinsiyet ayrımcılığı kuramının sınırlarını genişletmiştir. Bu araştırmacılar, cinsel tacizin, bireyler arasında gerçekleşen bir davranış örüntüsünün özelliklerini taşımakla birlikte, yapısal düzeyde var olan kadın erkek eşitsizliğinin güçlenerek sürmesine neden olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede, cinsel taciz cinsler arası iktidar ilişkilerindeki eşitsizliğin bir yansıması ve kurumsal düzeydeki eşitsizliğin ayrımcılık formunda ortaya çıkması olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre, cinsel taciz, erkeklerin işyerindeki avantajlı konumlarının kadın-erkek ilişkilerindeki iktidar dinamikleri eksenine bir yansımasıdır. Feminist araştırmacıların bu konudaki çalışmalara en büyük katkısı, cinsel taciz vakalarını kişisel ilişkiler bağlamı ile sınırlamak yerine, onların gerçekleştiği yapısal ve tarihsel koşulları dikkate alarak toplumsal bağlamın önemini ortaya koymalarıdır. Bu yaklaşıma göre, hukuksal tanımlamalar ve düzenlemeler, toplumsal cinsiyet farklılıklarına ilişkin kültürel ve normatif yaklaşım, beklenti ve kurgular, cinsiyete göre ayrılmış işgücü piyasası, karar verme süreçlerinin bürokratik hiyerarşi ile belirlenmesi kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyeti ile kadın ve erkeğin cinsellik deneyimlerine yüklenen anlamlardan bağımsız değildir. Cinsel taciz tüm bu etkenler arasındaki ilişkisellik bağlamında ele alınmalıdır. Bir diğer deyişle, kadınların karar verme süreçlerinde deneyimledikleri dezavantajlar, onları cinsel tacize daha yatkın hale getirebilmekte, aynı zamanda cinsel tacize karşı mücadele etme aşamasında da güçlük ve engellerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. MacKinnon'a (1979) göre, kadınların düşük ücretli, düşük statülü meslek ve işlerde yoğunlaşması, hem kadın ve erkekler arasındaki eşitsiz güç dinamiklerini erkekler lehine pekiştirmekte, hem de kadınlar ve erkeklerin farklı davranış ve tutumlara, yeteneklere, ilgilere ve cinselliği farklı ifade etme ve deneyimleme biçimlerine sahip olduklarına ilişkin bir anlayışın egemen olmasına neden olmaktadır. Yasalar ve yönetmelikler de bu tür bir yaklaşımı benimseyerek kadınların hak arama sürecinde onları caydırıcı ve engelleyici bir rol oynamaktadır. Birçok iş ve meslekte kadınların cinsel anlamda çekici görünmeleri ya da çekici olarak algılanmaları beklenmektedir. Erkeklerin

kadınlar üzerindeki güç ve otoritesini ortaya koyma yollarından biri de cinsellik olarak deneyimlenmektedir. MacKinnon'ın bu vurgusu bu konudaki çalışmalara önemli bir katkı sunmaktadır: işgücü sadece cinsiyete göre ayrışmamakta ve cinsiyete göre katmanlara ayrılmamakta, aynı zamanda cinselleşmektedir.

Kuzey Amerika'da 1970'lerden itibaren yasal açıdan işyerinde cinsel tacizle mücadeleye ilişkin çalışmalar yapılmış ve ciddi kazanımlar elde edilmiştir. Hukuksal belge ve yönetmeliklerde işyerinde cinsel taciz yasaklanmakta ve cinsel taciz uygulayan kişiye yönelik cezai yaptırımlar tanımlanmaktadır. Ancak cinsel tacizle mücadele çok boyutlu bir çabayı gerektirmekte, sadece yasal çerçevesinde elde edilen kazanımlar bu yönde yetersiz kalmaktadır. Kuşkusuz yasalar cinsel taciz kabul edilen vakaların ortaya çıkmasında caydırıcı rol oynamaktadır. Ancak işyerlerini cinsel taciz ve cinsel taciz tehdidinden muaf mekânlar haline getirmek için daha bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırı

1974'de Carmita Wood vakası olarak anılan taciz vakasında Cornell Üniversitesi'nde genç bir yönetici asistanı olan Carmita Wood, yöneticisi olan bir fizik profesörü tarafından taciz edilmiş ve şikayetine üniversitesi kayıtsız kalmıştır. Bu vaka üniversitelerde cinsel tacize karşı bir hareketin başlamasına öncülük etmiştir (Baker, 2010). Kuzey Amerika başta olmak üzere Kıta Avrupası yazınında üniversitelerdeki cinsel taciz vakaları erkek öğretim üyesi ile genç kadın öğrenci arasındaki eşitsiz güç ilişkisine dayanan cinsel ilişkilere odaklanmaktadır. Ramazanoğlu (1987) akademinin her ne kadar demokrasi ve özgürlük idealleri üzerine kurulu olsa da bazı kadınlar için oldukça düşmanca ve şiddetin yaşandığı bir ortam olduğunu belirtmektedir. Grauerholz (1989) akademiye her dört genç kadın öğrenciden birinin erkek öğretim üyelerinin cinsellik içeren yakışsız bir davranışı ile karşılaştığını veya cinsel tacizin bir veya birkaç boyutuna maruz kaldığını ifade etmektedir.

Amerika Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin (AAUW) Hill ve Silva tarafından yürütülen araştırması, çok sayıda üniversite öğrencisinin, özellikle üniversitenin ilk yılında cinsel tacize uğradığını ortaya koymaktadır. Bu derneğin raporuna göre üniversite öğrencilerinin neredeyse üçte ikisi cinsel tacize maruz kalmaktadır (Hill & Silva, 2005). İstenmeyen cinsel içerikli sözel ifadelerden beden temasına ve hatta cinsel saldırıya varan bu tacizler öğrencilerin, özellikle de kadın öğrencilerin kendilerini üzgün ve çaresiz hissetmelerine neden olmaktadır. Sadece tacizi deneyimleyen öğrenciler değil tacize uğrama ihtimal ve tehdidini hisseden öğrenciler de tacizden kaçınmak için kendilerini daha güvende hissettikleri saatlerdeki dersleri almakta, kaldıkları yurt binasını değiştirmekte, cinsel taciz ve saldırı ile karşılaştıklarında ise dönemi ya da okulu bırakmaktadırlar. Hill ve Silva'nın çalışması azınlıkların (LGBT, etnik azınlıklar vb.) tacize uğrama olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kadın ve erkek öğrenciler cinsel tacize uğramaktadır; ancak bu iki grubun uğradığı taciz biçimleri farklılık

göstermekte ve öğrenciler karşılaştıkları tacizlere farklı tepkiler vermektedir. Tacizcinin erkek olma olasılığı kadın olma olasılığına göre daha yüksektir. Hem erkek hem de kadın öğrencilerin bir erkeğin tacizine uğrama olasılıkları, bir erkeğin tacize uğrama olasılığına göre daha yüksektir. Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT)¹ öğrenciler heteroseksüel öğrencilere nazaran cinsel tacize daha sıklıkla uğramaktadır: bu öğrencilere homofobik bir söylem çerçevesinde isimler takılmaktadır. LGBT öğrenciler, cinsel tacize uğradıklarında üniversite eğitimini tamalayamayacaklarını düşünerek akademik kariyerleri konusunda endişe duymaktadır.

Alanyazın, özellikle üniversitelerde öğrenciler arası ve akademik personel-öğrenci arasında gerçekleşen cinsel taciz vakalarına ve güçlü pozisyonduklarının güçsüzlere tacizine odaklanmaktadır. Akademide ödüllendirme vaadi en yaygın cinsel taciz türü olarak ortaya çıkmaktadır. Dziech ve Weiner (1984) çalışmalarında akademik hiyerarşide güç sahibi kişilerin daha az güç sahibi çalışanlar ya da öğrencilerin cinsel tacizine daha az uğradıkları ya da yaşadıkları deneyimi cinsel taciz olarak değerlendirmedikleri ifade etmektedir. Ancak, cinsel taciz aynı güce sahip pozisyondukları arasında olabileceği gibi, hiyerarşik yapıda güçlü pozisyonda olanların kendilerinden güçsüzlerce taciz edilmesi olarak da görülmektedir. Bunun için Benson (1984) genel kabul gören yaklaşımlardaki tanımların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmektedir; cinsel taciz sadece daha güçlünün güçsüze ya da eşit güçtekilerin birbirlerine uyguladıkları bir durum değil aynı zamanda “güçsüz”ün de “güçlü”ye yapabileceği bir davranıştır. Bu durum o kadar yaygındır ki, “karşıgüç tacizi” kavramının geliştirilmesine neden olmuştur (Benson, 1984). Erkek öğrencilerin kadın öğretim elemanlarına yaptıkları tacizler akademideki karşıgüç tacizinin bir örneği olmaktadır. Bu kavram ile, Benson, kimi zaman tacize uğrayanın taciz eden kişiden resmi olarak daha güçlü bir pozisyonda olabileceğini ortaya koymaktadır. Benson öğrencilere karşı cezalandırıcı mekanizmaların çok net olarak tanımlandığı ve ivedilikle devreye gireceği akademik ortamlarda tacizci öğrencilerin kimliklerini saklayarak hocalarını taciz ettiklerini ifade etmektedir. Bunun bir yolu öğrenci değerlendirme formlarında kimliği belirsiz olarak yazılan cinsiyetçi ve/veya tacizkar ifadeler kullanılması ya da öğretim üyelerine isimsiz mektuplar gönderilmesidir. Vakalarda tacizcinin kimliğinin belirlenmemesine bağlı olarak kadın öğretim üyeleri kendilerini çaresiz ve güçsüz hissetmektedir ve bu durum güç dengesini öğrenci lehine çevirmektedir. Benson, ayrıca, bu tür karşıgüç tacizinin de tıpkı diğer cinsel taciz biçimlerinde olduğu gibi kişinin iş ve profesyonel çalışma deneyimini çok olumsuz bir şekilde etkilediğini ifade etmektedir. Benson’un dikkat çektiği karşıgüç tacizi vakalarını inceleyen Grauerholz (1989), kadın akademisyenlerin en çok cinsiyetçi ve cinsel içerikli söylemler, yersiz ilgi ve beden dili kullanılarak cinsel taciz yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Kadın öğretim üyeleri bu tür taciz vakaları ile karşılaştıklarında

¹ Bu çalışma yapıldığında henüz LGBTi+ ifadesi yaygınlık kazanmamıştı, biz çalışmamızda LGBTi+ ifadesini kullanmayı tercih ediyoruz.

yapacakları bir şey olmadığını düşündüklerini ya da durum kendilerine çok ciddi görünmediği için bir şey yapmamayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Tacizcinin karşısına doğrudan çıkmak ve onunla yüzleşmek, karşı tarafı görmezden gelmek, bu konuda öğrencinin danışmanı ile konuşmak ve gayri resmi bir şikayette bulunmak diğer stratejilerdir. Bu tür bir taciz yaşayan kadın öğretim üyelerinin sadece %2'si üniversitelerinde resmi bir şikayette bulunmuşlardır. Bir diğer ilginç bulgu ise, karşıgüç tacizi yaşayan kadın öğretim üyelerinin %9'unun bu tür tacizlerin tekrarlanmasından korktukları için hiçbir şey yapmadıklarıdır. Benson'ın (1984) iddialarına benzer olarak, Grauerholz (1989) da ampirik çalışmasına dayanarak, kadın öğretim üyeleri resmi açıdan otorite ve güce sahip olsalar da erkek öğrencilerin ataerkil sistemde erkekliğe atfedilen güç nedeniyle kadın hocalarını taciz edebildiklerini söylemektedir. Ataerkil sistemde erkeğin avantajlı konumunun hiyerarşik üstünlükten daha belirleyici olmasının bir diğer örneği de erkek akademisyenlerin kadın çalışma arkadaşları tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kaldıklarında bu durumu cinsel taciz olarak değerlendirmemeleri, hatta bu tür davranışların özgüven yükselmesi, saygınlık artışı gibi bazı "olumlu" sonuçlarını yaşadıklarını da belirtmeleridir (Guttek,1985). Bu durumu Kanter (1977), Guttek ve Morasch (1982) ve Acker'ın (1990) toplumsal cinsiyet temelli rollerdeki eşitsizliklerin diğer eşitsizlikleri aşacak bir etkinliğe sahip olması şeklinde yorumlamaktadır. Hoffman *Akademide Cinsel Taciz: Feminist Teori ve Kurumsal Pratik* (1986) başlıklı makalesinde üniversitelerin cinsel taciz ile mücadele için bu soruna yol açan yapısal koşulları göz önüne alarak kurumsal çözümler geliştirmesi gerektiğini vurgular. Bu açıdan kurumların geliştirecekleri politika belgeleri ve düzenlemelerin, cinsel tacizin ardındaki yapısal neden ve cinsel tacizin sonuçlarını dikkate alması gerektiğinin altını çizer. Cinsel tacizin feminist bakış açısıyla ele alınması gerektiğini vurgulayan Hoffman üç temel sorunun bu bakış açısında önem taşıdığını ifade eder (1986: 106). Birinci soru, cinsel tacize karşı kurumsal yaklaşım bu davranışı mı yoksa bu davranışa neden olan kadın erkek arasındaki eşitsizliği mi ortadan kaldırmayı hedeflemektedir? İkinci olarak, eğer temel sorunsal eşitsizlik ise, cinsel tacizin ortadan kalkmasının erkek ve kadın arasındaki güç ve statü farklılıklarını ortadan kaldırma yolunda nasıl bir etkisi vardır? Bir diğer deyişle, eğer amaç cinsel tacizi ortadan kaldırmak ise, yasaklayıcı ve onarıcı uygulamalar kadın erkek arasındaki eşitsizlikle mücadelede ne kadar etkin bir rol oynayabilmektedir? Üçüncü soru ise, kadın erkek arasındaki eşitliğe doğru yapısal dönüşümün sağlanması için nasıl bir yaklaşım ve ne tür uygulamaların benimsenmesi gerektirir?

Hoffman'ın yapısal etkenlere olan vurgusu hala tartışılmaktadır. Nitekim, Baker 2010 tarihli çalışmasında cinsel tacizin üniversitelerde devam eden bir sorun olmasının nedenlerini sorgularken erkek egemenliğinin özellikle fen bilimlerinde varlığını sürdürdüğünün, kadın öğrencilerin azınlıkta olduğu erkek egemen ortamlarda tacizi ifşa etmenin kadınlar için oldukça zor işleyen bir süreç olduğunun altını çizer. Erkek egemen akademik ortamda şikayetçi kadın marjinalleştirilmektedir, bu tür sistematik marjinalleştirme süreçleri kadınların şikayette bulunmama yolunda baskı hissetmelerine neden

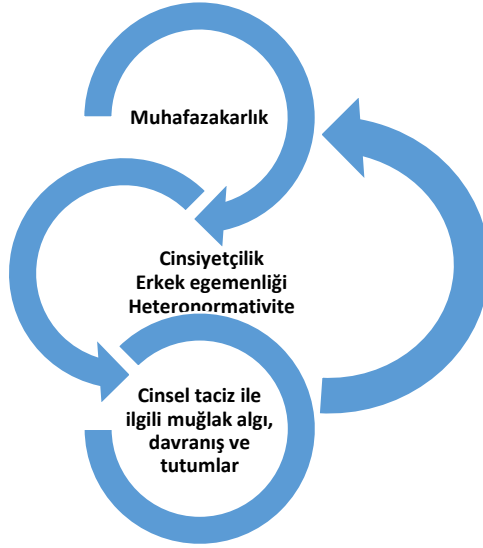
olmaktadır. Tacizin bilinmesine rağmen acil, uygun ve etkin uygulamaların hayata geçirilmemesi üniversitede düşmanca ortamın ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır.

Cinsel tacizin kadınlar ve erkekler açısından sonuçlarına tartışan Hoffmann, makalesinde erkeklerin cinsel taciz mağduru olabildiklerini, ancak bu deneyimlerin, Mills'in kavramsallaştırması ile, "kişisel sıkıntılar" olarak ele alınması gerektiğini belirtir. Hoffmann'a göre kadınların cinsel taciz deneyimi ise, yine Mills'in ifadesiyle, "kamusal bir sorun"dur. Bu nedenle Hoffmann cinsiyet-nötr bir kurum politikası benimsemenin cinsel tacizle mücadelede katkı sunabileceğini düşünenlerin, kadın ve erkek cinselliğine ilişkin kültürel varsayımları ve bu varsayımlar üzerine kurulu pratikleri göz ardı etmemesi gerektiği önerisini yapmaktadır.

Üniversitelerde Cinsel Taciz Neden Sürüyor?

Üniversitelerde cinsel tacizin neden sürdüğüne ilişkin farklı yaklaşımlar mevcuttur. Araştırmacılar yapısal etkenlerle birlikte, kurumsal, kültürel ve bireysel etkenlerin de bu kurumlarda cinsel tacizin varlığında ve devamlılığında etkili olduğunu ifade etmektedir. Literatürde bu tartışmada farklı toplumsal bağlamlarda cinsel tacizin sürmesinin nedenleri olarak farklı kavramlar öne çıkarırken, bizler 2010'lar Türkiye'sinin toplumsal bağlamında üniversitelerde cinsel tacizin sürmesinin ardında siyasal, toplumsal ve kültürel açıdan muhafazakarlığı, toplumsal ve kurumsal açıdan erkek egemenlik ve heteronormativite çerçevesinde cinsiyetçiliği ve son olarak da kültürel ve bireysel açıdan cinsel tacize dair muğlak algıların yattığını ileri sürüyoruz. Bu bölümde bu etkenleri hem ilgili alanyazındaki tartışmalara değinerek hem de bu tartışmaları Türkiye bağlamı ile ilişkilendirerek değerlendireceğiz.

Üniversiteler gibi hiyerarşik kurumlarda sadece öğrenciler arasında ya da öğrenciler ile öğretim üyeleri arasında değil, öğretim üyelerinin kendi aralarında da cinsel taciz vakaları görülmektedir. Bu vakalarda da hiyerarşide güçlü konumda olan heteroseksüel erkeği haklı çıkaran bir zihniyet ve yaklaşımın yaygın olduğu görülmektedir. Alanyazın üniversite yerleşkelerindeki cinsel taciz olgusuna öğrenciler ve öğretim üyeleri arasında gerçekleşen taciz vakalarına odaklanmaktadır; bu odaklanma diğer taciz vakalarını önemsememek ya da görmezden gelmekten değil, öğretim üyeleri arasındaki taciz vakalarının işyerinde taciz literatürü kapsamında ele alınmasının mümkün olmasından kaynaklanmaktadır. Bizler de benzer bir yaklaşımı benimseyerek bu çalışmada daha çok öğrenci öğretim üyesi arasındaki taciz vakalarına odaklanacağız.

Şekil 1 Cinsel tacizin nedenlerinin ilişkiselliğine dair döngüsel yaklaşım

Muhafazakarlık

Muhafazakarlık siyasi ortamda görülen ideolojik bir yaklaşım olmasının yanı sıra bireylerin sosyal ilişkileri algılama ve bu ilişkilere dair normlar oluşturmasında da etkilidir. Muhafazakarlık toplumsal örgütlenmede toplumsal hiyerarşik ilişkilerin olması gerektiği fikri üzerine kuruludur (Wilson, 1973). Bu toplumsal hiyerarşiyi kurmanın ve devamını sağlamanın yolu, kendine benzemeyenler hakkında önyargılar ve stereotipler geliştirmektir. Sosyal psikoloji alanyazınında muhafazakarlık ile sosyal baskınlık yönelimi ve sağ kanat otoriterlik arasındaki ilişkiyi dikkate alan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların temel bulgusu, toplumsal hiyerarşide kendisinin ve benzerlerinin sosyal açıdan baskın olmasını isteyenlerin diğerine karşı önyargılı tutum ve davranışlar geliştirdikleridir. Bu anlayış ve yaklaşım da ırkçılık ve cinsiyetçiliği beslemektedir (Whitley, 1999).

Farklı araştırmalarda da (Wilson, 1973; Eysenck & Wilson, 1978; Kite & Whitley, 1998; Nierman vd., , 2007; Podesva & Van Hofwegen, 2014) belirtildiği gibi, ideoloji bireyin dünyayı görme biçimini belirlerken, aynı zamanda görme biçimine uygun davranışların gelişimini de beraberinde getirir. İdeoloji belli bir sosyal bağlam içinde, bu bağlamla ilişki olarak bireyin sosyal, kültürel ve davranışsal normlara ilişkin düşüncelerini şekillendirir. Dünyayı muhafazakar bir çerçeveden görmek, bazı değer ve yaşam biçimlerini de beraberinde getirir. Bu değerler gündelik yaşamın birçok alanına dair normlar üretir; ancak en çok da kadınlık ve erkeklik rolleriyle, hemcinsler ve karşı cinsler arası ilişkilere ilişkin toplumsal beklenti ve normları şekillendirir. Farklı toplumlarda muhafazakarlık ve gelenekselliğin bazı farklılıklar

gösterebileceğine ilişkin çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Şili ve Amerika'da kendini muhafazakar olarak niteleyenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentileri ve cinselliğe ilişkin düşünceleri farklılık göstermektedir (Nierman vd. 2007).

İlgili alanyazında muhafazakarlık ile düşmanca, korumacı ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkiye dair araştırmalar mevcuttur (Glick & Fiske, 1996; Christopher & Mull, 2006). Bu araştırmalar muhafazakar yaklaşımın kendine benzemeyenlere karşı önyargılar taşıdığını, bu yüzden de erkek egemen sistemin, heteroseksüel erkeklere bahsettiği güç ve statüyü koruma amacıyla diğerlerine karşı önyargılara dayalı bir değersizleştirme yaklaşımı benimsediğini ortaya koymaktadır. Cinsiyetçi stereotipler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin genellemeler üretir. Bu genellemeler kadın ve erkeği birbirinden farklı ve çoğu zaman da karşıtı olarak resmeder. Bu tür ikili genellemeler üzerine kurulu bu anlayış, hiyerarşik olarak en üst konuma heteroseksüel erkeği yerleştirir; eşitlik anlayışını reddeder ve heteroseksüel erkeğin toplumdaki birçok avantajlı konum ve kaynakları diğerlerine kıyasla daha çok hakettiğini iddia eder. Kadınlar ve LGBTI+ bireylere karşı cinsiyetçi bir tutum kimi zaman korumacı, kimi zaman düşmanca, kimi zaman da çelişik duygulu cinsiyetçilik biçiminde olmaktadır. Christopher ve Mull (2006) ideolojinin farklı veçhelerinin nasıl farklı cinsiyetçilik formlarının göstergesi olabildiğini tartıştıkları makalelerinde, düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik ile kadına karşı istismar ve şiddet ve cinsel taciz arasındaki karşılıklı ilişkiyi dile getirmektedir. Abrams ve arkadaşları (2003) yaptıkları araştırmada, korumacı cinsiyetçiliği benimseyen cevaplayıcıların cinsel taciz vakalarında tacize uğrayanı suçladıkları, düşmanca cinsiyetçiliği benimseyenlerin ise “uygun şartlar” söz konusu olduğunda tecavüze eğilimli olabilecekleri sonucuna ulaşmaktadır. Burn ve Busso'nun (2005) çalışması dindarlıkla korumacı cinsiyetçilik arasında doğrudan bir ilişki varken düşmanca cinsiyetçilik ile böyle bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır.

Türkiye 1990'lardan beri, ciddi bir ivme ile hem toplumsal hem de siyasi açıdan muhafazakarlaşmaktadır. Ekonomik, sembolik ve kültürel kaynakların dağıtılması süreçlerinde, diğer bir deyişle siyaset mekanizmalarında dindarlığın ve muhafazakarlığın belirleyiciliği artmakta, değerler ve yaşam tarzı açısından toplumsal kutuplaşmanın tezahürleri her alanda ortaya çıkmaktadır. Söylemsel düzeyden toplumsal pratiklere kadar birçok alanda toplumsal kutuplaşma kendini farklı algılar, davranışlar ve yaşam biçimleri üzerinden inşa etmektedir (Beşpınar & Beşpınar, 2018). Türkiye Değerler Atlası 2012 araştırması Türkiye'de 1990 yılında kendisini dindar olarak tanımlayanların oranının %75'den 2011 yılında %85'e yükseldiğini göstermektedir. 2015 Aralık ayında İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Karadeniz İşbirliği Fonu tarafından desteklenen ve Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği tarafından yürütülen Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları Araştırması verilerine göre, toplumun %56'sı kendini dindar, %37'si laik, %35'i muhafazakar ve %34'ü de modern olarak tanımlamaktadır. Kadir Has Üniversitesi tarafından 2014 yılında yürütülen Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması'nda da *kendinizi siyasi açıdan nasıl*

tanımlarsınız? sorusuna toplumun yüzde 37'si 'muhafazakar' olarak cevap vermiştir. Aynı araştırma 2015 yılında tekrarlandığında, yanıtlar arasına muhafazakarlık kategorisinin yanı sıra dindar kategorisi de eklenmiştir. Çalışmaya katılanların yüzde 21'i kendisini muhafazakar olarak tanımlarken, yüzde 15'i ise dindar olarak tanımlamıştır. Aynı araştırma aynı kurum tarafından 2016 yılında tekrarlandığında bu soruyu yanıtlayanların %22.6'sı kendini muhafazakar, %22.1'i dindar olarak tanımlamıştır. 2017 yılında ise bu iki kategoriye seçenlerin oranı toplam %47.4'e (%19.8'i muhafazakar, %27.6'sı dindar) ulaşmıştır. 2017 yılında aynı çalışmada "kartta görmüş olduğunuz kişilere komşu olmak isteyip, istemediğinizi belirtiniz" ifadesine katılanların kimlerle komşu olup olmamak istedikleri sorulan cevaplayıcıların %21.4'ü boşanmışlarla, %32.1'i evlenmeden birlikte yaşayan çiftlerle, %51.9'u ise eşcinsellerle komşu olmak istemediğini belirtmiştir.

Böyle bir toplumsal ortamda cinsiyetçi algı ve görüşlerin yaygın olduğunu görmek hiç de şaşırtıcı değildir. 2012 Dünya Değerler Araştırması'nda Inglehart ve Norris'in Cinsiyet Eşitliği Ölçeğine göre, Türkiye 60 ülke arasında 48. sıradadır. Bu ölçeğin maddelerinden olan "evin reisi erkek olmalıdır" ifadesine, Türkiye'de katılımcıların %76'sı katılırken, "kadın her zaman kocasına itaat etmelidir" ifadesine katılımcıların %64'ü onay vermektedir. Her üç kişiden biri (katılımcıların %33'ü) "üniversite eğitimi kız çocuklardan çok erkek çocuklar için önemlidir" ifadesine katılmaktadır. Katılımcıların %60'ı ülkede işsizlik sorunu varsa erkeklere öncelik verilmesi gerektiğini belirtmektedir. İlginç olan bir diğer nokta ise, "erkekler kadınlardan daha iyi siyasetçi olur" ifadesine 1996 yılında katılımcıların %66'sı katılmış iken, bu oranın 2011 yılında %71'e yükselmiş olmasıdır.

Cinsiyetçi algı ve görüşlerin benimsendiği ortamlarda kadınlara karşı ayrımcılık, taciz gibi pratiklerin de yaygın olduğu bilinmektedir. Kadınlara erkeklerden daha az değer veren bir zihniyetin toplumsal olarak yaygınlaşması hem her bir kadını ayrımcılık, taciz ve şiddete karşı daha kırılgan kılmakta, hem de toplumsal, siyasi ve hukuksal açıdan bu tür uygulamalarla mücadele etme gücünü kırmaktadır. Kadınları değersizleştiren yaklaşımlara sahip olanlar, onların yaşadıkları olumsuz deneyimleri görmezden gelmekte, bu olumsuz pratiklerle mücadele edebilecek kurumsal araçları tahsis etmemekte ya da kağıt üstünde bu tür araçlar ve politikalar oluştursalar bile bunların uygulanmaya konması için yeterli istenci ve çabayı göstermemektedirler.

Cinsiyetçilik

Bir önceki bölümde genel olarak muhafazakarlık ve muhafazakarlığın bir boyutu olarak cinsiyetçiliği tartıştık. Bu bölümde ise üniversitelerde cinsiyetçi uygulamalar ve cinsel taciz arasındaki ilişkiye odaklanacağız. Günümüzde üniversitelerde açık ve gizil cinsiyetçilik formları birarada bulunmaktadır. Açık cinsiyetçilik kurumlarda toplumsal cinsiyet temelli hegemonik bir yaklaşımı benimseyerek, kadınlar ve erkekler arasında birinciler aleyhine sonuçlar doğuran bir hiyerarşik yapılanmaya neden olmaktadır. Kadınları erkekler kadar

değerli bulmayan ve beyanlarını da erkeklerinki kadar güvenilir görmeyen bu yaklaşım, üniversitenin hiyerarşik örgütlenmesinde erkeklerin daha güçlü konumlarda yer almasının da etkisiyle oldukça etkin bir hal alır. Bu açıdan bakıldığında, üniversiteler de toplumdaki diğer kurumlar gibi, toplumsal cinsiyet temelli hegemonik bir anlatının egemen olduğu alanlardır. Bir taraftan mağduru dinlemeye değer bulmamak, diğer taraftan ise bu hegemonik anlatıya kulak verirken mağdurun sesini bastırmak, yaygın kurumsal yanıt verme mekanizmalarına dönüşebilmektedir. Aynı zamanda, bu hegemonik anlatı, cinsel taciz mağdurlarının şikayetlerini karşı argümanlar yaratarak geçersiz hale getirir. Hegemonik anlatının bir boyutu da kanıt ve kanıtlanabilir deneyim ısrarı şeklinde kendini göstermektedir. Çoğu zaman iki kişi arasında ve izole ortamlarda geçen ve bu nedenle kanıtlanması mümkün olmayan vakalarda kanıt odaklı bu yaklaşım mağdurlar için şikayeti dile getirip ilgili mercilere başvurma konusunda caydırıcı olmaktadır (Code, 2014). Farklı ünvanlara sahip akademisyenler arasında ve akademisyenlerle öğrenciler arasındaki hiyerarşik ilişkiler üzerine kurulu akademik ortam hiyerarşide yüksek konumda olanı korumak üzerine şekillenir. Akademik ortam da diğer kurumlar gibi “değerli olan için “değersiz”i feda etmeye hazırdır. Akademisyenin üstün başarısı, üniversiteye büyük bütçeli proje getirmesi, yurtdışında kurumu temsil gücünün olması üniversitelerde etkin olan hegemonik anlatının diğer öğeleridir. Öte yandan hegemonik anlatı içinde mağdurun giyim ve davranışları cinsel bir yakınlaşmaya ve ilişkiye “çağrı” olarak algılanıp sorgulanmaktadır. Ayrıca hiyerarşide yüksek konumda olanın sahip olduğu ekonomik ve sosyal kaynaklar eşit konumda olmayan birinin şikayetinin soruşturulması sürecinde kurum itibarı için de tehdit olarak algılanır.

Üniversitelerdeki gizli cinsiyetçilik formları da en az açık cinsiyetçilik formları kadar etkilidir. Whitley ve Page (2015), cinsiyetçiliğin kendisini sürekli olarak gizlediğini ve cinsiyetçilik ve cinsel tacizin üniversitelerdeki varlığının kişi ve kurumları problemin odağından uzaklaştıran taktiklerle sürdürdüğünü ifade eder. Başka bir deyişle, kurumsal pratikte cinsel taciz kişisel etkenlerden ve kurumsal bağlamdan kopararak içi boşaltılan bir kavrama dönüşür. Cinsel taciz yapısal sonuçlarıyla ele alınmak yerine mağdurların “bezdiren/ mesnetsiz” şikayetleri ve kurumların zarar gören itibarlarına indirgenir. Bu durum tacizin olduğu kurumu sorumluluk almaktan uzaklaştırmakla kalmaz, aynı zamanda mağdurların ve onları destekleyenlerin düzenli görünürlük kazanma çabalarını gizler. Whitley ve Page, Frye’in “statejik kadın düşmanlığı” kavramına² atıfta buldukları makalelerinde, cinsiyetçiliğin en önemli özelliğinin kendini görünmez kılmak olduğunu belirtmektedirler. Kendini “cinsiyet-nötr gibi” sunan kurumlar aslında yaşanan cinsiyetçi deneyimleri ve kurumsallaşmış cinsiyetçi mekanizmaları en iyi saklayan alanlardır.

---

² İlgili tartışma için: Frye, M. (1983). *The Politics of Reality: Essays in Feminist Theory*. Crossing Press Feminist Series.

Erkek egemenliği ve heteronormativite cinsiyetçiliğin birbiriyle ilişkili ve birbirini besleyen iki önemli formudur. İki cinsiyetçilik formu da farklı toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelimler arasında bir hiyerarşi kurar. Bu hiyerarşide heteroseksüel erkek en güçlü ve avantajlı konumdadır. Acker'ın (2012) da belirttiği gibi toplumsal cinsiyet rejimi kurumsal yapılanmada erkeğin davranış, ihtiyaç ve pratiklerini norm kabul eder. Bu bölümde her ne kadar birbiriyle ilişkili olsa da erkek egemenliği ve heteronormativiteyi üniversite bağlamında ayrı ayrı tartışacağız.

Erkek Egemenliği

Erkek egemenliğinin aşırı bir formu olan kadın düşmanlığı günümüzde üniversitelerde açıktan yapılamasa da kadın düşmanlığının yansımaları kadının değersizleştirilerek marjinalleştirilmesi şeklinde görülebilmektedir. Üniversitelerde özellikle bazı disiplinlerde erkeklerin yoğunlaşması, bu ortamlarda erkek normunun güçlenmesine ve erkek egemenliğine neden olur. Kadınlar bu ortamlara girmekte ve bu ortamlarda varolmakta engel ve zorluklarla karşılaşılır. Bu tür ortamlarda kadınlar kendilerini 'yersiz' ve 'uygunsuz' hissederken, kadın-erkek dengesinin olduğu ortamlara nazaran her türlü ayrımcılık ve taciz biçimine de daha açık hale gelirler. Baker'a göre, üniversitelerde özellikle kadın öğrencilerin azınlıkta olduğu, gizlilik ve mahremiyetin sır tutma ile desteklendiği ve kadınların üst kademelerde nadiren bulunduğu fizik bilimlerinde cinsel taciz süregelmektedir. Kadınlar bu tür alanlarda güçlü erkek normları ve erkek dayanışmasıyla karşılaşılır, sırlarla örülmüş gizlilik ve mahremiyet erkek dayanışmasının en önemli dışavurumlarından biridir. Erkek normlarına göre örgütlenmiş kurumsal düzen erkek dayanışmasıyla kendini koruma refleksi gösterirken, mağdur kadın düzene en büyük tehdit olarak algılanır. Böylesi bir kurumsal örgütlenmede kadının davranışları ve giyim tarzı gibi özellikleri, cinsel taciz olarak adlandırılmaktan kaçınılan deneyimin meşru nedenleri olarak görülebilmektedir.

Kimya dalında doktora derecesine sahip bir bilim insanı olan Ellen Sekreta, laboratuvarlarda iktidar ilişkilerinin hiyerarşik olduğunu ve çok merkezileştiğini savunmaktadır. Lisansüstü öğrencilerden danışmanları ile iyi geçinmeleri ve herhangi bir sorun karşısında sessiz kalmaları beklenmektedir. Bir kadın öğrenci hocasını cinsel taciz ile suçladığında bu güçlü normu kırmaktadır. Sonuç olarak mağdur sorun çıkarıcı bir kişi olarak marjinalleştirilir ve mahkeme tacizi yapanın değil, onun davranışları üzerine odaklanır. Sekreta "öğrenciler kendilerini taciz eden profesörlerini şikayet etmek hususunda çok büyük baskı altındadırlar" demektedir (2006, s.9).

Üniversitelerde cinsel tacizin yaşandığı bir diğer önemli alan da spordur. Erkeklerin baskın olduğu spor dallarında erkek öğrenci atletlerin cinsel tacize yönelme olasılıkları daha yüksektir. 1997-2001 yılları arasında, Colorado Üniversitesi'nin, üniversite futbol takımının erkek oyuncularının tacizine kayıtsız kalması ve kadınlara karşı düşmanca ortama son verilmesi için gerekli

“acil, uygun ve etkili adımları” atmaması bunun bir örneğidir. 2007 yılına gelindiğinde, kadın öğrencilerin futbol takımı oyuncularını tarafından gerçekleştirilen benzer cinsel taciz olaylarını ifşa etmelerine bağlı olarak, üniversitenin üst düzey yöneticileri ve futbol programının koç ve direktörünün istifası ve üniversitenin cinsel taciz mağdurlarına tazminat cezası ödemesi gerçekleşmiştir (Baker, 2010: 10-11). Bu sonuçta medyanın olaya karşı ilgisi ve kamuoyunun sürekli bilgilendirilmesinin de önemli bir etkisi olmuştur.

Heteronormativite

LGBTİ+ bireylerin akademide baskın heteronormatif normlar ve çalışma kültürü nedeniyle ayrımcılığa, mobbinge ve tacize uğraması, ilgili alanyazında son dönemde yaygın olarak tartışılmaktadır (Waldo, 1998; Rankin, 2005). Akademik performanslarını tam anlamıyla gerçekleştirmek ve akademik ortamlara katılmak konusunda LGBTİ+ öğrenciler, akademisyenler ve idari personel ciddi sorunlar ve engellerle karşılaşmaktadır. Üniversite yerleşkelerinde LGBTİ+ öğrenciler sistematik ayrımcılık yoluyla marjinalleştirilmekte ve cinsel taciz ve fiziksel ve cinsel saldırıya hedef olabilmektedir. Rankin’in kamu ve vakıf üniversitelerinden oluşan 14 yüksek eğitim kurumunda 1669 öğrenci ve akademik personel katılımcıdan veri toplayarak gerçekleştirdiği çalışması alanda ciddi ses getirmiştir. Bu çalışmanın temel bulgusu, LGBTİ+ katılımcıların üçte birinden fazlasının son bir yıl içinde cinsel taciz yaşadığı şeklindedir. Korku ve tacizi saklama, LGBTİ+ bireylerin kendilerini bu tür olumsuz uygulamalardan korumak için en sık başvurdukları stratejilerdir. Ayrıca, LGBTİ+ öğrenciler doğrudan olumsuz uygulamalarla karşılaşmalar bile toplumsal içerme ve kabul mekanizmalarının dışında bırakılarak dolaylı olumsuz deneyimler yaşamaktadır. Bu tür dışlama mekanizmaları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri heteronormatif değer ve normlara ters düşen öğrencilerin akademik başarısını da olumsuz etkilemektedir. Öğrenciler heteroseksüel erkekliği norm kabul eden akademik ortamlarda kendilerinin tanınmadığını ve yok sayıldıklarını düşünmektedir. Friedman ve Leaper’ın (2010) çalışması özellikle lezbiyen, kuir ve biseksüel kadın öğrencilerin hem cinsiyetçi hem de homofobik ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmektedir. Araştırmacılar, “toplumsal cinsiyet temelli heterocinsiyetçilik” (gendered heterosexism) kavramı ile azınlıkta olan gruplar için toplumsal cinsiyet kimliği ile cinsel yönelim arasındaki ilişkiselliğin önemini vurgulamaktadır. Limpopo Üniversitesi Turfloop yerleşkesinde gerçekleşen bir diğer çalışmada ise, Letsoalo (2016) LGBTİ+ bireylerin heteroseksüel öğrenciler ve idari personelin de zorbalık, ayrımcılık, mağdurlaştırma, istismar gibi tutumlarına ve küçültücü ifadelerine maruz kaldıkları ifade edilmektedir. Rankin ve Reason’ın (2008) çalışması özellikle azınlıktaki cinsel yönelim ve kimliklerin ihtiyaç ve önceliklerinin kurumsal açıdan dikkate alınmasının bu gruplara karşı ayrımcılık ve tacize karşı mücadelede önemini vurgulamaktadır.

Bu konuda Türkiye’de Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinden farklı deneyimler ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de toplumun geri kalanından farksız olarak üniversite yerleşkelerinde de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini dile getirmek çok mümkün değildir. Bu konuda öğrencilerin biraraya gelerek dayanışma grupları oluşturması da çoğu üniversite ortamında desteklenmemektedir. LGBTİ+ öğrenci gruplarının öğrenci, öğretim üyesi ve üniversite yönetimi gibi üniversitenin diğer bileşenlerince yok sayılması, LGBTİ+ bireylere karşı bu tür ayrımcılık ve taciz uygulamalarıyla mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır.

Cinsel Tacizle İlgili Muğlak Algı, Davranış ve Tutumlar

Hem toplumda cinsel tacize ve saldırıya ilişkin farkındalığın eksikliği, hem de üniversite gibi kurumların karmaşık iktidar ilişkileri üzerine kurulu olması, üniversitelerde cinsel tacizle ilgili muğlak algı, davranış ve tutumlara neden olmaktadır. Toplumdaki genel yaklaşımın bir yansıması olarak, neredeyse sadece fiziksel tacizi cinsel taciz olarak gören ve diğer taciz formlarını önemsizleştiren yaklaşım, üniversitelerde de mevcuttur.

Kurumlar ve bireyler cinsel saldırı ve tecavüz dışındaki deneyimleri, özellikle de sözle tacizi kimi zaman şaka ve/veya samimiyet olarak algılayabilmektedir. Bu tür davranışların mağdur ve kurum açısından yaratacağı olumsuz sonuçlar göz ardı edilmektedir. Sadece erkek egemen kurumlar ve bu kurumlar içinde bulunan güçlü konumdaki erkekler değil, aynı zamanda kurumsal kültürün etkisinde kalan kadınlar da yaşadıkları taciz deneyimini cinsel taciz olarak adlandırmak ve tanımlamakta zorlanabilmektedir. Farkındalık eksikliğinin yanı sıra, cinsel taciz olgusuna karşı kurumsal ve toplumsal destek mekanizmalarının gelişmemesi ve en önemlisi de tacizle mücadele eden birimlerin olmaması taciz yaşayan bireyleri tacizi görmezden gelmeye ve/veya inkar etmeye itebilmektedir.

Whitley ve Page’e (2015) göre, öğrenciler ile öğretim üyeleri arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan iktidar dinamikleri ve bu ilişkilerin yapısal özellikleri öğrenciler için yaşanan deneyimi cinsel taciz olarak adlandırmayı oldukça zorlaştırır; hatta öğrenciler yaşanan ilişkide cinsel tacizin varlığını inkar bile edebilirler. Hill ve Silva’ya (2005) göre öğrencilerin sadece onda biri üniversite çalışanlarıyla bu deneyimlerini paylaşmakta, onda birinden azı taciz vakalarıyla mücadele eden bir ilgiye durumu bildirmektedir. Öğrencilerin kurumsal güçlerinin olmaması bu tür vakalarla karşılaştıklarında şikayet mekanizmalarını kullanmalarına engel olmaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları taciz konusunda sessiz kalmalarının nedenleri, öncelikle yaşadıkları deneyimi ciddi bulmamaları/önemsememeleri, utanma duygusu, suçluluk hissi, bir başkasının bu konuda kendilerine yardımcı olabileceği hakkında şüphe ve üniversite ortamında ne yapabilecekleri konusunda bilgi eksikliği olarak sıralanmaktadır. Üniversitelerde cinsel tacize karşı sessiz kalınmasının en önemli nedeni ise, birçok cinsel taciz türünün ciddiyetle karşılanmaması ve hafife alınmasıdır. Üniversite öğrencileri cinsel taciz tanımında

ortaklaşmamakta, sadece 'istenmeyen bir davranış' olarak görme düzeyinde bir ortaklığa sahip olmaktadır. Bir diğer sorun da rıza ve onay kavramlarının anlaşılmasındır; sessizlik çoğu zaman onay verme olarak algılanabilmektedir.

Üniversitelerdeki iktidar ilişkileri ile ilgili başka bir sorun da hem yöneticilerin hem de üniversitenin diğer bileşeni olan öğretim elemanları ve öğrencilerin, öğretim elemanlarının öğrencileri tarafından cinsel tacize uğrayabilecekleri ihtimalini hesaba katmamalarıdır. Benson'ın (1984) "karşıgüç tacizi" olarak tanımladığı erkek öğrencilerin kadın öğretim üyelerine karşı tacizleri kadın öğretim üyelerini oldukça olumsuz etkilemektedir. Özellikle göreve yeni başlamış genç kadın üyeler tacize daha açıktır. Üniversite yöneticileri bu durumu öğretim elemanlarının sınırlarındaki disiplini sağlayamamış olması ile açıklama ve sonuç olarak onların bir hatası olarak görme eğilimindedir. Dolayısıyla, genç kadın öğretim üyeleri cinsel taciz uygulamalarına karşı korumasız oldukları, hatta kendi kurumlarından ihtiyaç duydukları desteği alamadıkları ve kimi zaman açıktan veya örtülü suçlandıkları için kendilerini yalnız hissetmekte ve kurum aidiyetleri zarar görmektedir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Cinsel Tacizle Mücadele Deneyimlerimiz Başlangıç Çalışmalarımız ve İlk Adımlarımız

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde cinsel tacizle ilgili çalışmalar yapmaya somut olarak 2011 yılında başladık. Elbette bu tarihten önce de konuya ilgilimiz ve duyarlılığımız vardı, ancak kendilerini dinleyeceğimizi ve anlayacağımızı düşünerek kapımızı çalan öğrencilere kişisel destek olmanın ötesinde, sorunu yapısal bir sorun olarak görmek ve bu bağlamda gerekeni yapmak için bir girişimde bulunmamıştık. Bize başvuran öğrencilerimizin yaşadıkları uzun süreli taciz ve kimi zaman tecavüz olaylarının hayatlarını ve özellikle de eğitimlerini ne kadar olumsuz etkilediğini farkediyor ve ne zaman biraraya gelsek, bu konuda inisiyatif almanın gereğini konuşuyorduk. Bu konuda ciddi bir başlangıç yapmalıydık; bu yapılmadıkça öğrencilerimiz sorunlarını bazen bizim gibi kendilerine yakın hissettikleri hocalarına, ya da bölüm başkanlarına anlatmaya, bazen sağlık merkezimizdeki psikologlarla görüşmeye, bazen de rektörlüğün iç hizmetler müdürlüğü gibi aslında konu ile hiçbir ilgisi olmaması gereken birimlerine başvurarak yardım istemeye devam edeceklerdi.

2011 yılında sistemli bir çalışmanın ilk adımlarını attık. Avrupa ve ABD'deki üniversitelerde cinsel taciz ile nasıl mücadele edildiğine yönelik bir araştırma başlattık ve seçtiğimiz bazı üniversitelerdeki cinsel tacizi önleme birimleri ve tutum/ilke belgelerini inceledik. Bir grup, çoğu feminist kadın öğrencimizle altı ay boyunca onbeş günde bir toplanarak konuyu derinliğine tartıştık. Aynı zamanda katılan öğrencilerimizin tanık oldukları ya da yaşadıkları cinsel taciz deneyimlerini dinledik. Cinsel taciz vakaları sadece derslikler, stüdyolar ve laboratuvar ortamlarında değil, yurtlarda, yerleşke içi alışveriş merkezlerinde, kafelerde ve diğer kamusal alanlarda gerçekleşmekte, bahar şenliklerinde artmaktaydı. Yurtlarda kalmayan öğrencilerimizin yoğun olarak yaşadıkları,

yerleşkeye çok yakın semtlerde de bu vakalar görülmekteydi. Bu toplantılar bize üniversitede yaşanan cinsel taciz olaylarının çok boyutluluğunu ve çeşitliliğini göstererek son derece aydınlatıcı oldu.

Ankara Üniversitesi'nin 2012 yılında üniversitelerde yaşanan cinsel tacizi tartışmak için yaptığı çağrı ve bunun sonucunda gerçekleştirilen çalıştay, sadece bizim için değil, başka birçok üniversite için de önemli bir motivasyon kaynağı oldu. 28 Mayıs tarihinde Ankara Üniversitesi'nin Beşevler Yerleşkesi'nde yaptığımız bu çalıştayda Türkiye'nin değişik üniversitelerinden gelen katılımcıların amacı 'Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırına Karşı Neler Yapılabilir?' sorusuna cevap aramaya başlamaktı. 'Başlamaktı' diyoruz, çünkü cevap bulabilmek o kadar da kolay değildi. Nitekim, o tarihten bu yana 13 çalıştay yaptık ve bu cevabı bulma yolunda epeyce ilerledik ama hala yürüyecek çok yolumuz var. Bunun içindir ki 'Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırına Karşı Neler Yapılabilir?' sorusu bu 13 çalıştayda kullanılan ortak başlığımız oldu ve olmaya devam ediyor

Bu ilk çalıştayda buluşma amacımızı cinsel taciz ile mücadelede üniversiteler arası bilgi ve deneyim paylaşımı olarak belirledik ve aynı tarihte 'Cinsel Taciz ve Saldırın İletişim Ağı'nı kurduk. CTS Ağını, katılımcı üniversitelerin birbirleriyle cinsel taciz ve cinsiyet ayrımcılığı konusunda bilgi paylaşacakları, haberleşecekleri aktif bir iletişim, iş birliği ve dayanışma ağı olarak tanımladık.

2012 yılında başlattığımız çalıştayların ilk birkaçında Türkiye'nin değişik üniversitelerini temsil eden katılımcılar olarak deneyimlerimizi birbirimize aktardık ve bir durum saptaması yaptık. Çalıştay raporlarına dayanarak en çok ortaklaştığımız noktaların şunlar olduğunu söyleyebiliriz: 1) Üniversitelerde öğrenciler, akademik ve idari personel arasında cinsel taciz ve saldırı olayları yaşanmakta olmasına rağmen konu ile ilgili farkındalık düzeyi çok düşüktü; 2) Konu küçümsenmekte ve marjinalleştirilmekteydi; 3) Pek azı hariç olmak üzere akademik personelin ve üniversite yönetimlerinin yaklaşımları toplumsal cinsiyet eşitliğine gereken önemi vermekten uzaktı; 4) Üniversitelerde kadrolar muhafazakârlaşmakta, bu süreçle birlikte, cinsel taciz ve saldırı konularının üstünün kapatılması yönündeki düşünce ve yaklaşımlar ağır basmaktaydı; 5) Cinsel taciz ve saldırılarla ve genel olarak cinsiyet ayrımcılığıyla mücadelede üniversitelerin çeşitli bileşenlerinin katılımını sağlamakta zorluklar vardı; 6) Cinsel taciz veya cinsel saldırı durumlarında başvurulacak temel hukuki metinler olan yükseköğretim disiplin düzenlemeleri çözüm sağlamaktan uzaktı; 7) Üniversite disiplin yönetmeliklerinde cinsel taciz ve cinsel saldırı vakalarına ayrı bir yer verilmemiş olması bu vakaların incelenmesi ve mağdurların korunması konusunda zorluklar doğurmaktaydı; 8) Yönetmelikler ile Türk Ceza Kanunu ve uluslararası anlaşmalar arasında kavram ve içeriğe ilişkin bağdaşmazlıklar vardı.

İlk çalıştaylar, katılımcı üniversitelerin temsilcileri arasında uzun yıllar sürecek iş birliklerinin ve ortaklıkların kapısını açarak, durum saptamasından başka bir amaca daha hizmet ettiler. Cinsel taciz ve saldırı konusunda henüz herhangi bir girişimde bulunmamış olanlar, o tarihe kadar oldukça yol katetmiş

olduklarını söyleyenlerden aldıkları bilgilerle cesaretlendiler. Dahası, kendilerinden önce ilk adımları atanların yolunu izlemek, çalışmalarını daha geç başlatan üniversitelere zaman kazandırdı ve yapılan hataları tekrarlamalarını engelledi. Cinsel tacizi önlemek için hazırlanan politika ve strateji belgelerinin ve kurulan birimlerin yönergelerinin üniversiteler arasında hızlı paylaşımı ve dolaşımını, bu iş birliği ve dayanışmanın en güzel örneği olarak gösterebiliriz.

2014 yılında ODTÜ’de Sosyoloji Bölümü’nün ve Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı’nın iki öğretim üyesi olarak bizlerin cinsel tacizi önlemek için yaptığımız hazırlık çalışmaları duyulmuş olmalıydı ki Öğretim Üyeleri Derneği’nden bir toplantı daveti aldık. Dernek hak ihlallerini, psikolojik taciz ve cinsel tacizi, kişisel, entelektüel ve akademik gelişimi beseleyecek demokratik bir üniversite ortamına zarar veren en önemli sorunlar olarak görmekte ve bu sorunlara çözüm üretmek amaçlı bir oluşumun ilk adımlarını atmaktaydı. Bu çalışma grubuna davet edilişimiz bizi iki yönlü sevindirdi ve cesaretlendirdi: Birincisi, ODTÜ’de cinsel taciz ve saldırıyla mücadele edilmesi gerektiğini düşünen konuya duyarlı başkalarının da olduğunu farketmemiz; ikincisi de artık yalnız olmayıp daha büyük bir grup içinde ve derneğin çatısı altında daha etkili bir çalışma yapabilecek olmamız. Dahil olduğumuz bu grupta akademisyen, araştırma görevlisi ve idari personel temsilcileri düzenli aralıklarla biraraya gelerek TAHİDEB (ODTÜ Psikolojik Taciz (Mobbing), Cinsel Taciz, Ayrımcılık ve Hak İhlalleri Araştırma ve Destek Birimi) strateji belgesini ve TAHİDEB yönergelerini hazırladık. 2015 yılı başında üniversite yönetimine sunduğumuz bu belgede üniversite bileşenlerinin hak ihlalleri, psikolojik taciz, cinsel taciz ve cinsel saldırı konusunda farkındalık geliştirmeleri ve bu farkındalığın sürekliliğinin sağlanmasının, bu tür olayların önlenmesi ve caydırıcı araç ve mekanizmaların geliştirilmesi sürecinde aktif rol oynamayı taahhüt etmeleri gerektiğinin altını çiziyorduk.

TAHİDEB deneyimimiz bize bir üniversite yerleşkesindeki bütün hak ihlallerine ve taciz olaylarına bir bütün olarak bakmanın prensip olarak doğru, ancak pratik olarak oldukça zor olduğunu ve zaman alacağını gösterdi. Bu sonuca varmamızda, ODTÜ ilgili bileşenlerin hak ihlalleri ve mobbingin tanımında dahi ortaklaşmakta zorlanmalarının da etkisi vardı. Bu nedenle ikimiz sadece cinsel taciz ve saldırı vakalarına odaklanıp bu konudaki çalışmalarımızı daha hızlı ilerletme gibi bir strateji belirledik. Bunun sonucu olarak 2015 yılının ikinci yarısından başlayarak üniversite yönetiminin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik taahhütlerini içerecek bir strateji belgesi hazırlama ve cinsel taciz vakaları ile uğraşacak bir birim kurma çalışmalarımızı yoğunlaştırdık.

Aynı yıl Şubat ayında vahim bir olay bütün ülkeyi ama en çok da üniversiteleri derinden sarstı: Mersin Çağ Üniversitesi öğrencisi Özge Can eve dönerken bir minübüs sürücüsü tarafından tacize uğradı ve acımasızca öldürüldü. Bu olay, şehir merkezlerinden uzak üniversite yerleşkelerinde öğrencilerin yaşamakta olduğu cinsel taciz ve saldırı olaylarını tekrar gündeme getirdi. Bu gündemin, medyanın ve üniversite öğrencileri ve velileri arasında

artan duyarlılığın da etkisiyle, Yüksek Öğretim Kurulu 7 Mayıs 2015 tarihinde Ankara’da ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite’ konulu bir çalıştay gerçekleştirdi. Çalıştayda üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin genel kabul görmesinin sağlanması için yöneticilerin, akademik ve idari personelin farkındalıklarının artırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği derslerinin müfredata dahil edilmesi konularının yanısıra, üniversite ortamında şiddet, taciz, istismar ve ‘mobbing’ olaylarının önlenmesi için yapılması gerekenler de ayrıntıları ile tartışıldı. Bu çalıştayın sonuç raporu 28 Mayıs 2015 tarihli YÖK Genel Kurul toplantısında görüşüldü ve karara bağlandı. Bu rapora dayanılarak hazırlanan “Yüksek Öğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi” ise YÖK Genel Sekreterliği tarafından 25 Kasım 2015 tarihinde bütün üniversite rektörlüklerine gönderildi. Tutum belgesinde “Yükseköğretim kurumları, yerleşkelerde cinsel taciz ve saldırı ile ilgili bilgilendirme ve gerekleri yerine getirmeye ilişkin faaliyetlerde bulunmayı taahhüt ederler” ifadesi yer almaktaydı. Başka bir deyişle, YÖK, üniversiteleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasından ve özellikle cinsel taciz ve saldırı vakalarının en aza indirilmesi için gerekenlerin yapılmasından sorumlu tutuyordu. Böylece üniversitelerde cinsel taciz ve saldırı olaylarının önlenmesi için uğraşmakta olan bizim gibi kişi ve gruplar, çalışmalarını sırasında kullanabilecekleri ve gönderme yapabilecekleri çok önemli bir dayanak elde etmiş oldular.

24 Mayıs 2016 tarihinde ODTÜ Üniversite Senatosu’nca *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İlke ve Stratejiler Belgesi* başlıklı politika belgemiz ve *ODTÜ Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimi* yönergemiz kabul edildi. Burada strateji belgemizin bir özelliğine dikkat çekmek isteriz. Bu çalışmamızın birkaç yerinde de vurguladığımız gibi, biz bir üniversitede cinsel taciz ile mücadelenin, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaşması gerçekleşmeden ve kurum kültüründe bu yönde dikkate değer bir değişim olmadan etkili olamayacağını düşünüyoruz. Bu nedenle strateji belgemizi cinsel taciz ve saldırı ile mücadele için hazırlanmış bir belge olmanın epeyce dışına taşırarak toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmada başvurulacak stratejileri de içerecek şekilde hazırladık.

Strateji belgemizin ve birim yönergemizin senatoda kabulünü takip eden günlerde birimin kuruluş çalışmalarına başladık. Belgemizde yazdığı üzere birimde bulunması gereken yürütme kurulu üyeleri rektörlük tarafından tayin edildi. Yönergemizi hazırlarken beş kişiden oluşacak yürütme kurulunun üç üyesinin Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programımızın öğretim üyelerinden olması koşuluna yer vermiştik. Atanan üyeler hem bu koşulu karşıladı hem de farklı fakültelerden oldukları için üniversitedeki çeşitliliği yansıtabildiler. Ayrıca yönergede, cinsel taciz ve saldırı vakaları hakkında disiplin soruşturmasına gerek duyulduğu hallerde yürütme kurulumuzdan bir üyenin soruşturma sürecine dahil olacağı koşulu da yer almaktaydı.

2016 Haziran ayında birim üyeleri atandıktan sonraki dönem hem çok heyecan verici, hem de güçlüklerle karşılaştığımız bir dönemdi. Heyecanlıydık, çünkü artık cinsel tacizle mücadelede kurumsallaşabiliyoruz için en gerekli

olan düzenlemelere sahiptik ve birimiz de kurulmuştu. Ancak bu birimin nasıl işleyeceği ve daha fazla neler yapabileceğimiz konusunda sorularımız vardı. Birim kurulmadan önceki cinsel taciz vakalarında sadece elimizde somut bir araç olarak kullanabileceğimiz disiplin soruşturma sistemi vardı. Tacize uğrayan öğrenci eğer resmi olarak bir başvuru yaparsa dekanlıkların soruşturmacı olarak tayin ettikleri öğretim üyeleri soruşturmayı yürütüyor ve yönetmeliğin sınırları içinde olayı çözmeye çalışıyordu. Tarafları yüzyüze getirip anlaşmalarını ve şikayetin geri çekilmesini sağlamaktan, taciz eden tarafı yükseköğretim kurumundan çıkarmaya kadar varan geniş bir yelpaze içinde yer alan bu çözümler pek çok defa mağdurların gördükleri zararı telafi edecek etkiyi yaratmaktan uzaktı.

CİTÖB'ün İşleyişi ve Cinsel Tacizle Mücadele İlkelerimizin Üniversitenin Bileşenlerinde Benimsenmesi

Birimin nasıl işleyeceğine dair en önemli noktaları birimin yapısını, görev ve sorumluluklarını ve çalışma usul ve esaslarını düzenleyen yönergede belirlemiştik. Yönergemize göre, birim cinsel taciz ve saldırı şikayet dilekçesini alır, şikayette bulunan kişiyi dinler, kanıtlarını biraraya getirmesi konusunda yol gösterir. Burada özellikle belirtmek isteriz ki, şikayetçiyi dinlememiz disiplin soruşturmasının bir parçası olmayıp, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşıma sahip Birim Yürütme Kurulu üyesi/üyeleri tarafından kişinin tarafsız ve empatik bir şekilde dinlenmesi anlamına gelmektedir. Özellikle çoğu başvuruda şikayetçi sadece bizim tarafımızdan dinlenmekte ve bu dinleme sonucu ortaya çıkan ve şikayetçinin de onayladığı tutanak kişinin resmi dilekçe dışında durumu detaylı anlattığı tek belge olmaktadır. Şikayet konusu olayla ilgili bir disiplin işlemi gerekmiyorsa veya başvuru sahibi disiplin yönetmeliğinde ifade edilen taraflar arasında yer almıyor ise, Birim bu konuda kendisine destek sağlar ve bilgi verir. Cinsel taciz ve saldırı şikayetiyle başvuranlara talep ve ihtiyaçları doğrultusunda sağlanabilecek hukuksal ve diğer destekleri ve çözüm yollarını tespit etmek ve bu konuda ilgili Üniversite birimleriyle iş birliği halinde çalışmak birimin görev ve sorumlulukları arasındadır.

Birim Yürütme Kurulu, cinsel taciz veya saldırı sonucu yapılan şikayeti değerlendirdikten ve yukarıda ifade edilen belgeleri derledikten sonra disiplin soruşturmasına gerek görürse, yürürlükte olan disiplin yönetmeliği çerçevesinde soruşturma yapılmasını ilgili üst birime (öğrenci hakkındaki şikayetleri öğrencilerden sorumlu Rektör Yardımcısı veya Öğrenci Dekanına, akademik personel hakkındaki şikayetleri akademik personelden sorumlu Rektör Yardımcısına, idari personel hakkındaki şikayetleri ise Genel Sekreterliğe) önerir. Bu süreçte birimce, disiplin soruşturmasını yaptıran disiplin amirine başvuru dilekçesi, başvuranın dinlenmesi sonucu ortaya çıkan tutanak ve konuya ilişkin bir değerlendirme raporu sunulur.

Bir yılın sonunda, Bilgi İşlem Dairesi'nin teknik katkısıyla CİTÖB'ü tanıtan ve cinsel taciz ve saldırı vakalarında başvuruların nasıl yapılmasının, nelere dikkat

edilmesinin gerektiğine ve başvuru sonrası sürecin nasıl işleyeceğine dair bilgileri içeren bir web sayfası hazırladık. <https://citob.metu.edu.tr/>. Bu sayfayı hazırlamaktaki amacımız elbette sadece bu duyuru ve bilgilendirmeleri yapmak değildi. Web sayfasını aynı zamanda ön başvuruların elektronik ortamda yapılabilmesini mümkün kılmak için de hazırladık. Öğrencilerimiz Eylül 2017'den beri ön başvurularını isterlerse web sayfasındaki formu doldurarak da yapabiliyorlar.

Yönergeyi hazırlarken birime üniversitede cinsel tacizin önlenmesi için tüm Üniversite birimleri, öğrencileri ve mensupları ile yerleşkede çalışan-yaşayan bireylere yönelik eğitim ve tanıtım çalışmaları düzenlemek gibi bir görevi de yüklemiştik. Böylece her Fakülte, Enstitü ve Yüksekokul bünyesinde oluşturulacak çalışma grupları ile düzenli toplantılar yapmak ve Üniversitenin fiziksel koşullarının cinsel taciz ve saldırının önlenmesine yönelik olarak düzenlenmesi yönünde ihtiyaç tespit çalışmalarını yürütmek de birimin görevleri arasında yer aldı. Bu bağlamda hazırladığımız yönergeye göre birim sadece somut vakalar ve şikayetlerle ilgilenmeyip ODTÜ'nün cinsel tacizden arınmış bir üniversite olabilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin her alanda gerçekleşebilmesi için gerekli iklimin yaratılmasında da öncü rol oynamaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme ve Cinsel Tacizi Önleme Birimimizin kuruluşuna en çok sevinenler tahmin edilebileceği gibi öğrencilerimiz oldu. Yıllardır başlarına gelen olaylardan sonra kime başvuracaklarını bilemedikleri ve yanlış makamlara ulaştıkları için başvuruları çoğu zaman çözümsüz kalmış ve hayal kırıklıkları yaşamışlardı. Bazıları ise karşılaştıkları taciz ve saldırı durumlarından kimseye söz etmemiş ve yaşadıkları sorunları kendi kendilerine çözmeye çalışmışlardı. Her iki grup için de yaşanan hayal kırıklıkları hatta daha ileri gidersek psikolojik bunalımlar, travmalar ve okulu terketmeler sürekli duyduğumuz haberler arasındaydı. Bu nedenle artık başvuru yapabilecekleri bir kurum olduğunu bilmekten doğan sevinçle bu dönemde hem yerleşke içinde farkındalığı artırma konusunda, hem de başvuru sürecinin paylaşılması konusunda bizi desteklediler ve ikinci yılımızı doldururken desteklerini hala sürdürmekteler. Öğrencilerimizin birimi sahiplenmesinin bir diğer örneği de kişisel facebook sayfalarında birimin kuruluşunu duyurmaları, hatta işleyiş şemasının ve başvuru sürecinin adım adım izlenebileceği diyagramlar hazırlayarak facebookta paylaşmaları ve böylece bize katkı sunmalarıdır. Hatta bazı vakalarda öğrencilerimiz CİTÖB'e başvurmayı teşvik etmek için tacizde bulunan kişiyi deşifre etmeksizin birimle kendi olumlu deneyimlerini paylaşmaktadır.

Başvuru sürecinin gizli kalması için harcadığımız çaba da öğrencilerimizin birime baştan itibaren güven duymalarında önemli bir rol oynadı. Birim yönergesinde başvuru sürecinin gizli kalabilmesi için gerekli adımları atmıştık; daha sonra bunları daha da netleştirdik. Şöyle ki, tacize uğrayan bir kişi bir dilekçe ile rektörlük evrak kabul dairesine başvuru yaparken kimliğini açıklamak zorunda kalmaz. Dilekçesinin üzerine sadece CİTÖB yazarak kapalı bir zarf ile evraka teslim eder, evrak da bu başvuruya bir numara vererek zarfı rektör yardımcısına iletir. Rektör yardımcımız birim yönergesine göre birimin

asli üyelerindedir. Kendisine gelen bu başvuruları CİTÖB yürütme kurulu ile paylaşır. Bu paylaşımına kadar başvuru sahibinin kimliği rektör yardımcısı da dahil hiç kimse tarafından 'önceden' bilinmez. Birim çalışma ve deneyimlerimize dayanarak bu işleyişin geliştirilmesi ve uygulanmasında üniversite üst yönetiminin gizlilik ilkesini önemseyerek katkıda bulunmaya hazır olmasının da olumlu etkisi vardır.

Üst yönetimin cinsel taciz konusunda farkındalık artırma eğitim talepleri: ERASMUS öğrencileri için eğitimler, yurtdışı kalan öğrencilerin eğitimi, Fen Edebiyat Fakültesi Araştırma görevlileri için toplantılar talep etti!

Sonuç: Cinsel Taciz Ve Saldırının Ardındaki Toplumsal, Kurumsal Ve Bireysel Etkenlerin Yansımalarını ODTÜ Örneğinde Tartışmak

Cinsel tacizin neden sürdüğünü anlamaya çalıştığımız bölümde de değindiğimiz gibi, muhafazakarlık, erkek egemenliği ve heteronormativiteyi besleyerek cinsel tacizle ilgili muğlak bir algı ve etkisiz yaklaşımların oluşmasına neden olmaktadır³. Türkiye'de, toplumun genelinde yaşanan muhafazakarlık üniversitelerde de karşılığını bulmaktadır. Siyasi iklim dolaylı olarak üniversitelere hem üniversiteyi kazanan öğrencilerin geçmişe kıyasla daha muhafazakar bir anlayış taşımaları ile hem de üniversitelerdeki idari ve akademik kadroların muhafazakarlaşması şeklinde yansımaktadır. Doğrudan muhafazakarlık ise muhafazakar iktidarın tercih ettiği ve onayladığı rektörleri, diğer yöneticileri ve idari personeli üniversitelere atamaları yoluyla gerçekleşmektedir. Bu iki süreç birbirini besler ve birbirinin etkisini artırırken, aynı zamanda toplumun genelinde artan muhafazakarlığa üniversitenin bileşenlerinin direncini kırmakta, hatta farklı muhafazakarlık pratiklerinin üniversitelerde görünürlük kazanması ve yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Muhafazakarlık kendini erkek egemenliği ve heteronormativite ile kurmaktadır. Üniversitelerde cinsel taciz ile mücadele eden bizler ve meslektaşlarımız taciz vakalarında erkekleri koruyan bir hegemonik anlatının ne kadar yaygın olduğuna, kadın mağdurların seslerinin nasıl susturulduğuna, erkeklerin, hatta kimi zaman kadınların da erkekleri koruduğuna, gayet irrasyonel olan bu koruyuşa rasyonel ve geçerli açıklamalar getirildiğine şahit olmaktadır. Böylesi bir ortamda mağdurları savunmanın zorluğunu deneyimlemekteyiz. Onları savunmak ve cinsel taciz vakalarını adil bir şekilde değerlendirmek için öncelikle cinsel tacize dair net bir kavramlaştırmaya sahip olmamız ve bu kavramlaştırmamızın üniversitelerin tüm bileşenlerince benimsenmesini sağlamamız gerekmektedir. Cinsel tacize dair bilinçli ve siyasi

³ Bu makaleyi tamamladıktan hemen sonra kamuoyuna da yansıyan bir haber cinsel tacize yönelik geliştirdiğimiz kavramsal çerçevenin ne kadar da isabetli olduğunu bizlere gösterdi. 6 Temmuz 2018 tarihinde gerçekleşen ODTÜ Mezuniyet Töreni'nde öğrenciler tarafından taşınan bir pankarta yapılan kişisel ve medya yorumu kesişimsel olarak ele aldığımız muhafazakarlık, cinsiyetçilik ve cinsel tacizi önemsizleştiren algıya en somut örneği oluşturmakta (İlgili haber için bakınız <https://m.yeniakit.com.tr/haber/odtunun-hafif-mesrep-kizlarina-gokcekten-ayar-490019.html>).

iradeyle muğlaklaştırılan algı bu vakalarla etkin mücadelenin önünü keser. Cinsel tacizi önemsizleştiren, bir tür şaka ve samimiyet olarak algılayan, mağdurda ve üniversite ortamında yarattığı olumsuz sonuçları göz ardı eden yaklaşım tacizciyi “feda etmemeyi” önceleyerek heteroseksüel erkek egemen düzeni korumaktadır.

ODTÜ’de bir taraftan cinsel taciz ile mücadele ederken, diğer taraftan toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir üniversite kültürü ve iklimi yaratmaya çalışıyoruz. Aksi takdirde cinsel tacizi önleme sürecinin zayıf ve dayanaksız kalmaya mahkum olacağını düşünüyoruz. ODTÜ’de cinsel taciz ve saldırını hem önlemek hem de mağdurları savunmak ve cinsel taciz vakalarını adil bir şekilde sonuçlandırmak için yaptığımız çalışmalarda öğrendiklerimizden ilki, üniversite içi ve dışı desteğin önemli olduğudur. Üniversite üst yönetiminin cinsel taciz ile mücadele çalışmalarına olumlu yaklaşım göstermesi bunların başında gelir. Yöneticilerden gelen destek hem birimin işleyiş mekanizmaları ile üniversitenin işleyiş esas ve usulleri arasında görülebilecek olası boşluk ve çelişkileri azaltmakta, hem de üniversite yönetimi ile birim arasında karşılıklı güvene dayanan bir ilişkinin gelişmesine neden olmaktadır. Bu noktada değinmek istediğimiz bir başka husus, kurumun hukuksal desteğinin önemidir. ODTÜ gibi Hukuk Fakültesi olmayan bir üniversitede bile, kurumumuzun Hukuk Müşavirliği’nin katkı ve görüşleri bizlere yasal süreçleri doğru takip etmekte ve yürütmekte yol göstermiştir. Üniversite paydaşlarından biri olan öğretim elemanlarının cinsel tacize ilişkin farkındalığı ve kurum içi sorumluluklarının bilincinde olmaları mücadeleyi etkin kılmakta önem taşımaktadır. Bu konuda farkındalık ve bilinç eksikliği olması durumunda verilen ilk tepki, erkek egemen değerleri korumaya ve genç öğrencilerin deneyim ve anlatılarını şüphe ile karşılamaya yakın olabilmektedir. Uzun zaman en çok zorluk çektiğimiz bir başka konu, disiplin soruşturması başladıktan sonra tacize uğrayanlardan kanıt istenmesidir. Oysa çoğu taciz, iki kişi yalnız olduğunda ve hiçbir tanık olmadığında gerçekleşir. Durum böyle iken tacize uğrayandan kanıt göstermesini beklemek mağduriyeti artırmaktadır. Deneyimimiz bize travmatize olmuş ve çekingen bir yaklaşımla yaşadığı tacizi anlatmaya çalışan birine dışardan ve yargılayıcı bir tutum gösterildiğinde tacizin üstünün tamamen kapanabileceğini ve hatta bu konuda bir şikayet sürecinin başlamayacağını göstermektedir. Öte yandan, karşılaştığımız birçok vakada öğretim elemanlarının tacize maruz kalmış öğrencinin yanında yer aldığına, sesini duymaya çalışarak empati geliştirdiğine ve ona destek olacak bütün kurumsal mekanizmaları harekete geçirebildiğine şahit olduk. Cinsel tacize maruz kalan kişi en çok anlattıklarını önyargısız ve empatik bir yaklaşımla dinleyecek birine ve kurumsal desteğe ihtiyaç duyar. Bu nedenle bu tür özelliklere sahip öğretim elemanlarının yapabileceklerinin cinsel tacizle mücadelede rolü büyüktür. Öğrencilerin cinsel taciz konusunda farkındalıklarının artması ve cinsel tacizi tolere etmeyen bir kurum kültürünün gelişmesinde sorumluluk almaları da en az diğer paydaşların katkısı kadar önemli ve değerlidir. ODTÜ CİTÖB deneyimimizi sizlere aktarıırken öğrencinin

birimi sahiplenmesinin önemine değinmiştik. Yerleşkede cinsel tacizle mücadele etmenin ancak öğrenci desteği ile mümkün olduğuna inanmaktayız. Son olarak, cinsel taciz ve saldırıları önleme amaçlı kurumsal mekanizmaların ve politikaların gelişmesinde ve uygulanmasında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaşmasının (Ecevit, 2018) önemini vurgulamak isteriz. Çünkü bizler bu süreçte sadece ortaya çıkan cinsel taciz vakalarına odaklanan yaklaşımların kurum içi kültürü ve kurumsal olarak da benimsenen toplumsal zihniyet ve uygulamaları dönüştürmekte kısıtlı olacağını, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliğin devam edeceğini, bu yüzden de daha bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşımla bu eşitsizliği gidermeyi hedef alan toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma stratejisini hayata geçirmenin gerektiğini birebir deneyimledik. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaşmasının hem erkek egemenliği hem de heteronormativiteye dayanan pratiklerle sarmalanmış cinsel taciz olgusuyla mücadele için vazgeçilmez olduğunu düşünüyoruz. Tam da bu düşünce ile, ODTÜ’de bir taraftan cinsel taciz ile mücadele ederken, bir taraftan da toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir üniversite iklimi yaratmaya çalışıyoruz. ODTÜ örneğinde yaşadığımız bu sürecin ve sunduğumuz çerçeve ve önerilerin benzer yoldan yürüyen diğer üniversiteler için katkı sağlayacağını umuyoruz.

Kaynakça

- Abrams, D., Viki, G.T., Masser, B. & Bohner, G. (2003). Perceptions of Stranger and Acquaintance Rape: The Role of Benevolent and Hostile Sexism in Victim Blame and Rape Proclivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1): 111.
- Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender & Society*, 4(2): 139-158.
- Acker, S. (2012). Chairing and caring: Gendered Dimensions of Leadership in Academe. *Gender and Education*, 24(4): 411-428.
- Baker, N.V. (2010). Challenging Sexual Harassment on Campus. In *Forum on Public Policy Online* (Vol. 2010, No. 5). Oxford Round Table. 406 West Florida Avenue, Urbana, IL 61801.
- Benson, D.J. & Thomson, G.E. (1982). Sexual Harassment on a University Campus: The Confluence of Authority Relations, Sexual Interest and Gender Stratification. *Social Problems*, 29(3): 236-251.
- Benson, K.A. (1984). Comment on Crocker's "An Analysis of University Definitions of Sexual Harassment". *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 9(3): 516-519.
- Beşpınar, Z. & Beşpınar, F.U. (2018). Türkiye’de Orta Üst Sınıf Laik ve Muhafazakar Kimliklerin Babalık Deneyimleri Üzerinden İrdelenmesi: Benzerlikler, Farklılıklar, Önyargılar ve Mesafeler. *Toplum ve Bilim*, 143(3): 5-42.

- Burn, S.M. & Busso, J. (2005). Ambivalent Sexism, Scriptural Literalism, and Religiosity. *Psychology of Women Quarterly*, 29(4): 412-418.
- Christopher, A.N. & Mull, M.S. (2006). Conservative Ideology and Ambivalent Sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 30(2): 223-230.
- Code, L. (2014). *Feminist Epistemology and the Politics of Knowledge: Questions of Marginality*. The SAGE Handbook of Feminist Theory, 9.
- Crocker, P. L. (1983). An Analysis of University Definitions of Sexual Harassment. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 8(4): 696-707.
- Dziech, B.W. & Weiner, L. (1990). *The Lecherous Professor: Sexual Harassment on Campus*. University of Illinois Press.
- Ecevit, Y. (2018). Üniversitelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaşması. Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Çalıştayı'nda sunulan çalışma. 3-4 Mayıs.
- Eysenck, H.J. & Wilson, G.D. (1978). *The Psychological Basis of Ideology*. University Park Press.
- Farley, L. (1978). *Sexual Shakedown: The Sexual Harassment of Women on the Job*. McGraw-Hill Companies.
- Fitzgerald, L.F., Swan, S. & Fischer, K. (1995). Why Didn't She Just Report Him? The Psychological and Legal Implications of Women's Responses to Sexual Harassment. *Journal of Social Issues*, 51(1): 117-138.
- Friedman, C. & Leaper, C. (2010). Sexual-Minority College Women's Experiences with Discrimination: Relations with Identity and Collective Action. *Psychology of Women Quarterly*, 34(2): 152-164.
- Glick, P. & Fiske, S.T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3): 491.
- Grauerholz, E. (1989). Sexual Harassment of Women Professors by Students: Exploring the Dynamics of Power, Authority, and Gender in a University Setting. *Sex Roles*, 21(11-12): 789-801.
- Gutek, B.A. (1985). *Sex and the Workplace: The Impact of Sexual Behavior and Harassment on Women, Men and the Organization*. San Francisco.
- Gutek, B.A. & Morasch, B. (1982). Sex-Ratios, Sex-Role Spillover, and Sexual Harassment of Women at Work. *Journal of Social Issues*, 38(4): 55-74.

- Haylor, B. (1979, March). Sexual harassment and Title VII: Expanding the meaning of discrimination. Paper presented at the Symposium on Women and Society, St. Michael's College, Winooski, VT.
- Hill, C. & Silva, E. (2005). *Drawing the Line: Sexual Harassment on Campus*. American Association of University Women Educational Foundation, 1111 Sixteenth St. NW, Washington, DC 20036.
- Hoffmann, F. (1986). Sexual Harassment in Academia: Feminist Theory and Institutional Practice. *Harvard Educational Review*, 56(2): 105-122.
- Kanter, R.M. (1977). Some Effects of Proportions on Group Life: Skewed Sex Ratios and Responses to Token Women. *American Journal of Sociology*, 82(5): 965-990.
- Kite, M.E. & Whitley, B.E., Jr. (1998). Do Heterosexual Women and Men Differ in their Attitudes Toward Homosexuality? A Conceptual and Methodological Analysis. In, Herek, G.M. (Ed.), *Stigma and Sexual Orientation: Understanding Prejudice against Lesbians, Gay Men, and Bisexuals*. Newbury Park, CA: Sage: 39-61.
- Letsoalo, D.L. (2016). Challenges Faced by Gay and Lesbian Students at the University of Limpopo (Turffloop Campus)(Doctoral dissertation, University of Limpopo).
- MacKinnon, C. (1979). *Sexual Harassment of Working Women*. New Haven: Yale University Press.
- Nierman, A.J., Thompson, S.C., Bryan, A. & Mahaffey, A.L. (2007). Gender Role Beliefs and Attitudes toward Lesbians and Gay Men in Chile and the US. *Sex Roles*, 57(1-2): 61-67.
- Podesva, R.J. & Van Hofwegen, J. (2014). How Conservatism and Normative Gender Constrain Variation in Inland California: The case of /s. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 20(2): 15.
- Ramazanoglu, C. (1987). Sex and Violence in Academic Life or You Can Keep a Good Woman Down. In, *Women, Violence and Social Control*. London: Palgrave Macmillan: 61-74.
- Rankin, S.R. (2005). Campus Climates for Sexual Minorities. *New Directions for Student Services*, 2005(111): 17-23.
- Rankin, S. & Reason, R. (2008). Transformational Tapestry Model: A Comprehensive Approach to Transforming Campus Climate. *Journal of Diversity in Higher Education*, 1(4): 262.
- Sekreta, E. (2006). Sexual Harassment, Misconduct, and the Atmosphere of the Laboratory: The Legal and Professional Challenges Faced by Women

Physical Science Researchers at Educational Institutions. *Duke J. Gender L. & Pol'y*, 13: 115.

Stanko, E. (1983, April). The Politics of Defining Experience: Sexual Harassment and the Victimization of Women. Paper presented at the British Sociological Association Annual Meeting, Cardiff.

Stanko, E. (1985). *Intimate Intrusions: Women's Experience of Male Violence*. Boston: Routledge & Kegan Paul.

Waldo, C.R. (1998). Out on Campus: Sexual Orientation And Academic Climate in a University Context. *American Journal of Community Psychology*, 26(5): 745-774.

Whitley Jr, B.E. (1999). Right-Wing Authoritarianism, Social Dominance Orientation, and Prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(1): 126.

Whitley, L. & Page, T. (2015). Sexism at the Centre: Locating the Problem of Sexual Harassment. *New Formations*, 86(86): 34-53.

Wilson, G. D. (1973). *The Psychology of Conservatism*. Academic Press.

TOPLUMSAL CİNSİYET FARKINDALIĞI VE CİNSEL TACİZLE MÜCADELE: SABANCI ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ

Ayşe Gül Altınay- Hülya Adak- Arzu Bolgöl - Hatice Güneş

Her yolculuğun çoklu aktörleri ve hikayeleri vardır. Sabancı Üniversitesi'nin cinsel tacizle mücadele yolculuğu, başından beri tabandan gelişen bir dinamığe sahip olduğu için aktörleri de hikayeleri de bu sayfalara sığdıramayacağımız kadar çok. Bu yazıyı kaleme alan dört kişi (ve destek veren bir kişi) öğretim üyesi, öğrenci, çalışan ve psikoterapist olarak Sabancı Üniversitesi'nin 2000'lerin başında başlayan cinsel tacizle mücadele yolculuğuna farklı noktalarında ve farklı konumlardan tanıklık etme ve katkı yapma fırsatı buldular. *Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi ve Yönergesi* geliştiren ilk üniversite olan Sabancı Üniversitesi'nde bu süreç nasıl gelişti? 2005'te başlayan ilk ortak çalışmalardan 2007'de yayımlanan yönergeye giden yolda kimler ne tür katkılarda bulundular? Yıllar içinde uygulamada ne tür zorluklar yaşandı? 2013'te yönergenin ve uygulamanın yeniden elden geçirilmesine neden ihtiyaç duyuldu? Ve 2018'e geldiğimizde, cinsel taciz konusunu nasıl bir yaklaşımla ve mekanizmayla ele almaya devam ediyoruz? Bu soruların yanıtlarını kısa bir girişin ardından iki ana bölümde ele alıyoruz. Birinci bölüm, 2005-2007 hazırlık, tartışma ve politika geliştirme döneminden başlayarak ilk yıllardaki deneyimlerimize odaklanacak. İkinci bölümde, 2013'te yaşadığımız değerlendirme, elden geçirme ve yeniden yapılanma sürecini tartıştıktan sonra Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Komitesi'nin çalışmalarını ne tür bir yaklaşımla yürütmeye devam ettiğini ve karşımıza çıkan vakalardan öğrendiklerimizle uygulamada hayata geçirmeye çalıştığımız yeni yöntemleri paylaşacağız.

1970'lerden bu yana, feminist kuramın ve hareketin en önemli çıkış noktalarından biri "kişisel olan politiktir" önermesi oldu. Aile içi şiddet ve cinsel taciz gibi daha önce "kişisel" olduğu öne sürülen deneyimler, önce kuramın ve hareketin, daha sonra da ulusal ve uluslararası hukukun temel meseleleri haline geldiler. Kurumsal dönüşümlerin arkasındaki kişisel hikayelerin bu süreci anlamamıza yardımcı olacağını düşünerek ve Donna Haraway'ın (1988) "konumlandırılmış bilgi" (situated knowledges) önermesini ciddiye alarak, kendimizi konumlandırarak başlamak istiyoruz.

Hülya Adak ve Ayşe Gül Altınay'ın Boğaziçi Üniversitesi'nde geçen öğrencilik yılları, *cinsel taciz* kavramının feministler tarafından yeni kullanılmaya başlandığı ancak üniversitede adının olmadığı, bir kadın çalışmaları kulübü kurulmasına Rektörlük tarafından izin verilmediği 1990'ların başına denk geliyor. Ancak her ikisi de bu yıllarda yükselen feminist hareket içinde yer aldılar, daha sonra da Chicago ve Duke Üniversitelerindeki doktora eğitimleri sırasında bu alandaki çalışmalarını sürdürdüler. 1990'lar Kuzey Amerika'daki üniversitelerde cinsel tacizle ilgili kurumsal mekanizmaların yerleştiği ve yaygın olarak uygulandığı yıllardı. Hem Hülya Adak, hem de Ayşe Gül Altınay, kendileri üzerinden olmasa da arkadaşları ve tanıdıkları üzerinden

bu mekanizmaların ve cinsel taciz etrafında dönen akademik ve politik tartışmaların tanığı ve parçası oldular. 2001'de Sabancı Üniversitesi'nde ders vermeye başladıklarında, Kültürel Çalışmalar programında verilen toplumsal cinsiyet odaklı derslerin yanı sıra, bu alanla ilgilenen öğrencilerle ders dışı etkinlikler de düzenlediler. Bu etkinliklerde, derslerde ve o dönem Kültürel Çalışmalar programında öğrenci olan Esin Düzel ve Nilgün Bayraktar ile yürüttükleri *işte böyle güzelim...*¹ (Adak vd., 2008) ve *Bizim Bedenlerimiz, Bizim Cinselliklerimiz* çalışmalarını çerçevesinde öğrencilerinden öğrendiklerini bir sonraki bölümde okuyabilirsiniz. Hülya Adak ve Ayşe Gül Altınay, başından beri cinsel tacizle mücadele ve farkındalık çalışmalarının içinde oldular, politika belgesi ve mekanizmanın geliştirilmesine katkıda bulundular ve Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Komitesi'nde yer aldılar. Aynı zamanda, önce Gender Forum'un (Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu - 2010), sonra da SU Gender'in (Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi- 2015) kurucularından oldular. Arzu Yüksel Bolgöl, 2000 - 2005 yılları arasında Sabancı Üniversitesi'nde Kültürel Çalışmalar okudu. Öğrencilik yıllarında *işte böyle güzelim...* ve *Bizim Bedenlerimiz, Bizim Cinselliklerimiz* çalışmalarına katkıda bulundu ve üniversitede Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi ve Yönergesinin olduğu süreci yakından takip etti. Bu deneyimler, mezuniyet sonrası *bireyleri güçlendirmek* amacıyla sivil toplum ve eğitim sektörlerinde çalışma kararı almasında önemli bir rol oynadı. 2006'da Sabancı Üniversitesi'nde Kurumsal Gelişme Uzmanı olarak çalışmaya başladıktan sonra Üniversite'nin "değerleri ve ilkelerinin" toplumsal cinsiyet gözüyle yeniden düşünülmesi ve daha da geliştirilmesi için idari süreçlerde aktif rol almaya başladı. 2013'te Üniversite'nin Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi ve uygulamalarını gözden geçirdiği dönemin ana aktörlerinden biri oldu ve Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Komitesi'nde idari çalışanlar temsilcisi olarak yer almaya başladı. Arzu Yüksel Bolgöl'ün 2016'da Direktör olarak çalışmaya başladığı Sabancı Üniversitesi Bireysel ve Akademik Gelişim Merkezi (BAGEM), 2013'ten bu yana Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Komitesi'ne ev sahipliği yapıyor ve komite çalışmalarının organizasyonunu yürütüyor.

Hatice Güneş, 1999 yılında ODTÜ Klinik Psikoloji alanında yüksek lisans öğrencisi iken üyesi bulunduğu Türk Psikologlar Derneği ile meslek örgütünün ve meslektaşlarının henüz çok az deneyim sahibi olduğu "toplum temelli psikososyal destek" çalışmalarına Marmara Depremi sonrasında katılmaya başladı. Bu deneyiminden yola çıkarak doğal afetlerin yanısıra insan elinin (taciz, şiddet, yerinden edilme, siyasal şiddet, teknolojik kazalar vb.) neden olduğu travmatik yaşantıların psikolojik etkileri ve sağaltımını uzmanlık alanı olarak seçti. 1999 yılından bu yana doğal afetler, savaş, siyasal, fiziksel,

---

¹ *işte böyle güzelim...* 2002'den başlayarak farklı yaşlardan ve kesimlerden kadınlarla cinsellik üzerine yapılan görüşmelerin monologlar halinde yayımlandıkları feminist bir çalışmadır. 2008'den bu yana Türkiye ve Almanya'nın çeşitli şehirlerinde bu monologlardan esinlenerek 40'ın üzerinde okuma tiyatrosu düzenlenmiştir (Ayrıca bkz. <http://www.isteboyleguzelim.org>).

psikolojik ve cinsel şiddet/taciz alanlarında toplum temelli çalışmalara gönüllü olarak katılmaya devam ediyor. Aynı zamanda, travma alanında daha fazla uzman yetiştirilmesi amacıyla, 2012-2016 yılları arasında Okan Üniversitesi'nde Travma Odaklı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programının kurucu ve yürütücülerinden oldu. Yaklaşım olarak ruh sağlığı alanında "koruyucu yaklaşımı" ilke edindi. Yani, travmatik yaşantılar sonrasında ortaya çıkması doğal olan tepkilerin "iyileştirilmesi" değil, birey ve toplulukların karşılaştıkları zorluklar karşısında kaynaklarının farkına vararak "güçlenmelerini" ilke olarak benimsedi. Bu doğrultuda yüksek lisans ve doktora tezlerinde "travma sonrası gelişim" konusunu çalıştı. 2013 yılından beri de aktif olarak Sabancı Üniversitesi'nde cinsel tacizle mücadeleye bu ilke çerçevesinde aktif olarak katkı sağlamaya çalışıyor. Belgelerin yeniden kaleme alınmasının ötesinde özellikle uygulama alanında her vakayı farklılaşan özelliklerine göre ele almada, yine vakalardan edindiği deneyimlerle, her seferinde yeni bir şey öğrenerek Komitenin üniversite için "güvenli zemin" haline gelmesi için çabalamaya devam ediyor.

Bu kısa paylaşımdan da görüleceği gibi, cinsel tacizle mücadele çalışmasında çok farklı alanlardan (antropoloji, edebiyat, kültürel çalışmalar, psikoloji, travma çalışmaları) ve konumlardan (öğretim üyesi, araştırmacı, öğrenci, idari çalışan/yönetici, psikoterapist) kişiler olarak biraraya geldik. Cinsel Taciz Komitesi'nde yer almış ve bu sürece yıllar içinde çok önemli katkılar sunmuş diğer meslektaşlarımızı da bu resme kattığımızda² karşımıza daha da çeşitli bir tablo çıkıyor. Bu çeşitliliğin getirdiği farklı bakış açılarının hem farkındalığımızın ve yürüttüğümüz çalışmanın yıllar içinde derinleşmesine hem de her bir vakanın özgünlüğünü farklı katmanlarıyla anlayabilmemize çok büyük katkı yaptığını düşünüyoruz. Zira benimsediğimiz en temel yaklaşım her bir insanın (ve deneyiminin) biricik olduğu ve ancak bu anlayışla güçlenmenin mümkün olabileceği, farkındalığın (farkındalığımızın!) artabileceği olmaya devam ediyor.

2002'den 2007'ye: Cinsel Tacizin Adını Koymak

2002'de bir grup öğretim üyesi ve öğrencinin yaptığı ortak çağrı ile Sabancı Üniversitesi'nde ilk 8 Mart etkinlikleri düzenlendi³. Bu çağrıda "Hepimizin söyleyecek bir şeyleri var!" deniyordu ve tüm üniversite mensupları, merkezi

---

² Diller Okulu'nda İngilizce dersleri veren Zeynep İskenderoğlu Önel ve Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi Endüstri Mühendisliği Programı'ndan İlker Birbil'in Cinsel Taciz Komitesi'nin gelişimine ve vaka takibine yıllar boyunca verdikleri değerli katkıyı özellikle anmamız gerekir. Yönetim Bilimleri Fakültesi'nden Ahmet Öncü'nün ve Üniversite Hizmetleri'nden Yasemin Birben'in komitenin ilk yıllarında, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde Felsefe dersleri veren Ahmet Faik Kurtulmuş'un ise 2013'te yönergenin yenilenme sürecinde önemli katkıları oldu.

³ Çağrını yapanların isimleri şöyle sıralanmıştı: Armağan Kilci, Ayşe Ezgi Dikici, Ayşe Gül Altınay, Başak Başiplikçi, Esin Düzel, Hayal Akarsu, Hülya Adak, İrem Türkay, Kemal Arslan, Mert Onur, Nilgün Bayraktar, Özge Akçizmeci, Uygur Aydemir, Yonca Cingöz, Yunus Doğan Telliel, Wiesław Zaremba.

bir mekana asılan panolar aracılığıyla deneyim ve görüşlerini paylaşmaya davet ediliyordu. O dönemi Hülya Adak şöyle hatırlıyor:

8 Mart 2002’de öğrencilerle birlikte kurduğumuz Cinsel Taciz panosuna ‘tacize uğradınız mı? Hikayenizi paylaşmak ister misiniz?’ dedik. Panoyu sabah kurduğumuzda geçenlerin görüp görmeyeceğinden bile emin değildik. Belki biraz ilerde bankaya uğrayanlar görür, ya da yakındaki kafeteryaya gidenlerin ilgisini çeker diye düşündük. Birkaç saat sonra geldiğimizde, pek çok hikaye eklendiğini, akşama doğru ise panonun hikayelerle dolup taşıtığını görmek çok şaşırtıcıydı. Konuşulması/yazılması zor diye düşündüğümüz deneyimler, yazarlar isimlerini belirtmek zorunda olmayınca, anonim bir ortamda bir bir ortaya çıkmış, bize durumun ne kadar ciddi olduğunu göstermişti. Daha da önemlisi taciz deyince yazar yazmayan hiçbirimiz yalnız değildik.

Aynı şekilde, öğrenci olarak bu etkinliğin organizasyonunda yer alan Esin Düzel’in de üniversitede cinsel tacizle mücadele çalışmalarına dair hafızasına kazınan ilk anı “8 Mart’taki o panonun ne kadar dolu olduğu.” Sabancı Üniversitesi’nde cinsel tacizi önleme ve farkındalık çalışmalarının başlaması, öğrencilerin öncülüğünde gelişen, daha sonra öğretim üyeleri, çalışanlar ve idarecilerin katkıda buldukları bir “tabandan oluşum” hikayesidir diyebiliriz. Bu hikayenin ana hatlarını ve gelişimini, bu sürece önyak olan Kültürel Çalışmalar öğrencisi (şimdi mezunu) Aslı Erdem Şubat 2018’de bizlerle paylaştığı kısa metinde şöyle özetliyor:

Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Programı mezunu Esin Düzel ve Nilgün Bayraktar’ın Hülya Adak ve Ayşe Gül Altınay ile birlikte geliştirdikleri ‘Bizim Bedenlerimiz Bizim Cinselliklerimiz’ çalışması ile başlayan bir serüveni bizinkisi. 2006’da, yola ilk çıktığımız yıllarda, düzenlediğimiz bir panelin açılış cümlesi şöyleydi: ‘Cinsel taciz her ortamda gerçekleşebilir. Sokakta, iş yerinde, toplu taşıma araçlarında. Ve fildişinden bir kule olmadığına göre, üniversitede de...Bizim Bedenlerimiz Bizim Cinselliklerimiz’ çalışmaları kapsamında çeşitli illerde kadın örgütlerindeki kadınlarla cinsellik üzerine atölyeler gerçekleştirilmiş ve sonucunda atölye deneyimlerini içeren bir kolaylaştırıcı el kitabı hazırlanmıştı. Bu proje, daha sonra Cins Kulüp’ün oluşumuna da ön ayak oldu. Projede çalışan genç kadınlar olarak bir araya geldiğimizde, arkadaşlarımızdan veya dedikodu halinde duyduğumuz ya da kendi deneyimlerimizden bildiğimiz cinsel taciz hikayelerini birbirimizle paylaşarak, üniversitede cinsel tacizle kurumsal olarak mücadele edebilecek mekanizmaların ve tacize uğrayan kişiye destek verebilecek birimlerin eksikliğini fark ediyorduk. Bunun üzerine diğer üniversitelerdeki cinsel taciz yönergeleri ve danışmanlık merkezleri üzerine araştırmalar yapmaya başladık. Bir yandan da, kampüste yaşanan cinsel tacizi hem belgeleyebilmek, hem de nasıl bir yönergeye ve merkeze ihtiyaç duyulduğunu anlayabilmek için cinsel tacize uğrayanlarla konuşmamız gerektiğini fark ettik. 2005 yılında Aslı Çarkoğlu’ndan aldığım bir lisans dersi kapsamında, birebir görüşmeler içeren bir araştırma gerçekleştirdim. Okuldaki tüm kadın lisans ve yüksek lisans öğrencilerine bir e-posta göndererek cinsel taciz deneyimlerini paylaşmalarını

istedim. Ondan fazla kişi benimle iletişime geçti, sonradan vazgeçenlerle beraber yedi kişiyle görüşme yaptım. Bir yandan araştırma devam ederken, Cinsel Tacizle Mücadele Yönergesi Çalışma Grubu olarak bu sürecin içinde olmamız görüşmeciler dışındaki sessiz kalabalıktan da birçok sesin bize ulaşmasına imkan tanıdı. Cinsel taciz hikayeleri bizi eskisinden daha sık bulmaya başladı. Kampüs içinde kadınlar bizim çalışmalarımızdan haberdar oldukça yaşadıkları taciz konusunda bir şeyler yapmak için adım atmaya başlıyorlardı. Bunu görmek bizim için önemli oldu. Kadınların sessizleşen hikayeleri ya da dedikodu düzeyinde kalan deneyimleri, o dönemde bir araya gelmiş genç kadınlar olarak bizleri üniversitede çok ihtiyaç duyulduğunu düşündüğümüz cinsel tacizle mücadele yönergesi için bir çalışma yapmaya yöneltti. Açık ve net bir şekilde belirlenmiş bir yönergeden yoksunluk yani bu konudaki kural ve yaptırımların belirlenmemiş olması önemli bir sorun olarak karşımızda duruyordu. Bu noktada bir yandan okulumuzun psikologu ile görüşerek bir yandan da bazı hocalarımızla toplanarak onlardan destek almaya başladık. Sabancı Üniversitesi'nin ilk yıllarında, o dönem üniversite yönetiminin ve özellikle de rektörümüz Tosun Terzioğlu'nun katılımcı felsefesini ve yeniliklere açık tavrını çok iyi hatırlıyorum. Sonunda hep birlikte şöyle bir yöntem geliştirdik: örnek olaylar derlemek (yani Sabancı Üniversitesi'ndeki var olan durumunun tespitini yapmak); yurt içi ve yurt dışındaki üniversitelerde olan düzenlemeleri incelemek ve diğer üniversitelerdeki toplumsal cinsiyet çalışmaları ile ilgilenen arkadaşlarla toplanmak, ortak bir perspektif yakalamak ve bu yönergeyi diğer üniversitelere tanıtmak. Bu süreçte, bazılarımızın Kültürel Çalışmalar ve Sosyoloji derslerinin final ödevleri için yürüttüğü saha çalışmaları Sabancı Üniversitesi'ndeki durumu anlamamız ve anlatabilmemiz açısından bize çok faydalı olmuştu. Cinsel tacizle mücadele etmek için ihtiyaç duyulan yapı üzerine çalıştıkça dört maddeye yoğunlaştık:

- Cinsel Tacizle Mücadele Yönergesi,
- Danışmanlık Servisi,
- Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Komitesi,
- Cinsel Eğitim.

Sabancı Üniversitesi'nde bir yapının kurulabilmesi aslında benim mezuniyetime denk geliyor; dolayısıyla sonrasında yaşanan gelişmeleri uzaktan izledim. Yıllar içinde hem cinsel tacize karşı çalışmalarının kurumsallaşmasına hem de diğer üniversitelere yayılmasına tanık olmak gerçekten hem mutluluk hem de umut verici.

Hülya Adak ve Ayşe Gül Altınay, 2008'de "işte böyle güzelim..." başlığıyla yayımlanan çalışma çerçevesinde (önce öğrenci, sonra mezun olan) Esin Düzel ve Nilgün Bayraktar ile birlikte yürüttükleri araştırmada, genç kadınların cinsellik ve cinsel taciz deneyimlerini birebir dinleme fırsatı buldular (Adak vd. 2008).

Esin Düzel ve Nilgün Bayraktar'ın tasarlayıp hayata geçirdikleri, Aslı Erdem ve başka öğrencilerin de aktif olarak katıldıkları, "Bizim Bedenlerimiz, Bizim Cinselliklerimiz" çalışması ise⁴ hem Sabancı Üniversitesi'nde hem de diğer üniversitelerde kadınların yaşadıkları cinsel taciz deneyimlerine daha da yakından ışık tuttu. Aynı yıllarda sosyoloji, antropoloji, edebiyat ve kültürel çalışmalar derslerinde toplumsal cinsiyet ve onun bir parçası olarak cinsel taciz akademik olarak ele alınmaya başlanmıştı. Aslı Çarukoğlu'nun 2005 Bahar döneminde verdiği bir lisans dersi çerçevesinde Aslı Erdem'in yaptığı araştırma, Sabancı Üniversitesi öğrencilerinin yaşadıkları cinsel taciz deneyimlerini paylaşmaları için önemli bir vesile oldu. Bu araştırma ve Aslı Erdem'in uluslararası literatürü de incelediği kapsamlı akademik analizi, 2005-2006 yıllarında üniversite çapında yapılan tartışma ve toplantılar için önemli bir kaynak oluşturdu.

2005 yılında yapılan ilk toplantı ve çalışmaların ardından 2006 yılında öğrencilerin ve yeni kurulmakta olan Cins Kulüp'ün ön ayak olduğu, öğretim üyeleri, idari çalışanlar ve dekanların katıldığı bir çalışma grubu oluştu. Katılanlar önce kendi yaşadıkları veya tanık oldukları deneyimleri paylaştılar. Öğretim üyelerinin bazıları kendileriyle özel olarak konuşmaya gelen ama konuyu Dekanlık, Öğrenci Kaynakları veya Disiplin Komitesi seviyesinde dillendirmekten çekinen öğrencilerden bahsettiler. Bazı durumlarda ise öğrencilerin şikayetlerini ilgili mercilerle paylaşmış olmalarına rağmen tatmin edici adımların atılmamış, herhangi bir yaptırım uygulanmamış olduğu paylaşıldı. Bu konuda üniversitenin bir politika geliştirmesi ve cinsel tacizin önlenmesi için sistematik bir çalışma yapılması gerektiği konusunda tüm katılanlar hemfikir idi.

2005-2006 boyunca yapılan toplantılarda bir yandan üniversitede yaşanan deneyimleri araştıran Aslı Erdem ve Hayal Akarsu gibi Cins Kulüp üyesi öğrencilerin çalışmaları paylaşılıyor, bir yandan da uluslararası mücadele

⁴ Bu çalışmanın sonuçları 2005 yılında Cinsellik Atölyesi: Kolaylaştırıcı El Kitabı (Düzel ve Bayraktar 2005) olarak yayımlandı.

örnekleri konuşuluyordu. Bu süreçte, onlarca Kuzey Amerika ve Avrupa üniversitesinin cinsel tacizle mücadele politika metni ve yönergesi cümle cümle incelendi ve tartışıldı. 26 Nisan 2006'da Sabancı Üniversitesi Tuzla Kampüsü'nde Cins Kulüp tarafından düzenlenen "Üniversitelerde Cinsel Taciz" paneli hazırlık süreci açısından önemli bir aşamaydı (Yürür 2006). Ayşe Gül Altınay'ın kolaylaştırıcılığını yaptığı panelde İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Kadriye Bakırcı ve psikolog Ebru Sorgun cinsel tacizin hukuki ve psikolojikleri boyutlarını tartışırken, Aslı Erdem ve Hayal Akarsu da birer konuşma yaparak Sabancı Üniversitesi'nde yürüttükleri etnografik çalışmaları ve cinsel tacizle mücadele için atılmaya başlanan adımları paylaştılar. Bu panelin ardından cinsel tacizle mücadele konusunda bir politika belgesi ve yönerge hazırlama çalışmaları hızlandı.

Her ne kadar cinsel tacizle mücadele yolunda atılan ilk adımlar öğrencilerin öncülüğüyle şekillenmiş olsa da öğretim üyeleri, farklı birimlerin çalışanları ve yönetim kademesinde yer alan idarecilerin katkılarının da somut adımların atılmasında çok önemli bir rol oynadığını söylememiz gerekir. O sırada Yönetim Bilimleri Fakültesi Dekanı olan (ki üniversitenin ilk kadın dekanıydı) Nakiye Boyacıgiller, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi (SSBF) Kurucu Dekanı Ahmet Evin, daha sonra SSBF Dekanı ve 2016-2017'de Rektör olacak siyaset bilimci Ayşe Kadioğlu ve 2018'de Rektör olacak Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Zehra Sayers, bu çalışmaya başından itibaren destek oldular, katkıda bulundular⁵. Uluslararası örnekler incelenerek kaleme alınan ilk metin daha sonra herkesin katkısına açıldı ve 2007'de, İnsan Kaynakları ve Öğrenci Kaynakları birimleri tarafından gerekli kanun ve yönergeler çerçevesinde yapılan düzenlemelerden sonra yayımlandı. 2006'da yayımlanan Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi'nde şu ifadeler yer verildi:

Sabancı Üniversitesi, üniversitenin tüm bireyleri için pozitif bir öğrenme, çalışma ve yaşama ortamı sağlamayı taahhüt eder. Rızaya dayalı olmayan cinsel davranışlara ve şiddete maruz kalmak, kişinin öğrenim ve çalışma hayatını olduğu kadar, ruhsal ve bedensel sağlığını da olumsuz etkileyebilir ve kişide travmatik etkilere yol açabilir. Ayrıca, cinsel taciz ve saldırı, hak ihlali olmanın yanı sıra suç teşkil eder. Hiyerarşik ilişkilerin hâkim olduğu kurumsal ortamlarda tacize uğrayanların bunu dile getirmede yaşadıkları zorluklar nedeniyle, taciz çoğu zaman görünmez kılınmakta ve hem kişi hem de kurumsal ortam bu durumdan zarar görmektedir. Bu doğrultuda, Sabancı Üniversitesi camiasının tüm üyeleri,

⁵ Politika metni ve yönergenin hazırlanmasına ve hayata geçmesine katkıda bulunan herkesin listesi ne yazık ki kayda geçmiş değil. Eksikler için özür dileyerek, elimizdeki yazılı kaynaklarda ismi geçenleri anmak ve en azından şimdi kayıt düşmeye başlamak istiyoruz: Hülya Adak, Ali Alpar, Ayşe Gül Altınay, Hayal Akarsu, Cemil Ankan, Huriye Ankan, Munire Ankol, Mehmet Baç, Haluk Bal, Nakiye Boyacıgiller, Can Candan, Ali Çarkoğlu, Bilge Yeşim Duong, Esin Düzcel, Deniz Kurtoğlu Eken, Aslı Erdem, Hakan Erdem, Ahmet Evin, Elif Gülez, Sibel İrzık, Kemal İnal, Ayşe Kadioğlu, Gülayşe Koçak, Bedia Kolatar, Ceren Kuşçuoğlu, Zeynep Kutluata, Nazan Maksudyan, Nedim Nomer, Zeynep Okan, Fatma Onat, Mehtap Öztürk, Ayşe Parla, Rana Saka, Zehra Sayers, Esra Süel, Aninne Schneider, Esen Ezgi Taşçıoğlu, Tosun Terzioğlu, Alev Topuzoğlu, Ceren Yartan, Nilü Yürür, Arzu Wasti, Mary Wynn.

cinsel tacize hiçbir koşul altında müsamaha gösterilmeyeceğini bilir ve kabul ederler.

Sabancı Üniversitesi, cinsel taciz ve saldırının hiçbir biçimde görmezden gelinmeyeceğini garanti eder ve bunlara maruz kaldığını veya tanık olduğunu düşünen bireyleri ilgili adımları atmaya teşvik eder. Ayrıca, cinsel taciz konusunda farkındalık yaratmayı, paydaşlarına cinsel tacize ilişkin önlemler, destek mekanizmaları sunmayı, disiplin işlemleri konusunda bilgilendirmeyi ve cinsel taciz vakalarını takip etmeyi taahhüt eder.

Sabancı Üniversitesi Kurucu Rektörü Tosun Terzioğlu, bu süreçte de “kurucu” bir rol oynadı. Eşine az rastlanır bir “birlikte yaratma” sürecinin sonunda oluşturulan politika belgesini ve yönergeyi desteklemekle kalmadı, Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi’ni üniversitedeki kurulların onayı alındıktan sonra tüm öğretim üyesi, çalışan ve öğrencilere gönderdiği şu mesajla duyurdu:

Değerli Öğrencilerimiz ve Çalışma Arkadaşlarımız,
2006 ilkbaharından bu yana örnek bir “birlikte yaratma, birlikte geliştirme” süreci yaşandı ve bir grup öğrenci, öğretim üyesi ve idari çalışanın ortak çalışmaları sonucunda *Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi* hazırlandı. Bu süreçte şunlar oldu:

Nisan 2006’da Cins Kulüp (Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Kulübü), farklı üniversitelerden öğretim üyeleri ve öğrencilerin katılımıyla “Üniversitede Cinsel Taciz” konulu bir panel düzenledi. Bu panelde cinsel taciz konusu, deneyimler, yasalar ve kurumsal uygulamalar bağlamında kapsamlı bir şekilde tartışıldı. Geniş katılımlı bu tartışmada, cinsel tacizin önlenmesi için kurumsal mekanizmalar geliştirmenin önemi üzerinde duruldu ve üniversitemizde bu konuda bir çalışma başlatma kararı alındı.

Paneli izleyen haftalarda öğrenciler, öğretim üyeleri ve idari çalışanlardan oluşan gönüllü bir çalışma grubu biraraya geldi. Bu çalışma grubunun hazırladığı taslak metin birkaç toplantıda ve fakültelerde tartışıldı.

İnsan Kaynakları birimi, yurtdışındaki üniversiteler ve Türkiye’deki uygulamaları karşılaştırmalı olarak inceledi ve idari süreçle ilgili bölümün geliştirilmesine katkıda bulundu. Taslak metin, fakülte kurullarında ve Dekanlar Kurulu’nda tartışıldıktan sonra son halini aldı. Kısacası, ekte sizlerle paylaştığımız *Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi* birçok öğretim üyemiz, çalışmamız ve öğrencimizin katkısıyla geliştirildi. Bu belge kadar onun geliştirilme sürecini de önemsiyoruz.

Üniversite camiasının bütün üyelerinin potansiyellerini azami düzeyde gerçekleştirmelerine imkân tanıyacak pozitif bir öğrenme, çalışma ve yaşama ortamı sağlamak konusundaki kararlılığımızı bu belgeyle bir kez daha ifade etmiş oluyoruz. *Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi*’nde tanımlanan ilkelerin öğretim üyelerimiz, öğrencilerimiz ve çalışanlarımız tarafından benimsenmesi ve hayata geçirilmesi, bu ortamın sağlanmasının ve saygın bir üniversite olmamızın vazgeçilmez bir koşuludur.

Bu duyuru yalnızca üniversitenin bu konuyu en üst düzeyde ele aldığını ve önemseydiğini göstermekle kalmıyor, aynı zamanda yönergenin oluşmasını mümkün kılan katılımcı süreci mücadelenin önemli bir ayağı olarak tanımlıyordu. Bu duyurunun hemen ardından fakülte ve idari birim temsilcileriyle, öğrenci temsilcilerinin bir araya geldi Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Komitesi oluşturuldu ve herkesin danışabileceği bir kurul olarak üniversiteye duyuruldu. Başvurular geldikçe Komite toplanmaya ve hem başvuruyu yapan hem de şikayet edilen kişilerle görüşmeler yapmaya başladı. Şikayetle başvuran kişinin Öğrenci veya Çalışan Disiplin süreçlerini başlatmaya karar vermesi durumunda, Komite'den bir kişi vakayla ilgili raporu hem yazılı, hem sözlü olarak gerekli birimlerle paylaşmak üzere görevlendiriliyordu. Kuru bir yazılı rapordansa yapılan sözlü aktarım sayesinde vakayı incelemek üzere atanmış Disiplin Kurulu ile Cinsel Taciz Komitesi arasında bir köprü kurulması, vakanın etraflıca ve tüm karmaşıklığıyla ele alınması mümkün oluyordu.

Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek İlkeleri Komitesi'nin önüne vakalar gelmeye başladıktan sonra tacize maruz kalan veya tanık olanlar ile tacizle suçlananları dinlemek ve vakaları kendi aramızda değerlendirmek için bazen saatler, bazen günler harcadık. Bu toplantılar, katılan herkes için bir farkındalık ve eğitim sürecini de içinde barındırıyordu. 2007'de Komite ilk vakaları almaya başladığında toplumsal cinsiyet, cinsellik, taciz, homofobi, transfobi gibi kavramlar, Cinsel Taciz Karşısında Uygulanacak Yöntem ve Alınacak Önlemler Yönergesini okumamış, BAGEM'in psikolojik destek birimlerinden (veya dışarıdan) bireysel destek almamış, toplumsal cinsiyet ve cinsellik derslerine girmemiş veya bu alanda özel bir çalışma yapmamış öğrenci, öğretim üyesi ve çalışanlara uzak kavramlardı. Şikayet edilenler yaptıklarının taciz olduğunu çoğu zaman Komite'yle görüşmelerinde fark etmeye başlarken, pek çok başvuran da yaşadıklarının bir ismi olduğunu ve bunun için destek alabileceklerini bu görüşmelerde yaşayarak öğrenmiş oluyordu.

Komite olarak baştan beri *başvuran odaklı* çalışmayı çok önemsedik. Gelen talepler bazı durumlarda şikayet edilen kişinin uyarılmasıyla sınırlı kalıyordu, bazı durumlarda ise disiplin süreçlerinin başlatılması isteniyordu. Bizim görevimiz başvuruları dinlemek, ona yargılanmadığını ve ihtiyacı olan desteği vermeye hazır olduğumuzu hissettirmek, önündeki seçenekler hakkında bilgilendirmek ve bir adım atmaya karar verirse yanında olmaktı. Bir sonraki adıma dair kararı başvuran kişiye bırakmayı, atmaya veya atmamaya karar verdiği adımlar için yargılanmayacağını bilmesini sağlamayı başından itibaren çok önemsedik.

Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek İlkeleri Komitesi olarak ilk yıllardan itibaren önemseydiğimiz diğer bir konu ise yalnızca tacize maruz kalan veya tanıklık edenler için değil şikayet edilenler için de farkındalık yaratma sorumluluğumuzdu. Komite'nin zaten cezalandırma yetkisi yoktu. Ama şikayet edilenlerle yaptığımız uyarı görüşmelerinin, "yargılama" odaklı değil "farkındalık" odaklı olmasına özellikle dikkat ediyorduk. Şikayet edilenin hem başvuran nezdinde, hem de diğer ilişkilerinde tacizden uzak durması için

farkındalığının artması için toplantıların uzamasını göze alıyor, aynı zamanda, bazı durumlarda, BAGEM'den psikolojik destek almaya yönlendiriyorduk.

Komitenin ilk yıllarında ele alınan her vaka bize sonraki vakalar ve önleyici tedbirler için ışık tuttu. Tüm vakalar kişiler arası ilişkilerle sınırlı da değildi. Örneğin, üniversite duvarlarına asılan posterlerde kadın bedenini nesneleştiren bir görsel varsa, bu taciz kapsamında değerlendirilebilir miydi? Peki yaptırımı ne olmalıydı? Bu posterleri asanlar veya asılmasına izin verenler, görseli toplumsal cinsiyet üzerinden eleştirel düşünmedikleri için sakıncalı bulmamışlarsa ne yapılabilirdi? Onlara posterlerin neden sakıncalı olabileceğini anlatmak yeterli olur muydu? Yaptırım olması şart mıydı? Sabancı Üniversitesi'ndeki taciz vakaları hangi mekanlarla sınırlı olmalıydı? Kampüs dışında yaptığımız etkinlikleri kapsayacak mıydık? Bir Sabancı Üniversitesi mensubu tarafından tacizle suçlanan kişi başka bir üniversitenin öğretim üyesi veya öğrencisi ise bu vaka nasıl değerlendirilecekti? Taciz vakalarının bildirilmesinde zaman aşımı söz konusu olacak mıydı? Mezun olmuş bir öğrenci yıllar sonra geri dönüp bir taciz soruşturması başlatabilir miydi? Bu soruların hepsi uzun tartışmalar ve yıllar içinde geliştirilen yeni yöntemlerin yolunu açtı. Daha zor sorular ise tacize maruz kalanların konuşmak istemediği durumlarda yaşandı. Eğer çeşitli kaynaklardan bir fail olduğunu biliyorsak, maruz kalanın sessiz kaldığı durumlarda başka maruziyet ve tanıklıklar oluşmaması için nasıl önlemler alınabilirdi? Vakaların çeşitliliği ve her bir vakanın yeni soruları beraberinde getirmesi sürekli güncellenebilecek dinamik bir yönerge hazırlamanın önemine işaret ediyordu (Adak, 2015: 273-75).

Kısa bir süre içinde gördük ki Yönerge ve Komitenin varlığı tacize maruz kalmış veya tanıklık etmiş pek çok kişiyi cesaretlendirerek yaşadıklarını paylaşmaya teşvik ediyordu. Ancak Yönergenin üniversite çapında duyurulması için öğrencilerin ve çalışanların üniversitedeki hayatlarına başlamadan önce yönergeyi okumuş olması ve yazılanlara uyacaklarını ifade etmeleri önemliydi. Bu da bizi yıllar içinde oryantasyon programlarında daha aktif rol almaya yöneltti. Aynı zamanda üniversite dışında da cinsel tacize dair farkındalığın artması için çalışmaya başladık.

Üniversitede daha eşitlikçi bir ortamın yaratılması için yeni vakalar ve yeni mücadele yöntemleri yol gösterici oldu. Tüm öğrencilerin birbirlerini takip edebildikleri haberleşme gruplarında homofobik ve transfobik mesajlar paylaşılmaya başladığında bu konuların üzerine gitmek için salt Cinsel Taciz Komitesi'nin devreye girmesinin yeterli olamayabileceğini anladık. Cins Kulüp ve özellikle Kültürel Çalışmalar Programı öğrencisi Esen Ezgi Taşçıoğlu önderliğinde bu konular etrafında söyleşiler ve film gösterimleri düzenlendi, kampüste homofobiye karşı birlikte dayanışmak adına ofislerimizin kapılarına ve panolara asabileceğimiz afişler ve iğneler hazırlandı. O dönemden miras kalan bazı görseller halen kapılarda ve duvarlarda sergilenmeye devam ediyor.

2006-2007 akademik yılında atılan bir başka önemli adım *Kadın Dostu Kentler - Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP)* çerçevesinde Sabancı Vakfı'nın desteği ile uygulamaya başladığımız *Mor Sertifika Programı* idi. Türkiye'nin farklı illerinden lise öğretmenlerinin bir araya geldiği bir toplumsal cinsiyet farkındalığı programı olan Mor Sertifika'nın ilk yıllardan başlayarak en ilgi gören atölyelerinden biri Cinsel Taciz Atölyesi oldu. Lise öğretmenleri için de cinsel tacizi anlamak ve önlemek için atabilecekleri adımları tartışmak önemliydi.

Mor Sertifika programını geliştiren ve uygulayan öğretim üyeleri ve çalışanlar daha sonra Gender Forum ve SU Gender etrafında bir araya geldiler. SU Gender, hem ofis çalışanları, hem öğretim üyeleri aracılığıyla üniversite ve üniversite dışında cinsel taciz dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet odaklı her türlü ayrımcılığa ve şiddete dair farkındalık çalışmaları yürütmeye devam ediyor. Aynı zamanda, SSBF bünyesinde açılan Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları yandal programı (2011) ve doktora programı (2017) ile bu alandaki akademik tartışmaların çeşitlendiği bir döneme tanıklık ediyoruz.

Sabancı Üniversitesi'nin cinsel tacizle mücadele yolculuğunda önemli bir dönüm noktası 2013'te yürütülen gözden geçirme ve yeniden yapılanma çalışması oldu. Yazının ikinci bölümünde bu süreci ve sonrasında gelişen işleyişimizi ayrıntılı olarak ele almak istiyoruz.

Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmalarında bir Zıplama Noktası: 2013

Sabancı Üniversitesi Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmalarına ilişkin 2006'da yayımlanan politika belgesinin ardından kurulan Komite, farkındalık çalışmalarını yürütmekte ve başvurularla ilgilenmekteydi. 2013 yılında Komite'ye gelmemiş olan zorlu bir vakanın Rektör'e ulaşması üzerine, politika belgesini, uygulamalarını ve farkındalık çalışmalarını gözden geçirmeye karar

verdik. Bu çalışmaların en önemli sonucu ise, başvurmak isteyenlere yol göstermek ve tüm tarafların soru işaretlerini biraz olsun gidermek amacıyla, daha önce Politika Belgesi içinde kısaca yer verilmiş uygulama adımlarının detaylı bir şekilde tanımlanarak ayrı bir belge halinde yayımlanması oldu. Böylece başvurmak isteyenlerin endişelerini azaltmak ve başvuruyu kolaylaştırmak için etkili bir adım atılmış oldu.

2013 öncesindeki politika dokümanında genel hatlarıyla yer verilmiş ilkeler ve o güne kadar hayata geçmiş uygulamalar prosedüre geçirilirken bazı değişiklikler ve eklemeler yapıldı. Bu süreçte gerek Sabancı Üniversitesi deneyiminden, gerekse diğer üniversitelerde uygulanmaya başlayan cinsel tacizle mücadele süreçlerinden öğrenilenleri bir araya getirerek, daha net ve etkin bir işlevişi geliştirmeye çalıştık.

Yapılan önemli değişikliklerden biri, Komiteye başvuru yapan kişiyle en kısa sürede Komite olarak görüşülmesi gerekliliğinden vazgeçilerek, ilk değerlendirme sürecinin Komite Koordinatörüne devredilmesi oldu. Böylelikle başvuranın yaşadığı deneyimi ve içinde bulunduğu durumu birden fazla kişiye anlatma zorunluluğu ortadan kalkmış oldu. Ayrıca yapılan başvuru kapsamında alınması gereken acil önlemler varsa bunların bekletilmemesi de sağlanmış oldu. 2013'ten bu yana, başvuranlar yalnızca kendi talep ettikleri durumda Komite ile görüşüyorlar. Başvuranla tüm görüşmeleri, travma ve şiddet alanında deneyimli bir terapist olan Hatice Güneş (onun olmadığı durumlarda da meslektaşı Serap Erbaş) yapıyor⁶. Böylelikle Komite'nin görev tanımı da farkındalık çalışmalarını planlama, yürütme, vakaları izleme, şikayet edilen kişiyle görüşme ve gerektiğinde ilgili yönetici ile birlikte *Sözlü Uyarı* yapmakla sınırlanmış oldu.

İkinci bir değişiklik ise, başvurularda beyanın esas alındığının ve Komitenin yürüttüğü hiçbir süreçte kanıt aranmadığının başta başvuran olmak üzere ilgili tüm taraflara açıkça ve tekrar tekrar anlatılması ve prosedürde bir bölüm olarak vurgulanması oldu. Yıllar içinde gördük ki, beyanın esas alınması cinsel tacizle mücadele süreçlerinin esası olsa da, tekrarlanmadığı ve vurgulanmadığı sürece yerleşik algı kınlamıyor ve başvurunun önünde önemli bir engele dönüşebiliyor. 2013'te yaptığımız değerlendirme süreci sonunda, bu konuda aldığımız önlemleri artırdık hem yazılı hem sözlü olarak bu esası vurgulamaya, daha açık bir şekilde ifade etmeye başladık.

---

⁶ Sabancı Üniversitesi deneyiminde şiddet yaşamış kişilerle görüşme ve başvuru alma konusunda deneyimli kişi aynı zamanda komitede yer alan psikolog olduğu için uygulama bu şekilde gelişti. Taciz başvurusu alan kişinin bir psikolog olması gerekmediği gibi (bu alanda deneyimli herkes başvuru alma eğitimi ve farkındalık çalışmaları sonrası bu işi yapabilir), şiddet ve tacize dair 50 yıllık bir birikime dayanan feminist çalışma ve tartışmalardan haberdar olmayan bir psikologun başvuru almasının sakıncalı bile olabileceğini öngörebiliriz. Üniversitelerde bu başvuruları alacak kişilerin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve taciz konularında deneyim sahibi olmaları, bu alandaki feminist çalışmalara ve tartışmalara hakim olmaları ve başvuru almaya dair bir farkındalık ve eğitim sürecinden geçmiş olmaları akademik veya mesleki geçmişlerinden çok daha önemli diye düşünüyoruz.

Üçüncü olarak, 2013'te yaptığımız değişiklikle “Sözlü Uyarı” adını verdiğimiz bir süreç tanımladık. Cinsel taciz başvurusunda bulunan kişi eğer vakayı Disiplin sürecine taşımak istemiyorsa, Komiteden şikayet ettiği kişiye uyarıda bulunmasını isteyebiliyor. Bu süreç, şikayet edilen kişinin genel olarak cinsel tacize, özel olarak da başvuranın şikayetine dair bilgilendirilmesi, başvurulan ilişkisinin sınırlarının çizilmesi ve başvuranın kendini güvende hissetmesi için neler yapma(ma)sı gerektiği konusunda uyarılmasını içeriyor. Bu uyarı sürecinin adı 2013 öncesindeki politika belgesinde “arabuluculuk” olarak geçmekteydi. Uygulama öyle olmasa da kullanılan ifade iki tarafın uzlaşmasını sağlamak veya iki tarafı karşı karşıya getirmek gibi anlamlar da içerdiği için başvuruları caydırabilecek olumsuz bir algı oluşturmuyordu. 2013'teki değişiklikle bu sürecin adı “Sözlü Uyarı” olarak değiştirildi. Bununla birlikte, başvuranın talebi doğrultusunda ve şikayet türünün buna izin verdiği durumlarda Sözlü Uyarının isimsiz olarak yapılabilmesi de uygulamaya eklendi.

Tanımlarla ilgili yapılan bir başka değişiklik ise ast-üst ilişkilerinin çerçevesini netleştirmek yönünde oldu. Üniversiteler, yapıları itibarıyla çok sayıda ast-üst ilişkisi içeren ortamlar: çalışan-yönetici, öğretim üyesi-öğrenci, danışman-öğrenci, asistan-öğrenci, proje koordinatörü-proje ekibi üyesi, vb. Romantik ve/veya cinsel ilişki, üstler (öğretim üyeleri, asistanlar, idari çalışanlar) ile onların akademik veya kariyer belirleyici otoriteye sahip oldukları astlar (çalışanlar ve öğrenciler) arasında rızaya dayalı bile olsa yasak olarak tanımlandı. Aynı zamanda, bu yakınlaşmalarda esas sorumluluğun hiyerarşik sıralamada daha üst konumda olan kişinin üzerinde olduğu ve bu kişinin, böyle bir durumun meydana gelmesinde engelleyici rol üstlenmekle de yükümlü olduğu belirlendi. Örneğin bir asistanın sınıfındaki bir öğrenci ile yaklaşması durumunda, bu yakınlığın asistanlık ilişkisi sürdüğü müddetçe ilişkiye dönüşmemesinden sorumlu kişinin asistan olacağı vurgulandı.

2013'te yapılan değerlendirme ve yeniden yapılanma sürecinde Komite Üyeleri, Mor Çatı ve pek çok başka kurumda çalışmalar yürütmüş psikolog Feride Güneri'den bir eğitim aldılar. Yeni prosedürün yazılmasının ardından üniversitedeki yöneticiler başta olmak üzere tüm çalışanlar ve öğrencilerle farkındalık çalışmaları ve eğitimlere de hız verildi. 2013'te yapılan değişiklikler Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmalarını çok daha sağlam ve etkin bir zemine taşıdı. Ancak yaşadığımız her vakadan öğrenmeye ve yeni yöntemler geliştirmeye devam ediyoruz.

Bugün Neredeyiz? Mevcut Uygulama

Bu bölümde, cinsel tacizle mücadele ve farkındalık bağlamında yürüttüğümüz güncel çalışmaları ve mevcut uygulamayı daha ayrıntılı olarak ele almak istiyoruz. 2013'ten bu yana, Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Çalışmaları Komitesi, her fakülteden temsilci öğretim üyeleri, idari birimleri temsilen bir kişi, iki öğrenci ve uzman psikolog olarak BAGEM'de çalışmakta olan bir komite koordinatöründen oluşuyor ve doğrudan Rektörlüğe bağlı olarak görev yapıyor. Üniversite mensupları (akademisyenler, idari çalışanlar, öğrenciler) arasında

yaşanabilecek cinsel taciz ve saldırı durumlarını ele alırken iki temel ilkedden hareket ediyor: gönüllülük ve gizlilik. Böylelikle, süreçle ilişkili tüm bireylerin itibarna ve başvuruyu yapanın tercih ve kararlarına saygı esas alıyor. Cinsel taciz veya saldırıya maruz kaldığını düşünen kişi, yaşadığı olayın niteliğinden emin olmasa dahi, bu durumu kendisini güvende hissettiği bir komite üyesi (tercihen bu alanda deneyim sahibi olan komite koordinatörü) ile paylaşması yönünde teşvik ediliyor. İlk görüşmede, başvuran kişi tüm destek mekanizmaları, şikâyetçi tarafın hakları, şikâyet yolları, istismara karşı uygulanacak işlemler konusunda bilgilendiriliyor. Bu mekanizmalardan herhangi birine başvurmak isteyip istemediğine, şikâyetle bulunan kişi karar veriyor ve Komite, başvuran tarafı haberdar etmeksizin ve onayını almaksızın hiçbir işlem yürütmüyor.

Komiteye başvurunun resmi bir nitelik taşıması gerekmiyor. Başvuru yüz yüze olabileceği gibi, Komitenin e-posta adresine, herhangi bir üyesine veya başvuranın üniversitede güvendiği herhangi birisine Komiteye aktarılmak üzere yapılabiliyor. Başvuruda bulunanın onayı alınarak Komite koordinatörü ile ilk temas (mümkünse) aynı gün içinde gerçekleştiriliyor. Bu görüşmenin aynı gün veya en geç iki gün içinde olmasını çok önemli buluyoruz. İlk görüşmede ve takip eden tüm süreç boyunca, başvuran (cinsel tacize maruz kalan veya tanık olan) kişinin sözlü beyanı yönünde hareket ediliyor. Komitenin aktarılan deneyime dair kanıt isteme veya gözden geçirme görevi olmadığı hem başvurana, hem de sonrasında şikâyet edilene aktarılıyor. Başvuranla tüm iletişim süreci, ilk görüşmeyi yaptığı kişi ve (ilk görüşülen kişi değilse) Komite koordinatörü tarafından yürütülüyor. Aynı zamanda başvuran kişiye, eğer isterse Komite ile bir araya gelme seçeneği de sunuluyor. Bizim deneyimimiz, başvuruların Komiteyle görüşmektense Komite koordinatörüyle süreci sürdürmeyi tercih ettiklerini gösteriyor, zira 2013'ten bu yana bu seçeneği değerlendiren ve tüm Komiteyle süreci paylaşmak isteyen sadece bir kişi oldu. Bu uygulamanın temel amacı, başvuran kişiyi dile getirmesi genellikle çok zor olan, bazı durumlarda utanç mekanizmasını tetikleyen deneyimleri farklı kişilere tekrar tekrar anlatmak durumunda bırakmamak.

Hem bu alandaki literatürden, hem de Sabancı Üniversitesi deneyiminden biliyoruz ki, başvuran kişiye gizlilik (kimlik bilgilerinin ve aktardıklarının gizli kalacağı) ve gönüllülük (onun izni olmadan hiçbir adım atılmayacağı) esaslarının görüşmenin başında aktarılması ve süreç içinde hatırlatılması büyük önem taşıyor. İstedikini istediği kadıyla, seçeceği zaman diliminde anlatabileceği bilgisi verildikten sonraki adım dinlenen kişinin öncelikli sağlık ve güvenlik ihtiyaçlarının tespiti oluyor. Biliyoruz ki, niteliği ne olursa olsun (bir kere gerçekleşmiş ya da süreklilik kazanmış bir durum olsun), cinsel taciz ve saldırı maruz kalanda kafa karışıklığı, kendini suçlama, utanma, olanlara anlam verememe, içe kapanma, kimi zaman ilişkide olduğu insandan kopmayı istememe gibi karmaşık duygulara ve zorluklara yol açabiliyor. Bu karmaşanın içerisinde hangi boyutlarda ve nasıl bir desteğe ihtiyacı olduğunu kişi kendisi dile getiremeyebiliyor, hatta böyle bir desteğe ihtiyacı olduğunu fark

edemeyebiliyor. Bu anlamda, ilk görüşmede öncelikle güvenlik ve sağlık ihtiyaçlarını anlamaya çalışmak büyük önem kazanıyor.

Bize ulaşan pek çok vakadan biliyoruz ki güvenlik ihlali, tacizi uygulayanın fiziksel girişimi olabileceği gibi (takip etmek, itmek, vurmak, karşısına çıkmak, vb.) herhangi bir yolla (elektronik, sosyal medya, vb.) iletişime geçmesiyle de gerçekleşebiliyor. Ayrıca, şikayetçi olunan ve başvuran arasında bir otorite ilişkisi var ise (akademisyen - öğrenci, çalışan - yönetici gibi) başvuran kişinin başvurusundan dolayı herhangi bir hak kaybına uğramaması ve dolaylı olarak cezalandırılmaması da güvenlik bağlamında önlem alınması ve (örneğin asistanın, danışmanın ve ders programının ivedilikle değiştirilmesi gibi) somut adımlar atılmasını gerektirebiliyor. Bu adımların atılabilmesi için yönetim ve ilgili birimlerin (Rektörlük, Güvenlik Hizmetleri, İnsan Kaynakları) iş birliği ve desteği hayati önem taşıyor. Örneğin, tacizi uygulayan kişi Sabancı Üniversitesi mensubu değilse güvenlik birimiyle görüşülerek kampüse girişi engellenebiliyor, eğer üniversiteden biri ise, başvuran kişiyle herhangi bir yolla temasa geçmemesi yönünde hızlı bir uyarı yapılabiliyor. Eğer başvuran kişi kampüste kalıyorsa ve fiziksel bir tehdit altındaysa, güvenlik birimi çalışanlarıyla yakın temasta olması sağlanabiliyor.

Komite, çalışmalarını yürütürken her vakanın kendine özgü nitelikler taşıdığını bilerek, atılacak adımları vakaya göre belirliyor veya uyarlıyor. Bazı durumlarda üniversite dışındaki kurumlarla iş birliği yapmak da söz konusu olabiliyor. Örneğin, bir vakada, öğrencimizin maruz kaldığı flört şiddetini (aynılıktan sonra ısrarlı takip, ailesine ulaşma girişimleri, özel görüntülerini sosyal medyada yayma, tehditler) durdurmak ve güvenliğini sağlayabilmek için, diğer öğrencinin kampüse girişini engelledikten sonra, öğrencisi olduğu üniversitenin cinsel tacizle mücadele komitesi ile ilişkiye geçildi ve süreç birlikte yürütüldü. Diğer üniversitenin ilgili komitesi, tacizi uygulayan öğrenciyi görüşmeye çağırarak uyardı ve kendi üniversitesindeki destek mekanizmalarına yönlendirdi. Bu süreç, üniversitelerde cinsel tacize karşı oluşumların birlikte çalışma ve dayanışması adına bizler için çok öğretici ve cesaretlendirici bir deneyim oldu.

Son yıllarda karşılaştığımız vakalarda görüyoruz ki, sosyal medya ve diğer dijital platformlarındaki iletişimin anonim olması, uygulayıcının kimliğini gizleyebilmesi, bilginin aynı anda çok fazla kişiye ulaşılabilmesine ve tacizin hızla yaygınlaşmasına yol açabiliyor, maruz kalanı savunmasız bırakabiliyor. Sözü edilen alanlarda güvenliğini sağlamak, hatta herhangi bir müdahalede bulunmak her zaman mümkün olmuyor ama Komite olarak bu alanlarda gelişen tacizin yaygınlaşmaması ve sonlanması için elimizdeki tüm araçları kullanmaya çalışıyoruz. Eğer cinsel taciz kapsamına giren ifadeler veya saldırılar Sabancı Üniversitesi iletişim araçları kullanılarak yapıldıysa, o kişinin bilgilerine ulaşmamız ve uyarıda bulunmamız mümkün oluyor. Anonim ise, söz konusu platformun yöneticileriyle iletişime geçiyor ve bu durumu görmezden gelmeyeceğimizi, ifade ve görüntülerin taciz niteliğinde ve suç olduğunu bildiriyor, kaldırılmalarını talep ediyoruz. Ancak, pek çok durumda kullanılan platform üniversite dışında olduğundan doğrudan müdahil olamıyoruz. Böyle

durumlarda, tacize uğrayanı Emniyet Müdürlükleri altındaki Bilişim Suçları ile Mücadele Müdürlüklerine başvurabileceği konusunda bilgilendiriyor ve şikayet sürecinde, ihtiyacı olursa, güvenlik birimimizin kendisine eşlik etmesini sağlıyoruz.

Güvenliğin sağlanması ivedilikle ele alınması gereken bir konu olduğundan, gerektiğinde üniversite içindeki olanakları harekete geçirmede hızlı olmak ve inisiyatif kullanabilmek büyük önem taşıyor. Tabii, yukarıda sözü edilen önlemleri alabilmek için üniversite yönetimi ve tüm paydaşlarının aynı ilkelerle çalışması ve bu alandaki farkındalıklarının yüksek olması gerekiyor. Bu açıdan oldukça ayrıcalıklı bir ortamda, toplumsal cinsiyet başta olmak üzere her türlü ayrımcılık ve şiddetle mücadele konusunda kararlı adımlar atmaya devam eden bir üniversitede çalışıyor olmak Komite'nin çalışmalarına, en başta da tacize maruz kalanlara, büyük güç veriyor.

İlk görüşmede ve devamında sunduğumuz bir diğer destek ise, başvuranın cinsel taciz deneyiminden psikolojik olarak zarar görmesinin önüne geçmek ve güçlenmesine yardımcı olmak için psiko-sosyal destek mekanizmalarını hayata geçirmek oluyor. Başvuran kişinin tüm süreç boyunca yalnız olmadığını, desteklendiğini, anlaşıldığını ve yargılanmadığı hissetmesi büyük önem taşıyor. Aynı zamanda, taciz ve şiddet deneyiminin travma sonrası etkilerini de göz önünde bulundurarak, kişinin bu süreçte hissedebileceği olası karmaşıklığı, incinme, suçluluk ve utanç gibi duyguları onarabilmesi, gündelik yaşamını (öz bakım, gündelik uğraşları yerine getirebilme, sosyalleşme, vb.) sürdürebilmesi için destek almasını mümkün kılıyoruz. Travma alanında deneyimli bir psikolog olan komite koordinatörü Hatice Güneş, başvuran kişiyi sözü edilen alanlarda yaşayabileceği olası zorlanmaların psikolojik bir soruna işaret etmediği, destek ve zamanla yeniden denge kurabileceği, bu “doğal” toparlanma sürecinde hem üniversite bünyesinde çalışan uzmanlardan, hem de, eğer talebi o yönde ise, dışarıdaki uzmanlardan destek alabileceği konusunda bilgilendiriyor, gerekli yönlendirmeleri yapıyor. Dışarıya yönlendirme yapıldığı durumlarda da, kişinin izni ile, belirli aralıklarla genel iyilik durumunun takibi sürüyor. Bu alandaki araştırmalardan ve deneyimlerimizden görüyoruz ki, en temel hakların ihlal edilmesi karşısında eyleme geçebilmek ve başa çıkmak için destek mekanizmalarını harekete geçirmek kişilerin iyileşme ve güçlenme sürecinde önemli bir rol oynuyor.

Güvenlik ve sağlık alanındaki ihtiyaçlar anlaşıldıktan ve üniversite olanakları dahilinde destek sağlandıktan sonra, başvuran kişiye resmi şikayet ve sözlü uyarı süreçleri hakkında bilgi veriliyor. Tacize maruz kalan kişinin en öncelikli ihtiyacı tacizin veya şiddetin durması ve kendini güvende hissetmesi olsa da bir diğer ihtiyaç adalet duygusunun onarılması için adımlar atılması oluyor. Eğer başvuran kişi kurum içi resmi şikayet kanallarını kullanmayı tercih ederse, bu işlemlerin nasıl yürüdüğü hakkında bilgilendiriliyor ve ilgili birimlere yönlendiriliyor. Eğer şikayetçi olan adli süreçleri başlatmayı tercih ederse, üniversitenin hukuk danışmanı ve güvenlik biriminden bilgi ve destek alınıyor. Başvuran, resmi şikayette bulunacak olursa, Komite o ana kadar yapmış olduğu çalışmaları ilgili kurul ve mercilerle, yine kişinin bilgisi ve onayı

dahilinde, paylaşıyor. Ayrıca süreç boyunca ve sonrasında başvurana destek sürdürülüyor.

Resmi şikayetin tercih edilmediği durumlarda, veya bazen resmi şikayet öncesinde bir ilk adım olarak, Sözlü Uyarı seçeneği devreye girebiliyor. Sözlü Uyarının resmi şikayet yerine geçmediği bilgisini başvuran kişiye aktardıktan sonra atmak istediği adımla ilgili karar ona bırakıyoruz. Sözlü Uyarının amacını, bir yandan başvuran kişiye yalnız olmadığını ve korunduğunu hissettirmek, bir yandan da şikayetçi olunan tarafı cinsel tacizle ilgili bilgilendirmek, üniversitenin bu konuyu yakından takip ettiği mesajını vermek, gerekli uyarıları yapmak ve şikayet edilenin başvurularla temasını sınırlandırmak (veya sonlandırmak) olarak özetleyebiliriz. Sözlü Uyarı sürecinde, başvuran ile şikayet edilen arasında yüz yüze veya başka şekillerde bir temas söz konusu olmuyor. Aksine, şikayet edilen kişi Komite ile görüşmeye çağrıldığı mesajda, bu süre içerisinde başvuran ve yakınları ile temasa geçmemesi yönünde uyarılıyor. Eğer başvuran, isminin verilmesini istemiyorsa, şikayet edilen kişiye, söz konusu eylemleriyle ilişkili olabilecek kişilerle hiçbir şekilde temasa geçmemesi söyleniyor. Aynı mesajda, Komite toplantısı öncesi okuması beklenen belgeler ve yönerge de paylaşılıyor.

Şikayet edilen kişiyle yapılan komite toplantısında, öncelikle Komitenin çalışma ilkeleri (gizlilik, sözlü beyan ile çalışıldığı, delil aranmadığı vb.) ve işleyişi hakkında bilgi veriliyor. Ardından şikayetin içeriği, başvuranın onayı dahilinde, aktarılıyor, Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi ve Yönergesi çerçevesinde ne tür ihlaller söz konusu olduğu ayrıntılı olarak konuşuluyor ve bu ihlallerin derhal son bulması konusunda uyarı yapılıyor. Aynı zamanda, şikayet edilenle başvuran arasındaki temasın sonlandırılması veya sınırlandırılması konusundaki somut talepler aktarılıyor. Sözlü Uyarı yapılan Komite toplantılarında, şikayet edilen kişi idari çalışan ise birim yöneticisi, öğretim görevlisi ise dekanı da hazır bulunuyor, üniversitenin süreci yakından takip ettiğinin altı çiziliyor. Sözlü Uyarının resmi niteliği olmadığı ve resmi şikayet sürecinin başlatılmasına engel olmadığı da aktarılıyor. Bu toplantıyı izleyen dönemde, Komite bir yandan yönetici veya dekanla iş birliği içinde uyarı sürecini takip ederken, bir yandan da şikayet edilen kişi ile görüşmelerini sürdürüyor. Şikayet edilen kişi, vakadan itibaren ilk üç ay boyunca ayda bir, daha sonra üç ayda bir olmak üzere bir yıl boyunca tekrar görüşmeye çağrılıyor. Takip sürecinin nasıl işleyeceği ve nasıl sonlandırılacağı vakaya göre değişiklik gösterebiliyor.

Sözlü Uyarı sürecine dair deneyimlerimizi özetlemek gerekirse öncelikle, tacizin/şiddetin durdurulması yönünde hızla adım atmayı ve sonuç almayı mümkün kıldığını gördük. Başvuranın resmi şikayeti tercih etmediği durumlarda, Sözlü Uyarı mekanizmasıyla güvenliği sağlama, sürdürme ve adalet duygusunu onarma yolunda somut adımlar atabilmemiz mümkün oldu. Biliyoruz ki, cinsel taciz hem “kanıt” sunması hem de inanılmama, yargılanma ve hatta suçlanma korkusu ile paylaşılması zor bir deneyim olabiliyor. Sözlü Uyarı, resmi süreçlerin yerine geçerse de tacize maruz kalanların kanıt üretme ve yargılanma endişesi yaşamadan aktarması güç deneyimlerini güven

duyabileceği bir ortamda paylaşması ve tacizin son bulması için ivedilikle destek alabilmesi için önemli bir araç olabiliyor. Özellikle olağanın ötesinde ısrarda bulunmak, cinsiyete veya cinsel yönelime dair ayrımcı söz ve eylemlerde bulunmak, dedikodu üretmek, laf atmak, cinsel içerikli şaka yapmak, ayrılıktan sonra veya ilişki içerisinde güç sağlamak için aşağılamak, yaşamını türlü yollarla engellemek gibi durumlara maruz kalanların tanımlamak zorlandıkları deneyimleri dillendirmeleri ve bu eylemlerin hızla sonlandırılabilmesi için destek almaları Sözlü Uyan süreciyle mümkün olabiliyor.

Bu konuda kritik olduğunu düşündüğümüz bir diğer konu ise Sözlü Uyan sürecinin mümkün kıldığı farkındalıklar. Daha önce de vurguladığımız gibi, cinsel tacizle mücadelede “farkındalık yaratma” boyutunu ilk yıllardan beri çok önemsiyoruz. Yıllar içinde defalarca tanık olduğumuz üzere, tacizi uygulayan kişiler eylemlerinin niteliğini her zaman ayırt edemiyorlar. Özellikle “flört şiddeti” olarak tanımlanabilecek durumlarda, kıskançlık, sahiplenme, baskı uygulamanın hak olarak görülmesi, hatta bir yanılla ilişkinin “tuzu biberi” olarak algılanması yaygın bir durum. Bu bağlamda, şikayet edilen kişilerle yaptığımız Sözlü Uyan görüşmeleri bir farkındalık çalışması işlevi de görüyor diyebiliriz. Bu görüşmelerin temel amacı, kişinin cinsel taciz niteliğindeki eylem ve davranışlarının son bulması olsa da, aynı zamanda davranış ve tutumlarının taciz içerdiğini anlamasına ve üniversitenin cinsel tacizle mücadele ilkeleriyle tanışmasına da yardımcı olabiliyor. Sözlü Uyan sonrasında kendi çalışmalarına bu konuyu dahil etmeye başlamış bir çalışmamız ve dijital şiddet üzerine Komiteyle çalışmaya başlamış bir öğrencimiz, geçtiğimiz yıllarda yaşadığımız olumlu farkındalık örneklerinden bazıları. Bir şikayet sonrası bu alanda çalışmaya başlayan öğrencimiz ile dijital şiddet konusunda önlemler almak, farkındalık yaratmak ve kampus iletişim platformlarını güvenli hale getirmek için neler yapabileceğimize dair çalışmaya devam ediyoruz.

Komite olarak, vakalarla teker teker ilgilenmenin ötesinde, düzenli farkındalık, önleyici ve koruyucu çalışmalar da yürütmeye gayret ediyoruz. Bugüne dek oryantasyon çalışmalarında (uluslararası öğrenci oryantasyonu da dahil), üniversiteye yeni girişli öğrenciler için atanan mentorların eğitimlerinde, yöneticilere verilen şiddet ve ayrımcılık eğitimlerinde, öğrencilere yönelik hazırlanmış “flört şiddeti” konulu söyleşilerde ve derslerde cinsel taciz ve boyutlarını ele almanın yanı sıra Komite ve çalışmalarını da düzenli olarak tanıtıyoruz. Ayrıca, herkesin sıklıkla bulunduğu yerlerde (sağlık merkezi, yurtlar, bilgi merkezi, fakülteler, vb.) çalışmalarımızın posterleri ve broşürlerinin bulunduğundan emin oluyoruz⁷. Yukarıda aktarmaya çalıştığımız gibi üniversite yönetimi ve tüm paydaşlarının iş birliği ve desteği bu süreçte hayati önem taşıyor. Bu desteğin sürekliliğini mümkün kılmak için tüm direktör ve fakülte dekanları ile yılda en az bir kez bir araya gelerek Komite çalışmalarını ile ilgili bilgi aktarmaya özen gösteriyoruz. Bu toplantılardan ortak çalışmalar

⁷ Bugüne dek üniversite içinde 6000 broşür dağıtıldı.

ve yeni iş birliklerinin de çıkması söz konusu oluyor. Örneğin, 2017’de Diller Okulu Direktörlüğü ile yapılan toplantı sonrasında tüm İngilizce hazırlık sınıfı öğrencilerine sınıflarına girilerek Komiteyi tanıtmamız, böylelikle yüzlerce öğrenciye ulaşmamız mümkün oldu.

Tüm bu çalışmaların bir sonucu olarak, geçtiğimiz bir yıl içinde Komite ile temasa geçen kişilerin sayısında kayda değer bir artış olduğunu gözlemledik. Bize göre, bu artış vakaların arttığı anlamına değil, insanların başvurmak, iletişime geçmek için kendilerini güvende hissettikleri anlamına geliyor. Bir yandan Komite’nin güvenli ve etkin bir müdahale ve mücadele alanı olması yolunda attığımız adımların etkileri bizi güçlendirirken, bir yandan da toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve cinsel tacizin yaygınlığı bizi endişelendiriyor. Bu alanda daha fazla çalışmamız ve kendimizi sürekli yenilememiz gerektiğinin farkındalığı ile yolumuza devam ediyoruz. Tam da bu bağlamda, üniversitenin toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları merkezi SU Gender ile hem iki Komite üyesi üzerinden devam eden organik bağımızı güçlendirmeyi hem de üniversite içinde ve dışında ortak farkındalık çalışmaları yürütmeyi çok önemli görüyoruz.

Herkes için Güvenli ve Özgür Üniversite

2005’te Sabancı Üniversitesi’nde cinsel tacizi önlemek için bir politika belgesi ve yönerge oluşturma sürecine girdiğimizde Türkiye üniversitelerinde örnek alabileceğimiz uygulamalar ne yazık ki yoktu. Bu yüzden yüzümüzü yurtdışındaki, ağırlıklı olarak da Kuzey Amerika’daki, üniversitelere dönmek durumunda kalmıştık. 2013’te cinsel tacizle mücadele sürecimizi ve kurumsal uygulamalarımızı gözden geçirmeye karar verdiğimizde ise durum çok farklıydı. Birincisi, Türkiye çapında pek çok üniversite kendi politika belgesini ve mekanizmasını hayata geçirmeye başlamıştı. Örneğin, Ankara Üniversitesi’nin geliştirdiği ayrıntılı mekanizma faydalandığımız önemli bir kaynak oldu. İkincisi, bu kitabın da oluşmasını mümkün kılan bir ulusal ağ kurulmuş, üniversite mensupları birbirleriyle deneyimlerini düzenli olarak paylaşmaya başlamıştı. Bizim de parçası, hatta düzenleyicisi olduğumuz Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Mücadele Ağı’nın, Türkiye’de üniversiteler arasında kurulan en güçlü ve dönüştürücü ağlardan biri olduğunu söylemek mümkün. Daha yakın dönemde ise YÖK, üniversitelerde cinsel tacizle mücadeleyi de içeren Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesini yayımladı. Bu gelişmelerin her biri bizi de güçlendiriyor, cesaretlendiriyor, önümüzü açıyor.

Sabancı Üniversitesi’nin deneyiminden yola çıkarak önemli gördüğümüz üç noktanın altını çizmek istiyoruz: Cinsel tacizle mücadele süreçlerinin cezalandırmayla sınırlı kalmayıp farkındalık ve güçlenme çalışmalarını da içermesi; sürekliliğin ve etkinliğin mümkün olabilmesi için öğrenciler, çalışanlar, öğretim üyeleri ve yöneticilerin aktif katılımı ve işbirliğinin sağlanması; Komite’nin çalışmalarına destek verecek bir birimin ve koordinatörün varlığı.

2007'ten bu yana yürüttüğümüz çalışmaların ana çerçevesini oluşturan Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek İlkeleri Belgesi'nin giriş cümlesi şöyle: "Sabancı Üniversitesi, üniversitenin tüm bireyleri için pozitif bir öğrenme, çalışma ve yaşama ortamı sağlamayı taahhüt eder." Pozitif bir öğrenme, çalışma ve yaşama ortamı, herkesin kendini özgürce ifade edebildiği, yaratıcılığının engellenmediği veya kısıtlanmadığı, kimsenin herhangi bir kimliği ve deneyimi üzerinden ayrımcılığa uğramadığı bir ortam olarak tanımlanabilir. Cinsel tacizle mücadele bu ortamı yaratma yolunda atılması gereken elzem adımların başında geliyor. Ama yeterli değil. Sabancı Üniversitesi deneyimi, cinsel tacizle mücadelenin Aile İçi Şiddeti Önleme ve Destek, Akademik Özgürlük ve Ayrımcılık Karşıtlığı gibi ilkeler ve mekanizmalarla desteklendiğinde çok daha etkin çalışabildiğini göstermesi açısından da incelenmeye değer. Önümüzdeki yıllarda tüm bu alanlarda üniversiteler arası iş birliğinin artması ve herkes için güvenli ve özgür üniversiteleri hep birlikte yaratabilmemiz dileğiyle...

Kaynakça

- Adak, H., Altınay, A.G., Düzel, E. & Bayraktar, N. (2008). *İşte Böyle Güzelim...* İstanbul: Sel Yayınları.
- Adak, H. (2015) A Personal odyssey towards "feminist curiosity. İçinde, Pande, R. (Ed.), *A Journey into Women's Studies: Crossing Interdisciplinary Boundaries*. Londra ve New York: Palgrave Macmillan: 266-278.
- Altınay, A.G. (2002). Bedenimiz ve Biz: Bekaret ve Cinselliğin Siyaseti. İçinde, Bora, A. ve Gündal, A. (Ed.), *90'larda Türkiye'de Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları: 323-343.
- Düzel, E. ve Bayraktar, N. (2005) Cinsellik Atölyesi: Kolaylaştırıcı El Kitabı. İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- Haraway, D. (1988) Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3): 575-599.
- Sabancı Üniversitesi (2014). Sabancı Üniversitesi Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi. İnternet adresi: <http://www.sabanciuniv.edu/tr/hakkimizda/cinsel-tacize-karsi-onlem-ve-ilkeler-belgesi>.
- Sabancı Üniversitesi (2014). Sabancı Üniversitesi Cinsel Tacize Karşı Önlem ve Destek Broşürü: İnternet adresi: [.http://www.sabanciuniv.edu/sites/default/files/cto-1.pdf](http://www.sabanciuniv.edu/sites/default/files/cto-1.pdf).
- Yürür, N. (2006, Nisan) Cins Kulüp Cinsel Taciz Yönergesi Hazırlıyor. Biamag, İnternet adresi: <http://m.bianet.org/biamag/kadin/78244-cins-kulup-cinsel-taciz-yonergesi-hazirliyor>.

ÜNİVERSİTELERDE CİNSEL TACİZ VE CİNSEL SALDIRIYA KARŞI NELER YAPILABİLİR? ÇALIŞTAYLARININ KAZANDIRDIKLARI: VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ DENEYİMİ

Sema Sancak

Ülkemizde kadına karşı şiddet, cinsel taciz ve cinsel saldırı olaylarında son yıllarda yaşanan artış dikkat çekicidir. Cinsel saldırı, insanın temel hak ve özgürlüğüne yönelmiş en ağır fiziksel saldırdır. TÜİK verilerine göre Türkiye’de cinsel saldırı suçlarında son beş yılda %30 artış meydana gelmiştir. Son yıllarda yaşanan bu artış karşısında bazı tedbirlerin alınması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Cinsel taciz ve cinsel saldırı, mağdurlarını çok çeşitli biçimlerde olumsuz etkileyebilen bir hak ihlali olması nedeniyle suç da teşkil etmektedir.

Üniversite ortamında meydana gelen cinsel taciz ve cinsel saldırı olayları, öğrencilerin öğrenim, personelin de çalışma yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Öğretmen/öğrenci, amir/memur gibi ast-üst ilişkisinin bulunduğu bu yapı içinde, cinsel taciz ya da cinsel saldırı vakasını kurum yöneticisine ihbar etmenin zorluğu, tacizi veya saldırıyı görünmez kılabilmektedir. Bazen de binbir güçlük, çekinerek yapılan şikayetler kurumların üst düzey yöneticileri tarafından, üniversitelerinin cinsel taciz veya cinsel saldırıyla anılmasını istemediklerinden dolayı göz ardı edilebilmekte veya cinsel taciz olaylarının üstü örtülebilmektedir. Cinsel taciz ve saldırı daha çok kadınlara karşı bir ayrımcılık biçimi olarak görülmekle birlikte, bazı kişiler de cinsel yönelim ve cinsel kimlikleri nedeniyle tacizden etkilenmektedir. Dolayısıyla, cinsel taciz ve cinsel saldırının erkeklere de yönelebmesi ve aynı cinsten kişiler arasında gerçekleşmesi de mümkün görünmektedir. Bu konuda hem ulusal hem de uluslararası alanda gittikçe artan farkındalığa bağlı olarak Üniversitemiz nezdinde de harekete geçme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Ankara Üniversitesi, her türlü cinsel taciz ve cinsel saldırıdan arınmış bir akademik ve mesleki ortamın oluşmasına yönelik düzenlemeleri yürürlüğe koyan ilk üniversitelerden biridir. *Ankara Üniversitesi Cinsel Tacize ve Cinsel Saldırıya Karşı Politika Belgesi*, 02.08. 2011 tarihinde Ankara Üniversitesi Senatosu tarafından kabul edilmiştir. Ankara Üniversitesi’nin başlattığı bu farkındalık süreci hızla üniversiteler arasında yayılmaya başlamıştır. 28 Mayıs 2012’de, Ankara Üniversitesi Cinsel Tacize Karşı Destek Birimi’nin (CTS) ev sahipliğinde, *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Neler Yapılabilir?* konulu ilk çalıştay gerçekleştirilmiştir. Hemen akabinde internet üzerinde kurulan *Üniversitelerarası Cinsel Taciz ve Saldırı İş Birliği ve İletişim Grubu*, hızlı ve etkin iletişim sağlayarak, farklı üniversitelerde bu konu üzerinde çalışanlara birbirlerinin çalışma ve deneyimlerinden haberdar olma ve faydalanma imkânı vermiştir.

Anılan tarihte başlayan *Üniversitelerarası Cinsel Taciz ve Saldırı İş Birliği ve İletişim Grubu Çalıştayı* yılda iki kez olmak üzere farklı üniversitelerin ev sahipliğinde yapılarak devam etmektedir. Bu çalıştaylar üniversitelerdeki Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri veya Cinsel Taciz ve Cinsel

Saldırıya Karşı Destek Birimi temsilcilerinin yoğun katılımı ile gerçekleşmektedir. Bu çalıştaylara katılan akademisyenlerin üniversitelerinde cinsel taciz ve cinsel saldırı konusuyla ilgili yaptıkları çalışmalarını, hukuki süreçler hakkındaki deneyimlerini ve farkındalık oluşturmak için yaptıkları faaliyetlerini aktarmaları hem bilgi paylaşımı hem de yol göstericilik bakımından çok yararlı olmaktadır.

Birçok üniversitede kadın öğrenciler veya kadın personelin karşılaştığı cinsel taciz veya cinsel saldırı olayları meydana geldiği bilinmektedir. Bu çalıştaylarda akademisyenler, sıklıkla, kendi üniversitelerinde şahit oldukları en önemli sorunlardan birinin, cinsel tacize veya saldırıya uğrayan mağdurların toplumsal baskılardan çekindikleri için yaşadıkları travmayı kimseye anlatamamaları olduğunu ifade etmişlerdir.

Şiddet mağdurlarının kampüs alanı içinde, yalnız başlarına mücadele etmeye çalıştıklarını, nasıl başa çıkacaklarını bilmediklerini, dolayısıyla da sessiz kaldıklarını, bu durumun cinsel tacizi yapanların güçlenmesine neden olduğunu anlatmışlardır. Özellikle erkek hocanın kadın öğrencilere cinsel taciz ve cinsel saldırıda bulunması halinde bunun çözümünün zor olduğu dile getirilmiş ve hiyerarşik yapının etkisi ile öğrencilerin olumsuz etkilendikleri belirtilmiştir. Bunu gören başka mağdurların sessiz kalmayı tercih ettikleri de ortak bir sorun olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerarası CTS çalıştaylarının zaman içinde oluşmuş çeşitli etkilerinden bahsedilebilir. Bunlardan biri, “mahrem” olarak düşünüldükleri için konuşulmayan konuların konuşulmaya başlamasıdır. Üniversite içerisinde meydana gelen cinsel taciz veya saldırı olayında mağdur nereye ve kime başvuracağını bilememekte, kendisine yakın bulunduğu bir hocasına gitmekte ama konu çoğu zaman çözümsüz kalmaktadır. “Cinsel taciz ve cinsel saldırıyı dillendirme ve sessiz kalmama gibi konularda neler yapabiliriz?” sorusuna cevap bulmak son derece önemlidir. Öncelikle, cinsel taciz ve cinsel saldırının tanımını yapmak ve bu sorunlara dikkat çekerek üniversitemizde anlatmak ve bu konularda farkındalık yaratmak için hazırlanan afiş ve broşürleri yaygınlaştırmak atılacak önemli adımlar olarak görünmektedir.

CTS toplantısına katılmak için görevlendirme alırken üniversitemizdeki yöneticilerin, belki de ilk kez böyle bir toplantının varlığından haberdar oldukları göz önünde bulundurulursa, CTS çalıştaylarının gizli bir eğitici yönünün de bulunduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu konuda çalışan ve deneyimi olan arkadaşların farkındalığın oluşmasında etkili oldukları görülmektedir.

Yılda iki kez yapılan çalıştaylarda bazı katılımcılar üniversitelerinde bizim “üniversitemizde taciz yok ki, bu konuda çalışmaya ne gerek var” diyen yöneticilerin bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu çalıştaylarda üniversitelerde cinsiyetçi bir yapının hâkim olduğu, dolayısı ile ilerlemenin ve mücadelenin zor olduğuna dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, son yıllarda üniversite senatolarınca *Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırı Politika Belgesi* kabul edilen üniversitelerin sayısında artış olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla,

üniversitelerde CTS birimlerinin artmasının olumlu bir etkisinin de cinsiyetçi bakış açısının değişmesine yönelik olduğuna hiç şüphe yoktur.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak, 16 Mayıs 2014 tarihindeki CTS Çalıştayına katılmamız bizim için fevkalade yol gösterici olmuştur. Çalıştayların yılda iki kez aralıksız yapılması ve merkezimizin de her toplantıya katılması CTS birimimizin kurulmasında etkili olmuştur. Yapılan bu CTS çalıştaylarının kapalı kapılar ardında kalmayıp basında da yer alması, toplumun bu çalışmalardan haberdar edilmesi kamu vicdanının rahatlatılması açısından önemlidir.

Önemli bir dönüm noktası olarak, 2015 yılında Özgecan'ın öldürülmesi olayı cinsel taciz ve cinsel saldırı konusunda çalışanları, toplumu ve devlet kurumlarını harekete geçirmiştir. 7 Mayıs 2015'de YÖK Başkanlığı tarafından kadın konusunda çalışan araştırmacılar ile bir gün süren "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Üniversite" konulu çalıştay düzenlenmiştir. Bu toplantıda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun önemi dile getirilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 09.11.2015 tarih ve 73112577-903.07.02.2487 sayılı yazısı ile yürürlüğe konan *Yükseköğrenim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi*, 1985'de imzalanan CEDAW Sözleşmesi, 2011'de imzalanan İstanbul Sözleşmesi, Anayasanın 10. maddesi başta olmak üzere diğer ilgili maddelerine, ilgili mevzuata ve Yükseköğretim Kurulunun 28.05.2015 tarihli Genel Kurul kararına dayanılarak hazırlanmış olup, Yükseköğretim Kurulunun bütün bileşenlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olarak hareket edileceğini taahhüt etmektedir. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumları yöneticileri, idari personel, akademik personel ve öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını kazandıracak faaliyetlerde bulunulması için gerekli düzenlemeleri yapmak, güvenli bir yaşam çevresi yaratılması ve bununla ilgili cinsel taciz ve cinsel saldırı dahil her türlü taciz ve şiddete hiçbir şekilde müsamaha gösterilmemesine yönelik tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır. Bütün bu etkileşimlerin bir araya gelmemiz, konuşmamız ve tartışmamız sonucunda oluştuğu, kendimizi geliştirirken aynı zamanda üniversitemize de katkıda bulunduğumuz çok açık ve ümit verici bir durumdur.

27 Kasım 2015 Hacettepe Üniversitesi'nde yapılan CTS Çalıştayı'nda *Flört şiddeti*'nin tanımı ve bunun nasıl önleyebileceğinin tartışılması şiddetin başka bir boyutuna dikkat çekmiştir. Flört şiddetinde fiziksel, duygusal, cinsel şiddet, ısrarlı takip, sanal şiddet, çiftlerin görüntülerinin sanal medyada yer alması, telefon karıştırılması, kıskançlık ve sağlıklı ayrılmama gibi başlıca nedenleri olduğu gündeme getirilmiştir.

Çalıştaylarda bazı örnekler üzerinden sakıncalı davranışlara dikkat çekildiği de olmaktadır. Örneğin, İstanbul Teknik Üniversitesinde kadın öğrencilerin tacizci olduğu düşünülen erkek öğrencinin fotoğrafını çekip ifşa ettikleri ancak kanıt olmadığı halde bu davranışın yapılmasının yanlış olduğu ve durumu kadın öğrencilerin aleyhine döndüğü tartışılmıştır. Bu olayda, erkek öğrencilerin mağdur duruma düştüğü ve kadın öğrencilerin olumsuz bir davranış

sergiledikleri, hak ve özgürlükler bağlamlarında tartışılmış ve bu yöntemin yanlış olduğu konusunda fikir birliği oluşmuştur.

Çalıştaylardaki deneyim aktarımına ek olarak, katılımcıların mensup olduğu üniversitelerde yapılan çalışmalar da paylaşılmaktadır. Örnek olarak, Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin farkındalık oluşturmak amacıyla çektileri “Cinsel Tacizle Mücadele Belgesi”nin gösterilmesi ve Koç Üniversitesinin hazırladığı e-egitimin hazırlanış sürecinin ve içeriğinin slaytlar aracılığı ile anlatılması verilebilir.

Çalıştaylarda, zaman zaman bazı konuların tartışılması ön plana çıkmıştır. Bu kapsamda, 14 Kasım 2016’da Dokuz Eylül Üniversitesi’ndeki çalıştayda Kadın Araştırma Merkezlerinin güçlendirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Gene bu çalıştayda, uluslararası sözleşmelere, cinsel taciz ve cinsel saldırının tanımlarına atıf yapılarak flört şiddetinin boyutları detaylı olarak tartışılmıştır. Geniş katılımı 27 Kasım 2017’de Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde gerçekleşen CTS Çalıştayında ise pek çok başka konu tartışılmaya açılmıştır. Örneğin, cinsel taciz veya saldırının kampüs dışında yaşandığında bu duruma nasıl yaklaşılabileceği, kanıt ve tanık olmadığı durumlarda yaşanan zorluklar ile akademik personelle yaşanan iletişimsizlik konuşulan konular arasındadır. Öne çıkan bir başka husus da toplumsal cinsiyet eşitliği konulu dersler ile ilgilidir. Bu dersleri verenler öğretim üyelerinin ortak metin hazırlaması gerekliliği üzerinde durularak, öğrencilere, idari ve akademik personel için düzenlenen toplumsal cinsiyet eşitliği seminerlerinde ortak dil kullanımının önemi vurgulanmıştır. Seminerlerin 10 kişilik gruplara verilmesinin etkili olduğunu, ayrıca kampüs alanı içinde taşeron firmalara ve çalışanlara da verilebileceği yerinde gözükken öneriler olarak değerlendirilmiştir. Gene, flört şiddetini önlemede, örneğin, “Sağlıklı Romantik İlişkiler” konulu, üniversite gençliğinin farkındalığını arttırmaya yönelik programların etkili olabileceği tartışılmıştır. Son olarak, cinsel tacizin en çok öğrenciden-öğrenciye, hocadan-öğrenciye, idari personelden-idari personele olduğu dile getirilmiş, öğrenciden-öğrenciye cinsel taciz olaylarının çözüme kavuşturulmasında nispeten daha başarılı olduğunu ancak hocadan-öğrenciye olan taciz ya da saldırı vakalarının çözümü konusunda yetersiz kaldığı üzerine durulmuş ve etkili yöntemin ne olacağı detaylı olarak tartışılmıştır.

Hiç şüphesiz, bu çalıştaylar konu üzerinde yeni çalışmaya başlayan arkadaşlar için teşvik edici olmaktadır. Yılda iki kez gerçekleşen bu toplantılarda yeni bilgiler ve gelişmeler aktarılmaktadır. Herkes kendi üniversitesinde diğer bir üniversitenin uygulamaya koyduğu faydalı faaliyetlerin benzerini yapmaya yöneldiği ve çoğu kez de başarılı sonuçlar alındığı gözlenmiştir. Dahası, bu çalıştaylar cinsel taciz ve saldırı konusunda daha duyarlı olmamızı sağlamıştır. Katılımcı üniversite temsilcilerinin kendi üniversitelerinde “Cinsel Tacize ve Cinsel Saldırına Karşı Politika Belgesi” hazırlama ve bunu üniversite yönetime onaylatma çabası içine girdikleri ifade edilmiştir. CTS politika belgesini üniversite senatolarına onaylatanların sayısı hızla artış göstermektedir. Bu belgeler, asıl olarak cinsel taciz ve cinsel saldırı konularında farkındalık yaratmayı, taciz sayılabilecek davranışları engellemeyi

ve mağdurları desteklemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu tip belgeler, cinsel tacize uğrayanların, kendilerini daha iyi ifade etmelerini ve istenmeyen yaklaşımları durdurmak yönünde güçlenmelerini sağlamayı amaçladığından önemli bir adım olarak da görülmektedir.

Bu çalıştaylar sırasında bazı akademisyenler üniversitelerindeki işleyişi anlatırken işleyişte farklılıklar görülmesine rağmen, politika belgelerinde yer alan bilgiler doğrultusunda çalıştıklarını, yönetim kurullarının bulunduğunu ve konu ile ilgili ön araştırmanın yaptıklarını belirtmişlerdir. Bazı üniversiteler, internette de başvuru aldıklarını, inceleme sonrasında soruşturmanın yapılıp yapılmayacağına karar vermek üzere bu konu ile ilgili rapor ve varsa belgeleri kapalı zarfta üst merciye ilettiklerini belirtmişlerdir. Taşeron firmada çalışanlarının arasında da cinsel taciz meydana gelebildiğini, mağduru suç duyurusunda bulunulduğunda işveren ya da yöneticinin tacizciyi işten çıkardığına rastladıkları anlatılmıştır. Yine mağduru adının çıkabileceği kaygısı ile gizli görüşme talebinin resmi işlem başlatmaya yeterli görülmediği konuşulmuş, buna bağlı olarak da soruşturmacıların, toplumsal cinsiyet farkındalığı yüksek ve CTS konusunda bilgili olan akademisyenlerden seçilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu konularla ilgili olarak, üniversitelerdeki CTS birimlerinin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri ile olan organik bağına dikkat çekilerek, bu birimleri merkezlerin bünyesinde yürütmenin daha kolay ve işlevsel olacağı tartışılmıştır. Bu bağlamda, CTS konusunda hassasiyeti olan akademisyenlerin yönetim kurulu üyesi olarak görevlendirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca arşiv ve gelen/giden evrakın tutulması, kayıt altına alınmasının şart olduğu ifade edilmiştir. Temsilciler meclisi ya da benzeri olan üniversitelerde, meclis üyelerine tekrarlanan eğitimler verilmesinin gerekli olduğunun altı çizilmiştir. Çalıştaylarda sıklıkla ele alınan bir başka konu ise, son zamanlarda ortaya çıkan sanal ortamda gerçekleşen şiddet vakalarıdır. Henüz hukuk düzenlemelerinin yetersiz olduğu da göz önünde bulundurularak koruyucu ve önleyici tedbirler üzerinde çalışmanın gereği vurgulanmıştır.

Son olarak, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezindeki çalışmalarımız değinirsek, biz de CTS çalıştaylarından öğrendiğimiz bilgiler ışığında, merkezimizin bünyesinde bir CTS birimi kurmak için adım atmaktayız. Çabalarımız sonucunda, “Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Cinsel Tacizi ve Cinsel Saldırını Önleme Birimi” Yönergesi Üniversite senatosunun 15.06.2017 tarih ve 2017/12-10 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Yönergenin tanıtımı çalışmalarına başlarken, yasal dayanaklar, taciz biçimlerinin tanımları, soruşturma usulleri ve etik kurulun görevlerinin politika belgelerinde yer almasının uygulama açısından ne kadar önemli olduğunu farkındaydık. CTS biriminin alt yapısını oluşturmak için, öncelikle Rektörlük aracılığı ile yazı yazılarak fakülte ve yüksekokullardan “Temsilciler Meclisi”nde görev alacak birer akademisyen görevlendirilmesi talep edilmiş, fakülte ve yüksekokullardan 33 akademisyen görevlendirilmiştir. Ayrıca “Etik Kurul” üyeliği için rektöre 5 akademisyen önerilmiş olup rektör tarafından 3 yıllığına görevlendirilmiştir. Gizlilik esasına

uygun olarak, EBYS üzerinden yapılacak yazışmaların “çok gizli” ibaresi ile yapılabilmesi için Strateji Daire Başkanlığı’na yazı yazılarak yeni kod bilgileri talep edilmiştir. Devlet Teşkilat Kodu alınarak sistem oluşturulmuş ve çalışmalara başlanılmıştır. “Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Destek Birimi” adına görevlendirilen bu akademisyenlerle 25 Ocak 2018 tarihinde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Destek Biriminin ilk toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Gülriz Uygur katılarak CTS önleme biriminin kurulma nedenleri, birimin işleyişi ve yapılması gerekenler anlatmış, başvurular için birime yönlendirme yapılmasının önemine değinmiştir. CTS Önleme Birimi adına fakülte ve yüksekokullarda eğitim seminerlerimiz başlamıştır. Van Sağlık Yüksekokulu, Eğitim Fakültesi, Muradiye MYO, Ziraat Fakültesi, Turizm ve Otelcilik MYO, Edebiyat Fakültesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Güzel Sanatlar Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Tıp Fakültesi, Başkale MYO, Erçiş MYO, Gevaş MYO ve Veteriner Fakültesi’nde cinsel taciz ve cinsel saldırı konusunda eğitim seminerleri verilmiştir.

11 Mayıs 2018’de XIII. Üniversitelerarası Cinsel Taciz ve Saldırı İş Birliği Ve İletişim Grubu Çalıştayı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin bir birimi olarak kurulan Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Destek Biriminin ev sahipliğinde yapılmıştır. Bu çalıştayda öne çıkan bir başlık olarak, bazı üniversitelerde CTS birimleri Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerine bağlı bir birim olarak kurulurken, bazı üniversitelerde ayrı bir birim olarak kurulduğunu, bu iki birimin iletişiminin zayıf olabildiği belirtilmiştir. CTS birimlerinin işleyişlerinde birbirinden oldukça farklı yöntemler izledikleri konuşularak ortak bir prosedürün olmasının önemine vurgu yapılmıştır. Çalıştayda konuşulan bu konular sadece kadınlar için değil erkekler içinde geçerlidir. Erkekler de cinsel tacize maruz kalabilirler. Bu bağlamda, hemen her toplantıda olduğu gibi, kadın ve erkek için ‘güçlenme eğitimi’, ‘farkındalık eğitimi’ veya ‘bilinç yükseltme eğitimi’ gibi başlıklar altında uygulamaya konacak eğitimlerin etkili olabileceği konusunda fikir alışverişinde bulunulmuştur.

Sonuç olarak, 2012 yılından beri devam eden *Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Neler Yapılabilir?* çalıştaylarından hepimiz çok şey öğrendik, geliştik, birlik olduk, büyüdük ve güçlendik. Unutmamak gerekir ki asıl amacımız, üniversitelerde cinsel taciz ve cinsel saldırıyı engellemek ve toplumsal cinsiyete duyarlı üniversite oluşturmaya yardımcı olmaktır.